

c. *Ökade medel till expenser.*

För beredande av medel till mötande av de ökade expensutgifter, [75.]
som förorsakas av Sveriges geologiska undersöknings inflyttning i de nya lokalerna vid Frescati, har riksdagen anvisat anslag å extra stat för *Ökade medel till expenser.*
vartdera av åren 1914 och 1915. För innevarande år är anslagsbeloppet (extra anslag.)
8,800 kronor.

I skrivelse den 9 november 1914 har t. f. chefen för undersökningen hemställt om anvisande för år 1916 av anslag å samma belopp till enahanda ändamål.

Då undersökningen först under våren år 1915 torde kunna taga de nya lokalerna i fullständig besittning, har hittills icke någon erfarenhet kunnat vinnas angående den verkliga storleken av nu ifrågavarande anslagsbehov. När en sådan erfarenhet vunnits, torde det böra tagas under övervägande att öka styrelsens ordinarie stat med det såsom erforderligt funna beloppet. För närvarande, och då anslag påtagligen är behöfvligt för år 1916, anser jag detsamma böra upptagas i likhet med vad som skett för innevarande år och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att för beredande av ökade medel till expenser
för Sveriges geologiska undersökning å *extra stat* för
år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 8,800.

2. **Hydrografiska undersökningar.***Hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten.*

Till utförande av hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten har riksdagen anvisat medel å extra stat för vart och ett av åren 1908—1915. Dessa undersökningar bedrivs dels vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer dels genom meteorologiska observationer, utförda genom meteorologiska centralanstaltens försorg och dels genom av Sveriges geologiska undersökning utförda hydrogeologiska specialundersökningar. Anslaget till de meteorologiska observationerna har anvisats under åttonde huvudtiteln men anslagen till de övriga ändamålen under nionde huvudtiteln. [76.]
*Hydrografiska
undersök-
ningar av
Sveriges färsk-
vatten.*
(extra anslag.)

[76.]

I skrivelse den 13 juni 1912 gjorde styrelsen för hydrografiska byrån framställning om byråns uppförande å ordinarie stat och i samband därmed om reglering av lönerna för byråns personal samt om höjning av anslaget till byrån med därunder omedelbart lydande observationsstationer. I skrivelse den 26 oktober 1912 hemställde styrelsen därefter om avlåtande till riksdagen av proposition i dylikt syfte.

Efter det löneregleringskommittén avgivit utlåtande, föreslog därefter i en den 4 april 1913 till riksdagen avlåten proposition Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* besluta, att hydrografiska byrån skulle från och med år 1914 under benämning statens hydrografiska byrå uppföras å ordinarie stat; *dels* godkänna det i statsrådsprotokollet den 4 april 1913 intagna förslaget till stat för byrån, att tillämpas från och med år 1914, ävensom de villkor och bestämmelser, som föreslagits för åtnjutande av de i samma stat för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner, samt vid bifall härtill å ordinarie stat under riksstatsens nionde huvudtitel uppföra ett anslag till statens hydrografiska byrå till belopp av 47,800 kronor; *dels* till bestridande av kostnaderna under år 1914 för statens hydrografiska byrås fältarbeten, publikationer och utrustning på extra stat för samma år anvisa ett anslag av 19,500 kronor; *dels* ock för verkställande under år 1914 av hydrogeologiska specialundersökningar på extra stat för samma år anvisa ett anslag av 3,000 kronor.

Riksdagen hade samma år till behandling jämväl fråga om reglering av löneförhållanden m. m. vid meteorologiska centralanstalten. Vid behandlingen inom löneregleringskommittén såväl av detta ärende som av frågan om lönereglering för hydrografiska byrån hade ifrågasatts att till en gemensam institution sammanföra en del vetenskapliga mindre anstalter såsom hydrografiska byrån, nautisk-meteorologiska byrån och meteorologiska centralanstalten. Detta uppslag hade icke vunnit understöd av vederbörande departementschefer, och Kungl. Maj:t hade framlagt förslag till särskilda stater för de bägge anstalter, vilkas reglering då var i fråga. Statsutskottet yttrade emellertid i sitt utlåtande angående meteorologiska centralanstalten, att utskottet icke av vad departementschefen anfört mot ett sådant sammanförande av en del vetenskapliga mindre anstalter, som löneregleringskommittén ifrågasatt, blivit övertygad om, att icke en dylik anordning skulle kunna visa sig både ur organisatorisk och ekonomisk synpunkt fördelaktig. Något bestämt uttalande i denna fråga ansåge sig utskottet dock icke kunna i ärendets dåvarande skick göra. En av Kungl. Maj:t föranstaltad utredning i ämnet syntes emellertid önskvärd och hölle utskottet före, att Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att för riksdagen framlägga det för-

slag till åtgärder i sålunda antydd riktning, vartill denna utredning kunde föranleda. Riksdagen, som antog ny stat för meteorologiska centralanstalten, gillade utskottets nu återgivna uttalande.

[76.]

Propositionen i fråga om den hydrografiska byrån behandlades av jordbruksutskottet, som i sitt utlåtande erinrade om statsutskottets nyss omförmälda uttalande i fråga om den meteorologiska centralanstalten. Med anledning av att alltså fråga väckts om hydrografiska byråns uppgående i en gemensam större institution samt då utskottet med hänsyn till den långt framskridna tiden icke såge sig i stånd att ägna Kungl. Maj:ts förslag beträffande hydrografiska byrån erforderlig granskning, fann sig utskottet icke kunna tillstyrka samma förslag utan hemställde om anvisande av medel å extra stat för år 1914 till uppehållande av byråns verksamhet. Sistnämnda hemställan bifölls av riksdagen, dock med uteslutande av utskottets motivering.

Den 4 juli 1913 behagade Kungl. Maj:t med anledning av riksdagens ovanberörda uttalande i fråga om meteorologiska centralanstalten uppdraga åt lönerregleringskommittén att verkställa den av riksdagen sålunda ifrågasatta utredningen samt att till Kungl. Maj:t avgiva det yttrande och förslag, som av utredningen kunde föranledas.

Enär det sålunda infordrade yttrandet icke inkommit, föreslog Kungl. Maj:t den senare riksdagen år 1914 att fortfarande anvisa medel å extra stat för nu ifrågavarande ändamål. För beredande av dels arvodesförhöjningar å 500 kronor till föreståndaren och de bägge byråingenjörerna samt å 200 kronor till vaktmästaren, dels ökning med 3,000 kronor i de för extra biträden m. m. avsedda medel och dels ökning med 500 kronor i anslagsposten till expenser behövde anslagssumman till den hydrografiska byrån ökas med inalles 5,200 kronor till 60,200 kronor. Nämnda arvodesförhöjningar borde utgå redan år 1914 och för detta ändamål erfordrades ytterligare 1,700 kronor. Till de hydrogeologiska undersökningarna behövdes som vanligt 3,000 kronor. Inalles uppgingo dessa anslagsbelopp till 64,900 kronor. Denna framställning bifölls av riksdagen.

Ovannämnda från lönerregleringskommittén infordrade yttrande har ännu icke inkommit. Det synes icke nu kunna förutsättas, att det är att förvänta så snart, att ärendet hinner att erhålla fullständig behandling å sådan tid, att proposition i ämnet må kunna avlätas till nu instundande riksdag. Man torde därför nu böra utgå från att anslag å extra stat erfordras även för år 1916.

Samtidigt med att styrelsen för hydrografiska byrån avgivit förslag till stat för år 1915 har styrelsen, på framställd anmodan att med-

[76.] dela, huruvida med hänsyn till de rådande förhållandena några beräknade utgifter, för vilkas bestridande anslag uppförts i 1915 års riksstat, kunde inställas eller uppskjutas, anmält, att i byråns stat syntes å utgifterna till fältarbeten, upptagna under anslagsposten resekostnader och hantlangning vid mätningar, möjligen kunna göras inskränkning för år 1915 med 2,000 kronor. Olägenheten härav under ett enstaka år syntes kunna i någon mån motvägas av ökade möjligheter till bearbetande och publicerande av redan befintligt material. Beträffande anslaget till de hydrogeologiska undersökningarna kunde möjligen en minskning å 1,000 kronor göras vid fältarbetena. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t den 5 december 1914 vid fastställande av stat för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten för år 1915 upptagit såsom inkomst allenast 58,200 kronor av det för den hydrografiska byråns utgifter under samma år anvisade anslaget å 60,200 kronor samt endast 2,000 kronor av anslaget å 3,000 kronor till de hydrogeologiska specialundersökningarna. De besparade beloppen, tillhopa 3,000 kronor, komma alltså att reserveras till år 1916.

Hydrografiska byråns styrelse har i skrivelse den 24 oktober 1914 framlagt beräkning av kostnaderna för den hydrografiska undersökningen för år 1916, slutande på samma belopp, som anvisats för innevarande år, nämligen 60,200 kronor för hydrografiska byrån, 12,100 kronor för de meteorologiska observationerna och 3,000 kronor för de hydrogeologiska specialundersökningarna. Beträffande anslag till de meteorologiska observationerna har chefen för ecklesiastikdepartementet förut denna dag gjort hemställan.

I fråga om anslagsbehovet för de bägge övriga ändamålen är att märka att, såsom jag ovan anført, en ingående behållning vid 1916 års början å resp. 2,000 och 1,000 kronor torde kunna påräknas, vilket, om dessa belopp få tagas i anspråk år 1916, i motsvarande mån minskar behovet av nytt anslag. Man kunde vidare ifrågasätta, att även för år 1916 enahanda inskränkningar i undersökningarnas fältarbeten skölle göras som år 1915. Hydrografiska byråns styrelse har emellertid i den skrivelse, vari möjligheten av dylika besparingar för år 1915 antydde, uttryckligen framhållit, att detta gällde blott ett enstaka år och att dylik inskränkning under år 1916 förutsatte, att anslagen för år 1915 finge utgå oavkortade. Med hänsyn härtill och då för övrigt de belopp, varom nu är i fråga, äro av jämförelsevis mindre storlek, anser jag mig icke böra ifrågasätta, att i anslagen för år 1916 vidtagas större nedläggningar, än ovanberörda besparingar betinga.

I sammanhang härmed tillåter jag mig erinra om följande ärende.

[76.]

I skrivelse den 19 september 1914 anmälde styrelsen för hydrografiska byrån, att Stockholms stad från den 1 oktober samma år komme att övertaga äganderätten till arméförvaltningens förra hus vid Munkbrogatan 2 i Stockholm, uti vilket hus byrån hade sina lokaler, samt att staden förklarat sig villig att för en årlig hyressumma av 2,700 kronor till byrån upplåta dennas förra lokaler med tillägg av tre rum, vilka erfordrades för den ökade personal, till vars anställande 1914 års riksdag anslagit medel. Styrelsen framhöll, att byråns anslag icke vore beräknade med hänsyn till utgift för lokalhyra, samt anhöll om anvisande av medel härtill.

Sedan överintendentsämbetet vitsordat, att inom de under ämbetets inseeende ställda kronoegendomar i Stockholm någon för hydrografiska byrån lämplig lokal icke finnes att tillgå, har Kungl. Maj:t den 30 oktober 1914 på finansdepartementets föredragning medgivit, att omförmälda lokaler finge förhyras för hydrografiska byråns räkning.

Sedan ärendet för vidare behandling överlämnats till jordbruksdepartementet, hördes statskontoret, som i utlåtande den 24 december 1914 yttrade, att medel till bestridande av kostnaden för hyrande av lokal åt byrån syntes för tiden intill 1915 års slut kunna anvisas från nionde huvudtiteln's allmänna besparingar samt för tiden från och med år 1916 böra beredas genom höjning av anslaget till byrån.

Kungl. Maj:t har därefter den 31 december 1914 från nionde huvudtiteln's allmänna besparingar anvisat medel för gäldande av byråns lokalhyra intill utgången av år 1915.

Nu torde, i enlighet med vad statskontoret tillstyrkt, medel böra begäras av riksdagen för motsvarande utgift för år 1916 med 2,700 kronor. Då, såsom jag ovan framhållit, anslaget till hydrografiska byrån skulle på grund av beräknad besparing från 1915 års fältarbeten kunna minskas med 2,000 kronor, kommer emellertid ökningen å detta anslag att begränsas till 700 kronor och anslaget att uppgå till 60,900 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 anvisa

dels för uppehållande av verksamheten vid den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer ett an-

slag av ..... kronor 60,900;

[76.]

dels ock för verkställande av hydrogeologiska specialundersökningar ett anslag av ... kronor 2,000;
 eller tillhoppa ..... » 62,900;
 ävensom medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å de för vartdera av ifrågasvarande ändamål anvisade anslag må av Kungl. Maj:t under år 1916 användas för enahanda ändamål.

I. Veterinärväsendet.

1. Veterinärundervisningsanstalter.

a. Veterinärundervisningen, *oförändrat ordinarie*
anslag ..... kronor 179,000.

b. Statens veterinärbakteriologiska anstalt.

[77.]
 Statens
 veterinärbak-
 teriologiska
 anstalt.
 (ordinarie
 anslag.)

Från och med år 1909 har i riksstaten anvisats anslag å extra stat för uppehållande av verksamheten vid statens veterinärbakteriologiska anstalt. För innevarande år är anslagsbeloppet 38,520 kronor.

Nu har av medicinalstyrelsen framställning gjorts om anstaltens överförande å ordinarie stat och detta ärende är överlämnat till behandling av löneregleringskommittén. Enligt vad jag inhämtat läser kommitténs betänkande vara att förvänta i så god tid, att proposition i ämnet må kunna avlåtas under riksdagens lopp. Den av medicinalstyrelsen föreslagna nya staten skulle föranleda ett anslag å 47,300 kronor.

Med anledning härav hemställer jag nu allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående statens veterinärbakteriologiska anstalt, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, såsom anslag till nämnda anstalt å ordinarie stat beräkna ett belopp av ..... kronor 47,300.

2. Veterinärstaten.

Länsveterinärer och veterinärstipendiater, <i>bestämt</i>	
<i>anslag</i>	kronor 86,500.
Distriktsveterinärers avlönande, <i>förslagsanslag</i>	» 146,000.
<i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor 232,500.

J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.

1. Vägunderhållet.

a. Bidrag till vägunderhållet på landet.

Under nionde huvudtiteln är å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag, »bidrag till vägunderhållet på landet», vilket är avsett till gäldande av den enligt 60 § väglagen på staten belöpande andel av kostnaden för detta ändamål.

Anslaget utgjorde från år 1895, då väglagen trädde i tillämpning, 600,000 kronor. Det höjdes vid 1906 års riksdag till 1,000,000 kronor med anledning av dels de i lagen den 20 juni 1905 meddelade förändrade bestämmelser, som medförde ökning av statsbidraget, och dels den omständigheten, att anslaget redan förut visat sig för lågt. År 1911 höjdes anslaget till 1,150,000 kronor och år 1913 till 1,250,000 kronor, med vilket belopp anslaget även är upptaget i innevarande års riksstat.

Enär erfarenheten utvisat, att anslaget även efter sistnämnda höjning torde för framtiden vara alltför lågt i betraktande av den tendens till ökning, utgifterna från detsamma äga på grund av intagandet av nya vägar samt höjda uppskattningar av underhållskostnaden, måste jag nu ifrågasätta ytterligare höjning, för att icke utgifterna från anslaget för år 1916 antagligen skola alltför mycket överskrida anslagets belopp.

Utgifterna från anslaget hava utgjort:

år 1909	kronor 1,244,654
» 1910	» 1,238,510
» 1911	» 1,261,507
» 1912	» 1,247,655
» 1913	» 1,357,657.

[78.]
Bidrag till
vägunder-
hållet på
landet.

(ordinarie
anslag.)

[78.] Det synes mig härav framgå, att anslagsbehovet för år 1916 åtminstone icke kan beräknas lägre än till 1,350,000 kronor, och får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till bidrag till vägunderhållet på landet från ..... kronor 1,250,000
 med ..... » 100,000
 till ..... » 1,350,000.

b. *Kostnad för vägdelningar.*

[79.] Med anledning av stadgandet i 84 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 därom att, då vägdelning enligt samma lag äger rum första gången, halva kostnaden därför skall bestridas av statsverket, har riksdagen, på grund av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat till bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar anvisat förslagsanslag, vars belopp uppgått för varje år till och med år 1910 till 50,000 kronor samt för vart och ett av åren 1911—1915 till 35,000 kronor.

*Kostnad för
vägdelningar.
(extra anslag.)*

Anslag för ifrågavarande ändamål är behöfligt jämväl för år 1916. Då emellertid utgifterna från detta anslag visat tendens till minskning i mån som nya vägdelningar på grund av nämnda lag hunnit genomföras i landet, synes någon minskning av anslaget kunna utan olägenhet äga rum. Utgifterna från anslaget hava utgjort:

år 1909	kronor 54,743
» 1910	» 42,149
» 1911	» 36,235
» 1912	» 13,390
» 1913	» 9,549.

Under år 1914 synas utgifterna visserligen ånyo ökats, i det att de till och med november månad utgjort 28,118 kronor, men denna ökning måste betraktas såsom tillfällig. Någon betänklighet att för år 1916 nedsätta anslaget, som ju bör bibehålla förslagsanslags natur, till 25,000 kronor, synes mig i allt fall icke föreligga och jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 anvisa för bestridande av statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar såsom förslagsanslag ..... kronor 25,000.

c. *Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt.*

För varje av åren 1907—1915 har riksdagen till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt på extra stat anvisat ett anslag av 150,000 kronor. [80.] *Understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt. (extra anslag.)*

Då anslag för ifrågavarande ändamål synes böra finnas tillgängligt även för år 1916 och någon ändring i anslagsbeloppet icke nu torde böra ifrågasättas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt synnerligt betungade väghållningsdistrikt å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 150,000.

2. *Färjor och färjkarlar.*

<i>Bestämt anslag</i>	kronor 354
<i>Förslagsanslag, friheter</i>	» 25
<i>oförändrat ordinarie anslag</i> kronor 379.	

3. *Bidrag till skjutsentreprenader.*

Riksdagen uppförde år 1879 i riksstaten ett förslagsanslag under titel »bidrag till skjutsentreprenader» till belopp av 300,000 kronor, vilket belopp därefter dels nedsatts år 1880 till 250,000 kronor och år 1906 till 215,000 kronor, dels ock år 1911 ånyo höjts till 250,000 kronor. Under senare år hava utgifterna från detta anslag visat benägenhet att överskrida dess i staten upptagna belopp, och det är all anledning att antaga, att detta kommer att, därest anslaget icke ytterligare ökas, i än högre grad bliva fallet, sedan den av riksdagen år 1911 godkända och av Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 utfärdade nya stadgan om skjutsväsendet med ingången av år 1914 trätt i tillämpning. [81.] *Bidrag till skjutsentreprenader. ordinarie anslag.)*

Utgifterna från detta anslag hava utgjort:

år 1909	kronor 299,471
» 1910	» 268,106
» 1911	» 269,726
» 1912	» 271,230
» 1913	» 279,856.

[81.]

Enligt mig tillhandakomna uppgifter från statskontoret hava utgifterna från detta anslag under år 1914 till och med november månad uppgått till 298,480 kronor. Enär de gamla entreprenadperioderna utlöpte med utgången av år 1913 samt såväl enligt den äldre som den nya stadgan statsbidraget utbetalas efter utgången av varje halvår, hava verkningarna av den nya stadgan icke kunnat fullt visa sig under år 1914. Då icke desto mindre utgifterna under ovannämnda tid av sistnämnda år visat en så betydlig stegring, anser jag försiktigheten bjuda, att anslagets belopp för år 1916 icke sättes lägre än till 300,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till bidrag till skjuts-	
entreprenader från	kronor 250,000
med	» 50,000
till	» 300,000.

4. Gästgivares friheter.

*Gästgivares
friheter.*

Under nionde huvudtiteln finnas under benämningen »gästgivares friheter» upptagna ordinarie anslag å tillhopa 19,129 kronor. Med anledning av de uttalanden, som förekommo vid behandlingen av frågan om ändrat sätt för skjutsväsendets ordnande, särskilt i dåvarande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 3 mars 1911, har det synts hava varit avsikten, att nu ifrågavarande anslag skulle uteslutas till följd av att den nya stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 numera trätt i kraft. Emellertid har jag icke ansett mig kunna tillstyrka dylik uteslutning utan att ytterligare undersökning skett av de säregna och invecklade kamerala förhållanden, på vilka de från dessa anslag utgående ersättningar och friheter m. m. grunda sig. Kungl. Maj:t har därför på min hemställan anbefallt kammarkollegiet att verkställa erforderlig utredning i ämnet. Sådan utredning har ännu ej inkommit.

Under dessa förhållanden synas anslagen böra i 1916 års riksstat upptagas med oförändrade belopp, sålunda:

<i>bestämt anslag</i>	kronor 10,830,
<i>förslagsanslag:</i>	
frierheter	» 6,635,
ersättningar	» 1,664,
<i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor 19,129.

K. **Fattigvård.**

1. Fattigvården i Stockholm och landsorten, *oförändrat ordinarie*
anslag ..... kronor 9,564.

2. **Fattigvården i allmänhet.**

Från det under nionde huvudtiteln upptagna ordinarie förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet bestridas de utgifter för fattigvård, som statskassan skall vidkännas på grund av förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 jämte därmed sammanhängande föreskrifter. Anslaget har av 1914 års förra riksdag höjts till 350,000 kronor. Bestämmelser om de fall, då fattigvårdskostnad ersättes av staten, återfinnas huvudsakligen i fattigvårdsförordningens § 29 mom. 3, avseende kostnad för fattigvård till den, vars hemortsrätt ej kan utrönas, och den, som icke är svensk medborgare, i § 30 mom. 2, avseende kostnad för hemsändning av sådan person, i § 31 mom. 1, avseende fattigvård åt visst manskap vid armén och sjöförsvaret m. fl. eller dess familjemedlemmar, och i § 31 mom. 2, avseende fattigvård åt den, som oavbrutet under minst fem år vistats utom fattigvårdssamhälle, där han har hemortsrätt. Förfaringssättet för sökande av ersättning av staten för lämnad fattigvård är föreskrivet i § 32 mom. 1. Beträffande förhållandet i fråga om ersättning för understöd, som av fattigvårdssamhällen i ett av rikena Sverige och Norge lämnas nödställda från det andra riket, skall enligt § 32 mom. 2 gälla vad särskilt är stadgat, nämligen huvudsakligen förordningen den 15 februari 1855. Med Danmark avslöts år 1888 särskild deklaration angående ettdera rikets undersåtar, vilka inom det andra riket komma i behov av fattigvård.

Enär dessa mellan Sverige, Danmark och Norge gällande fattigvårdsbestämmelser syntes lämna rum för befogade anmärkningar i åtskilliga hänseenden, inleddes underhandlingar om åstadkommande av förändrade bestämmelser härutinnan, vilka ledde till avslutandet den 26 maj 1914 av en fattigvårdskonvention med Danmark och Norge, för Sveriges del ratificerad den 19 juli 1914, varefter ratifikationerna ut-

[82.]
Fattigvården
i allmänhet.
 (ordinarie
 anslag.)

[82.] växlades den 27 i samma månad. Konventionen har trätt i kraft den 1 januari 1915.

Den 23 december 1914 utfärdade Kungl. Maj:t i anledning av berörda konvention en förordning, innefattande åtskilliga föreskrifter rörande tillämpningen i Sverige av konventionens bestämmelser. Tillika beslöt Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag till sådan jämkning i fattigvårdsförordningens § 32, att där skulle uttryckligen angivas, att även beträffande dansk undersåte skulle gälla vad särskilt vore stadgat.

Genom berörda konvention har frågan om fattigvård åt sådana undersåtar från ett av de tre länderna, vilka å något av de båda andra ländernas område komma i behov därav, blivit ordnad på ett enhetligt sätt, under det att hittills i berörda avseende olika bestämmelser gällt å ena sidan angående förhållandet mellan Sverige och Danmark och å andra sidan i fråga om förhållandet mellan Sverige och Norge. Medan enligt 1888 års deklaration mellan Sverige och Danmark intetdera av dessa bägge länder ägt att av det andra utbekomma ersättning för i ettdera landet lämnat fattigunderstöd åt undersåtar från det andra landet, har det jämlikt förordningen den 15 februari 1855 med därtill hörande senare författningar ålegat Sverige och Norge att ömsesidigt utgiva ersättning till det andra landet för sådant understöd, varvid dock dessa utgifter, med vissa undantag, i sista hand drabbat de kommuner i understödstagarnas hemland, där dessa haft hemortsrätt.

Den nu avslutade konventionen skiljer mellan fattigvård, som är föranledd av övergående behov, och sådant, som är av stadigvarande natur. Fattigvård av det förra slaget skall bekostas av vistelselandet, utan rätt för detta land att vare sig hemsända den nödställde till hemlandet eller fordra ersättning från sistnämnda land. Vad beträffar fattigvård vid stadigvarande behov, skall även sådan i vissa fall bekostas av vistelselandet, nämligen då det gäller understöd åt någon, som under tio år haft hemvist därstädes. Eljest skall, då fråga är om fattigvård av stadigvarande art, efter förda underhandlingar, antingen den nödställde hemsändas till hemlandet, därvid kostnaden för resan till sistnämnda lands gräns bestrides av vistelselandet, eller ock överenskommelse träffas om utgivande från hemlandets sida av ersättning för den i vistelselandet uppkomna kostnaden för lämnad fattigvård; och gottgöras därvid i regel allenast tre fjärdedelar av utgifterna för fattigvården. Frågan, huruvida denna ersättning skall slutligen drabba hemlandets statskassa eller vederbörande kommuner, där de nödställda kunna hava hemortsrätt, beröres ej i konventionen.

För utarbetande av de svenska bestämmelser, som erfordrades på grund av konventionen och som sedermera innefattades i ovanberörda förordning den 23 december 1914, tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande särskilda sakkunniga till biträde inom jordbruksdepartementet. Dessa sakkunniga hava i sitt yttrande bland annat anfört följande. [82.]

»Vad angår den ersättning, som enligt konventionen skall utgå från Sverige för fattigvård, vilken i Danmark eller Norge lämnats svensk undersåte, har det syntts oss klart, att densamma i första hand bör gäldas av svenska staten. Däremot har tvekan rått, huruvida denna utgift bör stanna å statsverket eller slutligt vidkännas av det fattigvårdssamhälle, varest understödstagaren har hemortsrätt. Även med det senare alternativet skulle i många fall kostnaden komma att stanna på statsverket, nämligen då hemortsrätten ej kan utrönas eller understödstagaren oavbrutet under minst fem år vistats utom hemortskommunen (29 § 3 mom. och 31 § 2 mom. fattigvårdsförordningen).»

»Då ersättande av fattigvård, som utgivits å annan ort, blott är ett sätt att fullgöra den försörjningsskyldighet, som eljest åligger hemortskommunen, därest den nödställde vistas inom samhället, kan det tilläventyrs ej sägas, att en föreskrift, att hemortskommunen skall gottgöra den av staten förskjutna kostnaden för vård av svensk undersåte i ett annat land, innebär en ökad förpliktelse för hemortskommunen. Kommunen måste vara beredd på att understödstagaren återvänder eller återsändes till hemlandet. Beträffande fattigvård, som tilldelats svensk undersåte i Norge, har hemortskommunens betalningsskyldighet sedan länge varit fastslagen, ehuruval staten sedermera (jfr kungörelsen den 11 maj 1877) åtagit sig att, utan regressrätt till hemortskommunen, ersätta kostnaden för tillfällig sjukvård åt svensk undersåte å sjukvårdsinrättning i Norge. Däremot innehåller gällande fattigvårdsförordning icke något stadgande, varigenom svenskt fattigvårdssamhälle ålägges att bekosta fattigvård, som å utrikes ort lämnats svensk undersåte. Anmärkas må också, att svensk undersåte, som å utrikes ort råkat i nödställd belägenhet, vid tvingande omständigheter kan erhålla understöd av svensk konsul för avhjälpande av de mest trängande behoven, och denna kostnad bäres av staten. (Förordningen den 24 september 1906 angående konsulatväsendet, § 58.)»

»Till stöd för en anordning, varigenom hemortskommun ålägges att slutligt betala kostnaden för fattigvård åt en dess medlem i annat land, kan anföras, att man därigenom bibehåller kommunens intresse att övervaka, att fattigvård ej lämnas i andra fall, än då sådan verk-

[82.] ligen är av behovet påkallad, ävensom att denna fattigvård ej blir onödigt dyr. Utan en dylik skyldighet blir det för kommunen till och med en vinst, att den nödstälde kvarstannar i Danmark eller Norge. Emellertid får man ej överskatta betydelsen av detta kommunala intresse. Då konstaterandet av fattigvårdsbehovet närmast blir vistelsekommunens sak, torde möjliga invändningar i detta avseende från hemortskommunens sida icke kunna tillmätas större betydelse. Och vad beträffar kontrollerandet av de från ett annat land inkommande räkningarna å fattigvårdskostnad, så lära de kommunala fattigvårdsstyrelserna i hemlandet i allmänhet sakna möjlighet att härvid lämna något värdefullare bistånd. I fråga om räkningarna torde väl i Danmark och Norge, liksom i förslaget för Sveriges del förutsättes, granskning utövas, innan vederbörande statskassa godkänner kommunernas anspråk, och den kontroll, som erfordras från hemlandets sida, bör efter allt att döma kunna verkställas i vederbörande statsdepartement, där rikare tillfälle gives att samla erfarenhet på detta område och där, genom anställda jämförelser och infordrande av upplysningar, fullt tillräckliga möjligheter böra föreligga att bedöma de fall, som kunna anses tvivelaktiga. Förslaget till förordning upptar också bestämmelser om en sådan granskning. — Vidare innehåller förslaget föreskrift om att hemortskommun, så vitt denna utan större tidsutdräkt kan utrönas, bör höras över från Danmark eller Norge enligt art. 10 i konventionen gjorda framställningar. Härigenom blir Konungens befallningshavande i allmänhet i tillfälle att erhålla de upplysningar, som stå att vinna å hemorten rörande den understöddes personliga förhållanden, släkt m. m., allt upplysningar, som kunna påräknas utan hänsyn till frågan om fattigvårdskostnadens slutliga gäldande.»

»Ur andra synpunkter åter synes det medföra verkliga fördelar att låta ifrågavarande kostnader stanna å staten. Först och främst innebär detta ett lättande av den kommunala fattigvårdsbördan, över vilkens tyngd så starka klagomål anföras. Vidare vinnas därigenom väsentliga förenklingar i behandlingen av dessa ärenden. Skall staten slutligen bekosta vården, har ersättningsärendet nått sin slutliga lösning därmed, att vederbörande departement godkänt kravet och låter detsamma ingå i avräkning med vistelselandet. Stadgas åter ersättningsskyldighet för hemortskommun, måste, efter det uppgörelse träffats mellan länderna, betalning infordras från vederbörande hemortskommun, varigenom så väl för departementet som för Konungens befallningshavande och dess underlydande ökade göromål uppstå. För den händelse den kommun, mot vilken staten riktar sitt anspråk, vägrar att betala, måste frågan härom hänskjutas till avgörande av myndighet (Konungens befallnings-

havande och kammarrätten). Kanhända anser sig kommunen berättigad [82.] att erhålla gottgörelse av staten för det redan utbetalda beloppet, t. ex. därför att understödstagaren varit borta från hemortskommunen under minst fem år, vilket spörsmål ej alltid kommer till bedömande på ett tidigare stadium; och då skola Konungens befallningshavande och departementet ännu en gång syssla med frågan om vem som skall betala fattigvårdskostnaden. Slutligen må anmärkas, att, om fattigvårdskostnaden skall gäldas av hemortskommunen, fråga uppstår, huruvida icke för sådant fall kräves en särskild under riksdagens medverkan tillkommen författning; låter man däremot staten bära denna kostnad, behöver riksdagens medverkan sökas allenast i fråga om anslag av medel för ändamålet.»

»Då sålunda starka skäl tala för anordningen att låta staten vidkännas kostnaden för fattigvård, som i annat land lämnas svensk undersåte, hava vi ansett oss böra uppgöra förslaget till förordning i anledning av konventionen så, att förordningen närmast anpassar sig för en dylik anordning. Förslaget är emellertid så lagt, att, även för det fall att det skulle finnas riktigare att bygga på principen om hemortskommunens ersättningsskyldighet, någon ändring i förslaget icke torde vara nödig, utan erfordras då eventuellt allenast den ytterligare författning, varom nyss talats. För sådant fall kommer dock naturligen vederbörande departement vid granskning av de båda andra ländernas anspråk att låta infordra yttranden över de olika anspråken från vederbörande hemortskommun.»

— — — — —
»Under förutsättning att svenska staten skall vidkännas utgiften för fattigvård åt svensk undersåte i Danmark och Norge synes — — — framställning böra göras till riksdagen om medgivande att använda det å riksstatens nionde huvudtitel upptagna förslagsanslaget för fattigvården i allmänhet för gäldande av nämnda kostnad. Härvid kan det törhända vara lämpligt att låta en sådan framställning omfatta samtliga av konventionen föranledda kostnader och därvid särskilt den kostnad för hemsändning, som hittills utgått ur det på riksstatens andra huvudtitel upptagna anslaget för fångars vård och underhåll. Då de utgifter, som staten i nu nämnda hänseende skulle ikläda sig, icke, med konventionens bestämmelser, torde bli större än de, som under nu gällande förhållanden stanna på statsverket, synes det ej vara av behovet påkallat att begära någon ökning av anslaget till fattigvården i allmänhet, särskilt som detta nyligen höjts, och frågan om bestämmande av dess

[82.] storlek torde komma att upptagas till förnyat överbäggande i samband med fattigvårdslagstiftningens ordnande.»

I de utlåtanden över de sakkunnigas förslag, som avgivits av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen, har icke från något håll erinran gjorts mot förslaget, att omförmälda fattigvårdskostnad skulle stanna på statsverket. Tvärtom hava flera Kungl. Maj:ts befallningshavande uttryckligen tillstyrkt en sådan anordning. Även kammarrätten har icke haft något att erinra mot förslaget i denna del. Statskontoret har i detta hänseende i utlåtande den 26 november 1914 anförst följande:

»Den fråga, som i föreliggande ärende är ur de synpunkter, statskontoret har att särskilt beakta, av den största betydelse, är spörsmålet, huruvida de fattigvårdskostnader, som enligt konventionen skola bestridas från Sverige, böra i sista hand drabba statskassan. Beträffande utgifterna för sådan här i landet lämnad fattigvård åt dansk eller norsk undersåte, som ej av dennes respektive hemland skall ersättas, kan ju ej ifrågakomma annat, än att dessa kostnader skola stanna å statsverket; och torde desamma böra utgå av förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet.»

»Vad åter angår den andel av i Danmark eller Norge åt svensk undersåte lämnad fattigvård, som enligt träffad överenskommelse skall bekostas av Sverige, hava de sakkunniga anförst vissa skäl, som tala för dess ersättande av vederbörandes hemortskommuner, men å andra sidan framhållit, att det ur andra synpunkter medförde verkliga fördelar att låta kostnaden stanna å staten. I förslaget till förordningen har emellertid denna fråga lämnats öppen, i det att förslaget ej innehåller någon bestämmelse härutinnan.»

»Enligt statskontorets mening sammanhänger frågan så nära med den svenska fattigvårdslagstiftningen i dess helhet, att något definitivt avgörande rörande hemortskommunens ersättningsskyldighet i föreliggande fall knappast synes böra komma till stånd, förr än i sammanhang med lösningen av den större frågan om hela fattigvårdsväsendets ordnande. Vid sådant förhållande finner även statskontoret det vara förenat med svårighet att för närvarande intaga en bestämd ståndpunkt i föreliggande spörsmål. Om det ock å ena sidan onekligen är enklast att låta statsverket bära kostnaden, så kan man å andra sidan i sådant fall möjligen befara, att genom vissa åtgöranden fattigvårdskostnaden varder öfverflyttad från kommun till stat i större utsträckning än som varit avsett, till exempel i fall sådana personer, om vilka man har anledning antaga, att de komma att bliva i behov av fattigvård, av sina hemortskommuner förhjälpas öfver till något av de andra länderna.»

»Under förutsättning, att den åtgärd i frågan, som nu vidtages, varder allenast provisorisk, har statskontoret emellertid ej något att erinra mot att i enlighet med det alternativ, som för närvarande låter sig enklast genomföra, kostnaderna *tillsvidare* stanna å statsverket; och torde i sådant fall dessa utgifter, i likhet med annan statsverket åliggande fattigvårdskostnad, böra bestridas av förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet.»

»Beträffande kostnaden för hemsändandet av danska och norska undersåtar, som här i riket komma i behov av fattigvård, hava de sakkunniga, med förmälan, att sådan kostnad hittills påförts förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, ifrågasatt, att dylik kostnad hädanefter skulle utgå från förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet. Då under senare tider utgifter för hemsändande av utländska undersåtar, utom för norska sådana, alltid plägat bestridas från sistnämnda anslag, samt, vad angår den i kungörelsen den 29 oktober 1886 givna föreskriften, att av polismyndighet här i riket förskjuten kostnad för Norge tillhörande understödstagares hemsändande skall påföras anslaget till fångars vård och underhåll, statskontoret för sin del anser önskligt, att det samband mellan fattigvård och fångvård, som på denna punkt föreligger, må upphöra, får statskontoret tillstyrka de sakkunnigas hemställan i denna del.»

— — — —

»Slutligen hava de sakkunniga framhållit, att framställning bör göras till riksdagen om medgivande att använda förenämnda anslag till fattigvården i allmänhet för gäldande av statens ifrågavarande kostnader i anledning av konventionen; och i sammanhang därmed hava de sakkunniga gjort det uttalandet, att de utgifter, som staten i nämnda hänseende skulle ikläda sig, icke, med konventionens bestämmelser, torde bliva större än de, som under nu gällande förhållanden stanna på statsverket. Detta de sakkunnigas påstående torde icke vara riktigt, vad förhållandet till Norge beträffar. Såsom ovan erinrats, får Sverige för närvarande från Norge ersättning för vad som av statsmedel förskjutes för fattigvård åt norska undersåtar i Sverige; och för de belopp, som från anslaget till fattigvården i allmänhet betalas till Norge för där lämnad fattigvård åt svenska undersåtar, får anslaget med vissa undantag gottgörelse från vederbörande hemortskommuner här i riket. Enligt det föreliggande förslaget åter skulle — om man beräknar, att de ersättningar, som enligt art. 9 i konventionen skola gäldas dels av Sverige till Norge och dels av Norge till Sverige, uppväga varandra — fattigvårdsanslaget drabbas av *hela* kostnaden för norska undersåtars fattig-

[82.] vård i Sverige. Den ökning i kostnad, som härigenom uppkommer, torde dock ej vara så stor i förhållande till ifrågavarande förslagsanslags belopp, enligt 1915 års riksstat utgörande 350,000 kronor, att den i och för sig kräver en höjning av anslaget. I sådant avseende kan statskontoret meddela, att de belopp, som under de senaste sex åren förskjutits för fattigvård åt norska undersåtar i Sverige, i årligt medeltal uppgått till icke fullt 4,800 kronor.»

»Med avseende å vad i ärendet förekommit, får statskontoret tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att dels de kostnader, som enligt ovanberörda konvention uppkomma för fattigvård här i landet åt dansk eller norsk undersåte eller för hans hemsändande till hemlandet och icke skola av hemlandet ersättas, dels ock sådan ersättning, som enligt samma konvention skall från Sverige utgivas för i Danmark eller Norge åt svensk undersåte lämnad fattigvård, må *tillsvidare* från och med år 1915 gäldas av det å riksstatens nionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet.»

Departements-
chefen.

I likhet med såväl de sakkunniga som samtliga i ärendet hörda myndigheter anser jag övervägande skäl tala för att nu ifrågavarande kostnader såväl för fattigvård som för hemsändande stanna å statsverket och bestridas av förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet. Det nuvarande förhållandet, att viss hemsändningskostnad i fattigvårdsärendet gäldas av det under andra huvudtiteln uppförda anslaget till fångars vård och underhåll, bör alltså enligt min mening upphöra. Att såsom statskontoret föreslagit uttryckligen bestämma, att dessa utgifters bestridande från fattigvårdsanslaget skall äga rum endast »tillsvidare», synes mig olämpligt. Även om detta ord uteslutes, möter uppenbarligen icke hinder för att framdeles vidtaga ändring, därest sådan må visa sig önskvärd i samband med fattigvårdsväsendets slutliga reglering.

Huruvida ett åtagande från statens sida att ersätta samtliga ovan nämnda kostnader innebär en ökning av statens utgifter i förevarande hänseende, är ej möjligt att med säkerhet avgöra. I varje fall torde en eventuell ökning ej vara så stor, att någon höjning av nu ifrågavarande förslagsanslag kräves med anledning av vad som nu föreslås.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att dels de kostnader, som enligt den med Danmark och Norge den 26 maj 1914 avslutade fattigvårdskonvention uppkomma för fattig-

vård här i landet åt dansk eller norsk undersåte eller för hans hemsändande till hemlandet och som icke skola ersättas av hemlandet, dels ock sådan ersättning, som enligt samma konvention skall från Sverige utgivas för i Danmark eller Norge lämnad fattigvård åt svensk undersåte, må från och med år 1915 gäldas av förslagsanslaget till fattigvården i allmänhet. [82.]

Ifrågavarande anslag upptages här sålunda:
Fattigvården i allmänhet, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 350,000.

3. Svenska fattigvårdsförbundet.

Till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet har riksdagen på extra stat anvisat för vart och ett av åren 1909, 1910 och 1911 ett anslag av 8,000 kronor, för vardera av åren 1912 och 1913 ett belopp av 14,000 kronor samt för vardera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 17,000 kronor. Av anslagen för de fyra sistnämnda åren har ett belopp av 3,000 kronor varit avsett såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård. [83.] Svenska fattigvårdsförbundet. (extra anslag.)

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu förbundet gjort framställning om erhållande för år 1916 av statsanslag å 17,000 kronor eller enahanda belopp, som det för år 1915 beviljade.

I infordrat utlåtande den 9 oktober 1914 har statskontoret tillstyrkt förevarande framställning.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till understöd åt svenska fattigvårdsförbundet å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 17,000, därav 3,000 kronor såsom bidrag till ordnande av konsulentverksamhet för barnavård.

Därest detta anslag beviljas, läser Kungl. Maj:t vilja liksom hittills meddela särskilda bestämmelser för anslagets åtnjutande och därvid föreskriva, att förbundet skall till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över sin verksamhet under år 1916, innefattande jämväl redogörelse för förbundets utgifter och inkomster under samma år, ävensom att ett av chefen för jordbruksdepartementet förordnat ombud skall äga delta i revisionen av förbundets räkenskaper för året.

L. **Diverse.**

1. Ålderstillägg, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	100,000.
2. Odlingshjälp åt krononybyggare, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	4,500.
3. Odlingshjälp till innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	20,000.
4. Belöningar för rovdjurs dödande, <i>oförändrat ordinarie förslagsanslag</i>	kronor	38,000.
5. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	kronor	2,100,000.

6. **Jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.**

[84.] I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—15 anvisat anslag av 20,000 kronor till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 21 oktober 1914 hemställt, att medel till samma belopp som förut måtte för detta ändamål begäras av riksdagen för år 1916.

Emellertid finnas å föregående års anslag för detta ändamål avsevärda behållningar. Kungl. Maj:t har nämligen anvisat allenast 3,500 kronor år 1912, 11,800 kronor år 1913 och 15,050 kronor år 1914, eller tillhoppa 30,350 kronor. Av dessa tre års anslag å sammanlagt 60,000 kronor återstår alltså nu oanvänt ett belopp av 29,650 kronor. Även under förutsättning att för år 1915 årets anslag å 20,000 kronor kommer att till fullo tagas i anspråk, torde alltså de behållningar, som med säkerhet kunna påräknas vid 1915 års utgång, väl förslå till täckande av statsbidragsbehovet för år 1916. Något nytt anslag synes därför icke vara behöfvligt.

Jag hemställer därför nu endast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Jordförmed-
lingsbyråer
för egnahems-
rörelsen.
(extra anslag.)

att medgiva, att Kungl. Maj:t må under år 1916 till anordnande av jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen använda vad som vid utgången av år 1915 kan kvarstå oanvänt å anslaget för detta ändamål.

[84.]

7. Jordbruksstatistiken.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 anvisat ett anslag av 25,000 kronor till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar.

[85.]

Jordbruksstatistiken.

(extra anslag).

Uti skrivelse den 12 december 1914 hava nu statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen gjort framställning om anslag av 25,000 kronor till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1916, och hava nämnda ämbetsverk därvid anfört, att, så vitt av de från hushållningssällskapen uppgivna kostnaderna för de under åren 1913 och 1914 verkställda lokalundersökningarna kunde slutas, det hittills beviljade årliga beloppet vore för ändamålet väl avpassat.

För fullföljande av ifrågavarande undersökningar anser jag anslag böra äskas av riksdagen för år 1916. I anslagets belopp finner jag ej anledning att föreslå någon förändring. Vidare anser jag, att i överensstämmelse med vad som skett för innevarande år riksdagens medgivande bör utverkas för användande under år 1916 av möjligen uppstående överskott å tidigare års anslag.

Departementschefen.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vad vid utgången av år 1915 kan kvarstå oanvänt å anslaget till insamlande av jordbruksstatistiska uppgifter genom lokalundersökningar må under år 1916 användas för enahanda ändamål;

dels ock för samma ändamål å extra stat för år 1916 auvisa ett anslag av ..... kronor 25,000.

8. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

[86.] Allt sedan år 1897 hava medel varit av riksdagen anvisade å extra stat till befrämjande av avsättningen i främmande länder av alster av svensk industri och svenska näringar. Från och med år 1910 har beträffande dessa anslag skett den förändring, att under nionde huvudtiteln anvisats å extra stat särskilt anslag till befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen. Anslaget användes till uppehållande av en mejeri- och lantbrukskonsulentbefattning i England samt en konsulentbefattning i Berlin för tillvaratagande av lantbrukets och fiskerinäringens i Sverige intressen. För innevarande år är för detta ändamål beviljat ett anslag av 29,000 kronor, som den 1 september 1914 av Kungl. Maj:t anvisats att utgå med 9,000 kronor i arvode åt vardera konsulenten samt med 6,000 kronor till expenser och resekostnader för konsulenten i England och med 5,000 kronor till samma ändamål för konsulenten i Berlin.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 20 oktober 1914 hemställt om åtgärder för att medel till ifrågavarande ändamål måtte göras tillgängliga för år 1916 till samma belopp som för år 1915.

I enlighet härmed hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 anvisa ett anslag
av ..... kronor 29,000
att av Kungl. Maj:t användas till befrämjande av
avsättningen i främmande länder av alster av svenska
lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen.

9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom.

[87.] Riksdagen anvisade, på Kungl. Maj:ts förslag, för vart och ett av åren 1907—1913 å extra stat ett belopp av 5,000 kronor för bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande i internationella lantbruksinstitutet i Rom.

Då Kungl. Maj:t år 1906 första gången av riksdagen äskade anslag för ifrågavarande ändamål, meddelade dåvarande departementschefen, att Sveriges kostnader komme att bestå dels i årsbidrag av två gånger bidragsenheten, 2,500 francs, eller sålunda 5,000 francs, dels

ock kostnaden för utsändande av fackman till sammanträdena med institutets generalförsamling.

[87.]

Under de första åren var emellertid bidragsenheten nedsatt till 1,500 francs och först år 1914 har det förut beräknade beloppet av 2,500 francs per bidragsenhet utgått.

Till följd härav och enär generalförsamlingens sammanträden hållits blott vart annat år, hade å de förut beviljade anslagen uppstått besparingar, vilka vid slutet av år 1912 uppgingo till i runt tal 14,000 kronor. Enär vid detta förhållande de besparingar, som vid ingången av år 1914 med säkerhet vore att påräkna å anslagen för detta ändamål, syntes vara fullt tillräckliga att bestrida utgifterna för samma år utan att något ytterligare anslag behövde anvisas, föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag allenast att medgiva, att Kungl. Maj:t finge under år 1914 till bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom använda erforderligt belopp av vad som vid samma års ingång icke blivit använt av tidigare för samma ändamål anvisade anslag. Denna framställning bifölls av riksdagen.

För år 1915 har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag anvisat för detta ändamål ett anslag å extra stat av 7,000 kronor. Ökningen i den beräknade årskostnaden var föranledd dels av förberörda höjning av bidraget till institutet och dels av ökning i utgifterna i Sverige för anskaffande av begärda meddelanden och utredningar m. m. samt härav föranledda kanslikostnader.

I en genom utrikesdepartementet till mig överlämnad skrivelse har Kungl. Maj:ts minister i Rom friherre Bildt anmält, att institutets permanenta kommitté beslutat föreslå de deltagande ländernas regeringar att till tid, som borde bestämmas efter det nu pågående krigets slut, uppskjuta det sammanträde med institutets generalförsamling, som eljest skulle ägt rum under år 1915. Med anledning härav har Kungl. Maj:t den 5 december 1914 förklarat hinder från Sveriges sida icke möta för ett dylikt uppskov och har Kungl. Maj:t tillika, jämlikt gjord hemställan, för Sveriges del medgivit, att permanenta kommittén under tiden utövade den enligt § 6 i den för institutet gällande konvention den 7 juni 1905 stadgade dispositionsrätt över institutets tillgångar.

I skrivelse den 14 december 1914 har nu lantbruksakademien, som för Sveriges del omhänderhar de direkta förbindelserna med institutet, erinrat, att akademien föregående år tillstyrkt anslag till institutet å 8,000 kronor, samt anført, att den utvidgning av institutets verksamhet och det därmed följande växande kravet på meddelanden och utredningar från de deltagande staterna, som delvis föranlett behovet

[87.] av ökat anslag, till följd av sedermera inträdda politiska förhållanden, för närvarande avstannat. Kostnaden för meddelanden till institutet hade därför under år 1914 minskats, och detta förhållande, som helt visst komme att fortfara, tills normala mellanfolkliga förbindelser åter kommit till stånd, skulle med stor sannolikhet göra behovet av medel för ifrågavarande ändamål under år 1915 avsevärt mindre, än eljest kunnat beräknas. Under år 1916 syntes utgifterna för förbindelserna med institutet kunna beräknas till följande belopp:

Sveriges kontanta årsbidrag till institutet, 5,000 francs	3,600	kronor
kostnad för representation med två ombud vid general-		
församlingen	2,800	»
kostnader i Stockholm för utredningar och upplysningar	1,600	»
eller tillsammans	8,000	kronor.

På grund härav har lantbruksakademien hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos näst sammanträdande riksdag för bestridande av kostnaderna för förbindelsen med det internationella lantbruksinstitutet i Rom under år 1916 äska det belopp, som utöver förefintliga besparingar å för ändamålet redan beviljade anslag behövdes för att fylla det beräknade kostnadsbeloppet, 8,000 kronor.

Departements-
chefen.

Vid utgången av oktober månad år 1914 återstod å de för ifrågavarande ändamål förut anvisade medel en odisponerad behållning av 9,420 kronor. Om härtill lägges statsanslaget för år 1915, 7,000 kronor, uppgå de från den 1 november 1914 till utgången av år 1915 disponibla medlen till 16,420 kronor. Utöver Sveriges bidrag för år 1915 å 3,600 kronor återstå alltså till övriga utgifter 12,820 kronor, vilka, då det icke är antagligt att någon generalförsamling kommer att hållas under år 1915, endast behöva avses till bestridande av kostnader i Stockholm. Då dessa kostnader, såsom lantbruksakademien framhållit, torde under år 1915 bliva lägre än under normala förhållanden, lär det få anses vara otvivelaktigt, att minst det av akademien såsom behövt för år 1916 angivna beloppet av 8,000 kronor kommer att återstå å anslaget vid sistnämnda års början. Något nytt anslag synes därför icke erforderligt.

Jag hemställer i anledning härav allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att vad vid utgången av år 1915 må kvarstå oanvänt å anslaget till bestridande av kostnaden för Sveriges deltagande uti internationella lantbruksinstitutet i Rom må under år 1916 användas för enahanda ändamål.

10. Organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit.

I den till 1914 års förra riksdag avlämnade statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avbidan på den proposition angående anvisande av anslag till organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, för nämnda ändamål å extra stat för år 1915 beräkna ett anslag av 30,000 kronor.

[88.]
Organisations-
bidrag till
centralföre-
ningar för
jordbruks-
kredit.

(extra anslag.)

Någon sådan proposition blev emellertid icke avlåten till riksdagen.

Enär jag har för avsikt att inom kort förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition angående åtgärder för ordnandet av det mindre jordbrukets kreditfråga samt förslaget torde komma att innefatta tilldelande av organisationsbidrag av statsmedel till centralföreningar i dylikt syfte, men det icke synes erforderligt att för första verksamhetsåret beräkna så stort anslag som i fjol skedde, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anvisande av anslag till organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för nämnda ändamål å extra stat för år 1916 beräkna ett anslag av..... kronor 10,000.

11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott.

Enligt vad statskontoret anmält, har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, vilka torde böra anmälas till ersättande av riksdagen under nionde huvudtiteln, nämligen:

kostnader för fattigvårdslagstiftningskommittén	kronor	20,566: 66
kostnader för hemslöjdskommittén	»	5,181: 33
kostnader för uppskattning av arrendeavgift till kronan för jordägarandel i åtskilliga gruvor	»	418: 20
kostnader för biträde av sakkunniga inom lantmäteristyrelsen för avgivande av förslag till författning angående kartors upprättande m. m.	»	4,957: 88

transport kronor 31,124: 07

[89.]
Ersättning
för av stats-
kontoret
gjorda
förskott.

(extra anslag.)

[89.]	transport	kronor	31,124: 07
	kostnader för sakkunniga för utredning angående egnahemstrågan	»	21,046: 90
	kostnader för skogslagstiftningskommittén	»	16,694: 71
	kostnader för sakkunniga för utredning rörande för- valtning och skötsel av kronans och andra all- männa skogar i mellersta och södra delarna av riket m. m.	»	12,625: 42
	kostnader för sakkunniga för utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem	»	19,061: 21
	utförande av en försöksundersökning rörande virkes- tillgång och tillväxt m. m. av skogarna i Värm- lands län	»	10,335: 47
	ersättning till en del av domänstyrelsens personal för mistade avlöningsförmåner under tjänstledighet på grund av arsenikförgiftning	»	1,519: 81
	ersättning till revisionssekreteraren B. E. V. Lilien- berg för biträde vid beredande av vissa på jord- bruksdepartementets föredragning beroende ärenden	»	5,900: —
	kostnader för sakkunniga för utredning i fråga om interimistiska bestämmelser i syfte att förekomma vanvård av samfärd skog inom Kopparbergs län	»	4,526: 70
	kostnader för sakkunniga för utredning rörande det till Strömsholms hingstdepå förut anslagna s. k. Köpingskomplexet	»	5,575: 10
	anslag till Sveriges utsädesförening för år 1914; jämlikt riksdagens skrivelse nr 297 den 1 juni 1913	»	22,200: —
	kostnader för kartläggning av ljunghedar i södra och sydvästra delarna av landet	»	600: —
	kostnader för livsmedelskommissionen	»	300: —
	kostnader för sakkunniga för utredning beträffande en förändrad bokföring rörande statens domäner	»	1,308: 04
	vägs katt för regala laxfisket i Torne älv	»	329: 12
	kostnader för fiskeritillsyningsmän för tillsyn av regala laxfisket i Torne älv samt till båtlega	»	1,994: 50
	ersättning för mark, exproprierad från soldattorpet nr 57 Nissaryd i Jönköpings län	»	27: 10
	odlingshjälp åt kronolägenhetsinnehavare	»	18,250: —
	eller tillhopa kronor		
	173,418: 15.		

Med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[89.]

att till täckande av ovan omförmälda av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter anvisa å *extra stat* för år 1916 ett anslag av..... kronor 173,419.

12. Rese- och traktamentspenningar, *oförändrat*
ordinarie anslag ..... kronor 150,000.

13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

I samband med att vid 1912 års riksdag expensanslagen å huvudtitlarna fördelades i särskilda förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. samt till tryckningskostnader, blev å nionde huvudtiteln det förra av dessa anslag fixerat till ett belopp av 60,000 kronor, under det att anslaget till tryckningskostnader bestämdes till i runt tal 32,000 kronor. Sistnämnda anslag har därefter undergått smärre jämnningar för jämnande av huvudtitelnslutsumma. Tillsammans uppgå dessa anslag alltså till i avjämnat tal 92,000 kronor. Att icke expensanslaget höjdes ännu mera, berodde bland annat på, att expenser för domänstyrelsen, som förut utgått från expensanslaget, sedermera skulle utgå såsom driftkostnad för statens domäner. För år 1910 hade för domänstyrelsen härav använts nära 18,000 kronor. De nuvarande anslagen kunna alltså anses motsvara en årlig utgift från expensanslaget för år 1912 och tidigare år av ungefär 110,000 kronor.

[90.]

Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

(ordinarie anslag.)

Emellertid hade dessa utgifter redan före förändringen uppgått till högre belopp, nämligen för år 1910 till 121,104 kronor, för år 1911 till 141,766 kronor och för år 1912 till 148,577 kronor, vilket ju även innebär en konstant årlig ökning. Detta förhållande har också medfört, att efter förändringen det för expenser upptagna beloppet av 60,000 kronor visar sig otillräckligt. Utgifterna från anslaget uppgingo nämligen år 1913 till 137,223 kronor och för år 1914 till och med november månad till 116,733 kronor, oaktat samtidigt från anslaget till tryckningskostnader utgingo de utgifter, som voro avsedda att bestridas av samma anslag. Även om det skulle befinnas möjligt att framdeles i någon mån inskränka utgifterna från expensanslaget, vilket dock är särdeles ovisst, lär det av den nu lämnade utredningen få anses tydligt framgå, att det nuvarande anslagsbeloppet, 60,000 kronor, alltför

[90.] mycket understiger de normalt påräkneliga utgifterna från anslaget, för att icke nödig hänsyn till försiktighet vid budgetens uppgörande skall anses kräva, att anslaget höjes åtminstone till 100,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till skrivmaterialier och	
expenser, ved m. m. från	kronor 60,000
med	» 40,000
till	» 100,000.

14. Extra utgifter, oförändrat ordinarie reservationsanslag ..... kronor 10,000.

15. Extra lönetillägg.

[91.] Under åberopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anförde i fråga om beredande åt en del tjänstemän och betjänte av extra lönetillägg för innevarande år, att uppföras i riksstaten för år 1916, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Extra lönetillägg.
(extra anslag.)

att till beredande i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag angivna grunder av extra lönetillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte vid under jordbruksdepartementet lydande verk och stater å extra stat för år 1916 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av ..... kronor 5,000.

16. Tryckningskostnader.

[92.] Till tryckningskostnader är å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag av 32,120 kronor.

Tryckningskostnader.
(ordinarie anslag.)

För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde detta anslag böra höjas med 49 kronor och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja förslagsanslaget till tryckningskostnader	
från	kronor 32,120
med	» 49
till	» 32,169.

Av nionde huvudtitelns ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå till ..... kr. 8,017,504: —

komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen:

till skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt	med kr.	43,738: —
» bidrag till vägunderhållet på landet	» »	100,000: —
» bidrag till skjutsentreprenader	» »	50,000: —
» skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	» »	40,000: —
» tryckningskostnader	» »	49: —

varjämte å denna huvudtitel skulle komma att uppföras nya ordinarie anslag:

till tillsyn å enskildas skogar i lappmarkerna och Särna socken	» »	170,000: —
» tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland	» »	135,000: —
» statens veterinärbakteriologiska anstalt	» »	47,300: —

Summa kr. 586,087: —

Däremot skulle följande ordinarie anslag komma att minskas, nämligen:

till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lant-

mannanärin-

gar ..... med kr. 80,000: —

» undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar	» »	18,350: —
---	-----	-----------

» hästavelns förbättrande	» »	120,000: —
---------------------------------	-----	------------

» skogsunder-

transport kr. 210,350: —   kr. 586,087: —   kr. 8,017,504: —

transport	kr. 218,350: —	kr. 586,087: —	kr. 8,017,504: —
visning och skogshushåll- ningiallmän- het.....	»	» 12,600: —	» 230,950: —.
De ordinarie anslagen skulle alltså inalles ökas med	»	355,137: —	
och sålunda för år 1916 komma att uppgå till	kr.	8,372,641: —	
Å extra stat är under nionde huvudtiteln för år 1915			
anvisade anslag å tillhoppa	kr.	6,167,196: —.	
Summan av de av mig för år 1916			
tillstyrkta extra anslag understiger			
detta belopp med	»	1,693,237: —	
varande å extra stat för år 1916 inalles tillstyrkta			
anslag å	»	4,473,959: —	
vadan huvudtitelns slutsumma kommer att uppgå till	kr.	12,846,600: —	
och understiga motsvarande summa för år 1915:	»	14,184,700: —	
med	kr.	1,388,100: —.	

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen täcktes därtill lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll överlämnas till finansdepartementet såsom ledning vid författandet av Kungl Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:
Ax. Lekander.

Innehållsförteckning.

	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Departementet.			
1. Departementschefen	17,000		2
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli	59,300		2
[1.] 3. Provisorisk lönerreglering		6,760	2
[2.] 4. Extra kanslisekreterare		5,050	3
[3.] 5. Extra föredragande m. m.		4,000	3
B. Lantbruksstyrelsen	79,900		4
C. Lanthushållningen.			
1. <i>Befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar</i>	332,450		4
[4.] Premiering av nötboskap			4
2. <i>Lantbruksingenjörer och deras biträden</i>	101,900		6
3. <i>Undervisningsanstalter</i>	618,950		6
[5.] a. Lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp			6
[6.] b. Trädgårdsundervisningen			15
[7.] c. Reseunderstöd för lantbrukets studerande			16
[8.] d. Lantmannaskolor			17
[9.] e. Lanthushållsskolor			32
[10.] f. Elektrisk anläggning vid lantbruksin- stitutet vid Ultuna		10,000	33
[11.] g. Undervisningsmateriel för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp		3,000	34
[12.] h. Hovbeslagsskola vid Alnarp		3,500	34
[13.] i. Utbildningskurser för kontrollassistenter		14,800	35

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[14.]	j. Utbildningskurser för ladugårdsförmän			36
[15.]	k. Jordbrukskonsulenter		62,500	41
[16.]	l. Vandringsrättare		36,000	42
[17.]	m. Stipendiat i boskapsskötsel och mejeri- hushållning m. m.		1,500	43
[18.]	n. Fredrika-Bremer-förbundets lanthus- hållningsskola vid Rimforsa		8,000	44
[19.]	o. Lanthushållningsskolan å Brogård		5,500	45
	4. <i>Hästaveln.</i>			46
	a. Hästavelns förbättrande	250,470		46
[20.]	Prisbelöningar av hästar			46
[21.]	b. Extra personal vid Flyinge hingstdepå		4,630	47
[22.]	c. Åtgärder för inhemska häststammar		17,000	47
[23.]	d. Stamboksföring rörande hästar			48
	5. <i>Boskapsskötsel m. m.</i>			49
	a. Förekommande och hämmande av smitt- samma sjukdomar bland husdjuren	50,000		49
[24.]	b. Statsinspektör över köttkontrollen		5,600	49
[25.]	c. Karantänsanstalten i Haparanda för husdjur		750	50
[26.]	d. Avelscentra för nötboskap		17,000	50
[27.]	e. Nötboskapsaveln inom Norrbottens län		5,000	51
[28.]	f. Förekommande och hämmande av tuber- kelsjukdomar hos nötkreaturen		75,000	52
[29.]	g. Svinavelns höjande		40,000	54
[30.]	h. Fjäderfäavelns befrämjande		20,000	54
	6. <i>Lantbruksmöten.</i>			55
[31.]	7. <i>Redskapsprovningsanstalter</i>		21,000	56
	8. <i>Kemiska stationer m. m.</i>			57
[32.]	a. Kemiska stationer		48,000	57
[33.]	b. Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län		13,750	57
[34.]	9. <i>Svenska mosskulturföreningen</i>		50,000	58
	10. <i>Befrämjande av fröodlingen.</i>			60
[35.]	a. Frökontrollanstalter		10,000	60

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[36.]	b. Befordrande av inhemsk fröodling		20,000	68
[37.]	c. Statskonsulent i fröodling		6,500	70
[38.]	d. Sveriges utsädesförening		66,000	70
	11. <i>Mindre jordbruket.</i>			74
[39.]	a. Höjande av det mindre jordbruket			74
[40.]	b. Statskonsulent för det mindre jordbruket		6,500	77
[41.]	c. Ordnad bokföring vid mindre jordbruk		15,000	77
[42.]	12. <i>Smörprovningar m. m.</i>		16,000	89
	13. <i>Vattenavtappningar m. m.</i>			91
[43.]	a. Norrländska avdikningsanslaget		1,500,000	91
[44.]	b. Allmänna avdikningsanslaget			93
	14. <i>Torvetillgångarnas tillgodogörande.</i>			95
[45.]	a. Tillgodogörandet av den i landets torv- mossar befintliga bränsletillgång m. m.		100,000	95
[46.]	b. Torvingenjörer och torvassistent		27,500	97
[47.]	c. Torvskola		7,000	99
	15. <i>Husslöjden.</i>			99
	a. Befrämjande av husslöjden	25,000		99
[48.]	b. Andre instruktör i husslöjd		3,500	99
[49.]	16. <i>Lindring av fraktkostnader för kalk.</i> ...		450,000	101
D. Fiskeriväsendet.				
	1. <i>Fiskerinäringens understöd</i>	111,000		107
[50.]	2. <i>Undervisningskurser i navigation för bo- husländska fiskare</i>		1,400	107
[51.]	3. <i>Södra Sveriges fiskeriförening</i>		18,500	110
	4. <i>Hydrografisk-biologiska havsundersök- ningar.</i>			113
[52.]	a. <i>Hydrografisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven</i>		30,100	113
[53.]	b. <i>Underhålls- och driftkostnad för far- tyget Skagerak</i>		36,000	117
[54.]	c. <i>Försäkring av fartyget Skagerak</i>		5,200	118
[55.]	5. <i>Underhålls- och driftkostnad för fartyget Eysstrasalt</i>		6,000	119

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[56.]	6. Ett armerat ångfartygs stationerande vid rikets kuster		33,000	121
[57.]	7. Fiskehamnar		620,000	122
E. Skogsväsendet.				
	1. Skogsundervisning m. m.			130
[58.]	a. Skogshögskolan och statens skogsför- söksanstalt	185,400		130
[59.]	b. Skogsundervisning och skogshushållning i allmänhet	102,000		135
[60.]	c. Tillsyn å enskildas skogar i lapp- markerna och Särna socken	170,000		138
[61.]	d. Tillsyn å enskildas skogar i Väster- bottens och Norrbottens läns kustland	135,000		139
[62.]	e. Skogsodlingens befrämjande		100,000	140
[63.]	f. Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet		67,500	140
[64.]	2. Reglering av flottleder		200,000	141
F. Lantmäteriväsendet.				
	1. Lantmäteristaten.			144
	a. Lantmäteristaten	536,400		144
[65.]	b. Lantmäteriuundervisningen		36,300	144
[66.]	c. Distriktslantmätarens tjänsteresor m. m.		30,000	145
[67.]	d. Reparation och renovation av kartor i lantmäterikontoren i länen			146
[68.]	e. Nya registratur och arkivens ordnande i lantmäterikontoren i länen		15,000	148
[69.]	f. Inbindning av handlingar i lantmäteri- kontoren i länen			154
[70.]	g. Anskaffande till lantmäterikontoret i Umeå av kopior av vissa kartor m. m.			156
[71.]	h. Skrivhjälp å lantmäterikontoren i länen		18,900	157
[72.]	i. Fotomekanisk reproduktion av lant- mäterikartor		10,000	163
	2. Skiften och avvitrningar	63,000		170
	3. Uflyttningshjälp efter skiften	50,000		170

	Ordinarie anslag Kronor.	Extra anslag Kronor	Sid.
G. Rikets allmänna kartverk.			
1. <i>Rikets allmänna kartverk</i>	340,800		170
[73.] 2. <i>Namngranskning</i>		3,000	171
H. Geologiska och hydrografiska undersökningar.			
1. <i>Sveriges geologiska undersökning.</i>			171
a. Sveriges geologiska undersökning	101,530		171
[74.] b. Fältarbeten m. m.		31,500	171
[75.] c. Ökade medel till expenser		8,800	173
2. <i>Hydrografiska undersökningar.</i>			173
[76.] Hydrografiska undersökningar av Sveri- ges färskvatten		62,900	173
I. Veterinärväsendet.			
1. <i>Veterinärundervisningsanstalter.</i>			178
a. Veterinärundervisningen	179,000		178
[77.] b. Statens veterinärbakteriologiska anstalt	47,300		178
2. <i>Veterinärstaten</i>	232,500		179
J. Vägunderhållet och skjutsväsendet.			
1. <i>Vägunderhållet.</i>			179
[78.] a. Bidrag till vägunderhållet på landet ...	1,350,000		179
[79.] b. Kostnad för vägdeltningar		25,000	180
[80.] c. Understöd åt synnerligt betungade väg- hållningsdistrikt		150,000	181
2. <i>Färjor och färjkarlar</i>	379		181
[81.] 3. <i>Bidrag till skjutsentreprenader</i>	300,000		181
4. <i>Gästgivares friheter</i>	19,129		182
K. Fattigvård.			
1. Fattigvården i Stockholm och landsorten	9,564		183
[82.] 2. Fattigvården i allmänhet	350,000		183
[83.] 3. Svenska fattigvårdsförbundet		17,000	191

L. Diverse.

		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
	1. Ålderstillägg	100,000		192
	2. Odlingshjälp åt krononybyggare	4,500		192
	3. Odlingshjälp åt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter	20,000		192
	4. Belöningar för rovdjurs dödande	38,000		192
	5. Ersättning till hushållningssällskapen för till statsverket indragna brännvinsför- säljningsmedel	2,100,000		192
[84.]	6. Jordförmedlingsbyråer för egnahems- rörelsen			192
[85.]	7. Jordbruksstatistiken		25,000	193
[86.]	8. Befrämjande av avsättning i främmande länder av alster av svenska lantbruket och dess binäringar samt fiskerinäringen		29,000	194
[87.]	9. Internationella lantbruksinstitutet i Rom			194
[88.]	10. Organisationsbidrag till centralföreningar för jordbrukskredit		10,000	197
[89.]	11. Ersättning för av statskontoret gjorda förskott		173,419	197
	12. Rese- och traktamentspenningar	150,000		199
[90.]	13. Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.	100,000		199
	14. Extra utgifter	10,000		200
[91.]	15. Extra lönetillägg		5,000	200
[92.]	16. Tryckningskostnader	32,169		200
		8,372,641	4,473,959	

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari
1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BRÖSTRÖM.

Sedan de till nionde huvudtiteln hörande frågor blivit på föredragning av vederbörande departementschef prövade, anhöll chefen för finansdepartementet statsrådet Vennersten, att få anmäla de frågor, som rörde regleringen av

tionde huvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna, och anförde därvid till en början beträffande

A. **Det civila pensionsväsendet.**

1. Pensionering av civila tjänst innehavare.

[1.]
Pensionering
av civila
tjänst inne-
havare.

Till pensionering av civila tjänst innehavare beviljade 1907 års riksdag å ordinarie stat under tionde huvudtiteln ett förslagsanslag å 100,000 kronor. Detta anslag har på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar av riksdagen höjts år 1912 till 600,000 kronor, år 1913 till 1,100,000 kronor och år 1914 till 1,550,000 kronor.

Enligt en av statskontoret överlämnad uppgift rörande utgifterna å förslagsanslagens »anvisning i kontant» hava utgifterna från förevarande anslag under tiden 1909—1913 ökats med i medeltal för år 201,671 kronor 82 öre och för år 1913 uppgått till 1,107,592 kronor 14 öre. Då man vid fastställande av anslagsbeloppet för år 1916 torde böra räkna med en liknande stegring av ifrågavarande utgifter som hittills förekommit, synes anslaget nu böra ökas med 150,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det under tionde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda *förslagsanslaget* till pensionering av civila tjänst innehavare med ..... kronor 150,000
till ..... » 1,700,000.

Departementschefen omnämnde härefter följande ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, nämligen:

2. Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupillkassa för civilstaten, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 35,000.

3. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 15,000.

4. För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ... kronor 25,000.

5. Bidrag till sjuksköterskors pensionering, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 6,700.

6. Till bestridande av statens bidrag till pensionering av barnmorskor, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 30,000.

Härefter erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakommet protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställning:

på *civildepartementets* föredragning:

7. Gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt.

(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 28)

att riksdagen måtte höja det å *ordinarie stat* under riksstatens tionde huvudtitel uppförda *förslagsanslag* till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt,

nu högst.....	kronor 11,000
till högst.....	» 13,000.

[2.]
Gäldande av
kostnaden för
förvaltningen
av barn-
morskornas
pensions-
anstalt.

Efter att hava omnämnt följande ordinarie anslag, i vilket ändring icke föreslås, nämligen:

8. Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 101,000

anförde föredragande departementschefen vidare:

9 och 10. Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt.

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett [3 och 4.] av åren 1910—1915 till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 31,000 kronor. Med anslaget har avsetts att höja pensionsbeloppet i anstaltens fjärde klass, omfattande sjöfolk, som icke vore fartygsbefälhavare, styrmän eller maskinister, från 60 till 90 kronor.

Förbättring
av pensione-
ringen från
handels-
flottans pen-
sionsanstalt.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen därjämte till förbättring av pensioneringen inom de tre första

klasserna av handelsflottans pensionsanstalt å extra stat för vartdera av åren 1913, 1914 och 1915 beviljat under riksstatens tionde huvudtitel ett anslag av likaledes 31,000 kronor.

Vid föredragning den 2 april 1914 av riksdagens skrivelse den 3 därförutgångna mars, däri riksdagen anmält sitt beslut att för år 1915 bevilja omförmälda tvenne anslag, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till en var, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för handelsflottans pensionsanstalt och direktionens därå grundade beslut komme att för år 1915 eller någon del därav uppbära pension inom fjärde klassen, för motsvarande tid utbetala fyllnadspension efter 30 kronor för år räknat, ävensom att efter ingången av år 1915 hos statskontoret, i mån av behov och mot redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande av dylika fyllnadspensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hava att till direktionen utanordna från förstnämnda, av riksdagen till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt anvisade förslagsanslag å 31,000 kronor.

Beträffande omförmälda till förbättring av pensioneringen inom anstaltens tre första klasser beviljade anslag å 31,000 kronor förordnade Kungl. Maj:t,

att anslaget skulle användas uteslutande för pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt;

att de i § 4 av reglementet för nämnda pensionsanstalt den 29 januari 1864 meddelade bestämmelser angående proportionen av pensionsrummens antal i de olika klasserna icke skulle i fråga om användningen av det nya anslaget äga tillämpning;

att de tre första klasserna skulle vid anslagets fördelning betraktas såsom en pensionsklass och de inom desamma pensionssökande sålunda erhålla pension från anslaget i den ordning, de blivit inom anstalten pensionsberättigade, oavsett vilken klass de tillhörde; samt

att utbetalningen av de med tillhjälp av ifrågavarande anslag beviljade nya pensionerna skulle verkställas å de tider, i den ordning och efter de grunder, som sagda reglemente i övrigt föreskreve; och anbefalldes Kungl. Maj:t tillika statskontoret att efter ingången av år 1915 till direktionen, på rekvisition och mot redovisningsskyldighet, utbetala sistberörda anslag.

I skrivelse den 19 december 1914 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av anslag för enahanda ändamål å extra stat för år 1916 med samma belopp, som för år 1915 beviljats.

På grund härav och då anslag för ifrågavarande ändamål är av behovet påkallat jämväl för år 1916, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *extra stat* för år 1916 under riksstatens tionde huvudtitel bevilja

dels till förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt ett *förslags-*

anslag å..... kronor 31,000;

dels ock till förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt ett *anslag* å..... kronor 31,000.

Departementschefen erinrade härefter, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag förut beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, som jämte ordinarie anslag, i vilka ändring icke föreslås, skulle här antecknas, nämligen:

på *eklesiastikdepartementets* föredragning:

11. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 38)

att riksdagen måtte i avvidan på proposition angående höjning av det under riksstatens tionde huvudtitel uppförda *ordinarie anslaget*: bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., beräkna en ökning av detta anslag

från ..... kronor 144,554

med ..... » 1,000

till ..... kronor 145,554.

[5.]
Bidrag till
pensionering
av änkor
och barn efter
lärare vid
allmänna
läroverk,
pedagogier,
seminarier
m. m.

12. Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *oförändrat ordinarie förslags-*
anslag..... kronor 68,000.

13. Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt, *oförändrat ordinarie förslagsanslag*..... kronor 35,000.

14. Bidrag till folkskollärares pensionering, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 681,892.

på ecklesiastikdepartementets föredragning:

15. Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 39)

att riksdagen måtte

[6.]

Understöd åt
vissa äldre
behövande,
med låg pen-
sion avgångna
folkskollärare.

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskol-lärarynnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folk-skollärarnas pensionsinrättning, må för år 1916 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 600 kronor,

dels ock för ändamålet anvisa under tionde huvudtiteln på *extra stat* för år 1916 ett anslag av ..... kronor 20,000.

16. Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 41)

[7.]

Extra pen-
sionsavgifter
till folkskol-
lärarynnas
pensions-
inrättning.

att riksdagen måtte för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrätt-ning nu utgå eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, bevilja på *extra stat* för år 1916 under riksstatens tionde huvudtitel ett *förslagsanslag* å ..... kronor 104,000.

17. Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, oförändrat ordinarie anslag ..... kronor 73,725.

på ecklesiastikdepartementets föredragning:

18. Förstärkande av det ordinarie anslaget: Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

[8.]

Bidrag till
folkskollärarynnas
änke- och
pupillkassa.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 42)

att riksdagen måtte anvisa under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1916 till förstärkande av det ordinarie anslaget: Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, ett belopp av... kronor 2,700.

19. Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 3,000.

20. Till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 5,000.

B. Det militära pensionsväsendet.

1. Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 4,640.

2. Ersättning till arméns pensionskassa för nådars- och begravningshjälpsbesparingar, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 28,080.

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

3 och 4. Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 56)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* [9 och 10.] uppförda *anslaget* för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 122,190
med	» 2,049
till	kronor 124,239

Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.

dels ock till förstärkande av det i 1915 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å *extra stat* för år 1916 anvisa ett belopp av ..... kronor 2,049.

5. Extra anslag till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnadspensioner.

[11.]
Extra anslag
till upprätt-
hållande av
arméns pen-
sionskassas
egen pensio-
nering samt
till fyllnads-
pensioner.

(se bil. 4 vid detta prot., sid. 59)
att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1916 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 3,400,000 att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

6. Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

[12.]
Understöd åt
avskedade
underoffi-
cerare och
vederlikar
vid armén.

(se bil. 5 vid detta prot., sid. 61)
att riksdagen måtte under riksstatens tionde huvudtitel å *extra stat* för år 1916 bevilja ett *förslagsanslag* av ..... kronor 20,000 för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

7. Till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 106,000.

8. Vadstena krigsmanshuskassa, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 137,640.

9. Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring, *oförändrat ordinarie anslag* ... kronor 30,000.

10. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, *oförändrat ordinarie anslag* ..... kronor 648,000.

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

11. Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

(se bil. 6 vid detta prot., sid. 64)

att riksdagen måtte under tionde huvudtiteln å *extra stat* för år 1916 anvisa ett *anslag* av ..... kronor 911 [13.]
 för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor: Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmänshuskassa, uppgår till trehundra kronor.

12. Ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster, oförändrat ordinarie anslag ..... kronor 36,320.

13. Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond för minskade inkomster, oförändrat ordinarie anslag ..... kronor 16,650.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

14 och 15. Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond samt till förstärkande av det i 1915 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag.

(se bil. 7 vid detta prot., sid. 67)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* [14 och 15.]
 uppförda *anslaget* för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu ..... kronor 26,300:—

med ..... » 2,400:—

till ..... kronor 28,700:—

Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond.

dels ock, till förstärkande av det i 1915 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å *extra stat* för år 1916 anvisa ett belopp av ..... kronor 2,400.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

16. Till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 253,300.

17. Till pensionering av flottans gemenskap, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* ..... kronor 251,300.

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

Pension åt förre båtsmannen N. P. B. Birberg.

(se *bil. 8* vid detta prot., sid. 70)

[16.] att förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 133 Nils Petter Bjermqvist Birberg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder;
Pension till förre båtsmannen N. P. B. Birberg.

18. Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

(se *bil. 9* vid detta prot., sid. 72)

[17.] att riksdagen måtte å *extra stat* för år 1916 under tionde huvudtiteln uppföra ett *förslagsanslag* av ..... kronor 20,980
Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen. för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

19. Invalidhusfonden, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,350.

20. För blesserade över- och underofficerare, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* ..... kronor 2,400.

Beträffande härefter

C. Allmänna indragningsstaten

erinrade föredragande departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedan-nämnda departements föredragning förut fattade beslut om avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:

1. Pension åt fanjunkaren C. L. Dahlström.

(se *bil. 10* vid detta prot., sid. 75)

att fanjunkaren vid Hallands regemente Carl Ludvig Dahlström må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en pension av ..... kronor 1,000 årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, varunder avsked från tjänsten varder honom beviljat;

[18.]

*Pension åt
fanjunkaren
C. L. Dahl-
ström.*

2. Pension åt förre föreståndaren för skomakeriverkstaden vid Svea livgarde C. G. Alsing.

(se *bil. 11* vid detta prot., sid. 78)

att förre föreståndaren för skomakeriverkstaden vid Svea livgarde Carl Gustaf Alsing må under sin återstående livstid uppbära en årlig pension å allmänna indragningsstaten till så stort belopp, att densamma jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppgår till 600 kronor för år räknat, att utgå från och med den 1 maj 1914;

[19.]

*Pension åt
förre före-
ståndaren
för skoma-
keriverkstaden
vid Svea liv-
garde C. G.
Alsing.*

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

3. Pension åt polisöverkonstapeln vid flottans station i Stockholm F. W. Möller.

(se *bil. 12* vid detta prot., sid. 81)

att polisöverkonstapeln vid flottans station i Stockholm Fritz Wilhelm Möller må från och med månaden näst efter den, under vilken

[20.]

*Pension åt
polisöverkon-*

stapelns vid
flottans sta-
tion i Stock-
holm P. W.
Möller.

avsked varder honom meddelat, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av ..... kronor 1,000;

4. Pension åt förre båtsmannen A. J. J:son Stadig.

(se bil. 13 vid detta prot., sid. 85)

[21.] att förre båtsmannen Anders Johan Johnsson Stadig må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension med sådant årligt belopp, att detsamma jämte det pensionsbelopp, han för året äger uppbära från flottans pensionskassa, uppgår till 200 kronor;

Pension åt
förre båts-
mannen A. J.
J:son Stadig.

5. Pension till förre fortifikationsarbetaren O. Petersson.

(se bil. 14 vid detta prot., sid. 88)

[22.] att förre fortifikationsarbetaren Olof Petersson må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av ..... kronor 300;

Pension till
förre fortifika-
tionsarbete-
ren O. Pe-
tersson.

6. Årligt understöd till förre värnpliktige O. M. Mårtensson Jönsson.

(se bil. 15 vid detta prot., sid. 90)

[23.] att förre värnpliktige nr 131 ^{1/1889} Olof Magnus Mårtensson Jönsson må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta ett understöd med sådant årligt belopp, att detsamma jämte det pensionsbelopp, han för året äger uppbära från flottans pensionskassa, uppgår till 300 kronor;

Understöd till
förre värn-
pliktige O. M.
Mårtensson
Jönsson.

7. Pension åt förre maskinisten å lotsverkets chefsångfartyg Stockholm A. J. Hälenius.

(se bil. 16 vid detta prot., sid. 93)

[24.] att förre maskinisten å lotsverkets chefsångfartyg Stockholm Anders Johan Hälenius må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av ..... kronor 100, att utgå från och med den 1. april 1914;

Pension till
förre ma-
skinisten A. J.
Hälenius.

på *civildepartementets* föredragning:

8. Pension åt extra polismannen K. G. W. Särenholm.

(se *bil. 17* vid detta prot., sid. 97)

att extra polismannen Karl Gustaf Werner Särenholm må från och med år 1915 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av ..... kronor 300.

[25.]
Pension åt
extra polis-
mannen K.
G. W. Sären-
holm.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten anförde härefter:

9. Pension åt vissa sjömanshustjänstemän.

I skrivelse den 28 september 1912 gjorde kommerskollegium framställning om beredande av statsbidrag till pensionering av den å sjömanshusen anställda personalen.

[26.]
Pension åt
vissa sjömans-
hustjänste-
män.

Denna skrivelse remitterades den 15 maj 1913 av min företrädare i ämbetet till de av honom jämlikt nådigt bemyndigande den 21 februari samma år tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning rörande ifrågasatt centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, m. m. för att tagas i övervägande vid fullgörande av det de sakkunniga lämnade uppdraget.

Något yttrande i denna fråga har emellertid ännu icke från de sakkunniga inkommit.

Ehuru jag sålunda icke för närvarande är beredd att bringa under Kungl. Maj:ts prövning frågan om sjömanshuspersonalens pensionering i hela dess vidd, har jag dock, med hänsyn till de sjömanshusens tjänstemän, som redan nu synas böra ifrågakomma till pensionering, ansett mig föranlåten att partiellt till behandling upptaga berörda spørsmål; och torde det därför tillåtas mig att något utförligare redogöra för innehållet i kommerskollegii ovannämnda skrivelse samt vad i övrigt i saken förekommit.

I det av särskilt tillkallade kommitterade utarbetade förslaget till förordning angående sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring stadgades bland annat, att på sjömanshusdirektion skulle ankomma, att, där omständigheterna ansåges betinga sådant, hos kommerskollegium göra framställning om tilldelande åt tjänsteman vid sjö-

manshus, vilken bleve entledigad, av någon gratifikation eller pension från sjömanshuskassan, samt att, därest kollegium funne pension böra förekomma, ärendet skulle av kollegium underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I sitt i anledning av berörda förslag den 9 januari 1911 avgivna utlåtande föreslog emellertid kommerskollegium, med hänsyn till möjligheten att kunna eventuellt utverka pension till någon del av statsmedel, en härför lämpad ändrad avfattning av den av kommitterade ifrågasatta bestämmelsen i ämnet. Detta ändringsförslag vann Kungl. Maj:ts gillande; och stadgas i enlighet härmed i § 8 mom. 5 i förordningen den 13 juni 1911 angående sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring m. m., att sjömanshusdirektion skall äga att i särskilda fall, där omständigheterna anses betinga sådant, hos kommerskollegium göra framställning om tilldelande åt sjömanshustjänsteman, som entledigas från sin befattning, av någon gratifikation ur sjömanshuskassan eller pension. Anser kollegium pension från sjömanshuskassan eller eljest böra ifrågakomma, skall ärendet av kollegium underställas Kungl. Maj:ts avgörande. Stadgandet avser sålunda icke att tillförsäkra sjömanshustjänsteman någon rätt till pension utan giver fastmera vid handen, att frågan om pensions beviljande skall bero på prövning i varje särskilt fall. Å andra sidan förutsätter emellertid stadgandet med den avfattning, som slutligen givits detsamma, att, där pension verkligen anses böra ifrågakomma, densamma icke ovillkorligen skall till hela sitt belopp utgå ur sjömanshuskassan utan att bidrag av statsmedel till pensioneringen möjligen skall kunna erhållas.

Det är med utgångspunkt från berörda bestämmelser och under uttryckligt framhållande av att någon ändring i desamma icke åsyftas, som kommerskollegium gjort sin ovan omnämda framställning om statsbidrag till sjömanshustjänstemännens pensionering.

Till stöd för sin ifrågavarande framställning åberopar kommerskollegium till en början, vad kollegium i sitt förutnämnda utlåtande den 9 januari 1911 anfört i fråga om behovet av åtgärder för ordnande av den å sjömanshusen anställda personalens pensionsförhållanden.

Kommerskollegium i utlåtande den 9 januari 1911.

Kommerskollegium framhöll i sagda utlåtande, att denna fråga syntes kollegium förtjäna ett allvarligt beaktande. Till följd därav att möjlighet hittills icke förefunnits att kunna bereda sjömanshusens personal pension, hade sjömanshusdirektionerna ansett sig i många fall icke kunna förvägra sina ombudsmän eller andra biträden att kvarstå i tjänsten långt efter det de uppnått den åldersgräns, då tjänstbarheten i allmänhet vore försvagad och då andra tjänstemän i regel erhöles befrielse från sina tjänsteplikter. Många av ombudsmännen vore ock mycket ålderstigna och flere av dem uppenbarligen uttjänade samt särdeles väl i behov av vila

från arbete, ehuru deras ekonomi i regel ej medgäve dem att avstå från arbetsförtjänsten. Kollegium tvekade ej att framhålla som ett oavvisligt behov, att åtgärder vidtoges till undanrödjande av de missförhållanden, som härav måste bliva en följd och vilka, enligt vad vederbörande inspektionsförrättare meddelat, bekräftats vid verkställda inspektioner. Det vore ej förenligt med det allmännas intresse, att nu antydda förhållanden allt framgent skulle fortvara i orubbat skick, och detta särskilt i betraktande därav, att inom här avsedda tjänstemannakår många utförde sitt huvudsakliga arbete för statens räkning.

Efter återgivande av nyssberörda uttalanden anför kollegium i sin skrivelse den 28 september 1912 vidare följande:

Kommerskollegium i skrivelse den 28 september 1912.

»Vad kollegium sålunda då anförde äger fortfarande i allo giltighet, och har erfarenheten än mera bekräftat dess riktighet. Såsom ett ytterligare skäl för att möjlighet till pensions erhållande bör beredas sjömanshusens personal kan anföras, att detta skulle i avsevärd grad underlätta strävandet att till dessa ingalunda oviktiga befattningar, särskilt ombudsmansbefattningarna, vilka i synnerhet vid de större sjömanshusen av sina innehavare kräva full arbetskraft och god omdömesförmåga, förvärva härför fullt kvalificerade personer.

Kostnaden för beredande av pension torde sjömanshuskassorna icke ensamma kunna bära, åtminstone icke utan att detta i många fall kan verka intrång på sjömanshusens understödsverksamhet, som ju är en av deras ofrånkomliga och även ur det allmännas synpunkt viktigaste uppgifter. En sådan anordning kan icke heller anses rättvis, då sjömanshustjänstemännen utom sina göromål i sjömanshusens tjänst även utföra ett omfattande arbete direkt för statens räkning. Riktigast torde därför vara, att staten och sjömanshusen gemensamt bära denna kostnad. Vad angår omfattningen av sjömanshuspersonalens arbete för statsändamål, utvisade den utredning i ämnet, för vilken kollegium lämnat redogörelse i sin underdåniga skrivelse den 25 oktober 1909 angående beredande av statsbidrag till sjömanshusens förvaltningskostnader för år 1911, att vid det stora flertalet sjömanshus detta arbete kräver lika mycken eller, i flera fall, till och med längre tid än sjömanshusens övriga åligganden. Där så icke är förhållandet, torde dock förstnämnda arbete utgöra en synnerligen avsevärd del av hela arbetsbördan. Med hänsyn till dessa omständigheter synes staten böra bidraga åtminstone med pensionens halva belopp.

Det skulle kunna ifrågasättas, att sjömanshuspersonalen borde i någon mån själv bidraga till pensioneringen genom att erlægga pensionsavgift till visst årligt belopp. Detta låter sig emellertid svårigen göra, dels emedan avlöningarna i regel äro så knappt tillmätta, att desamma icke lära tåla något avdrag, och dels på grund därav att här icke är fråga om en allmän pensionering av hela denna tjänstemannakår.»

Sedan kollegium därefter framhållit, att kollegium icke avsåge någon förändring i den i gällande sjömanshusförrättning fastslagna principen, att fråga om pensions beviljande skulle bero på särskild prövning i varje fall, fortsätter kollegium:

»Lämpligt synes dock vara, att för vinnande av erforderlig enhetlighet vissa allmänna huvudgrunder för pensions utgående komma till tillämpning. I avseende härå får kollegium anföras följande.

För att en person, som därtill ej har laglig rätt, må komma i åtnjutande av statspension, kräves i regel, att hans ekonomiska ställning är sådan, att han är för sitt livsupphälle i behov av pension. Detta torde även i förevarande fall böra utgöra en nödvändig förutsättning för pensions erhållande.

Vidare bör pensionssökanden hava uppnått viss ålder. Denna torde lämpligen kunna bestämmas till minst 67 år, vid vilken ålder rätt att komma i åtnjutande av pension i regel inträder för de flesta manliga civila tjänst innehavare.

En annan given förutsättning för att kunna ifrågakomma till erhållande av en sådan förmån måste vara, att pensionssökanden under en längre tid offrat den huvudsakligaste delen av sin arbetskraft åt sjömanshustjänsten och därvid gjort sig förtjänt av gott vitsord. Sjömanshustjänstemännen torde dock icke kunna i allmänhet åberopa så lång tjänstetid (35 tjänstår) som i regel skall hava fullgjorts av manliga civila tjänst innehavare för att komma i åtnjutande av hel pension. Förstnämnda tjänstemän, särskilt ombudsmännen, tillträda nämligen vanligtvis sina befattningar vid en så framskriden ålder, att en dylik tjänstetid icke läser kunna uppnås av dem. Det kunde ifrågasättas att av dem fordra såsom villkor för pension samma minimitjänstetid av 10 år, som under vissa förhållanden berättigar civil tjänst innehavare till pension till avkortat belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår. Emellertid synes kollegium, att om den erforderliga levnadsåldern sättes så högt, som ovan föreslagits, tjänstetiden icke bör understiga 15 år.

Pensionens storlek bör givetvis göras beroende av den lön, vederbörande vid entledigandet åtnjuter och därförut under viss tid — exempelvis minst 3 år — åtnjutit. I avseende härå föreslår kollegium, att hel pension skall utgöra två tredjedelar av lönen.

Ovan ifrågasatta grunder i avseende å levnads- och tjänstår äro avsedda att gälla för hel pensions åtnjutande. Emellertid torde möjlighet böra förbehållas att bereda pension även åt sådana sjömanshustjänstemän, som icke uppfylla dessa bestämmelser. I dylikt fall bör dock pensionen utgå med ett med hänsyn till föreliggande omständigheter lämpligen avkortat belopp.

Att i vidare mån än som skett nu avgiva förslag om de grunder, efter vilka pension må kunna tillerkännas sjömanshustjänstemän, synes kollegium icke tillrädligt eller ens möjligt. Dessa tjänstemäns avlönings- och tjänsteförhållanden äro nämligen av alltför skiftande beskaffenhet för att sådant skall låta sig på förhand göra. I övrigt torde dock de i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 innehållna bestämmelser kunna i tillämpliga delar läggas till grund för pensionsansökningarnas prövning.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde kollegium om anvisande av ett särskilt förslagsanslag å högst 15,000 kronor såsom bidrag till pensionering av sjömanshustjänstemän, anordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de av kollegium angivna grunder.

Kommerskollegii ifrågavarande framställning blev, såsom redan nämnts, av förutvarande departementschefen den 15 maj 1913 remitterad till de jämlikt nådigt bemyndigande den 21 februari samma år tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning rörande ifrågasatt centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, m. m.

Sedan kommerskollegium emellertid i skrivelse den 12 november 1913 förnyat sin meranämnda framställning, avläts av samme departementschef den 18 berörda november till kollegium en skrivelse, däri han meddelade, att vid ärendets beredning i finansdepartementet fråga uppkommit, huruvida icke i avbidan på resultatet av nyss omförmälda utredning frågan om sjömanshustjänstemännens pensionering kunde tills vidare lösas på så sätt, att å allmänna indragningsstaten anvisades lämpliga belopp såsom bidrag till pensionering av de tjänstemän, som för det dåvarande syntes böra komma i åtnjutande av pension, samt förty anmodade kollegium att inkomma med för ändamålet erforderlig utredning samt eget utlåtande i saken.

I skrivelse den 11 mars 1914 avgav kommerskollegium det sålunda begärda utlåtandet samt överlämnade därvid — med förmälan att an-
*Inkomna an-
sökningar om
pension.*
sökningar om pension då föreläge från fyra sjömanshustjänstemän, nämligen ombudsmannen vid sjömanshuset i Malmö Johan Peter Fagerlund, ombudsmannen vid sjömanshuset i Gävle Göran Moberg, bokhållaren vid sjömanshuset i Göteborg Magnus Peterson samt notarien vid Stockholms sjömanshus Ivar August Brunström — till Kungl. Maj:ts prövning samtliga till ärendet hörande handlingar.

Sedermera har emellertid kollegium i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anmält, att av förenämnda tjänstemän ombudsmannen vid sjömanshuset i Gävle Göran Moberg avlidit; och har till följd härav frågan om pension åt Moberg förfallit.

Beträffande övriga pensionssökandes förhållanden inhämtas av de av kollegium överlämnade handlingarna samt kollegii eget yttrande huvudsakligen följande:

Ombudsmannen vid sjömanshuset i Malmö *Johan Peter Fagerlund* har uppnått en ålder av över 74 år samt innehaft sin sjömanshusbefattning i mera än 26 år. Genom bifogat läkarbetyg styrkes, att Fagerlund till följd av partiell förlamning av högra kroppshalvan, orsakad av hjärnblödning, är oförmögen att sköta sin tjänst; och upplyser kommerskollegium, att han till följd härav för närvarande är tjänstledig. Hans årliga löneförmåner utgå med 5,000 kronor i fast lön. Med hänsyn till dels det stora nit och den duglighet i tjänsten, som Fagerlund ådagalagt, dels ock det förhållande, att någon ändring i hans hälsotillstånd icke vore att motse, hemställer direktionen för sjömanshuset i Malmö, att pension åt Fagerlund måtte utverkas. I avseende å pensionens storlek uttalar direktionen, att någon avprutning av det belopp, som Fagerlund själv i dylikt hänseende hos direktionen begärt, 4,000 kronor, icke borde

ske, då detta belopp ungefärligen motsvarade hans faktiska levnadskostnader.

Bokhållaren vid sjömanshuset i Göteborg *Magnus Peterson*, som den 14 nästinstundande februari fyller 78 år, har haft anställning vid berörda sjömanshus under närmare 46 år, därav omkring 45 år såsom bokhållare. Hans avlöning utgår med 4,000 kronor för år räknat. Sjömanshusdirektionen vitsordar, att Peterson under den långa tid, han varit anställd vid sjömanshuset, på fullt tillfredsställande sätt skött sina åligganden. I följd av ålder och sjuklighet hade emellertid hans arbetsförmåga numera avtagit, så att han icke längre förmådde med nödig kraft och uthållighet deltaga i göromålen, varför han för närvarande åtnjöte tjänstledighet. Direktionen tillstyrker bifall till Petersons anhållan, att vid hans avskedstagande honom måtte tilldelas pension med 70 procent av hans nuvarande avlöning eller 2,800 kronor årligen, samt hemställer, att kostnaden för pensioneringen måtte åtminstone delvis bestridas av statsmedel.

Notarien vid Stockholms sjömanshus *Ivar August Brunström* är 71 år gammal och har varit anställd i sjömanshusets tjänst i över 43 år. Till notarie förordnades han den 17 april 1875. Det honom i sådan egenskap tillkommande arvode utgör, enligt vad direktionen för sjömanshuset meddelar, 5,000 kronor om året. Direktionen hemställer, att Brunström måtte under sin återstående livstid erhålla en årlig pension av 3,750 kronor, motsvarande tre fjärdedelar av hans arvode, samt att högst hälften av pensionsbeloppet måtte bestämmas skola utgå av sjömanshuskassans medel.

Kommerskollegium i skrivelse den 11 mars 1914.

Efter att hava erinrat om sina förberörda, i skrivelsen den 28 september 1912 gjorda uttalanden rörande huvudgrunderna för beviljande av pension åt sjömanshustjänstemän, anför kommerskollegium i utlåtandet den 11 mars 1914 beträffande de av pensionssökandena, som ännu äro i livet, för egen del följande.

Meddelade upplysningar om pensionssökandena gäve beträffande Peterson och Brunström vid handen, att båda vore för sitt livsuppehälle beroende av inkomsterna av sjömanshustjänsten samt att de, därest de entledigades från sina respektive befattningar utan att samtidigt erhålla pension, skulle komma i svårt ekonomiskt betryck. Fagerlund hade väl uppgivits vara i besittning av ett mindre kapital, men med hänsyn särskilt till hans och hans hustrus mycket sjukliga tillstånd och deras därigenom ökade behov av vård syntes nämnda förhållande ej skäligen böra föranleda till minskning av pensionsbeloppet.

Den förebragta utredningen utvisade i övrigt, att samtliga pensionssökandena behörigen fyllde de av kollegium angivna villkoren för erhållande av pension. Det

förhållande att tjänstetiden för Fagerlund understeg den angivna minimiåldern av 35 år, skulle visserligen kunna anses motivera någon reducering av pensionsbeloppet för honom, men i betraktande dels därav att hans fasta löneförmåner varit jämförelsevis knappt tillmätta dels ock av hans särdeles väl vitsordade tjänstgöring såsom självständig ledare av ett mera betydande sjömanshus funne kollegium ej skäl ifrågasätta sådan reducering.

Kollegium ansåge alltså, att en var av sökandena borde komma i åtnjutande av oavkortad pension till belopp, motsvarande två tredjedelar av senast innehavda fasta lön.

Med godkännande härav skulle pensionerna utgå med följande belopp, nämligen till Fagerlund med i jämnat tal 3,300 kronor, till Peterson med 2,600 kronor och till Brunström med i jämnat tal 3,300 kronor. Hälften av pensionsbeloppen förutsatte kollegium, i överensstämmelse med sin i skrivelsen den 28 september 1912 uttalade uppfattning, skola utgå av statsmedel och den andra hälften av vederbörande sjömanshuskassa.

På grund av vad sålunda anförts och under åberopande av § 8 mom. 5 i ovannämnda förordning den 13 juni 1911 hemställer kollegium alltså, att Kungl. Maj:t måtte, i syfte att en var av sökandena Fagerlund, Peterson och Brunström skulle från och med månaden näst efter den, under vilken avsked från innehavd tjänst bleve honom beviljad, under den återstående livstiden komma i åtnjutande av pension med följande årliga belopp, nämligen Fagerlund 3,300 kronor, Peterson 2,600 kronor och Brunström 3,300 kronor, *dels* medgiva att av ett vart av nyssnämnda pensionsbelopp ena hälften finge utgå av vederbörande sjömanshuskassa, *dels ock* vidtaga åtgärd för att statsmedel måtte varda anvisade till bekostande av andra hälften av samma pensioner.

Statskontoret, som den 13 juni 1914 på grund av nådig remiss *Statskontoret.* yttrat sig över kommerskollegii ifrågavarande framställning, gör därvid till en början följande allmänna uttalanden:

»Vid de tillfällen då fråga uppstått om beredande av pensioner åt personer, som icke varit anställda i egentlig statstjänst, men dock genom sitt arbete kunnat anses tjäna ett statsändamål, har man vid beräkning av kostnaden för pensioneringen i allmänhet utgått därifrån, att densamma bör uppdelas på arbetsgivaren, statsverket och tjänstemannen själv, den senare i så måtto, att han vore skyldig genom erläggande av årliga pensionsavgifter bidra till kostnaden för den pension, varav han ägde komma i åtnjutande vid avskedet från tjänsten. Enligt det av kommerskollegium nu framställda förslaget skulle dock statsverket drabbas av en något högre pensioneringskostnad än enligt den nyss angivna delningsgrunden bort utgå, beroende på den omständigheten, att sjömanshusens tjänstemän saknat ordnade pensionsförhållanden, och att hittills någon kassa icke funnits, till vilken dessa tjänstemän haft att inbetala pensionsavgifter.

Med hänsyn till det arbete, som staten för olika ändamål pålägger sjömanshusen, och det gagn, det allmänna måste anses hava haft av de nu ifrågakomna — — — sjömanshustjänstemännen, anser statskontoret sig för sin del kunna biträda kommerskollegii förslag till beredande av pension från allmänna indragningsstaten åt en var av dem; men vill statskontoret därvid framhålla, att, om i enlighet med ämbetsverkens tillstyrkan framställning hos riksdagen skulle göras beträffande de — — — sjömanshustjänstemän, om vilka nu är fråga, en sådan åtgärd icke må betraktas såsom något föregripande av den pågående utredningen om ett ordnande av sjömanshuspersonalens pensionsförhållanden i allmänhet.»

Beträffande sökanden Fagerlund anmärker statskontoret därefter, att han visserligen endast innehade 26 år i vederbörande sjömanshus' tjänst och således kortare tid än för andra civila tjänstemän i regeln erfordrades för pensions erhållande. Enligt statskontorets mening borde dock denna kortare tjänstgöringstid få anses uppvägd av hans höga levnadsålder, vilken jämte sjukdom gjorde honom oförmögen att sköta sin befattning.

Statskontoret tillstyrker sålunda avlåtande av proposition till riksdagen med framställning om beviljande av pension å allmänna indragningsstaten till en var av sökandena Fagerlund, Peterson och Brunström till belopp av respektive 1,650, 1,300 och 1,650 kronor om året, allt dock under villkor att vederbörande sjömanshus av egna medel till var och en av dem i årlig pension utbetalade minst lika stort belopp, som av statsmedel beviljades.

*Departements-
chefen.*

De skäl, som av kommerskollegium i skrivelsen den 28 september 1912 anförts för ett definitivt ordnande av den å sjömanshusen anställda personalens pensionsförhållanden synas mig synnerligen välgående. Då det emellertid, såsom förut framhållits, icke är möjligt att nu bringa denna fråga i hela dess vidd till lösning, anser jag i likhet med min företrädare i ämbetet angeläget att söka interimistiskt ordna saken genom beredande av pension åt sådana tjänstinnehavare, vilka synas omedelbart böra därav komma i åtnjutande. Ansökningar om pension föreligga, såsom av det ovanstående framgår, för närvarande från tre å olika sjömanshus anställda tjänstemän. Den i ärendet förebrogta utredningen synes mig tillfullo hava ådagalagt, såväl att samtliga sökandena på grund av sin ålder och sina övriga förhållanden ävensom beskaffenheten av sin tjänstgöring äga grundade anspråk på att nu bliva tillförsäkrade pension som ock att det ur synpunkten av tjänsternas behöriga uppehållande måste anses önskligt, att sökandena på dylikt sätt beredas tillfälle att avgå för att ersättas med yngre krafter. Under uttryckligt framhållande av att ett eventuellt beslut om

sökandenas pensionering icke på något sätt må betraktas såsom föregripande den pågående utredningen rörande ordnandet av sjömanshuspersonalens pensionsförhållanden i allmänhet, anser jag mig sålunda böra biträda kommerskollegii hemställa, att sökandena måtte från och med månaden näst efter den, då avgång från tjänsten äger rum, under sin återstående livstid beredas pension samt att av de för pensioneringen erforderliga beloppen ena hälften måtte utgå ur vederbörande sjömanshuskassa och andra hälften bestridas av statsmedel.

Mot de av kommerskollegium föreslagna pensionsbeloppens storlek har jag icke något att erinra.

För närvarande anser jag mig allenast böra göra framställning om beviljande av den del av de för pensioneringen erforderliga beloppen, som skulle komma att gäldas av statsmedel. I händelse denna framställning varder av Kungl. Maj:t och riksdagen bifallen, torde jag framdeles få återkomma till ärendet.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att ombudsmannen vid sjömanshuset i Malmö Johan Peter Fagerlund, bokhållaren vid sjömanshuset i Göteborg Magnus Peterson och notarien vid Stockholms sjömanshus Ivar August Brunström må, envar från och med månaden näst efter den, under vilken han varder entledigad från sin befattning, å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid åtnjuta årlig pension,

Fagerlund med	kronor 1,650,
Peterson med	» 1,300
och Brunström med	» 1,650,

allt dock under villkor, att av vederbörande sjömanshuskassas egna medel till envar av dessa tjänstemän i årlig pension utbetalas minst lika stort belopp, som av statsmedel beviljas.

Föredragande departementschefen erinrade härefter om ytterligare följande framställningar till riksdagen, som Kungl. Maj:t på nedan-nämnda departements föredragning förut beslutat, nämligen:

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

10. Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 43)

[27.]
Understöd åt
äldre be-
hövande, utan
pension av-
gångna folk-
skollärare.

att riksdagen måtte anvisa för år 1916 å allmänna indragnings-
staten ett anslag å ..... kronor 4,200,
att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott med-
dela, användas till understöd av högst 600 kronor åt sådana äldre be-
hövande folkskollärare, vilka oförvitligt skött sin tjänst men därifrån
erhållit avsked före år 1867;

11. Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 43)

[28.]
Understöd åt
äldre be-
hövande, utan
understöd av-
gångna små-
skollärare.

att riksdagen måtte för år 1916 å allmänna indragningsstaten anvisa
och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag av ..... kronor 25,000
för beredande av ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid
småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie
lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton
års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla
understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda
villkor och bestämmelser i övrigt, som gälla beträffande det för år 1915
uti förevarande avseende beviljade anslaget, nämligen

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att
ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom
eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en
levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmes
till 200 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i
ämnet, vilka befinnas erforderliga;

12. Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 45)

att riksdagen måtte för år 1916 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å ..... kronor 15,000, att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt stadga, användas till understöd åt sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 200 kronor;

[29.]
Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare.

13. Pension åt konsistorievaktmästaren C. M. Svensson.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 46)

att vaktmästaren hos domkapitlet i Växjö Carl Magnus Svensson må från och med månaden näst efter den, varunder han erhåller entledigande från vaktmästarbefattningen hos domkapitlet, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av ..... kronor 400, att till honom utgå utöver den pension, han äger från allmänna indragningsstaten åtnjuta såsom förutvarande vaktmästare vid högre allmänna läroverket i Växjö;

[30.]
Pension åt konsistorievaktmästaren C. M. Svensson.

14. Pension åt läraren vid Chalmers tekniska läroanstalt J. E. Ericson.

(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 48)

att läraren vid Chalmers tekniska läroanstalt Johan Erik Ericson må från och med månaden näst efter den, varunder han upphört att bestrida lärarbefattningen i frihandsteckning vid nämnda läroanstalt, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av ..... kronor 2,240;

[31.]
Pension åt läraren vid Chalmers tekniska läroanstalt J. E. Ericson.

15. Pension åt vaktmästaren och eldaren K. O. Asplund.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 51)

[32.]
Pension åt
vaktmästaren
och eldaren
K. O. Asp-
lund.

att vaktmästaren och eldaren vid högre allmänna läroverket i Gävle Klas Olof Asplund må från och med månaden näst efter den, i vilken han varder entledigad från sin anställning vid läroverket, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp av..... kronor 500;

16. Pension åt husmodern Anna Gustava Jensina Munck.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 53)

[33.]
Pension åt
husmodern
Anna Gustava
Jensina
Munck.

att husmodern vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas Anna Gustava Jensina Munck må från och med månaden näst efter den, varunder hon avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 850;

på jordbruksdepartementets föredragning:

17. Pension åt parkarbetaren vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp N. Andersson.

(se bil. 18 vid detta prot., sid. 102)

[34.]
Pension
åt park-
arbetaren vid
lantbruks- och
mejeri-
institutet vid
Alnarp N.
Andersson.

att parkarbetaren vid Alnarps lantbruks- och mejeriinstitut Nils Andersson må från 1915 års början under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av..... kronor 350,
att utgå från allmänna indragningsstaten.

Föredragande departementschefen anförde slutligen:

18. Anslaget till allmänna indragningsstaten.

[35.]
Anslaget till
allmänna
indragnings-
staten.

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är i nu gällande riksstat upptaget till 2,186,923 kronor.

Utgifterna från detta anslag hava i runda tal nedannämnda år uppgått till följande belopp:

år 1904	kronor 2,299,200: —
» 1905	» 2,403,800: —
» 1906	» 2,488,900: —
» 1907	» 2,596,600: —
» 1908	» 2,609,600: —
» 1909	» 2,483,200: —
» 1910	» 2,420,000: —
» 1911	» 2,336,200: —
» 1912	» 2,208,600: —
» 1913	» 2,139,900: —

Enligt vad chefen för ecklesiastikdepartementet förut denna dag framhållit (se bil. till statsverksprop.: Åttonde huvudtiteln, C. Kyrkliga ändamål. 1. Kleresistaten), skulle den ifrågasatta ändringen beträffande anslagen under titeln Kleresistaten medföra, att tre särskilda anslag under allmänna indragningsstaten bortfölla. Då emellertid, såsom nämnde departementschef meddelat, dessa anslag tillsammans ej uppgå till högre belopp än 167 kronor 4 öre, torde särskild hänsyn till berörda förhållande icke behöva tagas vid beräklandet av nu ifrågavarande anslag. Utgifterna under anslaget hava emellertid på senare tid visat en bestämd nedåtgående tendens. Desamma hava sålunda under åren 1908—1913 befunnit sig i jämnt sjunkande med under femårsperioden 1909—1913 i avrundat medeltal för år 85,850 kronor. Anslaget synes därför kunna minskas med ett belopp, som för jämnande av riksstatens slutsumma upptages till 59,417 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att det under tionde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda *förslagsanslaget* till allmänna indragningsstaten måtte minskas med kronor 59,417 eller från ..... » 2,186,923 till ..... » 2,127,506

Beträffande här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring.

Av tionde huvudtitelns <i>ordinarie anslag</i> , som för innevarande år uppgå till	kronor 6,694,964: —
komma vid bifall till de av mig framställda förslag följande anslag att höjas, nämligen till pensionering av civila tjänst- innehavare	med kronor 150,000: —
till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt	» » 2,000: —
» bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m.	» » 1,000: —
» bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	» » 2,049: —
» bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	» » 2,400: —
Summa kronor	157,449: —

Om från denna summa drages den av mig föreslagna minskningen av förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten	» 59,417: —
--	-------------

skulle de ordinarie anslagen ökas med	kronor 98,032: —
och således för år 1916 komma att uppgå till ...	» 6,792,996: —
Summan av de utav mig nu tillstyrkta <i>extra anslagen</i>	» 3,635,040: —
överstiger med	» 79,504: —
vad under tionde huvudtiteln anvisats å extra stat för år 1915, nämligen	» 3,555,536: —

Huvudtitelns slutsumma, som utgör för inne-	
varande år	kronor 10,250,500: —
skulle under förutsättning av bifall till mitt för-	
slag uppgå för år 1916 till	» 10,428,036: —

Vad departementschefen sålunda rörande tionde huvudtiteln hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt; och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 decem-
ber 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

[2.]
Gäldande av
kostnaden för
förvaltningen
av barnmor-
skornas pen-
sionsanstalt.

»I anledning av nådig proposition i ämnet (nr 46) har 1904 års riksdag godkänt av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för inrättande av en anstalt för beredande av ålderdomsunderstöd åt barnmorskor samt till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt å riksstatens tionde huvudtitel anvisat ett förslagsanslag å högst 11,000 kronor att årligen utgå från och med år 1905.

Därefter har Kungl. Maj:t den 31 december 1904 utfärdat nådigt reglemente för barnmorskornas pensionsanstalt (Sv. förf. saml. nr 67, sid. 4). I reglementet föreskrives, att pensionsanstalten skall förvaltas av

riksförsäkringsanstalten, dock med den inskränkning att det tillkommer postsparbanken att mottaga insättningar och utbetala pensioner samt styrelsen för postsparbanken att förvalta pensionsanstaltens medel.

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt brev samma den 31 december anbefallt statskontoret att från och med år 1905 av det utav riksdagen till gäldande av pensionsanstaltens årliga förvaltningskostnader å riksstatens tionde huvudtitel anvisade förslagsanslag å högst 11,000 kronor årligen på rekvisition utbetala

dels till styrelsen för postsparbanken:

i arvode till chefen för postsparbanksbyrån.....	kr. 300:—
i arvode till kamreraren och sekreteraren å nämnda byrå »	200:—
till ersättning åt övriga tjänstemän å postsparbanksbyrån samt till extra biträden därstädes, i den mån dessa tjänstemän och biträden anlitas för biträde vid handläggning av pensionsgöromål, till vikariatsersättning under semester och frånvaro på grund av tjänsteresa, ersättning till postanstalternas tjänstemän för handläggning å postsparbankskontor av pensionsgöromål samt trycknings- och bokbindningskostnader m. m. högst	» 2,900:—
eller sammanlagt högst kr. 3,400:—	

dels ock till riksförsäkringsanstalten:

i arvode till dess chef	» 500:—
i arvode till en var av dess tre ledamöter kr. 500:—	» 1,500:—
till ersättning åt biträden, vikariatsersättning under semester och frånvaro på grund av tjänsteresa, hyra, tryckningskostnader ävensom kostnad för anskaffning och underhåll av inventarier samt för ljus, vedbrand, städning m. m. högst.....	» 5,600:—
eller sammanlagt högst kr. 7,600:—	

Därjämte har Kungl. Maj:t, bland annat, föreskrivit, att ersättning till postanstalternas tjänstemän för handläggning å postsparbankskontor av pensionsgöromål må utgå, vad beträffar de göromål som avse mottagande av insättningar, efter samma grunder, som enligt bestämmelserna i nådiga breven den 21 september 1883 och den 30 oktober 1903

gälla för bestyret med postsparbanksgöromål, samt för utbetalning av pensionsmedel med enahanda gottgörelse, som, jämlikt bestämmelse i nådiga brevet till styrelsen för postsparbanken den 31 oktober 1902, tillerkänts posttjänstemännen för utbetalning av försäkringsmedel, nämligen fem öre för varje utbetalning, av vilket belopp två öre uppbäras av den posttjänsteman, som verkställer utbetalningen, samt återstående tre öre tillfalla föreståndaren för det postkontor, uti vars sparbanksjournal utbetalningen avföres.

I sistnämnda bestämmelser har sedermera ändring skett, i det Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1913 förordnat, att från och med år 1914 ersättning till postsparbanken för dess bestyr för barnmorskornas pensionsanstalts räkning skall utgå med 7 öre för varje genom bankens förmedling utbetalt pensionsbelopp ävensom med 10 öre för varje vid årets slut kvarstående delägare i anstalten och med 0.4 procent av beloppet vid årets utgång av anstaltens av banken förvaltade medel.

Efter år 1904 har barnmorskornas pensionsanstalt gång efter annan undergått utvidgningar. Sålunda utfärdades den 18 september 1908 nådig kungörelse angående rätt till pension för äldre barnmorskor, varigenom rätten till inträde i pensionsanstalten under vissa villkor utsträcktes att omfatta även de barnmorskor, som den 1 januari 1905 redan uppnått 50 års ålder. Denna författning har genom nådig kungörelse den 13 juni 1913 underkastats viss ändring. Den 30 december 1910 utfärdades förnyat reglemente för pensionsanstalten, varigenom alla i riket legitimerade barnmorskor under viss ålder, även enskilt praktiserande,ingo rätt till inträde.

Bestämmelser om förvaltningen av pensionsanstalten äro intagna i 29—34 §§ av 1910 års reglemente.

I avseende å omfattningen av riks försäkringsanstaltens göromål i nu ifrågavarande avseende har anstalten i samband med den framställning om ökning av ovannämnda anslag å 11,000 kronor, vilken jag här nedan ber att få anmäla, anfört följande:

»Riks försäkringsanstalten har i huvudsak

att tillse att barnmorskor, som äro skyldiga att inträda såsom delägare, verkligen anmälas till inträde;

att pröva ansökningar om inträde i de fall, då skyldighet till inträde ej föreligger;

att tillse huruvida delägare äro berättigade att kvarstå i anstalten;

att tillse, att delägare inbetala föreskrivna årsavgifter och att utfästa bidrag från kommuner och barnbördshus inlevereras;

att i händelse av försummelse i fråga om inbetalning av årsavgifter och årsbidrag vidtaga åtgärder för deras indrivande;

att tillse för vilka delägare rätt till statsbidrag föreligger, och att bestämma statsbidragets storlek för varje därtill berättigad delägare;

att för varje år beräkna pensionsanstaltens försäkringsfond;

att pröva inkomna ansökningar om erhållande av pension;

att sedan rätt till pension förklarats föreligga, för varje delägare uträkna pensions storlek och därefter utfärda pensionsbok;

att sedermera halvårsvis utanordna tillerkända pensioner;

att föra räkenskap över pensionsanstaltens förvaltningskostnader; samt

att för varje år till Kungl. Maj:t avgiva berättelse rörande pensionsanstaltens förvaltning.

Härförutom har riksförsäkringsanstalten att besvara Kungl. Maj:ts remisser rörande pensionsanstalten (uppgörande av förslag till reglemente eller ändringar av detsamma o. s. v.).

För att riksförsäkringsanstalten skall kunna erhålla kännedom om, bland annat,

vilka barnmorskor äro skyldiga att inträda såsom delägare i pensionsanstalten,

vilka efter vunnet delägarskap icke äro berättigade att kvarstå såsom delägare, samt

vilka som uppfylla förutsättningarna för rätt till statsbidrag,

är föreskrivet (4 § i såväl 1904 som 1910 års reglementen), att varje kommun har skyldighet att årligen före januari månads utgång till pensionsanstaltens styrelse insända uppgifter, angivande de inom kommunen boende, å barnbördshus ej anställda barnmorskor, deras födelsedag och födelseår samt de villkor, under vilka yrket av dem utövas.

Samma skyldighet åligger barnbördshus rörande de därstädes anställda barnmorskor.

Uppgifterna lämnas å blanketter, som i slutet av varje år från riksförsäkringsanstalten utsändas till samtliga kommuner i riket samt till barnbördshusen. Detta oaktat måste riksförsäkringsanstalten icke sällan upprepade gånger påminna för att erhålla de föreskrivna uppgifterna.

Granskningen av de inkomna uppgifterna är synnerligen tidsödande. Den består i en jämförelse mellan dem och *de registerkort, som i riksförsäkringsanstalten föras över varje i riket utexaminerad barnmorska*. Ofta föranleder granskningen skriftväxling för komplettering av uppgifterna i det ena eller andra hänseendet.

Då sällan föreskriften i 2 mom. 4 § om skyldighet att anmäla barnmorska till inträde iakttages, har riksförsäkringsanstalten att med ledning av uppgifterna infordra föreskrivna anmälningshandlingar.

Inkomna anmälningshandlingar erfordra som oftast komplettering, varav förorsakas skriftväxling.

Varje år erhålles från postsparbanken förteckning, innehållande uppgift för varje barnmorska om gjorda insättningar av årsavgifter samt bidrag från kommun eller barnbördshus. Riksförsäkringsanstalten har att granska denna förteckning och tillse, huruvida försummelse ägt rum i avseende å inbetalning av dels årsavgift, dels årsbidrag i enlighet med därom av kommuner och barnbördshus gjorda utfästelser. Föreligger försummelse, vilket rätt ofta förekommer, har

riksförsäkringsanstalten att vidtaga åtgärder för att få den eftersatta skyldigheten fullgjord.

Ofta förorsakas skriftväxling därav, att i delägars motböcker icke, på sätt finnes föreskrivet, antecknats till hur stor del insättning utgör delägars egen insats och kommunens eller barnbördshusets bidrag.

Med ledning av förteckningen och de upplysningar, som erhållits vid granskningen av uppgifterna enligt 4 §, uträknas och antecknas inom riks-försäkringsanstalten det delägar tillkommande statsbidrag. (Anteckning om detta bidrag införes sedermera å postsparbanken i delägars motbok.)

Sedan fullständiga upplysningar om gjorda insättningar, räntor o. s. v. erhållits, uträknas inom riks-försäkringsanstalten efter försäkringstekniska grunder försäkringsfonden, ett synnerligen vidlyftigt och besvärligt arbete.

Då pension tillerkännes, har riks-försäkringsanstalten att, med ledning av uppgifterna om delägars egna insatser, av kommun eller av barnbördshus inbetalda bidrag samt tillgodoräknade statsbidrag uträkna blivande pensions storlek.

Rätt ofta förekomma muntliga eller skriftliga förfrågningar rörande pensionsanstalten.»

Antalet delägar, som i ovannämnda kungl. proposition nr 46 till 1904 års riksdag beräknades komma att uppgå till högst 900, utgör nu inemot 2,000. Ökningen i antalet delägar för de särskilda åren från pensionsanstaltens tillkomst samt omfattningen av riks-försäkringsanstaltens arbete för anstaltens förvaltning framgår av följande av anstalten meddelade sammanställningar:

Antal delägar i pensionsanstalten.

Å r.	Delägar vid årets början.	Nya delägar under året.	Avgångna delägar under året.	Delägar vid årets slut.
1905.....	—	469	1	468
1906.....	468	433	6	895
1907.....	895	168	21	1,042
1908.....	1,042	166	35	1,173
1909.....	1,173	338	42	1,469
1910.....	1,469	169	23	1,615
1911.....	1,615	126	23	1,718
1912.....	1,718	156	39	1,835
1913.....	1,835	122	37	1,920

Antal uppgifter från kommuner och barnbördshus, inkomna enligt 4 §, och antal däri antecknade barnmorskor.

År.	Antal uppgifter.	Antal barnmorskor.
1911.....	2,516	3,044
1912.....	2,511	3,127
1913.....	2,515	3,045

Antal delägare, som kommit i åtnjutande av pension. Nyttillträdande under vart och ett av nedanstående år.

År.	Antal pensionärer.
1909.....	10
1910.....	25
1911.....	12
1912.....	21
1913.....	19

Antalet å föredragningslistor upptagna ärenden utgjorde år 1913 1,169. Antalet utgående skrivelser uppgick samma år till 1,711, därvid naturligtvis icke äro inräknade utsända blanketter, cirkulär med mera, som i regel icke kräva annat arbete än kuvertering, adressskrivning och dylikt.

Pensionsanstaltens förvaltningskostnader under åren 1905—1913 framgår av följande tablå:

År.	Arvoden.		Ersättningar till biträden och vikariatsersättningar vid semester m. m.		Hyra.		Skrivmaterialier och tryckningskostnader m. m.		Inventarier.		Summa.	
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
1905	2,000	—	1,939	86	100	—	115	83	—	—	4,155	69
1906	1,952	45	2,702	89	400	—	238	10	—	—	5,293	44
1907	2,000	—	2,596	19	400	—	366	73	60	90	5,423	82
1908	2,000	—	2,838	89	400	—	234	50	202	50	5,675	89
1909	1,978	26	3,378	82	400	—	620	79	119	23	6,497	10
1910	2,000	—	4,149	08	400	—	426	69	99	22	7,074	99
1911	1,985	05	4,121	21	400	—	692	84	—	—	7,198	60
1912	1,974	18	3,699	27	400	—	374	82	680	60	7,128	87
1913	1,976	90	4,536	54	400	—	314	29	75	—	7,302	73

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

Såsom jag antydde har riksförsäkringsanstalten i skrivelse den 1 oktober 1914 gjort framställning om höjning av omförmälda, till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt under tionde huvudtiteln anvisade förslagsanslag å högst 11,000 kronor. Anstalten har till stöd härför anfört följande:

»Oaktat de företagna utvidgningarna av pensionsanstaltens verksamhetsområde har någon ökning av anslaget till anstaltens förvaltningskostnader ej ägt rum, utan utgör detta anslag fortfarande endast 7,600 kronor. Emellertid torde nu någon ökning visa sig oundgänglig i anledning av dels riksförsäkringsanstaltens inflyttning i ny ämbetslokal, vilken betingar avsevärt högre hyra, dels de med den årligen fortgående utvecklingen av pensionsanstalten stegrade omkostnaderna i övrigt.

Hittills har barnmorskornas pensionsanstalt såsom bidrag till hyra, uppvärmning, belysning och städning erlagt endast 400 kronor om året. Sedan enligt Kungl. Maj:ts medgivande i nådigt brev den 19 juni 1914 kontrakt upprättats angående förhyrande av ny ämbetslokal för riksförsäkringsanstalten om 25 rum m. m. i huset nr 1 och 3 vid Vasagatan mot en hyressumma av 15,400 kronor för år jämte ersättning för uppvärmning med 2,100 kronor, likaledes för år räknat, har riksförsäkringsanstalten emellertid ansett nödvändigt, att barnmorskornas pensionsanstalt bidrager till denna hyra ävensom kostnaden för uppvärmning, belysning och städning med sammanlagt 800 kronor för år.

Såsom biträde för utförande av arbetet för pensionsanstalten äro för närvarande å sekreterarens avdelning — till vilken det huvudsakliga bestyret med pensionsanstalten är förlagt — anställda två kvinnliga biträden och en amanuens. Dessa hava att biträda jämväl vid det arbete, som för pensionsanstaltens räkning utföres å riksförsäkringsanstaltens försäkringstekniska och statistiska byrå samt å skaderegleringsbyrån. För utförande av försäkringstekniska beräkningar har, då vidlyftigare sådana ägt rum, extra, sakkunnigt biträde anlåtats.

Det arbete, som av de kvinnliga biträdena utföres, är till huvudsak av kvalificerad beskaffenhet och rätteligen böra bägge erhålla den avlöning, som är fastslagen för kvinnliga biträden av högre grad. Tills vidare torde emellertid dylik avlöning böra beräknas endast för det ena biträdet, eller alltså, med avdrag för pensionsavgift, 1,550 kronor årligen. Denna avlöning utgår redan nu. Härtill kommer löneförhöjning med 200 kronor från och med år 1917. Det andra biträdet torde få upptagas med avlöning av 1,150 kronor. Kostnad för övertidsarbete och extra biträde bör beräknas till minst 100 kronor. För amanuensen torde böra beräknas en avlöning av minst 1,800 kronor. Härtill kommer ersättning till försäkringstekniskt biträde, vaktmästarbiträde m. m. samt kostnad för skrivmaterialier, tryckning, inventarier och diverse.

För år 1916 och närmast följande år beräknas de erforderliga utgifterna bliva:

Arvoden till riksförsäkringsanstaltens chef och ledamöter	kronor 2,000: —
Vikariatsersättningar vid semester och tjänsteresor m. m.	» 250: —
En amanuens	» 1,800: —
Transport kronor 4,050: —	

	Transport	kronor 4,050: —
Två kvinnliga biträden samt extra biträde och övertidsersättning	»	3,000: —
Försäkringstekniskt biträde	»	200: —
Vaktmästare	»	450: —
Hyra	»	800: —
Skrivmaterialier, tryckningskostnader, inventarier och diverse	»	600: —
Summa kronor 9,100: —. »		

Då ersättningen till postsparbanken för närvarande utgår med 3,400 kronor, skulle anslagsbehovet utgöra 12,500 kronor. Riksförsäkringsanstalten har därför hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att från och med år 1916 höja det å riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt från högst 11,000 kronor med 1,500 kronor till högst 12,500 kronor.

Till följd av remiss har utlåtande häröver den 6 november 1914 avgivits av styrelsen för postsparbanken. Styrelsen anser att, beräknat efter ovannämnda den 30 juni 1913 fastställda grunder för den postsparbanken tillkommande ersättning för dess bestyr med barnmorskornas pensionsinrättning och under antagande, att omfattningen av pensionsanstaltens verksamhet kommer att till år 1916 ökas i samma förhållande som, på sätt av riksförsäkringsanstalten meddelats, ägt rum under de närmast föregående åren, kostnaden för sparbankens biträde med bestyret med pensionsanstalten samt med förvaltningen av dess fonder för år 1916 skall kunna beräknas till högst 3,900 kronor för år. Styrelsen för postsparbanken har därför hemställt, att det av riksförsäkringsanstalten äskade förslagsanslaget av 12,500 kronor för år måtte höjas till 13,000 kronor, av vilket belopp 3,900 kronor skulle komma på postsparbankens del.

*Styrelsen för
postspar-
banken.*

Statskontoret har i infortrat utlåtande av den 8 december 1914 tillstyrkt ifrågavarande anslags höjning till högst 13,000 kronor.

Statskontoret.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, uppgår antalet delägare i barnmorskornas pensionsanstalt numera till inemot 2,000 eller mer än dubbla det antal, från vilket man utgick vid det nuvarande anslagsbeloppets bestämmande. Då förvaltningskostnaderna, om ock ej så snabbt, givetvis stegras allt efter som antalet delägare tillväxer, torde fullt fog föreligga för den av riksförsäkringsanstalten föreslagna anslagsökningen.

*Departements-
chefen.*

Enligt en mig tillhandakommen uppgift ställa sig riks försäkringsanstaltens förvaltningskostnader för pensionsanstalten under år 1913 och 1914 sålunda:

	1913.		1914 ^{1/1} — ²⁶ /12.		Beräknade utgifter hela år 1914.	
	Kr.		Kr.		Kr.	
Arvoden till riks försäkringsanstaltens chef och ledamöter	1,976	90	1,494	44	1,994	44
Vikariatsersättningar vid semester och tjänsteresor m. m.	183	02	180	40	215	40
En amanuens (tidtals 2 amanuenser).....	1,461	88	1,415	—	1,515	—
Två kvinnliga biträden samt extra biträde och övertids- ersättning	2,411	64	2,298	81	2,428	81
Försäkringstekniskt biträde	200	—	200	—	200	—
Vaktmästare	280	—	420	—	470	—
Hyra	400	—	500	—	500	—
Skrivmaterialier, tryckningskostnader, inventarier och diverse	389	29	179	55	267	05
Summa kronor:	7,302	78	6,688	20	7,590	70

Därjämte har meddelats, att den sista posten »skrivmaterialier etc.» egentligen borde för 1914 upptagas till 500 à 600 kronor, men att på grund av anslagets otillräcklighet betalning av en del räkningar å tryckning måste skjutas över till 1915.

Jämför man denna uppgift med den av anstalten i dess skrivelse den 1 oktober 1914 lämnade översikten över den tillämnade användningen av det av anstalten ifrågasatta ökade anslaget, finner man, att det belopp, varmed ökningen skulle ske, väsentligen är avsett att användas till förhöjning av arvoden å en amanuens och två kvinnliga biträden samt till ökad hyresersättning och expenser. Den av anstalten i avseende å denna disposition av anslaget i nyssnämnda skrivelse lämnade redogörelsen har icke givit mig anledning till erinran.

Styrelsens för postsparbanken förslag, att anslaget skulle höjas med ytterligare 500 kronor och sålunda uppföras med 13,000 kronor, betingas av den med pensionsanstaltens tillväxt automatiskt stigande kostnaden för postsparbankens bestyr med anstaltens angelägenheter och har ej föranlett anmärkning från min sida.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det å ordinarie stat under riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslag till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt, nu högst 11,000 kronor, till högst 13,000 kronor.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

---

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde härefter:

8:o.

[5.] Fråga har uppkommit om sådan ändring i gällande bestämmelser för folkskollärarnas pensionsinrättning och vissa andra pensionsanstalter — folkskollärarnas änke- och pupillkassa, lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa, småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt samt lärarinnornas pensionsanstalt — att pensionerna från nämnda anstalter må komma att hädanefter utbetalas kvartalsvis i stället för, såsom hittills skett, halvårsvis. Sedan jag anmodat direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, jämväl såsom förvaltare

Ökat bidrag
till pensionering
av änkor
och barn efter
lärare vid
allmänna
läroverk,
pedagogier,
seminarier
m. m.

av övriga nyss angivna pensionsanstalter, att i ärendet inkomma med det yttrande och förslag, vartill direktionen kunde finna omständigheterna föranleda, har direktionen i avgivet yttrande förklarat sig ej hava någon principiell invändning att framställa mot pensioners utbetalande kvartalsvis. En sådan förändring skulle emellertid dels medföra en viss ränteförlust, dels ock nödvändiggöra någon ökning i direktionens arbetskrafter, men har direktionen i detta sammanhang ifrågasatt, att vissa lättnader och förenklingar måtte genomföras i arbetet inom pensionskassorna, framför allt just beträffande sättet för pensionsutbetalningarna. Komme dessa lättnader och förenklingar till stånd, skulle den nödvändiga förstärkningen av direktionens personal kunna inskränkas till ytterligare ett kvinnligt biträde i första lönegraden.

På anförda grunder anser sig direktionen emellertid böra för närvarande ifrågasätta ökat statsbidrag endast till en av ifrågavarande kassor, nämligen lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa. För denna kassa skulle erfordras ett årligt statsbidrag av i runt tal 1,000 kronor såsom ersättning för den ränteförlust, som komme att föranledas av den föreslagna nya anordningen.

Utredningen i detta ärende är ännu icke förd till slut, men jag hyser förhoppning därom, att ärendet skall inom kort föreligga i sådant skick, att proposition kan avlåtas till riksdagen. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t nu måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående höjning av det under riksstatens tionde huvudtitel uppförda ordinarie anslaget: bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., beräkna en ökning av detta anslag från 144,554 kronor med 1,000 kronor till 145,554 kronor.

9:o.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgav 1910 års riksdag, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskol-lärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskol-lärarnas pensionsinrättning, finge för år 1911 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till 525 kronor, och anvisade för ändamålet på extra stat under tionde huvudtiteln för år 1911 ett belopp av 36,637 kronor. För enahanda ändamål anvisade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1912—

[6.]

*Understöd åt
vissa äldre
behövande,
med låg pen-
sion avgångna
folkskollärare.*

1915 under tionde huvudtiteln ett belopp av 36,637 kronor, därvid dock för åren 1913—1915, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, det belopp, vartill understöd jämte pension finge uppgå, av riksdagen höjdes från 525 kronor till 600 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse i ämnet att tills vidare lända till efterrättelse.

Under år 1913 har av ifrågavarande anslag utdelats ett belopp av 17,921 kronor åt 146 understödstagare och under år 1914 17,819 kronor åt samma antal understödstagare. Under åren 1913 och 1914 har således icke fullt hälften av anslaget tagits i bruk för det avsedda ändamålet. Vid sådant förhållande torde det icke vara behöfligt, att anslaget för år 1916 uppföres med samma belopp som hittills, utan synes det samma lämpligen kunna nedsättas till 20,000 kronor.

Enligt nyssnämnda nådiga kungörelse den 10 juni 1912 skola ansökningar om understöd från ifrågavarande anslag ingivas till Kungl. Maj:t, som därefter beslutar rörande utdelande av understöd till de särskilda sökandena. Sedan emellertid fråga uppkommit, huruvida till den nya folkskolöverstyrelsen skulle kunna överlämnas avgörandet i vissa grupper av ärenden, som nu tillhöra Kungl. Maj:ts omedelbara handläggning, har överstyrelsen i ett den 31 oktober 1914 dagtecknat utlåtande i ämnet uttalat sig för att till överstyrelsen skulle på angivet sätt överflyttas, bland andra grupper av ärenden, utdelande av understöd såväl från det nu ifrågavarande anslaget som från de anslag, om vilka jag kommer att i det följande yttra mig under punkterna 12—14. När fullständig utredning rörande detta spörsmål hunnit åvägabringas, torde jag få tillfälle att underställa detsamma Kungl. Maj:ts avgörande.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1916 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 600 kronor,

dels ock för ändamålet anvisa under tionde huvudtiteln på *extra stat* för år 1916 ett anslag av 20,000 kronor.

10:o.

För vart och ett av åren 1908—1914 har riksdagen på extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 20,000 kronor för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning under nämnda år utgått eller till följd av de av 1906 och 1907 årens riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komme att utgå.

[7.]
Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

Detta anslag har redan från början visat sig vara för knappt tillmätt. Sålunda utgjorde utgifterna under detsamma år 1908 27,740 kronor 56 öre, år 1909 44,449 kronor 73 öre, år 1910 54,740 kronor 87 öre, år 1911 64,794 kronor 12 öre och år 1912 74,053 kronor 4 öre. Med anledning härav höjde 1914 års riksdag det ifrågavarande anslaget för år 1915 till 104,000 kronor.

År 1913 hava utgifterna under anslaget uppgått till 83,254 kronor 86 öre och år 1914 till 85,387 kronor 37 öre. Från år 1908 hava således dessa utgifter i genomsnitt ökats med omkring 9,600 kronor för år. Under förutsättning att ökningen kommer att fortgå i denna proportion, skulle utgifterna under år 1916 komma att uppgå till omkring 104,590 kronor. På grund av anslagets karaktär av förslagsanslag skulle således någon höjning av nämnda anslag för år 1916 icke vara erforderlig.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, bevilja på *extra stat* för år 1916 under riksstatens tionde huvudtitel ett förslagsanslag å 104,000 kronor.

11:o.

[8.]
*Bidrag till
folkskollärar-
nas änke- och
pupillkassa.*

I sammanhang med beslut rörande omreglering av folkskolinspektionen föreskrev 1914 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, att ordinarie folkskolinspektör skulle tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa, samt anvisade under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1915 till förstärkande av det ordinarie anslaget: Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, ett belopp av 2,700 kronor.

När detta ärende den 29 maj 1914 anmälades för Kungl. Maj:ts för framställning till riksdagen, yttrade jag till statsrådsprotokollet, att, enligt verkställd beräkning, det i verkligheten behövliga statsbidragets belopp väl icke kunde väntas komma att överstiga 2,700 kronor men däremot under vissa förutsättningar understiga nämnda summa. Det föreslagna beloppet, 2,700 kronor, borde därför uppföras i riksstaten å extra stat, men därjämte borde föreskrivas, att detsamma icke omedelbart skulle tillföras kassan, utan att dennas direktion skulle, sedan inspektörstjänsterna blivit tillsatta, utreda, huru stort bidrag i verkligheten borde tillkomma kassan, varefter det skulle ankomma på Kungl. Maj:ts att av det beviljade anslaget anvisa till kassan erforderligt belopp. Mot detta uttalande gjordes från riksdagens sida icke någon erinran.

Den 9 oktober 1914 anbefallde Kungl. Maj:ts direktionen över folkskollärarnas änke- och pupillkassa att, sedan folkskolinspektörstjänsterna i riket blivit för tiden från 1915 års ingång tillsatta, till Kungl. Maj:ts inkomma med utredning om storleken av det statsbidrag, som med anledning av folkskolinspektörernas upptagande i kassan borde tillkomma densamma.

Då emellertid sagda inspektörstjänster först den 15 december 1914 blivit tillsatta, har direktionen ännu icke kunnat inkomma med den begärda utredningen. Det för ifrågavarande ändamål erforderliga beloppet kan därför icke nu till siffran angivas.

Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:ts ville föreslå riksdagen

att anvisa under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1916 till förstärkande av det ordinarie anslaget: Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, ett belopp av 2,700 kronor.

12:o.

För att bereda understöd åt äldre behövande folkskollärare, vilka icke kunnat erhålla pension från den år 1866 bildade folkskollärarnas pensionsinrättning, har för vart och ett av åren 1885—1904 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 10,000 kronor. För åren 1905 och 1906 bestämde riksdagen anslaget storlek till respektive 7,000 kronor och 6,650 kronor, för åren 1907 och 1908 till 4,900 kronor, för år 1909 till 5,600 kronor, för år 1910 till 4,400 kronor, för år 1911 till 4,000 kronor, för år 1912 till 3,600 kronor, för åren 1913 och 1914 till 4,800 kronor samt för år 1915 till 4,200 kronor. Maximibeloppet för varje understödstagare, vilket till år 1899 var 250 kronor, höjdes av 1898 års riksdag till 300 kronor och av 1900 års riksdag till 350 kronor. På grund av inom 1907 års riksdag väckt motion ökades maximibeloppet till 400 kronor, vilket belopp även blivit bestämt för åren 1909, 1910, 1911 och 1912. Sistnämnda år höjdes maximibeloppet ytterligare till 600 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tills vidare lända till efterrättelse.

Under varterdera av åren 1913 och 1914 hava 5 understödstagare erhållit understöd från detta anslag till ett sammanlagt årligt belopp av 3,000 kronor.

Enär det fortfarande någon gång inträffar, att personer, som förut icke åtnjutit understöd från detta anslag, anmäla sig till erhållande av sådant understöd och befinnas därtill berättigade, torde anslaget böra tills vidare bibehållas vid sitt nuvarande belopp.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att anvisa för år 1916 å allmänna indragningsstaten ett anslag å 4,200 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, användas till understöd av högst 600 kronor åt sådana äldre behövande folkskollärare, vilka oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867.

13:o.

För att bereda ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla

[27.]
Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare.

[28.]
Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare.

understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, samt under vissa angivna villkor och bestämmelser i övrigt har för åren 1902—1905 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 19,400 kronor årligen. För vart och ett av åren 1906, 1907 och 1908 anvisade riksdagen för samma ändamål 18,000 kronor och för vardera av åren 1909 och 1910 24,000 kronor, för år 1911 21,600 kronor, för år 1912 20,550 kronor samt för vart och ett av åren 1913—1915 25,000 kronor. Understödens maximibelopp, som år 1908 höjts från 100 kronor till 150 kronor, bestämdes av 1912 års riksdag till 200 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tills vidare lända till efterrättelse.

Under år 1913 har av anslaget utdelats åt 118 understödstagare ett sammanlagt belopp av 23,600 kronor och under år 1914 åt 112 understödstagare tillhopa 22,400 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för år 1916 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag av 25,000 kronor för beredande av ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i övrigt, som gälla beträffande det för år 1915 uti förevarande avseende beviljade anslaget, nämligen

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtio-fem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 200 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befinnas erforderliga.

14:o.

På grund av enskild motion beslöt 1908 års riksdag att för år 1909 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 8,000 kronor att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, användas till understöd av högst 50 kronor till sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men erhållit avsked före utgången av år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda åldersunderstödsanstalt utgående finge utgöra högst 150 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljade riksdagen för samma ändamål för år 1910 8,000 kronor samt för vartdera av åren 1911 och 1912 4,000 kronor.

På förslag av Kungl. Maj:t höjde sedermera 1912 års riksdag maximigränsen för understödens sammanlagda belopp från 150 kronor till 200 kronor samt utsträckte i sammanhang härmed rätten till statsunderstöd till samtliga understödstagare, som före utgången av år 1909 avgått ur tjänsten med lägre understöd än 200 kronor. Samtidigt borttogs bestämmelsen, att understödet från nu ifrågavarande anslag ej finge överstiga 50 kronor. Till bestridande av det sålunda höjda statsunderstödet anvisade riksdagen för vart och ett av åren 1913—1915 ett anslag av 25,000 kronor.

I anledning av det för år 1913 beviljade anslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 kungörelse att tills vidare lända till efterrättelse.

Under år 1913 har av anslaget utdelats understöd med 13,320 kronor till 147 understödstagare och under år 1914 med 13,430 kronor till 149 understödstagare. Understödsdagarnas antal har således för år 1914 ökats med 2. Sannolikt är emellertid, att de lärare och lärarinnor i riket, som kunna ifrågakomma till understöd från detta anslag, med högst få undantag gjort ansökan därom redan under åren 1913—1914 och att någon avsevärd ökning av understödstagarnas antal således icke är att framdeles förvänta. Anslaget torde därför utan olägenhet kunna för år 1916 nedsättas med 10,000 kronor till 15,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för år 1916 å allmänna indragningsstaten
anvisa ett anslag å 15,000 kronor att enligt de grunder,

[29.]

*Understöd åt
äldre behö-
vande, med
lågt understöd
avgångna
småskollärare.*

Kungl. Maj:t kan finna lämpligt stadga, användas till understöd åt sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 200 kronor.

15:o.

[30.]
Pension åt
konsistorie-
vaktmästaren
C. M. Svens-
son.

Enligt beslut av 1905 års riksdag förklarades vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Växjö Carl Magnus Svensson berättigad att från och med månaden näst efter den, vari avsked från vaktmästartjänsten vid läroverket bleve honom beviljat, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten pension till belopp av 500 kronor årligen. Svensson avgick från sin nämnda befattning med utgången av juli månad 1913.

Nu har emellertid Svensson, som jämväl innehaft befattning såsom vaktmästare vid domkapitlet i Växjö, hos Kungl. Maj:t anhållit, att framställning måtte göras till 1915 års riksdag om beviljande av pension för Svensson såsom konsistorievaktmästare, att under hans återstående livstid utgå med 500 kronor årligen från och med månaden näst efter den, under vilken avsked kunde varda honom beviljat.

Med underdånig skrivelse den 16 september 1914 har domkapitlet överlämnat Svenssons ansökning till Kungl. Maj:t och därvid, med vitsordande att Svensson under sin långvariga tjänstgöring städse ådagalagt berömvärd plikttrohet och utmärkt skicklighet samt fört en hedrandeandel, förordat ansökningen till bifall.

Av ansökningshandlingarna inhämtas, att Svensson, som är född den 3 juli 1835 och således inom kort uppnår en levnadsålder av 80 år, sedan den 1 november 1855 eller över 59 år varit anställd såsom vaktmästare hos domkapitlet i Växjö.

Över ansökningen har statskontoret den 20 oktober 1914 avgivit infortrat utlåtande. Därvid har statskontoret, som för inhämtande av vissa upplysningar hänvänt sig till domkapitlet, överlämnat en från domkapitlet inkommen skrivelse av följande innehåll:

Angående vaktmästaren C. M. Svenssons löneförmåner under senast förflutna tio år finge domkapitlet meddela, att av statsmedel till Svenssons avlöning utgått under år 1905 370 kronor samt under vart och ett av följande år 400 kronor samt att av Växjö domkyrkas medel enligt cirkuläret den 13 juni 1902 för samma ändamål årligen utgått 230 kronor 25 öre. Till domkapitlets förfogande stode icke några medel, som kunde användas till Svenssons pensionering eller såsom bidrag därtill.

Statskontoret har för egen del anfört följande:

Då domkapitlet icke förfogade över några medel, som kunde användas till sökandens pensionering eller såsom bidrag därtill, torde alltså, såsom i några föregående fall ägt rum i fråga om konsistorievaktmästare, för sökandens pensionering få anlitas statsmedel. Vid sådant förhållande och då sökanden såsom f. d. vaktmästare vid högre allmänna läroverket i Växjö redan åtnjöt pension av statsmedel å 500 kronor, syntes det statskontoret, som om den ytterligare pension, som kunde ifrågakomma, icke borde överstiga beloppet av den del av sökandens nu utgående avlöning, som bestredes av statsmedel, och således begränsas till 400 kronor.

Riksdagen har åren 1906 och 1909 tillerkänt två konsistorievaktmästare pension, att utgå med belopp av respektive 500 och 600 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag anser det billigt, att även Svensson med hänsyn till sin höga ålder och synnerligen långvariga, väl vitsordade tjänstgöring såsom vaktmästare hos domkapitlet i Växjö erhåller någon pension å denna sin befattning, men då Svensson såsom förutvarande vaktmästare vid högre allmänna läroverket i Växjö redan äger uppbära årlig pension med 500 kronor, torde beloppet av den nu ifrågavarande pensionen böra begränsas, på sätt statskontoret föreslagit, till 400 kronor för år. Båda pensionernas sammanlagda belopp skulle härigenom komma att uppgå till 900 kronor eller vad vaktmästare hos länsstyrelse numera erhåller i pension, därest han vid avgång från tjänsten intjänat de med tjänsten förenade ålders-tilläggen.

På grund av det anförda tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att vaktmästaren hos domkapitlet i Växjö Carl Magnus Svensson må från och med månaden näst efter den, varunder han erhåller entledigande från vaktmästarebefattningen hos domkapitlet, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 400 kronor, att till honom utgå utöver den pension, han äger från allmänna indragningsstaten åtnjuta såsom förutvarande vaktmästare vid högre allmänna läroverket i Växjö.

16:o.

[31.]
*Pension åt
 läraren vid
 Chalmers tek-
 niska läro-
 anstalt
 J. E. Ericson.*

I underdånig skrivelse den 14 november 1914 har styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt eller, såsom den framdeles skall benämnas, Chalmers tekniska institut hemställt om beredande av pension åt en av anstaltens befattningshavare, Johan Erik Ericson, vilken i egenskap av lärare i frihandsteckning länge varit fäst vid anstalten.

Chalmerska institutet är för närvarande under omorganisation. Riktlinjerna för denna äro framlagda i en till 1914 års senare riksdag avlåten proposition (nr 144), som i allt väsentligt bifölls av riksdagen, och Kungl. Maj:t har den 14 september 1914 meddelat erforderliga bestämmelser rörande omorganisationens sättande i verket. Därvid blev, bland annat, jämte det föreskrift meddelades om anstaltens förändrade benämning, ny stat för Chalmerska institutet fastställd att tillämpas från och med år 1915.

Åtskilliga å den gamla staten för Chalmerska läroanstalten upptagna lärarbefattningar hava tillsatts allenast medelst förordnande, vilket dock icke hindrat, att deras innehavare enligt stat åtnjutit rätt till ålderstillägg å sina avlöningar. Dessa lärare hava kunnat utan vidare uppsägas från sina platser, och de hava icke utan särskild framställning till riksdagen kunnat komma i åtnjutande av pension. Detta förhållande här ändrats i sammanhang med den nya statens fastställande. Motsvarande å den nya staten uppförda befattningar skola nämligen av styrelsen för institutet tillsättas medelst fullmakt, och lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 kommer att på dem äga tillämpning.

När det gällt att bereda omförmälda grupp av lärare en fastare ställning, har särskild hänsyn tagits till dem, som länge med nit och skicklighet tjänstgjort vid läroanstalten. I enlighet med det förfarande, jag antydde i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 29 maj 1914, vilket protokoll i utdrag åtföljde ovannämnda proposition, har nämligen institutets styrelse bemyndigats att, därest den ansåge fyra angivna lärare förtjänta att, utan iakttagande av särskild tillsättningsprocedur, utnämnas till de tjänster, som å den nya staten motsvarade deras hitillsvarande befattningar, därom göra anmälan hos Kungl. Maj:t, och sedan sådan anmälan inkommit, har styrelsen bemyndigats att utnämna dessa lärare att vara innehavare av respektive befattningar.

Bland ifrågavarande fyra lärare befann sig icke ovanbemälda Ericson. Anledningen härtill framgår av mitt yttrande till nyssnämnda statsråds-

protokoll. Ericson är född den 17 oktober 1849 och har således redan uppnått den levnadsålder av 65 år, som i fråga om de nya tjänsterna blir bestämmande för avgång från tjänsten. Under erinran om Ericsons ålder anmärkte jag, att han icke borde få övertaga den i den nya staten uppförda ordinarie lärarbefattningen i frihandsteckning, men då han varit i nära 30 år anställd vid Chalmerska läroanstalten, syntes särskild framställning böra avlätas till riksdagen om utverkande åt honom av lämplig pension.

Genom styrelsens för Chalmerska läroanstalten ovannämnda skrivelse har nu Ericsons pensionsfråga framlagts för Kungl. Maj:t.

I skrivelsen meddelas, att Ericson den 24 augusti 1885 förordnats till lärare i frihandsteckning vid läroanstalten och den 1 september 1885 tillträtt denna tjänst. Han hade under sin tjänstetid städse med utmärkt skicklighet, nit och intresse fullgjort sina åligganden och endast under sammanlagt omkring tio månader åtnjutit tjänstledighet på grund av sjukdom.

Styrelsen erinrar vidare om ett yttrande av mig till ovannämnda statsrådsprotokoll av innebörd att lärare vid Chalmerska institutet borde, liksom motsvarande befattningshavare vid universiteten, tekniska högskolan och vissa andra undervisningsanstalter, komma i åtnjutande av hel pension vid 65 levnads- och 25 tjänstår.

För detta ändamål ansåg jag, att 1907 års civila pensionslag borde undergå erforderlig ändring — enligt dittills gällande bestämmelser skulle nämligen lärare vid ifrågavarande läroanstalt för att erhålla hel pension hava uppnått 65 levnads- och 35 tjänstår. På framställning av Kungl. Maj:t har också 1914 års senare riksdag beslutat ändring i civila pensionslagen i berörda avseende, och Kungl. Maj:t har förut i dag på föredragning av chefen för finansdepartementet beslutat utfärda författningar i ämnet.

Under åberopande att Ericson innehade nära 30 tjänstår och genom läroanstaltens omorganisation kommit i en synnerligen brydsam ställning, enär han för sin utkomst vore hänvisad till sin avlöning vid anstalten, har styrelsen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes bereda Ericson pension till samma belopp, som på grund av den nya staten skulle tillkomma läraren i frihandsteckning.

Vid styrelsens framställning hava fogats dels vederbörligt prästbetyg, dels ock meritförteckning för Ericson.

Av den sistnämnda inhämtas, att Ericson, efter att hava genomgått Karlshamns lägre elementarläroverk, under flera år på 1870-talet åtnjutit undervisning vid det under akademiens för de fria konsterna inseende ställda läroverket, varest han upprepade gånger erhållit lovord och belöningar. Vidare utvisar meritförteckningen bland annat, att Ericson under åren 1878—1884 studerat teckning och målning i Paris samt att han under åren 1889—1900 förestått Göteborgs musei rit- och målarskola.

Efter erhållen remiss har statskontoret den 25 november 1914 avgivit underdånigt utlåtande i den väckta frågan om pension åt Ericson. Statskontoret har anfört:

Då Ericson uppnått en levnadsålder av 65 år och under 29 år haft anställning såsom lärare i frihandsteckning vid Chalmers tekniska läroanstalt samt denna befattning från och med år 1915 uppföres såsom ordinarie å ny stat, å vilken Ericson med hänsyn till levnadsåldern ansetts icke böra överflyttas, torde goda skäl föreligga att söka bereda honom pension efter avgången. Beträffande pensionsbeloppet vill det synas statskontoret, som om Ericson, vilken i avlöning åtnjuter arvode 2,200 kronor, ålderstillägg 500 kronor och tillfällig löneförbättring 650 kronor eller tillhopa 3,350 kronor, borde i pension bekomma $\frac{2}{3}$ av sistnämnda belopp eller 2,240 kronor. Att, såsom läroanstaltens styrelse föreslagit, bestämma beloppet till vad med hänsyn till den i nya staten för befattningen upptagna avlöning skulle tillkomma befattningens innehavare eller, med inräknande av de två i den nya staten medgivna ålderstilläggen, 2,600 kronor torde icke böra ifrågakomma, då Ericson icke åtnjuter avlöning å den nya staten samt icke — såsom för åtnjutande av nämnda pensionsbelopp förutsattes — med egna avgifter bidragit till pensioneringen.

Departementis-
chefen.

Såsom jag förut uttalat, bör enligt min mening pension av staten beredas Ericson. I fråga om pensionens belopp ansluter jag mig till statskontorets mening, och pensionen bör utgå från och med månaden näst efter den, varunder Ericson upphört att bestrida lärarbefattningen i frihandsteckning vid Chalmerska institutet. I avseende därå vill jag erinra, att styrelsen hos Kungl. Maj:t begärt, att tillsättning av den i den nya staten upptagna lärarbefattningen i frihandsteckning måtte få anstå samt att Ericson finge på förordnande uppehålla befattningen, till dess pension bleve honom beredd, och under förordnandet åtnjuta viss av styrelsen föreslagen avlöning. Enligt nådigt brev den 5 december 1914 har Kungl. Maj:t icke bifallit framställningen om anstånd med tillsättandet av ifrågavarande befattning men lämnat visst medgivande i avseende å särskilda avlöningsförmåner för Ericson, därest han förordnades att uppehålla befattningen under tid, innan den bleve besatt med ordinarie innehavare.

Under åberopande av vad jag anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att läraren vid Chalmers tekniska läroanstalt Johan Erik Ericson må från och med månaden näst efter den, varunder han upphört att bestrida lärarbefattningen i frihandsteckning vid nämnda läroanstalt, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 2,240 kronor.

17:o.

Jämlikt beslut av läroverkskollegiet vid högre allmänna läroverket i Gävle har läroverkets rektor J. F. Falk i en till läroverksöverstyrelsen ingiven, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse anhållit om beredande åt vaktmästaren och eldaren vid läroverket Klas Olof Asplund av pension vid avskedstagandet.

[32.]
*Pension åt
vaktmästaren
och eldaren
K. O. Asp-
lund.*

Vid skrivelsen hava fogats dels prästbetyg, utvisande att Asplund är född den 7 mars 1844, dels ock ett den 19 juni 1914 av Falk utfärdat intyg, att Asplund haft oavbruten anställning vid Gävle läroverk sedan höstterminen 1877, först såsom eldare intill år 1884 och därefter såsom både vaktmästare och eldare, ävensom att Asplund, som med utmärkt nit, skicklighet och pålitlighet skött sina åligganden samt fört en i allo hedrande vandel, sedan år 1908 åtnjutit en kontant årlig lön av 1,200 kronor jämte bostad, vedbrand och lyse.

Under erinran att Asplund uppnått en ålder av över 70 år har Falk i ovannämnda skrivelse ifrågasatt, att Asplunds pension måtte i betraktande av hans långvariga och trogna tjänst, under vilken han för en jämförelsevis låg avlönning egentligen skött två befattningar vid läroverket, bestämmas till ett belopp, motsvarande åtminstone 70 procent av den kontanta lönen under de sista sju åren, 1,200 kronor, eller omkring 800 kronor.

Med överlämnande av Falks skrivelse har läroverksöverstyrelsen i underdänigt utlåtande den 2 juli 1914 anfört följande:

Med hänsyn därtill, att riksdagen i åtskilliga fall beviljat pension åt vaktmästare vid allmänna läroverk, samt till de föreliggande sakförhållandena syntes pension även uti ifrågavarande fall böra beviljas. Beträffande det eventuella beloppet av pensionen ville överstyrelsen erinra, att överstyrelsen i underdänig skrivelse den 12 september 1911 angående Sveriges allmänna vaktmästarförenings ansökning i fråga om vissa ändringar i de för vaktmästarna vid de allmänna läroverken gällande bestämmelserna om anställning i tjänst m. m. för vaktmästare av den pensionsklass, sökanden skulle hava tillhört, föreslagit ett årligt pensionsbelopp av 1,000 kronor, detta under förutsättning bland annat att kostnaden för sådan vaktmästares pensionering bestritts genom mot pensionsbeloppet svarande bidrag av pensions-tagaren själv såväl som av vederbörande läroverk och staten. För nu i tjänst varande vaktmästare av nämnda klass, vilka uppnått 65 års ålder och räknade 30 tjänstår och för vilka intet bidrag till pension erlagts, beräknades en statspension av 500 kronor. Till detta belopp, 500 kronor, hade även pensionsbeloppet bestämts vid de tillfällen, då riksdagen förut tillerkänt pension åt vaktmästare vid högre allmänna läroverk. Under sådana förhållanden borde även i förevarande fall sistnämnda belopp föreslås.

Statskontoret, som den 8 augusti 1914 efter nådig remiss yttrat sig i ärendet, har anfört:

Oaktat avlöning till vaktmästare vid allmänt läroverk icke utginge av statsmedel, hade dock på Kungl. Maj:ts förslag pension av statsmedel vid flera tillfällen av riksdagen beviljats läroverksvaktmästare, som under lång tid tjänstgjort i sådan egenskap och i följd av ålder eller sjuklighet icke längre kunnat bibehållas vid befattningen. Pensionen hade för vaktmästare vid högre allmänt läroverk bestämts till 500 kronor. Statskontoret hemställde, att pension till detta belopp måtte utverkas åt Asplund.

*Departements-
chefen.*

På sätt tillförene vid anmälan inför Kungl. Maj:t av liknande fråga erinrats, har läroverksöverstyrelsen i anledning av Sveriges allmänna vaktmästarförenings ansökning avgivit förslag om upprättande av en särskild pensionsanstalt, benämnd »läroverksvaktmästarnas pensionsanstalt» och ställd under förvaltning av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning. Sedan denna direktion i april 1912 yttrat sig i ärendet, har detsamma remitterats till statskontoret. Denna myndighet har ännu icke inkommit med utlåtande. Anledningen härtill är, enligt vad som meddelats, förnämligast att söka i riksdagens år 1912 framställda begäran om en allsidig utredning, huruvida och på vilka grunder en centralisering av pensionsanstalter, understödda av staten, lämpligen må kunna genomföras. Denna utredning är igångsatt men ännu ej slutförd.

Den svår lösta frågan om läroverksvaktmästarnas allmänna pensionering läser under alla förhållanden ej kunna föreläggas 1915 års riksdag.

Riksdagen har förut vid olika tillfällen beviljat pension åt vaktmästare vid allmänna läroverk med av överstyrelsen nu ifrågasatt belopp. Asplunds ålder, över 70 år, och antalet av hans tjänstår, nu över 37 år, samt övriga beträffande honom angivna omständigheter synas mig göra det berättigat att söka för honom utverka pension till berörda belopp. Jag får därför tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vaktmästaren och eldaren vid högre allmänna läroverket i Gävle Klas Olof Asplund må från och med månaden näst efter den, i vilken han varder entledigad från sin anställning vid läroverket, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp av 500 kronor.

18:o.

I skrivelse den 11 juni 1914 har direktionen över institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att bevilja husmodern vid institutet och förskolan Anna Gustava Jensina Munck en årlig pension till belopp av 975 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken hennes tjänst vid institutet och förskolan upphörde.

[33.]
Pension åt
husmodern
Anna Gustava
Jensina
Munck.

Ifrågavarande befattning är icke uppförd på institutets och förskolans stat, utan har Anna Muncks avlöning bestritts från det i nämnda stat ingående anslaget till vårdare och tjänstepersonal.

Nyssberörda ansökning var åtföljd av frejdbetyg för Anna Munck, betyg över av henne bestridd tjänstgöring såsom hushållerska vid Uppsala hospital samt intyg av institutets och förskolans läkare därom, att Anna Munck på grund av sjukdom (Pneumonia chronica) och ålder vore mindre arbetsför och på grund härav sannolikt snart bleve oförmögen att sköta mera ansvarsfullt arbete.

Till stöd för ansökningen har direktionen anfört följande:

Husmodern vid institutet Anna Munck, som vore född den 16 februari 1856, hade sedan den 1 maj 1889 oavbrutet varit anställd i statens tjänst, nämligen först i egenskap av hushållerska vid Uppsala hospital intill den 9 april 1896 och därefter i sin ännu innehavande befattning såsom husmoder vid blindanstalten å Tomteboda. Hon vore alltså 58 år gammal och hade mer än 25 år varit i statstjänst, därav 18 år vid blindanstalten. Då hon numera vore sjuklig och började bli mindre arbetsför, så att med säkerhet kunde förutses, att hennes krafter inom kort skulle så avtaga, att hon icke längre bleve i stånd att sköta sin mycket ansvarsfulla och krävande tjänst, hade hon nu hos direktionen gjort framställning om beredande av pension åt henne under hennes återstående livstid.

Under den långa tid, Anna Munck varit i blindanstaltens tjänst, hade hon skött sin befattning på ett sällsynt förtjänstfullt sätt. Särskilt hade hennes ovanliga förmåga att handhava underlydande i hög grad bidragit till det goda förhållandet, att blindanstalten haft förmånen av en mycket god tjänarinnepersonal. Hennes stora förmåga att ekonomisera, som vitsordats redan i det bifogade betyget från Uppsala hospital, hade för statsverket medfört mycket väsentliga besparingar, i det att i allmänhet utgifterna för hushållskostnaden betydligt understigit det i staten för blindanstalten härför upptagna anslagsbeloppet.

Det syntes direktionen, som om det vore staten mest värdigt, om Anna Munck, som så nitiskt och med så stor framgång handhaft sitt mångåriga, ansvarsfulla arbete i statens tjänst, nu, då ålder och sjukdom nödgade henne att inom kort draga sig tillbaka från sin nuvarande befattning, bereddes en i möjligaste mån bekymmerfri ålderdom. Anna Munck uppbure för närvarande en kontant lön av 975 kronor om året, varjämte hon åtnjöte bostad om två rum och kök, värme, lyse,

tvätt och kost. Vid det förhållande att en högst väsentlig del av hennes avlöning utgjordes av naturaförmåner, funne direktionen skäligt förorda, att hon erhöle hela sin kontanta lön i pension. Härvid tillåte sig direktionen erinra, att i det av sakkunniga i april 1914 avgivna betänkandet angående statens övertagande av Sofia-stiftelsen i Vänersborg för husmoder, vars kontanta slutlön skulle utgöra 1,100 kronor, föreslagits ett pensionsunderlag av 1,200 kronor. Att den av Anna Munck vid Tomtebodas uppburna lön och den för henne nu föreslagna pension vore förhållandevis låga, torde jämväl framgå vid jämförelse med lönerna och pensionsbeloppen för motsvarande befattningshavare på andra håll. Så skulle, enligt uppgift, för husmodern vid Sätters hospital, med samma naturaförmåner, vara i gällande lönestat upptagen en kontant slutlön å 1,260 kronor med 85 procent därav eller 1,071 kronor i pension, och husmödrarna vid kommunens olika sjukhus i Stockholm ägde uppbära likaledes 1,260 kronor i kontant slutlön med 1,080 kronor i pension. Härvid borde även erinras, att för husmodern vid Sätters hospital rätt till full pension skulle inträda redan vid 55 års ålder efter 20 tjänstår.

I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits den 19 oktober 1914 av folkskolöverstyrelsen och den 10 november 1914 av statskontoret.

Folkskolöverstyrelsen, som funnit det i hög grad önskvärt, att pension snarast möjligt bereddes Anna Munck, har hemställt om bifall till direktionens föreliggande ansökan med den ändring, att pensionen skulle utgå först efter den 1 januari 1916. Överstyrelsen yttrar bland annat:

Av handlingarna framginge, att Anna Munck vore född den 16 februari 1856 och således snart 59 år gammal, att hon varit i statens tjänst sedan den 1 maj 1889 eller under 25 $\frac{1}{2}$ år, att hon enligt läkarbetyg vore på grund av sjukdom och ålder mindre arbetsförför och till följd därav sannolikt snart bleve oförmögen att sköta mera ansvarsfullt arbete samt att hennes löneförmåner uppginge till 975 kronor kontant, fri bostad med uppvärmning samt fri kost, lyse och tvätt.

Omsattes de till Anna Munck in natura utgående löneförmånerna i penningar, torde med en uppskattning för år av kost till omkring 400 kronor, av lyse till omkring 40 kronor samt av tvätt till omkring 50 kronor eller sammanlagt omkring 490 kronor, dessa, oavsett bostad med värme, vid en kontant lön av 975 kronor uppgå till 1,465 kronor. Ansåges nu såsom beräkningsgrund för pensionsbeloppet böra tagas två tredjedelar av denna lön, torde ifrågavarande pension lämpligen höra bestämmas till 975 kronor eller samma belopp som den nu utgående kontanta lönen.

Även statskontoret, som icke haft något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, har, på grund av vad handlingarna innehålla rörande Anna Muncks långvariga och synnerligen väl vitsordade arbete i statens tjänst samt om hennes numera till följd av sjukdom allt mer avtagande förmåga att sköta sin syssla, ansett sig kunna tillstyrka bifall till ansökningsen.

Departementets
chefen.

Jag finner det vara billigt, att Anna Munck på grund av det långvariga, samvetsgranna och dugande arbete, hon på sin post utfört

i statens tjänst, erhåller pension av statsmedel, när hon till följd av sjukdom och ålder icke längre blir i stånd att sköta sin syssla såsom husmoder vid blindinstitutet. Då emellertid Anna Munck har att åberopa endast inemot 26 tjänstår, under det att kvinnlig befattningshavare, som är underkastad den civila pensionslagen, är berättigad till full pension i regel först vid uppnådda 30 tjänstår, torde pensionsbeloppet för Anna Munck böra beräknas till $\frac{26}{30}$ av det för henne ifrågasatta beloppet 975 kronor, eller i runt tal till 850 kronor om året. Pensionen synes böra utgå från och med månaden näst efter hennes avgång från tjänsten.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att husmodern vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas Anna Gustava Jensina Munck må från och med månaden näst efter den, varunder hon avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 850 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 8:o—18:o här ovan upptagna ärendena hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Ernst Löwenhielm.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BRÖSTRÖM.

[9 o. 10.]

Ang.

dels höjning
av ordinarie
anslaget för
bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl
med vederlikar
vid armén,

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

»1883 års riksdag beviljade enligt skrivelse den 13 juni 1883 ett
årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och under-
befäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 ½
procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka enligt
gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet av fyllnads-
pension.

Ifrågavarande anslag, som tillgodokommer även änkor och barn
efter sådana krigsmän, som överflyttats från armén till kustartilleriet

men bibehållits vid sin delaktighet i arméns änke- och pupillkassa, är naturligtvis av ordinarie natur, men då det skall beräknas »enligt gällande stater», har det pläгат giva anledning till även ett årligt extra ordinarie anslag. Eftersom staterna för samma år, det ordinarie anslaget avser, icke äro kända vid den tidpunkt, då anslaget begäres, plägar nämligen detta bestämmas enligt föregående års stater; och plägar därefter riksdagen ett följande år vidtaga nödig rättelse, vilken, då staterna nästan ständigt ökas, plägar bestå i ett särskilt extra ordinarie anslag såsom tillägg till föregående års ordinarie.

dels ock ett därmed sammanhängande extra ordinarie anslag.

Sålunda beviljade 1914 års tidigare riksdag *dels* ett ordinarie anslag, som, beräknat efter 1913 års stater, uppgick till 122,190 kronor, *dels ock* å extra ordinarie stat 738 kronor till förstärkande av det ordinarie anslag, som 1913 års riksdag beviljat.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti underdänig skrivelse den 18 november 1914 anmält, att med hänsyn till 1914 års stater det ordinarie anslaget bör beräknas till 124,239 kronor. På sedvanligt sätt har direktionen därefter lagt detta belopp till grund för det ordinarie anslag, som 1915 års riksdag bör bevilja, och för det extra ordinarie anslag, som av samma riksdag bör äskas till fyllande av det år 1914 beviljade ordinarie anslaget. Direktionen har nämligen begärt, att det ordinarie anslaget för år 1916 höjes med 2,049 kronor till 124,239 kronor och att såsom extra ordinarie anslag för samma år anvisas ett belopp av 2,049 kronor.

Uti avgivet utlåtande har arméförrättningen icke haft något att erinra rörande nu anmälda anslagsbehov.

Jag får i anslutning härtill hemställa, det Eders Kungl. Maj:t *Departements-* tacktes föreslå riksdagen *chefen.*

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 122,190: —
med	» 2,049: —
till	kronor 124,239: —

dels ock att till förstärkande av det i 1915 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 2,049 kronor.»

Tionde huvudtiteln: bil. 3.

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet i detta ärende tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

C. E. Odhner.

---

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,

Statsråden: HASSELROT,

VON SYDOW,

friherre BECK-FRIIS,

STENBERG,

LINNÉR,

MÖRCKE,

VENNERSTEN,

WESTMAN,

BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

»I en följd av år har riksdagen å extra stat beviljat ett förslags-
anslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensio-
nering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnadspensioner i
enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners
utgående. År 1907 fastställdes detta anslag till 2,350,000 kronor, med
vilket belopp det sedermera årligen beviljades, till dess 1911 års riksdag,
på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, vari påvisades, att anslaget
under de senare åren varje år överskridits med avsevärda belopp, höjde
anslaget till 2,850,000 kronor. Med detta belopp utgick anslaget seder-
mera, till dess detsamma, på Kungl. Maj:ts framställning, av 1913 års
riksdag höjdes till 3,000,000 kronor. 1914 års riksdag biföll sedermera

[11.]

Ang. extra
anslag till
upprätt-
hållande av
arméns pen-
sionskassas
egen pensio-
nering samt
till fyllnads-
pensioner.

Kungl. Maj:ts förslag om ytterligare höjning av anslaget till 3,300,000 kronor. Liksom föregående år tillförbands pensionskassan att till gengäld under anslagsåret avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Direktionen över arméns pensionskassa har nu uti underdånig skrivelse den 18 november 1914 anhållit, att då hittills ökningen i pensionsstaten för varje år utgjort cirka 100,000 kronor och så antagligen även komme att bliva förhållandet, till dess pensionsutgiften blivit mera konstant, å extra stat för år 1916 måtte för ändamålet beviljas ett förslagsanslag å 3,400,000 kronor.

Arméförvaltningens civila departement har uti den 24 november 1914 avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

*Departements-
chefen.*

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1916 anvisa ett förslagsanslag av 3,400,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gustaf B. v. Schwerin.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

»Uti den till 1907 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag av 34,360 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behövande omständigheter och före år 1902 erhållit avsked med pen-

[12.]

Ang. extra
anslag till
utdelande av
tillfälliga
understöd åt
avskedade
underoffice-
rare och
vederlikar vid
armén.

sion från arméns pensionskassa eller, på grund av punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt

att i avseende å understödets belopp iakttoges, att för den, vilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke finge tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen överstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke finge utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension överstiga 600 kronor.

Berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Då det för varje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågasvarande ändamål är beroende på antalet understödsbehövande underofficerare och storleken av deras pensioner, anbefalldes direktionen över arméns pensionskassa i kungl. brev den 18 oktober 1907 att årligen till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästföljande år kunde beräknas för ifrågavarande ändamål erforderligt med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödstagare, som under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått.

På grundvalen av dylika uppgifter, som därefter årligen inforrats, har Kungl. Maj:t sedermera äskat och riksdagen för åren 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914 och 1915 å extra stat beviljat förslagsanslag å respektive 34,360, 30,620, 28,131, 26,231, 24,131, 23,200 och 22,000 kronor.

Uti underdånig skrivelse den 18 november 1914 har nu *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att av de personer, som år 1913 vid beräkning av anslagsbehovet för år 1915 upptagits såsom eventuella sökande av understöd från detta anslag, 20 avlidit. Högsta möjliga understödsbelopp, verkliga eller beräknade, hade för dessa uppgått till sammanlagt 2,005 kronor. Direktionen ansåge därför, att ifrågavarande anslag för år 1916 borde uppföras med allenast 20,000 kronor.

Departementschefen.

Då det icke torde vara något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1916 bevilja ett förslagsanslag av 20,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gustaf B. v. Schwerin.

---

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE.
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde:

[13.]
Ang.
extra anslag
för utdelande
av tillfälligt
understöd åt
f. d. förräds-
vaktmästare.

»Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition beviljade 1914 års riksdag, i likhet med vad under föregående år ägt rum, under tionde huvudtiteln å extra stat ett anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrädsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämdes till sådant belopp, att det jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 300 kronor.

För år 1915 bestämdes anslagsbeloppet till 1,661 kronor.

I brev till arméförvaltningen den 23 maj 1914 föreskrev Kungl.

Maj:t att det skulle åligga arméförvaltningen att årligen inom den tid, då de till statsregleringen hörande ärenden borde vara till Kungl. Maj:t inkomna, till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående *dels* de personer, vilka under det löpande året åtnjutit understöd från ifrågavarande anslag, *dels* de till dessa personer utbetalade belopp, *dels* de understödstagare, vilka under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått, *dels* ock det anslagsbelopp, som kunde beräknas för nästpåföljande år bliva erforderligt för ifrågavarande ändamål.

Uti skrivelse den 26 november 1914 har nu *arméförvaltningen* anmält, att 11 f. d. förrådsvaktmästare under år 1914 redan uppburit eller komme att tilldelas understöd från ifrågavarande anslag, en var med 151 kronor eller tillhopa 1,661 kronor, samt att samtliga dessa ännu levde och styrkt sig vara i behov av understöd.

*Arméför-
valtningen.*

Enligt beslut vid 1914 års senare riksdag hade de årliga underhållsförmåner, som utginge till tio av ifrågavarande f. d. förrådsvaktmästare från Vadstena krigsmanshuskassa, från och med ingången av år 1915 höjts från 149 kronor till 224 kronor. Då emellertid nu ifrågavarande understöd enligt ovan angivna bestämmelser skulle utgå på det sätt, att detsamma jämte det en var tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 300 kronor årligen, erfordrades för en var av dessa tio f. d. förrådsvaktmästare för år 1916 ett belopp av 76 kronor eller tillhopa 760 kronor. Beträffande åter den elfte av ifrågavarande understödstagare, nämligen f. d. förrådsvaktmästaren vid Södra skånska infanteriregementet N. M. Rask, vore denne, som är född år 1847, ej berättigad till ökning i sitt underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa, vilket för närvarande utginge med 149 kronor, vadan det belopp, som för honom erfordrades, fortfarande utgjorde 151 kronor.

På grund av vad sålunda anförts, har arméförvaltningen hemställt, att förevarande anslag måtte för år 1916 upptagas till ett belopp av 911 kronor.

Då jag icke har något att häremot erinra, får jag hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1916 anvisa ett anslag av 911 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det,

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till 300 kronor.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gustaf B. v. Schwerin.

---

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 31 december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

Till 1908 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om att riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag av statsmedel, motsvarande 1 ½ procent årligen på summan av de avlöningsförmåner, som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan, samt för sådant ändamål å riksstatens tionde huvudtitel för år 1909 uppföra under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» ett ordinarie anslag av 35,000 kronor.

Riksdagen, som ansåg med billighet överensstämmande, att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pupillkassa

[14 o. 15.]
Ang. förhöj-
ning av an-
slaget för
bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialfond
m. m.

finge av statsverket erhålla ett bidrag, beräknat efter $1\frac{1}{2}$ procent av summan av ovanberörda avlöningsförmåner, eller i runt tal 35,000 kronor, fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknat ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag av statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag av sammanlagt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde riksdagen i anslutning härtill under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag av 18,350 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t har detta anslag sedermera år för år höjts och i riksstaten för år 1915 upptagits till ett belopp av 26,300 kronor.

Nu har direktionen över flottans pensionskassa i underdånig skrivelse den 12 november 1914, med överlämnande av uppgift å beloppet av de avlöningsförmåner för år 1915, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att till nästkommande års riksdag måtte göras framställning om att flottans pensionskassas gratialfond finge år 1916 komma i åtnjutande av anslag, beräknat efter $1\frac{1}{2}$ procent på berörda avlöningsförmåner 3,022,883 kronor 99 öre till 45,343 kronor 26 öre.

Marinförvaltningen har i häröver den 18 december 1914 avgivet utlåtande i fråga om den vid den underdåniga framställningen fogade uppgiften erinrat beträffande löner och ålderstillägg för de marinförvaltningen tillhörande tjänstemän, som kvarstode med gratialrätt i flottans pensionskassa, dels att sammanlagda lönebeloppet utgjorde 25,700 kronor i stället för såsom i uppgiften upptagits 27,900 kronor, vilken skillnad i lönebeloppet syntes bero därpå att revisorn V. Assmundsson under året erhållit avsked, dels att ålderstilläggen, vilka enligt uppgiften utgjorde 5,500 kronor, uppginge till allenast 4,000 kronor, fördelade med 1,500 kronor på marinkassören G. Lundblad, 1,000 kronor på ämbetsverkets kemist, ingenjören E. Sederholm, och 500 kronor på en var av sekreteraren Chr. Westin, 1:e revisorn J. Hallström och revisorn E. Silfverswärd. Härav föranleddes en minskning i det belopp, varå ifrågasvarande anslag borde beräknas, med 3,700 kronor eller till 3,019,183 kronor 99 öre, därav $1\frac{1}{2}$ procent utgjorde 45,287 kronor 76 öre, vilket belopp följaktligen borde hos riksdagen äskas.

För ifrågavarande ändamål skulle alltså, utöver anslaget till ersätt-

ning för mistade inkomster för flottans pensionskassas gratialfond å 16,650 kronor, erfordras ett belopp av 28,637 kronor 76 öre, och torde därför det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» uppförda ordinarie anslag, nu utgående med 26,300 kronor, böra för år 1916 höjas med i jämnat tal 2,400 kronor.

Ett lika stort belopp synes mig emellertid böra å extra stat för samma år anvisas till förstärkande av det i 1915 års riksstat för ifrågasvarande ändamål uppförda ordinarie anslag.

Jag får alltså tillstyrka, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu	kronor 26,300: —
med	» 2,400: —
till	kronor 28,700: —

dels ock att, till förstärkande av det i 1915 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å extra stat för år 1916 anvisa ett belopp av 2,400 kronor.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Yngve Sahlin.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden: HASSELROT,
               VON SYDOW,
               friherre BECK-FRIIS,
               STENBERG,
               LINNÉR,
               MÖRCKE,
               VENNERSTEN,
               WESTMAN,
               BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

[16.]
 Ang. pension
 till förre
 båtsmannen
 N. P. B.
 Birberg.

Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse den 12 september 1914 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en utav befälhavaren för uppfordrade båtsmanskompanier vid flottans station i Stockholm för förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 133 Nils Petter Bjermqvist Birberg gjord anmälan till erhållande av pension; och har direktionen därvid anfört, bland annat, följande.

Birberg vore född den 12 december 1858 och avskedades den 6 maj 1897 efter en tjänstetid av $21\frac{7}{12}$ år, därav 18 år 4 månader 24 dagar från 20 års ålder, och med vitsord, att han under tjänstetiden skickat sig redligt och väl.

Enär Birberg icke tjänat i 20 år från 20 års ålder, kunde direk-

tionen reglementsenligt icke tilldela honom någon pension, men då han emellertid tjänat kronan över 20 år, hemställde direktionen, att honom måtte få tilldelas pension såsom hade han tjänat i 20 år från 20 års ålder.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Birberg är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anfört, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande.

I sådan händelse bör med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap, Birberg jämväl få åtnjuta höjning i pensionen med 25 kronor årligen.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t föreslår riksdagen medgiva, att förre båtsmannen vid Norrlands 2:a kompani nr 133 Nils Petter Bjermqvist Birberg må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1914.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

[17.]
Ang.
tillfälliga
understöd åt
f. d. dag-
lönare vid
marinen.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:
Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1914 års riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1915 ett förslagsanslag av 22,200 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse den 30 nästlidna november, med överlämnande av en inom pensionskassan uppgjord uppgift å nu levande f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare, varom här vore fråga, med för var och en av dem utfört understödsbelopp enligt de av riksdagen givna bestämmelserna, meddelat, att för år 1916 ett förslagsanslag av 20,980 kronor borde för ifrågavarande ändamål äskas.

Även för år 1916 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras å extra stat under tionde huvudtiteln. På grund av direktionens nyssberörda meddelande föreslår jag, att anslaget för år 1916 bestämmes till 20,980 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag lärer ej böra ifrågasättas.

Under åberopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att å extra stat för år 1916 under tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 20,980 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än de, som medelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Tionde huvudtiteln: bil. 9.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

---

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

»I underdånig skrivelse den 23 juni 1914 har *t. f. chefen för* [18.]
Hallands regemente, på därom gjord framställning, hemställt, att fanjunkaren *Ang. pension*
vid regementet Carl Ludvig Dahlström måtte beredas pension å all- *åt fan-*
männa indragningsstaten till belopp motsvarande pension och fyllnads- *junkaren C. L.*
pension. *Dahlström.*

Såsom skäl härför har anförts, att Dahlström under de senaste fem åren på grund av sjukdom icke tillnärmelsevis kunnat förrätta sina åligganden, och att det följaktligen med hänsyn till tjänstens krav icke kan vara önskvärt, att han kvarstår i tjänst.

Av ett skrivelsen bifogat läkarintyg framgår, att Dahlström under de senare åren lidit av höggradig nervsvaghet, vartill i början av år 1913 sällat sig allvarliga symptom av svaghet i hjärtats muskulatur, att dessa sjukdomar göra honom fullständigt oförmögen att förrätta sin militära tjänst, samt att ingen anledning finnes att antaga, att någon förbättring i framtiden kommer att ske, som kan medföra återvinnande av tjänstbarheten.

Tjänstförrättande chefen för första arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse hava anmält, att ehuru från sjukvårds- och tjänstesynpunkt skäl syntes föreligga att tillstyrka framställningen, departementet och sjukvårdsstyrelsen dock ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till densamma, då Dahlström icke uppfyllde fordringarna för erhållande av pension enligt de i cirkuläret den 22 juni 1877 fastställda grunder för pensioneringen av arméns befäl och underbefäl med vederlikar.

Från *arméns pensionskassa* har i ärendet meddelats, att Dahlström, som är född den 10 juli 1871 och varit i tjänst sedan den 16 februari 1889, alltså räknar 43 levnadsår och 25 tjänstår efter 18:de åldersåret, samt att han, jämlikt § 48 mom. 3 i kungl. pensionsreglementet den 26 februari 1904, följaktligen är berättigad att träda ur sin innehavande tjänst och, mot erläggande av expektansavgifter, från och med den 1 augusti 1921 tillträda 180 kronor pension i 9:de klassen av arméns pensionskassa. Om Dahlström nu hade uppfyllt villkoren för erhållande av fyllnadspension, skulle den hava utgått med 820 kronor, eller tillsammans med kassapensionen med ett belopp av 1,000 kronor årligen.

Då av läkares intyg framginge, att Dahlström sedan flera år lede av sjukdom, som gjorde honom fullständigt oförmögen att sköta sin tjänst, samt att anledning icke förefunnes antaga, att någon förbättring i framtiden komme att ske, som kunde medföra återvinnande av tjänstbarhet, och då det med hänsyn till tjänstens krav icke kunde vara önskvärt, att han kvarstode i tjänst intill uppnådd pensionsålder, har *statskontoret*, under åberopande av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut i liknande frågor, exempelvis om pension åt musiksergeanten C. A. Bendixen (statsverkspropositionen av den 14 januari 1914, tionde huvudtiteln, sid. 104) ifrågasatt, huruvida icke skäl skulle kunna anses föreligga att i proposition föreslå riksdagen medgiva, att Dahlström finge från och med månaden näst efter den, vari han undfinge avsked från sin beställning vid regementet, å allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 1,000 kronor.

På grund av vad sålunda förekommit och då ett beredande av pension åt Dahlström står i överensstämmelse med de av 1914 års senare riksdag godkända och med ingången av år 1916 i kraft trädande ändringarna i grunderna för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar, får jag hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

*Departements-
chefen.*

att fanjunkaren vid Hallands regemente Carl Ludvig Dahlström må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en pension av 1,000 kronor årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, varunder avsked från tjänsten varder honom beviljat.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gustaf B. v. Schwerin.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

[19.] »Uti underdånig skrivelse den 30 april 1914 har *sekundchefen för*
Svea livgarde gjort framställning om beredande av ökade pensionsför-
måner åt förre föreståndaren för regimentets skomakeriverkstad Carl
Gustaf Alsing. Härvid har sekundchefen upplyst, att Alsing, som är
född den 27 november 1845, antagits till gardist vid regimentet den
15 januari 1865 samt, efter att hava genomgått underofficersskolans högre
kurs och befordrats till distinktionskorpral, år 1876 erhållit avsked från
denna sin första militära anställning vid regimentet, att Alsing från
avskedstagandet varit anställd vid regimentets skomakeriverkstad,
därvid han samtidigt haft förnyad militär anställning vid regimentet

Ang. pension
åt förre före-
ståndaren
för skoma-
keriverkstaden
vid Svea liv-
garde C. G.
Alsing.

under åren 1876—1885, att han från och med år 1897 varit föreståndare för verkstaden, från vilken befattning han erhållit avsked med utgången av april månad 1914, samt att han från Vadstena krigsmanshuskassa åtnjuter underhåll av 49 kronor och från Konungens hospitalsfond ett understöd av 36 kronor, allt för år räknat. Då dessa pensioner, i betraktande av Alsings trogna, mer än 49 års arbete i kronans tjänst, syntes vara väl små, anhölle sekundchefen, att ökade pensionsförmåner måtte i någon form beredas Alsing.

På av sekundchefen anförda skäl och med särskilt framhållande av Alsings långvariga och trogna tjänst har *chefen för fjärde arméfördelningen* på det livligaste tillstyrkt framställningen.

Arméförvaltningens intendents- och civila departement hava anmält, att enligt infordrade uppgifter Alsings inkomst av förenämnda befattning vid regementet uppgått högst år 1902 till 1,389 kronor och lägst år 1906 till 509 kronor 90 öre och utgjort i medeltal omkring 1,000 kronor om året samt att han efter avskedstagandet icke ägde några tillgångar utan för sitt uppehälle uteslutande vore hänvisad till nyssnämnda understöd från Vadstena krigsmanshuskassa och Konungens hospitalsfond. Under erinran att Kungl. Maj:t och riksdagen år 1913 tillerkänt förre föreståndaren för skrädderiavdelningen vid Bohusläns regemente Samuel Jonasson en årlig pension från allmänna indragningsstaten av 600 kronor, hava departementen, med hänsyn till Alsings långa och väl vitsordade tjänstgöring, hemställt, att till riksdagen måtte avlätas proposition om beviljande åt Alsing av pension från allmänna indragningsstaten under hans återstående livstid till så stort belopp, att densamma jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa komme att uppgå till 600 kronor för år räknat, att utgå från och med månaden näst efter den, då han erhållit avsked från sin befattning såsom föreståndare för skomakeriverkstaden vid Svea livgarde, eller från och med den 1 maj 1914.

Statskontoret har tillstyrkt framställningen.

Med hänsyn till den långa tid Alsing varit anställd i kronans tjänst ävensom till övriga i ärendet upplysta omständigheter synes det mig billigt, att han under sin ålderdom kommer i åtnjutande av högre understöd än det för närvarande till honom utgående. Vid sådant förhållande och då det föreslagna pensionsbeloppet synes mig skäligt, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att förre föreståndaren för skomakeriverkstaden vid Svea livgarde Carl Gustaf Alsing må under sin återstående livstid uppbära en årlig

*Departements-
chefen.*

pension å allmänna indragningsstaten till så stort belopp, att densamma jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppgår till 600 kronor för år räknat, att utgå från och med den 1 maj 1914.»

Till denna departementschefens, av statrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ex protocollo:

Gustaf B. v. Schwerin.

---

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde därefter:

I skrivelse till varvschefen vid flottans station i Stockholm den 19 mars 1914 har poliskommissarien vid stationen anmält, att polisöverkonstapeln Fritz Wilhelm Möller sedan den 3 oktober 1910 oavbrutet av sjukdom varit urständsat att tjänstgöra, att därav föranletts en inskränkning i bevakningstjänsten, som möjliggjort att en konstapel kunnat avses för bestridande av Möllers tjänst, och att detta förhållande kunde fortfara i oberäknelig tid, samt på grund härav hemställt, att Möller måtte tillerkännas pension från allmänna indragningsstaten, att utgå med angivet belopp.

[20.]
Ang. pension
åt polisöver-
konstapeln vid
flottans
station i
Stockholm
F. W. Möller.

Uti berörda skrivelse omförmäldes tillika, att Möller, vilken vore född den 2 november 1855, antagits till poliskonstapel vid flottans station i Karlskrona från och med den 1 juli 1881, förordnats till överkonstapel därstädes från och med den 1 februari 1898 samt överflyttats i nyssnämnda egenskap till Stockholms station vid poliskårens organisation från och med den 1 januari 1900; att Möller under sin tjänstgöring vid Karlskrona station jämte en del andra av poliskårens medlemmar under år 1892 antagits till delägare i flottans pensionskassa, men på grund av fullmäktiges i kassan beslut år 1894 ur kassan utslutits; samt att Möller icke sedermera förvärvat ny delägarrätt i nämnda pensionskassa.

Enligt ett vid skrivelsen fogat läkarintyg lede Möller av nervsjukdom (tabes dorsalis) i långt framskridet stadium, vilken sjukdom åtföljdes av förlamning, och vore Möller, som varit oavbrutet sjukskriven för nämnda sjukdom sedan början av oktober 1910, enligt nämnda intyg nu och för all framtid fullständigt oförmögen till tjänstgöring.

Varvschefen har med utlåtande den 6 maj 1914 till marinförvaltningen överlämnat poliskommissariens förenämnda skrivelse och därvid hemställt, att ämbetsverket ville med hänsyn till vikten av att den jämförelsevis fåtaliga polispersonalen vid stationen hölles i tjänstdugligt skick och med stöd av stadgandet i reglemente för marinen, del I, bil. 3 a) § 8 utverka, att Möller under sin återstående livstid komme i åtnjutande av pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande den pension jämte fyllnadspension, som skulle hava tillkommit honom, därest han varit delägare i flottans pensionskassa och såsom sådan pensionsberättigad.

Med underdånig skrivelse den 2 juni 1914 har marinförvaltningen överlämnat i ärendet inkomna handlingar och därvid anfört följande.

Av fullmäktiges i flottans pensionskassa berättelse av den 18 december 1894, § 7, inhämtades, att, sedan personalen vid varvspolisen i Karlskrona uti en till direktionen över pensionskassan den 10 september 1892 ingiven skriftlig ansökan anhållit att bliva antagen till delägare i kassan, direktionen vid sammanträde den 10 nästpåföljande oktober på anförda skäl beslutat bifalla sökandenas framställning, varvid, med iakttagande, att för dem av sökandena, som enligt staten vore tilldelade personliga lönetillägg, pension och fyllnadspension skulle beräknas efter den fasta lönen utan ålderstillägg samt, under iakttagande av föreskrivna villkor i övrigt, pension och fyllnadspension bland annat skulle utgå till en var av överkonstaplarna med 1,000 kronor, varjämte en var av sökandena finge grundlägga gratial ur kassan för efterlevande änka

och barn till belopp av 237 kronor 50 öre. Vidare framginge av nämnda berättelse, att fullmäktige i pensionskassan vid sammanträde i december 1894, enär gällande reglemente för flottans pensionskassa, som avsåge flottan tillhörande befäl och underbefäl med vederlikar, för vars pensionering grunder, godkända av riksdagen, blivit av Kungl. Maj:t fastställda, icke ägde tillämplighet på varvspolisen i Karlskrona och förty pensionsrätt i kassan icke kunnat i förekommen ordning tillkomma förenämnda personal, med undanröjande av direktionens ifrågavarande beslut, förklarat, att varvspolisen i Karlskrona icke kunde tilläggas pensionsrätt i kassan.

Sedermera hade enligt nådigt brev till direktionen över flottans pensionskassa den 22 juni 1900 Kungl. Maj:t förordnat, att de pensioneringsgrunder, som i överensstämmelse med riksdagens beslut blivit fastställda att gälla enligt nådiga kungörelsen den 24 november 1876 för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar med den däruti genom nådiga brevet den 6 juni 1879 gjorda ändring samt enligt nådig skrivelse den 22 juni 1877 för pensionering av personalen och vaktbetjäningen vid marinförvaltningen, mariningenjörstaten och kungl. flottans civilstat, jämväl finge tillämpas vid pensionering av personalen vid flottans poliskår, med undantag av poliskommissarien vid flottans station i Stockholm, dock att, vad anginge poliskommissarien vid flottans station i Karlskrona samt överkonstapel, det avlöningsbelopp, varå pensionsbeloppet skulle beräknas, skulle utgöra för den förre 1,200 kronor och för överkonstapel 1,000 kronor, ävensom att för den av nämnda personal med nyssnämnda undantag, vilken efter uppnådda 65 levnads- och minst 35 tjänstår erhöle avsked, fyllnadspensionen skulle utgå med skillnaden mellan det för pensionens beräkning fastställda belopp, med inberäkning av ålderstillägg, och pensionen.

Enligt det av varvschefen i hans ovanberörda skrivelse åberopade stadgandet i reglementet för marinen skulle den löntagare, som i minst tre år lidit av lamhet, blindhet eller vansinne, utan att anledning förefunnnes att han kunde återvinna tjänstbarhet, sedan detta förhållande genom föregående undersökning blivit vederbörligen utrett, kunna utan egen ansökning från tjänsten skiljas mot åtnjutande under sin återstående livstid av pension från allmänna indragningsstaten till belopp, motsvarande pension jämte fyllnadspension.

Enligt staten för poliskåren åtnjöt Möller arvode av 1,800 kronor jämte två ålderstillägg, vardera å 100 kronor.

Utredningen i ärendet syntes ådagalägga, att Möller borde komma i åtnjutande av pension av statsmedel. Denna syntes jämlikt ovan

anmärkta nådiga brev den 22 juni 1900 böra bestämmas till 1,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anført har marinförvaltningen hemställt, att till riksdagen måtte avlåtas nådig proposition om beredande av årlig pension å allmänna indragningsstaten åt Möller att från och med månaden näst efter den, i vilken avsked bleve honom meddelat, till honom utgå med 1,000 kronor under hans återstående livstid.

Statskontoret har i underdånigt utlåtande den 5 augusti 1914 anført, bland annat, följande.

Då av handlingarna inhämtades, att polisöverkonstapeln Möller under flera år på grund av sjukdom varit ur stånd att tjänstgöra samt att han av samma anledning vore för framtiden oförmögen till tjänstgöring, och då tjänstens krav syntes påkalla, att Möllers befattning måtte kunna besättas med tjänstduglig innehavare, torde, såsom marinförvaltningen föreslagit, framställning böra göras hos riksdagen om beviljande åt Möller av pension, mot vars föreslagna belopp någon erinran från statskontorets sida icke förekomme.

För egen del får jag instämma i vad marinförvaltningen och statskontoret sålunda föreslagit och hemställer alltså, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att polisöverkonstapeln vid flottans station i Stockholm Fritz Wilhelm Möller må från och med månaden näst efter den, under vilken avsked varder honom meddelat, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av ettusen kronor.

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **HAMMARSKJÖLD**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **WALLENBERG**,
Statsråden: **HASSELROT**,
              VON SYDOW,
              friherre **BECK-FRIIS**,
              STENBERG,
              LINNÉR,
              MÖRCKE,
              VENNERSTEN,
              WESTMAN,
              BROSTRÖM.

. Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

Hos Kungl. Maj:t har förre båtsmannen vid Blekinge 1:a båtsmanskompani nr 136 Anders Johan Johnsson Stadig i underdånighet anhållit, att den till honom utgående pensionen, sjuttionio kronor, måtte höjas till ett belopp av trehundra kronor årligen; och har Stadig till stöd för ansökningen anført, att han, som på grund av en under tjänsteutövning ådragen bräckskada erhållit avsked, hade synnerligen svårt att ens genom mycket lindrigt arbete bidraga till sitt uppehälle.

Över denna framställning har direktionen över flottans pensionskassa den 23 april 1914 avgivit underdånigt utlåtande och däri anført följande.

[21.]

*Angående
pension å all-
männa in-
dragnings-
staten åt förre
båtsmannen
A. J. J:son
Stadig.*

Stadig, som vore född den 5 september 1840, hade på grund av vänstersidigt ljumskbräck den 21 september 1867 avskedats efter en tjänstetid av sex år från tjugu års ålder och med vitsord att han under tjänstetiden sig väl förhållit. Enär det bevisligen blivit ådagalagt, att Stadig genom utövning av kronans tjänst tillskyndats den bräckskada, för vilken han avskedats, och t. f. regementsläkaren Th. Lundbergh den 18 september 1867 intygat, att Stadig i följd av kroppsskadan i fråga blivit oförmögen att med eget arbete förtjäna sig nödtorftig livsbärgning, hade direktionen enligt resolution den 12 november 1867 tilldelat Stadig pension i 3:e klassen med 54 kronor, vilket pensionsbelopp jämlikt nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 från och med 1910 års ingång höjts till 79 kronor.

Vid förevarande ansökan vore fogat ett av marinläkaren J. Lagerholm den 27 mars 1914 utfärdat intyg, utvisande att Stadig ännu lede av den bräckskada, för vilken han år 1867 blivit från tjänsten avskedad, och att han i följd av densamma vore oförmögen att själv försörja sig.

Enär Stadig ostridigt genom utövning av kronans tjänst tillskyndats den bräckåkomma, som förorsakat, att han blivit urståndsatt att genom eget arbete förskaffa sig nödtorftigt uppehälle, har direktionen funnit med billighet överensstämmande, att under sådana omständigheter av statsmedel tilldelades Stadig så mycket, som för dylikt uppehälle erfordrades, och, då existensminimum för en man per år icke kunde sättas under 300 kronor, har direktionen hemställt, att en pensionsökning måtte beredas Stadig, så att han komme i åtnjutande av en årlig pension å sammanlagt 300 kronor.

Efter i ärendet erhållen remiss har statskontoret härefter inkommit med underdånigt utlåtande av den 20 juni 1914 och däri anført följande:

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit ansåge statskontoret skäl föreligga att söka bereda något understöd åt sökanden, som i statens tjänst ådragit sig den skada, varav han allt fortfarande lede och vilken skada försvårat möjligheten för honom att genom eget arbete förvärva sitt uppehälle. Av ansökningens ordalag syntes emellertid kunna dragas den slutsats, att sökanden med lättare arbete ännu kunde bidra till sina levnadskostnader, vid vilket förhållande och med hänsyn därtill, att sökandens tjänstetid hos staten icke sträckt sig utöver sex år, statskontoret funne det föreslagna understödsbeloppet jämförelsevis högt tilltaget.

Statskontoret hemställde fördenskull, att i nådig proposition måtte föreslås riksdagen medgiva, att sökanden finge från och med år 1914 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta

en årlig pension av 121 kronor, varigenom det till sökanden utgående årliga statsunderstödet med inberäkning av pensionen från flottans pensionskassa skulle komma att belöpa sig till 200 kronor.

I likhet med de i föreliggande fråga hörda myndigheterna finner även jag, att åt Stadig, som i kronans tjänst ådragit sig den kroppsskada, varigenom hinder för honom uppstått att själv förvärva nöd-
torftigt uppehälle, bör på hans ålderdom beredas skäligt tillskott av statsmedel utöver den till honom utgående pensionen. Beträffande storleken av detta tillskott delar jag statskontorets härutinnan uttalade åsikt; och får jag fördenskull hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen Anders Johan Johnsson Stadig må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension med sådant årligt belopp att detsamma jämte det pensionsbelopp, han för året äger uppbära från flottans pensionskassa, uppgår till tvåhundra kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
23 december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

[22.]
*Angående
pension till
förra fortifika-
tionsarbetaren
O. Petersson.*

Vidare anförde departementschefen statsrådet Broström:
Hos marinförvaltningen har fortifikationsbefälhavaren å Karlskrona
fästning gjort framställning om beredande av årligt understöd av
statsmedel åt förra fortifikationsarbetaren Olof Petersson samt därvid
åberopat vidfogade prästbevis, medellöshetsbetyg och läkarbetyg för
Petersson.

Marinförvaltningen har med underdånig skrivelse den 8 sistlidna
september överlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar; och
framgår av dessa huvudsakligen följande.

Petersson, som är född den 23 maj 1850, antogs till arbetare
vid befästningarbetena i Karlskrona år 1872 och har sedermera — med
undantag av några korta perioder, då arbetena delvis varit nedlagda —
varit anställd vid dessa arbeten till år 1909, då han på grund av
ringa arbetstillgång och inträdande sjuklighet avgick. Han är numera

fullkomligt medellös samt äger på grund av ålder, nedsatt hörselförmåga, ljumskbräck samt reumatism betydligt förminskad arbetsduglighet.

Då Petersson städse ådagalagt plikttrohet och ett gott uppförande, har fortifikationsbefälhavaren föreslagit, att ett årligt understöd av statsmedel måtte beredas Petersson, vilket understöd, i betraktande av hans långa tjänstetid, borde bestämmas till 300 kronor.

I sin berörda skrivelse har marinförvaltningen anfört, bland annat, följande.

Med hänsyn till Peterssons mångåriga och väl vitsordade anställning vid statens fästningsarbeten ävensom de behövande omständigheter, vari han nu med betydligt nedsatt arbetsförmåga och vid en ålder av 64 år befunne sig, ansåge marinförvaltningen fortifikationsbefälhavarens framställning behjärtansvärd; och hade ämbetsverket intet att erinra mot beloppet av det föreslagna understödet.

Marinförvaltningen har fördenskuil hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes, i likhet med vad vid flera föregående tillfällen ägt rum i fråga om beredande av pensioner åt äldre behövande arbetare vid fästningsbyggnaderna, avlåta proposition till riksdagen om anvisande å allmänna indragningsstaten av en årlig pension åt Petersson till belopp av 300 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1915.

Efter nådig remiss har statskontoret den 15 december 1914 i ärendet avgivit underdånigt utlåtande, däri statskontoret tillstyrkt vad marinförvaltningen sålunda hemställt.

På grund av vad sålunda i ärendet förekommit får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva,

att förre fortifikationsarbetaren Olof Petersson må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av trehundra kronor.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Jacob Seth.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

[23.]

Angående
ärligt under-
stöd till
förra värn-
pliktige O. M.
Mårtensson
Jönsson.

Hos Kungl. Maj:t har förra värnpliktige nr 131 ^{1/1889} Olof Magnus Mårtensson Jönsson anhållit om förhöjd pension.

Över ifrågavarande ansökning har direktionen över flottans pensionskassa den 23 april 1914 avgivit underdånigt utlåtande och därvid anfört följande.

Uti underdånig skrivelse den 13 januari 1890 hade Mårtensson Jönsson anhållit om pension på grund av under utövning av beväringstjänst vid flottan ådragen kroppsskada, vilken framställning remitterats till direktionen över flottans pensionskassa för åtgärd. För prövning

av denna ansökning hade införskaffats ett av förste läkaren vid flottans station i Karlskrona den 11 mars 1890 utfärdat intyg att Mårtensson Jönsson under beväringstjänst vid flottan erhållit så svår skada i högra underbenet, att detsamma strax nedanför knäleden måst amputeras, samt att Mårtensson Jönsson på grund härav i betydlig mån komme att lida inskränkning i sin verksamhetsförmåga. Efter underdånig framställning i ärendet hade direktionen jämlikt nådigt brev den 3 april 1890 utfärdat pensionsbrev för Mårtensson Jönsson i 2:a klassen å 100 kronor, att gälla från och med oktober månad 1889.

Vid nu ifrågavarande ansökning funnes bilagt ett läkarintyg av den 12 oktober 1913, att Mårtensson Jönsson »besväras av alltmera tilltagande värk i kvarblivna benstump, är invalid, att intet motsäger, att han lider av särskilt emellanåt svåra reumatiska plågor samt att han är oförmögen att försörja sig själv».

Enär Mårtensson Jönsson alltså i följd av kroppsskada, som drabbat honom under den beväringstjänst, det enligt lag ålegat honom att fullgöra, blivit urståndsatt att genom eget arbete försörja sig, samt då det vid sådant förhållande icke torde kunna anses mer än billigt, att av statsmedel tilldelades honom så mycket, som för ett nödtorftigt uppehälle oundgängligen erfordrades, har direktionen, då 300 kronor per år måste anses utgöra existensminimum för en man, hemställt, att en pensionsökning måtte beredas Mårtensson Jönsson, så att han måtte komma i åtnjutande av en årlig pension å sammanlagt 300 kronor.

Efter särskilda nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ärendet avgivits den 16 juni 1914 av marinförvaltningen och den 15 augusti samma år av statskontoret.

Marinförvaltningen har på de av direktionen över flottans pensionskassa anförda skäl hemställt, att Mårtensson Jönsson måtte beredas förhöjning med 200 kronor om året i den för närvarande till honom utgående pensionen av 100 kronor.

Statskontoret har i sitt utlåtande, under åberopande av 1913 års riksdags i enlighet med nådig proposition fattade beslut om förhöjd pension åt förre kustartilleristen C. T. Nilsson, hemställt, det tacktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att Mårtensson Jönsson måtte, utöver honom från flottans pensionskassa tillkommande pension å 100 kronor, från och med år 1915 under sin återstående livstid uppbära ett årligt understöd av 200 kronor, att i likhet med den förenämnde Nilsson tilldelade pensionsförhöjning utgå från allmänna indragningsstaten.

På grund av vad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att förre värnpliktige nr 131 ^{1/1889} Olof Magnus Mårtensson Jönsson må från och med år 1915 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta ett understöd med sådant årligt belopp att detsamma jämte det pensionsbelopp, han för året äger uppbära från flottans pensionskassa, uppgår till trehundra kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll till finansdepartementet överlämnas för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

---

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

Med underdånig skrivelse den 3 februari 1914 har lotsstyrelsen
överlämnat en av dåvarande maskinisten å lotsverkets chefsångfartyg
Stockholm Anders Johan Hålenius i underdånighet gjord ansökning,
däri Hålenius anhållit, att han, som omkring sexton år varit i tjänst vid
flottan och med utgången av mars månad 1914 komme att innehava
sex års tjänst vid lotsverket, måtte komma i åtnjutande av någon pension.
Till stöd för denna framställning har Hålenius anført, att han vid sin
anställning i lotsverkets tjänst den 1 april 1908 varit frisk och utan
sjukdomsanlag, men att han numera vore överansträngd och sjuk och

[24.]

*Ang. pension
till förre
maskinisten
A. J. Hålenius.*

att han på grund härav entledigats från lotsverket med nyssnämnda mars månads utgång, samt att han för framtiden ej torde kunna med sitt arbete förtjäna så mycket, att han därav finge sin utkomst. Härjämte har Hålenius åberopat åtskilliga intyg, därav prästbetyg, utvisande att han vore född den 14 juni 1857 samt hade hustru och ett minderårigt barn, ävensom ett den 30 december 1912 avgivet läkarbetyg av innehåll, att han, som vid undersökning befunnits lida av njursjukdom och sockersjuka, icke utan men för sin hälsa kunde förrätta sådant övertidsarbete, som förut av honom utförts.

För egen del har lotsstyrelsen anfört, att styrelsen, med hänsyn till att Hålenius' tjänstetid vid lotsverket endast utgjort sex år, icke ansåge sig kunna tillstyrka, att någon pension av lotsverkets medel tilldelades honom, men att styrelsen, då Hålenius under sin hälsas dagar tjänstgjort vid flottan, enligt uppgift 16 år, och han därjämte, enligt vad vederbörande lotskapten intygat, städse visat sig villig och ordentlig vid skötandet av sin befattning ombord å chefsångfartyget Stockholm, ville ifrågasätta, huruvida icke Hålenius skulle kunna av allmänna medel erhålla någon pension.

Med anledning härav hava, efter särskilda nådiga remisser, underdåniga utlåtanden avgivits, dels den 31 mars 1914 av marinförvaltningen, som av anförda skäl ansett den gjorda ansökningen, såvitt flottan anginge, icke kunna föranleda vidare åtgärd, dels den 24 därpåföljande april av lotsstyrelsen, som ifrågasatt nådig proposition till riksdagen om något årligt understöd åt sökanden, och dels den 8 juni samma år av statskontoret.

Statskontoret har i sitt berörda utlåtande anfört, bland annat, följande.

Genom vad handlingarna innehölle hade det icke blivit ådagalagt, att det arbete, som sökanden utfört under sin anställning hos lotsverket, ens i någon mån bidragit till utvecklingen av de sjukdomar, av vilka sökanden enligt utfärdat läkarbetyg visats lida. Av dylik anledning kunde sökanden sålunda icke stöda grundat anspråk att staten skulle ingripa till hans förmån. Då dessutom sökandens anställning i statens tjänst varit av mera tillfällig art och i allt fall icke omfattade längre tidrymd än högst 22 år samt ej heller blivit styrkt, att sökanden för sitt uppehälle vore beroende av understöd från staten, hemställde statskontoret, att sökandens framställning icke måtte föranleda vidare åtgärd.

Vid underdånig föredragning den 27 juni 1914 av detta ärende fann Kungl. Maj:t den gjorda ansökningen icke till någon Dess vidare åtgärd föranleda.

Hålenius har nu i en till Kungl. Maj:t ställd, den 15 augusti 1914 inkommen skrift ånyo gjort framställning om något understöd samt därvid åberopat dels ett den 12 i samma månad avgivet läkarbetyg av innehåll, att sökanden lede av sockersjuka, vilken sjukdom givetvis måste anses hava förvärrats under hans ansträngande tjänst som maskinist vid lotsverket, samt att han vore oförmögen till allt grövre arbete och därmed urståndsatt att försörja sig och de sina, dels ett särskilt läkarintyg därom, att sökanden lede av höggradig sockersjuka, och dels ett av vederbörande roteman utfärdat intyg, att sökanden saknade egna medel.

Med anledning härav har statskontoret den 14 september 1914 avgivit förnyat underdånigt utlåtande i ärendet och däri anfört följande.

Genom de läkarintyg, som utfärdats efter det statskontoret i ärendet avgav sitt underdåniga utlåtande den 8 juni 1914, torde det numera få anses utrett, att den sjukdom, av vilken sökanden lede och till följd varav han blivit avskedad ur lotsverkets tjänst, åsamkats honom eller åtminstone förvärrats genom det honom åliggande arbete som maskinist. Vid sådant förhållande och med hänsyn till övriga i ärendet framkomna upplysningar angående sökandens oförmögenhet till självförsörjning samt medellöshet, ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka beredandet av något årligt statsunderstöd åt sökanden. Beträffande beloppet av dylikt understöd ansåge statskontoret detsamma, i överensstämmelse med grunderna för nådiga reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, lämpligen kunna bestämmas till 100 kronor.

Statskontoret finge alltså i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att till Hålenius under hans återstående livstid finge från allmänna indragningsstaten utgå en årlig pension av 100 kronor.

Med avseende å vad sålunda förekommit och då även jag anser sökanden på grund av de i ärendet föreliggande särskilda omständigheter böra komma i åtnjutande av pension till föreslaget belopp att utgå från och med månaden näst efter den, under vilken han entledigats från sin befattning vid lotsverket, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förre maskinisten å lotsverkets chefsångfartyg Stockholm Anders Johan Hålenius må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av etthundra kronor, att utgå från och med den 1 april 1914.

Tionde huvudtiteln: bil. 16.

Vad departementschefen sålunda hemställt tacktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

R. Sundin.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 decem-
ber 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
              VON SYDOW,
              friherre BECK-FRIIS,
              STENBERG,
              LINNÉR,
              MÖRCKE,
              VENNERSTEN,
              WESTMAN,
              BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

»I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har extra polismannen i Bergkvara lastageplats Karl Gustaf Werner Särenholm anhållit, att pension av statsmedel måtte beredas honom vid avgång från hans nuvarande befattning samt att, därest hans hustru Edla Jenny Särenholm, född Fransén, skulle komma att överleva honom, ett årligt understöd måtte tilldelas henne.

Till stöd för ansökningsen har Särenholm åberopat, att han den 3 december 1904 under tjänstutövning blivit misshandlad och därvid tillfogats skada i vänstra benet, vilken numera gjort honom urståndsatt att tjänstgöra som polisman, samt att han därigenom mist alla försörj-

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

[25.]
*Pension åt
extra polis-
mannen
K. G. W.
Särenholm.*

ningsmöjligheter. Riktigheten av Särenholms uppgifter i fråga om den ådragna kroppsskadan bestyrkes dels av utdrag av Södra Møre häradsrätts dombok för den 20 december 1904 och den 10 februari 1905, dels ock av ett den 10 oktober 1912 av numera professorn P. Haglund utfärdat intyg, varav inhämtas, att Särenholm på grund av skador i vänstra höften och knäleden är fullständigt oförmögen att tjänstgöra som polisman. Därutöver återopas ett den 25 december 1912 dagtecknat intyg av förre provinsialläkaren C. B. Gille, däri denne meddelat, att han för åtskilliga år sedan — enligt uppgift någon av de första dagarna i december 1904 — behandlat Särenholm för ett olycksfall, som träffat denne den 3 december 1904. Vid Gilles besök hade Särenholm befunnits lida av kontusion och svårartad ledvrickning i vänstra knäet med åtföljande stor svullnad, värk och ömhet å det sjuka stället. Särenholm hade först blivit något så när återställd, så att han rätt bra kunnat röra sitt ben och knä. Sedermera hade knäet emellertid så småningom försämrats, så att all rörlighet i detsamma blivit omöjlig. Därjämte hade knäet blivit så förstorat och deformerat, att Särenholm ej utan allra största svårighet kunde stödja på det sjuka benet.

Makarna Särenholm äro födda, mannen den 4 juni 1866 och hustrun den 11 juni 1862. Makarnas äktenskap är barnlöst.

Särenholm har enligt vid handlingarna fogad, bestyrkt tjänstförteckning under tiden intill den 1 december 1912 bestritt länsmanstjänst 1 år 9 månader 1 dag, innehaft anställning vid Stockholms poliskår 2 år 24 dagar, därav såsom ordinarie poliskonstapel 1 år 6 månader 7 dagar, samt tjänstgjort såsom polisuppsyningsman och polisman 15 år 25 dagar, därav i sistnämnda egenskap vid Trekantens järnvägsstation från den 14 januari 1898 till den 1 januari 1904 och i Bergkvara från och med år 1904. Senast har Särenholm den 11 november 1911 av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län förordnats att tillsvidare under åren 1912, 1913 och 1914 såsom extra polisman biträda ortens kronobetjäning vid upprätthållande av allmän ordning och säkerhet inom lastageplatsen Bergkvara och angränsande delar av hemmanen Skällenäs m. m. Särenholms sammanlagda tjänstetid uppgick vid 1914 års utgång till 20 år 11 månader 20 dagar. Såsom extra polisman har Särenholm enligt sistberörda förordnande åtnjutit årlig avlöning av 900 kronor, varav 400 kronor utgått från förslagsanslaget till polisväsendet på landsbygden, 100 kronor varit anslagna av vederbörande kommun och 400 kronor tillskjutits av enskilda personer.

Länsmannen i Södra Møre härads sydöstra distrikt har intygat, att Särenholm under sin tjänstgöring i Bergkvara ådagalagt nit och skick-

lighet samt påpasslighet, i anledning varav han finge anses hava gjort sig väl förtjänt av att komma i åtnjutande av pension av statsmedel.

Kronofogden i Södra Møre härad har vitsordat, att Särenholm numera är oförmögen att på tillfredsställande sätt fullgöra sin tjänst och alldeles ur stånd att genom arbete försörja sig samt att han är medellös, vadan kronofogden livligt tillstyrkt, att ett skäligt årligt pensionsbelopp måtte tillerkännas Särenholm.

Till följd av remiss har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län den 10 oktober 1913 avgivit utlåtande i ärendet. Kungl. Maj:ts befallningshavande har anfört, att Särenholms tjänsteduglighet genom det honom, såsom ovan nämnts, i slutet av år 1904 övergångna våldet, blivit väsentligen minskad och på sista tiden allt mera avtagit. Något förnyat förordnande för honom såsom polisman anser Kungl. Maj:ts befallningshavande därför icke kunna ifrågakomma.

*Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Kalmar län.*

Någon anmärkning mot Särenholm i tjänsten har, yttrar Kungl. Maj:ts befallningshavande vidare, icke förekommit. Däremot har Kungl. Maj:ts befallningshavande inhämtat, att Särenholm i sitt enskilda liv visat sig väl mycket begiven på starka drycker, och anser Kungl. Maj:ts befallningshavande möjligt, att denna omständighet försvårat följderna av det våld, för vilket han blivit utsatt.

Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelar slutligen, att Särenholm enligt inhämtade upplysningar icke äger några nämnvärda tillgångar, och att han, när han upphör att tjänstgöra såsom polisman, icke kan på annat sätt själv bereda sig och sin hustru försörjning.

Då, yttrar Kungl. Maj:ts befallningshavande slutligen, Särenholm sålunda kommer att bliva i det största behov av understöd, vill Kungl. Maj:ts befallningshavande gärna förorda framställningen till nådigt avseende.

Därefter har statskontoret den 30 december 1913 avgivit infordrat utlåtande och därvid anfört följande: *Statskontoret.*

»Av handlingarna inhämtas bland annat, att sökanden, extra polismannen Werner Särenholm, som uppnått en ålder av 47 år, på förordnande uppehållit länsmanstjänst under 1 år 9 månader, varit anställd vid Stockholms poliskår något mer än 2 år samt alltsedan den 14 januari 1898 tjänstgjort såsom extra polisman å orter inom Kalmar län, samt att hans avlöning i nu innehavande befattning såsom extra polisman i Bergkvara uppgår till 900 kronor, vartill bidrag av statsverket med 400 kronor utgår av anslaget till särskild polisbevakning å landet, samt återstoden bestrides med 100 kronor av vederbörande kommun och 400 kronor genom sammanskott av enskilda. Vad sålunda förekommer kan

visserligen icke anses vara av beskaffenhet att därå i allmänhet skulle kunna grundas något skäligt anspråk på erhållande av pension av statsmedel. Med hänsyn emellertid till den omständigheten, att sökanden den 3 december 1904 under tjänstutövning såsom polisman genom våldsgärning lidit skada, som måste anses hava förorsakat eller åtminstone i väsentlig grad bidragit till hans otjänstbarhet, samt härtill kommer att, såsom ovan nämnts, hans avlöning till en del utgår av statsmedel, vill statskontoret ifrågasätta, huruvida icke de särskilda omständigheter, som i detta fall föreligga, må kunna anses innebära skälig anledning att söka genom framställning till riksdagen bereda sökanden något årligt understöd såsom bidrag till hans uppehälle, då han på grund av otjänstbarhet entledigas från sin anställning. Ett sådant understöd synes statskontoret icke böra överstiga 300 kronor för år och torde lämpligen böra anvisas att utgå från allmänna indragningsstaten från och med månaden näst efter den, då sökanden varder entledigad.

Vad däremot beträffar sökandens anhållan, att något årligt understöd jämväl måtte tilldelas sökandens hustru att utgå för den händelse hon skulle komma att överleva sökanden, torde ansökningen i denna del icke böra föranleda någon åtgärd.»

*Departements-
chefen.*

Den av statskontoret anlagda synpunkten beträffande pension åt Särenholm synes mig fullt riktig och vill jag således för min del tillstyrka, att pension av statsmedel beredes Särenholm. Något med detta fullt likartat fall torde icke under senare år hava förekommit. Däremot har riksdagen år 1910 beviljat pension åt änkorna efter en länsman och en polisöverkonstapel, vilka ljutit döden under tjänstutövning.

Därest pension beviljas Särenholm, synes den lämpligen kunna bestämmas till ett årligt belopp av 300 kronor, motsvarande den livränta, som enligt 1901 års lag om ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete utgår i händelse olycksfall medfört förlust av arbetsförmågan.

Enligt vad jag inhämtat, har nytt förordnande för Särenholm för tid efter 1914 års utgång icke meddelats på grund av hans tjänsteduglighet, vadan pension bör utgå från och med den 1 januari 1915.

Vad åter angår ansökningen, i vad den avser årligt understöd åt Särenholms hustru att utgå för den händelse hon skulle komma att överleva mannen, synes mig skäl för tillstyrkan icke föreligga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att extra polismannen Karl Gustaf Werner Särenholm må från och med år 1915 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 300 kronor.»

Till denna departementschefens, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Conr. Falkenberg.

---

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

[34.] Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde.
Pension
åt park- I skrivelse den 10 september 1914 har styrelsen för lantbruks- och
arbetaren vid mejeriinstitutet vid Alnarp gjort framställning om beredande av pension
lantbruks- och åt parkarbetaren vid institutet Nils Andersson.
mejeri-
institutet vid
Alnarp N.
Andersson.

Vid skrivelsen har fogats frejdbetyg, utvisande att Andersson är
född den 1 mars 1843.

Till stöd för framställningen har berörda styrelse anført följande.

Sedan år 1868 hade Andersson utan avbrott varit anställd såsom
förman vid arbetena med plantering och skötsel av parken vid institutet,
och hade han städse med nit och samvetsgrannhet utfört sina åligganden
och i allo fört en hedrande vandel. Sedan ett par år hade emellertid
Andersson på grund av nedsatt arbetsförmåga icke förmått sköta denna

ganska krävande tjänst utan endast kunnat utföra vissa lättare sysslor vid institutet och egendomen. Då han i sin tjänst icke kunnat samla några medel, tillräckliga för hans och hans hustrus försörjning på ålderdomen och medel för sådant ändamål ej heller stode till styrelsens förfogande, hade densamma ansett det vara en plikt att hos Kungl. Maj:t framhålla det behjärtansvärda däruti, att en någorlunda bekymmerfri ålderdom måtte beredas honom. I likhet med andra vid Alnarps park och trädgård anställda arbetare hade Anderssons inkomst därifrån utgått i form av daglön, vilken under senare tid utgjort 2 kronor 25 öre för dag eller omkring 700 kronor om året. När han nu efter så lång, sammanhängande och väl vitsordad tjänstgöring måste lämna sin plats på grund av genom ålder minskad arbetskraft, ansåge styrelsen det vara rättvist, att en årlig pension av 450 kronor beviljades honom, att utgå från 1915 års början.

Lantbruksstyrelsen, som avgivit utlåtande i ärendet den 21 oktober 1914, har icke haft något att erinra mot framställningen i fråga.

Statskontoret har i utlåtande den 3 november 1914 förklarat sig på grund av vad i ärendet blivit anfört icke hava något att erinra mot att pension från allmänna indragningsstaten beredes Andersson. Det av styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp föreslagna, av lantbruksstyrelsen jämväl förordade pensionsbeloppet, 450 kronor, syntes emellertid statskontoret vara för högt tilltaget. Riksdagen hade nämligen under en följd av år konsekvent bestämt pensionen för arbetare i statens tjänst till 300 kronor. Utgående från detta förhållande, ansåge sig emellertid statskontoret, med hänsyn därtill att Andersson under hela den tid, han varit anställd vid arbetena å Alnarp, intagit förmansställning, kunna föreslå någon höjning av det sedvanliga pensionsbeloppet. Statskontoret hemställde fördenskull, att Andersson från 1915 års början måtte från allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid komma i åtnjutande av en årlig pension av 350 kronor.

För egen del finner jag i likhet med samtliga myndigheter, som yttrat sig i frågan, att i förevarande fall bör beredas något högre pensionsbelopp än det, som vanligen plägar utgå till arbetare i statens tjänst, men anser, att detsamma dock ej bör sättas högre än vad statskontoret föreslagit, eller till 350 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att parkarbetaren vid Alnarps lantbruks- och mejeriinstitut Nils Andersson må från 1915 års början under sin återstående livstid

uppbära en årlig pension av 350 kronor att utgå från allmänna indragningsstaten.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i denna hemställan.

Hans Maj:t Konungen behagade bifalla denna hemställan och förordnade, att utdrag av protokollet i ärendet skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering för år 1916 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Ax. Lekander.

Innehållsförteckning.

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Det civila pensionsväsendet.			
[1.] Pensionering av civila tjänst innehavare	1,700,000		2
Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupill- kassa för civilstaten.....	35,000		2
För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare	15,000		2
För gäldande av statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare	25,000		2
Bidrag till sjuksköterskors pensionering	6,700		2
Till bestridande av statens bidrag till pensionering av barnmorskor	30,000		3
[2.] Gäldande av kostnaden för förvaltningen av barn- morskornas pensionsanstalt	13,000		3
Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt	101,000		3
[3.] Förbättring av pensioneringen från handelsflottans pensionsanstalt		31,000	3
[4.] Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensionsanstalt		31,000	3
[5.] Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, semi- narier m. m.	145,554		5
Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärar- personalen vid enskilda läroanstalter	68,000		5
Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt.....	35,000		5
Bidrag till folkskollärares pensionering	681,892		5
<i>Bihäng till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.</i>			14

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[6.] Understöd åt vissa äldre behövande, med låg pension avgångna folkskollärare		20,000	6
[7.] Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning		104,000	6
Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa	73,725		6
[8.] Förstärkande av det ordinarie anslaget: Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa		2,700	6
Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsinrättning	3,000		7
Till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m.	5,000		7

B. Det militära pensionsväsendet.

Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar	4,640		7
Ersättning till arméns pensionskassa för nådars- och begravningshjälpsbesparingar	28,080		7
[9.] Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	124,239		7
[10.] Till förstärkande av det i 1915 års riksstat uppförda anslag för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén		2,049	7
[11.] Till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnadspensioner		3,400,000	8
[12.] Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén		20,000	8
Till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel	106,000		8
Vadstena krigsmanshuskassa	137,640		8
Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring	30,000		8

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap	648,000		8
[13.] Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare		911	9
Ersättning till flottans pensionskassas pensions-			
fond för minskade inkomster	36,320		9
Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond			
för minskade inkomster	16,650		9
[14.] Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond ...	28,700		9
[15.] Till förstärkande av det i 1915 års riksstat upp-			
förda anslag för bidrag till flottans pensions-			
kassas gratialfond		2,400	9
Till pensionering av flottans befäl och underbefäl			
med vederlikar	253,300		10
Till pensionering av flottans gemenskap	251,300		10
[16.] Pension åt förre båtsmannen N. P. B. Birberg ...			10
[17.] Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid ma-			
rinen		20,980	10
Invalidhusfonden	60,350		10
För blesserade över- och underofficerare	2,400		10

C. Allmänna indragningsstaten.

[18.] Pension åt fanjunkaren C. L. Dahlström	11
[19.] Pension åt förre föreståndaren för skomakeriverk-	
staden vid Svea livgarde C. G. Alsing	11
[20.] Pension åt polisöverkonstapeln vid flottans station	
i Stockholm F. W. Möller	11
[21.] Pension åt förre båtsmannen A. J. J:son Stadig	12
[22.] Pension åt förre fortifikationsarbetaren O. Pe-	
tersson	12
[23.] Årligt understöd till förre värnpliktige O. M. Mår-	
tensson Jönsson	12
[24.] Pension åt förre maskinisten å lotsverkets chefs-	
ångfartyg Stockholm A. J. Hålenius	12
[25.] Pension åt extra polismannen K. G. W. Sären-	
holm	13
[26.] Pension åt vissa sjömanshustjänstemän	13

Punkt	Ordinarie	Extra	Sid.
	anslag Kronor	anslag Kronor	
[27.] Understöd åt äldre behövande, utan pension avgångna folkskollärare			22
[28.] Understöd åt äldre behövande, utan understöd avgångna småskollärare			22
[29.] Understöd åt äldre behövande, med lågt understöd avgångna småskollärare			23
[30.] Pension åt konsistorievaktmästaren C. M. Svensson			23
[31.] Pension åt läraren vid Chalmers tekniska läroanstalt J. E. Ericson			23
[32.] Pension åt vaktmästaren och eldaren K. O. Asplund.....			24
[33.] Pension åt husmodern Anna Gustava Jensina Munck.....			24
[34.] Pension åt parkarbetaren vid lantbruks- och mejeriet vid Alnarp N. Andersson			24
[35.] Anslaget till allmänna indragningsstaten	2,127,506		24

Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten anförde vidare:

Jag tillåter mig nu anmäla frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. ävensom till betalning av räntor å statsskulden m. m.

I skrivelse den 10 december 1914 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för år 1916 m. m. hava full

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

mäktige i riksgäldskontoret meddelat, att 1916 års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader samt avlöningar m. m. beräknats till ett belopp av 1,546,000 kronor samt att räntorna å statsskulden för samma år beräknas komma att uppgå till 31,777,200 kronor.

Med avseende å de nya lånebehov, som för år 1916 göra sig gällande och i fråga om vilka jag har för avsikt att senare i dag göra vederbörliga framställningar, torde utöver vad av fullmäktige i riksgäldskontoret angivits såsom erforderligt för betalning av räntorna å statsskulden böra för ändamålet beräknas ytterligare 600,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för år 1916 anvisa ett förslagsanslag å 1,546,000 kronor,

dels ock för betalning av räntor å statsskulden m. m. för samma år anvisa likaledes ett förslagsanslag å 32,377,200 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.

Engångskostnader för försvaret.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, anhöll här-
efter att få anmäla de frågor, som anginge engångskostnader för för-
svaret.

Därvid erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t den 31
december 1914 på *lantförsvarsdepartementets* föredragning (bil. 1) be-
slutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

Engångskostnader för försvaret.

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget ..... kronor 11,098,186
 för år 1916 anvisa ..... » 2,503,317,

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av intendenturmateriel beviljade anslaget ..... » 12,775,887
 för år 1916 anvisa ..... » 4,000,000,

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget ..... » 10,632,600
 för år 1916 anvisa ..... » 3,500,000,

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av ingenjörmateriel beviljade anslaget ..... » 3,050,242
 för år 1916 anvisa ..... » 1,016,747,

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel beviljade anslaget ..... » 650,000
 för år 1916 anvisa återstoden ..... » 325,000,

dels ock bestämma, att samtliga här omnämnda belopp, vilka såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas för år 1916, skola i riksstaten uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.

Vidare erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t förut denna dag på *sjöförvarsdepartementets* föredragning (bil. 2) beslutat föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående engångskostnader för sjöförsvarets ordnande, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, till engångskostnader för sjöförsvaret i 1916 års riksstat beräkna ett reservationsanslag till belopp av 8,933,700 kronor.

För täckande av ifrågavarande engångskostnader för försvaret skulle alltså i förslaget till riksstat för år 1916 bära upptagas tillhopa 20,278,764 kronor. Då detta belopp borde täckas av medel ur statsverkets värnskattefond, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att för täckande av ifrågavarande utgifter finge av statsverkets värnskattefond tagas i anspråk ett belopp av ..... kronor 20,278,764.

Vad departementschefen sålunda rörande engångskostnader för försvaret hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.

Bilaga 1.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
december 1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörccke, yttrade härefter:

»I sammanhang med avlåtandet till 1914 års senare riksdag av propositioner rörande ordnandet av rikets försvarsväsende framlade Kungl. Maj:t jämväl proposition med förslag till förordning om värnskatt. Ifrågasvarande skatt avsågs för bestridande av de särskilda engångskostnader, som föranleddes av ny värnpliktslag och eljest erfordrades för avhjälpande av brister i rikets försvarsväsende. Därjämte framlade Kungl. Maj:t förslag till förordning angående statsverkets värnskattefond. Enligt denna förordning skulle statsverkets inkomster av värnskatten, i den mån de icke anvisades å stat för år 1915, avsättas till en särskild fond, benämnd värnskattefonden, för att användas till det med värnskatten avsedda ändamålet.

Uti skrivelse den 14 september 1914 anmälde riksdagen, att riksdagen, som antagit förordningar om värnskatt och angående statsverkets värnskattefond, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 138 angående vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande därom gjorda framställning,

dels till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljat ett anslag av 11,098,186 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt härav för år 1915 anvisat ett belopp av 6,643,682 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 55,000 kronor;

dels, utöver det å fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen för år 1915 upptagna belopp av 225,000 kronor för ordnande av landstormsförråd, till anskaffande av intendenturmateriel beviljat ett anslag av 12,775,887 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt härav för år 1915 anvisat ett belopp av 3,775,000 kronor ävensom medgivit, att avtal å kronans vägnar finge i föreskriven ordning träffas med leverantörer om leveranser av intendenturmateriel för 13,000,887 kronor, på villkor beträffande betalningstiden att betalning erlades år 1915 med högst 4,000,000 kronor eller det belopp, som sammanlagt i statsverkspropositionen föreslagits och nu anvisats för ifrågavarande ändamål under år 1915, år 1916 med högst 4,000,000 kronor, år 1917 med högst 4,000,000 kronor och år 1918 med högst 1,000,887 kronor;

dels, utöver de å fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen för år 1915 upptagna belopp av 600,000 kronor för fortsatt anskaffning av mobiliseringsammunition för eldhandvapen samt uppförande av behövliga förrådslokaler därför, av 165,000 kronor för fortsatt anskaffning av nya eldhandvapen (gevär och karbiner) och av 30,000 kronor för fortsatt anskaffning av pistoler m. m., till anskaffande av artillerimateriel beviljat ett anslag av 10,632,600 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt härav för år 1915 anvisat ett belopp av 2,705,000 kronor ävensom medgivit, att avtal å kronans vägnar finge i föreskriven ordning träffas med leverantörer om leveranser av artillerimateriel för 11,427,600 kronor, på villkor beträffande betalningstiden att betalning erlades år 1915 med högst 3,500,000 kronor eller det belopp, som sammanlagt i statsverkspropositionen föreslagits och nu anvisats för ifrågavarande ändamål under år 1915, år 1916 med högst 3,500,000 kronor, år 1917 med högst 3,500,000 kronor och år 1918 med högst 927,600 kronor;

dels till anskaffande av ingenjörmateriel beviljat ett anslag av 3,050,242 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt härav för år 1915 anvisat ett belopp av 1,016,748 kronor ävensom medgivit, att avtal å

1914 års
senare riks-
dags beslut.

kronans vägnar finge i föreskriven ordning träffas med leverantörer om leveranser av ingenjörmateriel för 3,050,242 kronor, på villkor beträffande betalningstiden att betalning erlades år 1915 med högst 1,016,748 kronor eller det belopp, som nu anvisats för ifrågavarande ändamål under år 1915, år 1916 med högst 1,016,747 kronor och under år 1917 med högst 1,016,747 kronor;

dels ock till anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel beviljat ett anslag av 650,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt härav för år 1915 anvisat ett belopp av 325,000 kronor ävensom medgivit, att avtal å kronans vägnar finge i föreskriven ordning träffas med leverantörer om leveranser av sjukvårds- och veterinärmateriel för 650,000 kronor, på villkor beträffande betalningstiden att betalning erlades år 1915 med högst 325,000 kronor eller det belopp, som nu anvisats för ifrågavarande ändamål under år 1915, och år 1916 med högst 325,000 kronor.

Enligt riksdagens förenämnda skrivelse böra av de sålunda beviljade anslagen för år 1916 anvisas

för övergång till förändrad värnpliktstjänstgöring	kronor	2,503,317: —
till intendenturmateriel	»	4,000,000: —
» artillerimateriel	»	3,500,000: —
» ingenjörmateriel	»	1,016,747: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	325,000: —
eller tillhopa kronor		11,345,064: —

Arméförvaltningens framställning.

Uti underdånig skrivelse den 7 november 1914 har nu arméförvaltningen hemställt om avlåtande till riksdagen av proposition om anvisande för år 1916 av förenämnda belopp, tillhopa 11,345,064 kronor.

Departementschefen.

Med anledning härav och under erinran att Kungl. Maj:t den 9 oktober 1914 i enlighet med riksdagens beslut utfärdat förordningar om värnskatt samt angående statsverkets värnskattefond samt att det torde ankomma på chefen för finansdepartementet att framställa förslag om medlens anvisande å värnskattefonden, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor, för år 1916 anvisa 2,503,317 kronor;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av

intendenturmateriel beviljade anslaget, 12,775,887 kronor, för år 1916 anvisa 4,000,000 kronor;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget, 10,632,600 kronor, för år 1916 anvisa 3,500,000 kronor;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av ingenjörmateriel beviljade anslaget, 3,050,242 kronor, för år 1916 anvisa 1,016,747 kronor;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel beviljade anslaget, 650,000 kronor, för år 1916 anvisa återstoden, 325,000 kronor;

dels ock bestämma, att samtliga här omnämnda belopp, vilka såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas för år 1916, skola i riksstaten uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för år 1916.

Ur protokollet:

Gustaf B. von Schwerin.

Bilaga 2.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
14 januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde därefter:

I proposition nr 156 den 20 juni 1914 framlades för riksdagen redogörelse och förslag beträffande vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande, vilka ansågos böra bestridas av värnskattemedel.

I anslutning till sålunda lämnad redogörelse sammanfattades i en tablå, intagen å sidan 22 i nämnda proposition, samtliga dessa engångsutgifter, fördelade å särskilda ändamål och år. Denna tablå var av följande lydelse:

	År 1915.	År 1916.	År 1917.	År 1918 o. följande.	Summa.
Flottan.					
Övning av årsklasserna 1914 y och 1915 a	500,000	485,000	315,000	—	1,300,000
Nybyggnad av krigsfartyg	100,000	3,202,000	—	—	3,302,000
Ändringsarbeten å 1:a klass pansarbåtar	297,000	178,000	—	—	475,000
Ombyggnad av torpedkryssare till depåfartyg för undervattens- båtar	385,000	—	—	—	385,000
Bärgningsmateriel för undervat- tensbåtar	250,000	—	—	—	250,000
Docka jämte verkstad för flottans station i Stockholm	300,000	750,000	350,000	—	1,400,000
Örlogsdepå vid Härnösand	100,000	800,000	800,000	—	1,700,000
Torpedmateriel	50,000	125,000	125,000	—	300,000
Minmateriel	50,000	125,000	125,000	—	300,000
Säger för flottan	2,032,000	5,665,000	1,715,000	—	9,412,000
Kustartilleriet.					
Övning av årsklassen 1914 y ...	382,200	292,700	3,800	131,500	810,200
Nyanläggningar och nyanskaff- ningar för det fasta kustför- svaret (utom Fårösunds kust- position)	2,750,000	2,750,000	2,750,000	5,498,690	13,748,690
Fårösunds kustposition eller an- dra försvaranstalter å Gott- land	225,000	—	—	—	225,000
Säger för kustartilleriet	3,357,200	3,042,700	2,753,800	5,630,190	14,783,890
Summa för marinen	5,389,200	8,707,700	4,468,800	5,630,190	24,195,890

Kungl. Maj:ts framställningar till riksdagen anslöto sig till beräkningarna i denna tablå och innefattade förslag att beloppen för de särskilda ändamålen måtte beviljas och i erforderlig del anvisas för år 1915 eller ock, vad angick dockan i Stockholm samt Fårösunds kustposition eller andra försvarsanstalter å Gottland, för sistnämnda år avsättas.

I anledning av Kungl. Maj:ts berörda framställningar beslöt riksdagen att, under förutsättning att Kungl. Maj:t godkände riksdagens beslut angående ny värnpliktslag och angående sjöförsvarets ordnande,

beträffande flottan

a) till anskaffning av bärgningsmateriel för undervattensbåtar för år 1915 bevilja ett anslag av 250,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, med rätt för Kungl. Maj:t att i mån av behov redan under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna detta belopp;

b) för ändringsarbeten å 1:a klass pansarbåtarna Oden, Thor, Niord, Dristigheten, Äran, Vasa, Manligheten och Oscar II bevilja ett anslag av 590,500 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisa ett belopp av 297,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp under år 1914 av tillgängliga medel i mån av behov förskottsvis utanordna 192,000 kronor;

c) till ombyggnad av två torpedkryssare till depåfartyg för undervattensbåtar för år 1915 bevilja ett anslag av 385,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, med rätt för Kungl. Maj:t att av detta belopp under år 1914 av tillgängliga medel i mån av behov förskottsvis utanordna 210,000 kronor;

d) för anskaffning av torpedmateriel för flottan bevilja ett anslag av 300,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 50,000 kronor;

e) för anskaffning av minmateriel för flottan bevilja ett anslag av 300,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 50,000 kronor;

f) för anläggande av ny docka vid flottans station i Stockholm, vilken anläggning beräknats kosta 1,400,000 kronor, av värnskattemedel för år 1915 avsätta ett belopp av 300,000 kronor;

g) för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand bevilja ett anslag av 1,700,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisa ett belopp av 100,000 kronor; samt

h) till bestridande av kostnaderna för övning vid flottan av värnpliktiga, tillhörande årsklasserna 1914 yngre och 1915 äldre, bevilja ett anslag av 1,450,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 560,000 kronor;

beträffande kustartilleriet

a) till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, bevilja ett anslag av

819,700 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisa ett belopp av 386,200 kronor;

b) till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds kustposition, bevilja ett anslag av 13,748,690 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisa ett belopp av 2,750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda summa under år 1914 av tillgängliga medel utanordna för arbetenas påbörjande erforderliga belopp; samt

c) av värnskattemedel för år 1915 avsätta ett belopp av 225,000 kronor, att användas till försvarsanstalter på Gottland, på sätt framdeles kunde av Konung och riksdag närmare bestämmas.

Riksdagens omförmälda beslut överensstämde med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet med undantag därav att riksdagen, som bestämt penningbidrag och penningtillskott till de värnpliktiga till högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit, till följd därav höjde här ifrågavarande anslag till de värnpliktigas övningar ävensom att riksdagen ökade anslaget till ändringsarbeten å pansarbåtar.

Sammanlagda beloppet av sålunda för år 1915 anvisade eller avsätta medel, 5,453,200 kronor, uppfördes av riksdagen i riksstaten för samma år under rubriken: »Verkliga utgifter. XIII Engångskostnader för försvaret» såsom gemensamt reservationsanslag med enhetstitel: »Engångskostnader för sjöförsvaret».

I samband med förutnämnda beslut om avsättande av medel, att användas till försvarsanstalter på Gottland, hemställde riksdagen om utredning och förslag, att framläggas för 1915 års riksdag, huruvida Fårösunds kustposition lämpligen kunde ersättas av andra försvarsanstalter.

Marinförvaltningen har med skrivelse den 24 november 1914 avgivit förslag, att framläggas för riksdagen, angående anslag för år 1916 att utgå av värnskattemedel. Ämbetsverket har därvid i huvudsak följt ovan angivna beräkningar i propositionen nr 156 för år 1916 med iakttagande av de jämkningar, som föranledas av riksdagens beslut.

Emellertid är flertalet av de arbeten och anskaffningar vid sjöförsvaret, som skola tillgodoses genom värnskattemedel, fortfarande föremål för utredning eller vidare planläggning.

För att nämna några de mest betydande fallen i detta avseende vill jag erinra om följande:

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 september 1914 hava uppdrag givits dels åt marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss att snarast möjligt, efter det marin-

förvaltningen låtit höra stationsbefälhavaren och varvschefen vid flottans station i Stockholm, gemensamt inkomma med yttrande angående platsen för ny docka vid nämnda station, dels ock åt marinförvaltningen att snarast möjligt inkomma med huvudsaklig plan för utförande under särskilda år av den anläggning av en örlogsdepå vid Härnösand, vartill riksdagen beviljat medel.

Vidare hava genom Kungl. Maj:ts beslut samma den 17 september 1914 chefen för generalstaben och chefen för marinstaben anbefallts att gemensamt inkomma med utredning och förslag, huruvida Fårösunds kustposition lämpligen skulle kunna ersättas av andra försvarsanstalter, med föreskrift tillika att nämnda utredning och förslag borde avgivas å sådan tid, att proposition i ämnet kunde framläggas för 1915 års riksdag.

Anledningen därtill, att dessa och andra av mig nu ej särskilt angivna utredningar och förslag ännu ej inkommit, är naturligen att finna i ärendenas vidlyftiga beskaffenhet samt den mångfald av andra brådskande ärenden, som samtidigt till behandling förelegat för vederbörande myndigheter, vilka förhållanden omöjliggjort, att under den korta tid, som hittills stått till buds, dessa utredningsarbeten bragts till slut.

Då förhoppning torde förefinnas, att åsyftade utredningar skola föreligga färdiga å sådan tid att de kunna tagas i omprövning för senare framställningar till den nu sammanträdande riksdagen och samtliga frågor under sjöförsvaret rörande anslag av värnsskattemedlen lämpligen torde böra företagas till behandling i ett sammanhang, anser jag mig icke nu böra närmare ingå å dessa frågor.

Dock synas mig erforderliga anslagsmedel för år 1916 böra tagas i beräkning vid framställningarna i statsverkspropositionen till riksdagen. Därvid torde böra läggas till grund vad som angivits i förenämnda proposition nr 156, eller för år 1916 ett belopp av 8,707,700 kronor, utökat med den höjning, som betingas av riksdagens omförmälda beslut om större anslag för vissa ändamål. Därjämte torde böra medräknas ett belopp för vissa ändringsarbeten å 1:a klass pansarbåten Tapperheten. Summan av erforderliga medel har med hänsyn till det nu anförda beräknats till 8,933,700 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående engångskostnader för sjöförsvarets ordnande, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta,

till engångskostnader för sjöförsvaret i 1916 års riksstat beräkna ett reservationsanslag till belopp av 8,933,700 kronor.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av engångskostnaderna för försvaret.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten anförde härefter:

Under återopande av vad jag tidigare vid redogörelse för finansplanen för år 1916 yttrat, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av under år 1914 av förskjutna
medel gjorda kostnader, som avses i § 63 regerings-
formen, i riksstaten för år 1916 an-
visa ett belopp av ..... kronor 18,300,000.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

Täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

Till vad departementschefen sålunda hemställt,
däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade
Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blivit på föredragning av vederbörande departementschefer prövade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten att få anmäla de frågor, som berörde regleringen av statens

utgifter för kapitalökning.

Vad först angick

statens affärsverksamhet,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets (se *bil. 1* vid detta protokoll) och jordbruksdepartementets (se *bil. 2*)

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

A. Postverket.

[1.] att för inköp av inventarier för postverkets behov för år 1916 anvisa ..... kronor 350,000: —
Inköp av inventarier. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ..... kronor 175,000: —
 (bil. 1 sid. 13);

[2.] att dels av det av riksdagen för uppförande å den ännu icke för
Nybyggnader. centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter beviljade anslaget av ..... kronor 960,000: —
 för år 1916 anvisa ett belopp av ..... » 300,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ..... kronor 100,000: —
 dels medgiva, att för postverkets räkning må inköpas ett område om 1,133,43 kvadratmeter av den riksbanken tillhöriga s. k. tyghustomten i Kristianstad för en köpeskilling, ej överstigande kronor 113,343: 50 samt för inköp av sagda område och påbörjande av byggnadsarbeten å ett posthus därå för år 1916 anvisa ett anslag av... kronor 165,000: —
 dels ock för gäldande av en del av köpeskillingen » 711,304: 31
 för det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote för år 1916 anvisa ..... kronor 200,000: —
 (bil. 1 sid. 29);

B. Telegrafverket.

[3.] att dels medgiva
Inköp och bebyggande av fastigheter. att för telegrafverkets räkning må inköpas tomten nr 2 kvarteret Draken i Uppsala för en köpeskilling av ..... kronor 85,000: —

och att å nämnda tomt må uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad, icke överstigande ..... kronor 300,000: —

samt att likaledes för telegrafverkets räkning må för en köpeskilling av ..... kronor 10,500: —

inköpas en fastighet i Östavall, bestående av dels en lägenhet om 6 kvadratref, 5,64 kvadratstänger, avsöndrad från 10 $\frac{1}{3}$ mål av Hålsnäset nr 1, dels lägenheten Fridhem nr 4 om 4,440 kvadratmeter, avsöndrad från Hålsnäset nr 1 om 9 $\frac{13}{16}$ mål, allt i Haverö socken av Väster-norrlands län,

dels ock för år 1916 anvisa till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag av ..... kronor 145,500: —
(bil. 1 sid. 38);

att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 5,800,000: —
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna beloppet;
(bil. 1 sid. 47);

[4.]

Fortsatt
utveckling
av statens
telefon- och
telegraf-
väsende.
(Lånemedel.)

C. Statens järnvägar.

dels att till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar anvisa för år 1916 ett belopp av ..... kronor 3,233,700: —

med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av ..... kronor 460,000: —

dels ock medgiva, att de i bifogade statsrådsprotokoll över civilärenden omförmälda områden vid Höganäs övre och nedre stationer må, efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, avyttras och de vid försäljningen influtna medel gottskrivas statens järnvägars fond för inköp av mark vid järnvägsstationer;
(bil. 1 sid. 81);

[5.]

Nya bygg-
nader och
anlägg-
ningar vid
statens
trafikerade
järnvägar.

att för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer, för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 400,000: —
(bil. 1 sid. 83);

[6.]

Anslag till
markför-
värv.
(Lånemedel.)

[7.] att av det för utförandet av vissa förändringar av spårsystemet vid Centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten beviljade anslaget å ..... kronor 5,480,000: —
 Förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m. för år 1916 anvisa ..... » 2,000,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1915 förskjuta ..... kronor 500,000: —
 (Länemedel.) (bil. 1 sid. 84);

[8.] att för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård för år 1916 anvisa ett belopp av ..... kronor 1,000,000: —
 Anslag till ombyggnad av Malmö statsbangård. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ..... kronor 500,000: —
 (Länemedel.) (bil. 1 sid. 86);

[9.] att för fortsättande av arbetet med utläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby för år 1916 anvisa ett belopp av ..... kronor 2,150,000: —
 Anläggning av dubbel-spår mellan Norrköping och Mjölby. med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1915 förskjuta ..... kronor 750,000: —
 (Länemedel.) (bil. 1 sid. 87);

[10.] att dels för täckande av kostnaderna för inköp av de i bifogade statsrådsprotokoll över civilärenden omförmälda fastigheter vid Södertälje för år 1916 bevilja ett anslag av högst ..... kronor 286,000: —
 Täckande av kostnader för markinköp vid Södertälje. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp,
 dels ock medgiva att järnvägsstyrelsen må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall givet bemyndigande, försälja de delar av samma fastigheter, som provas ej kunna ifrågakomma att utnyttjas för statens järnvägars räkning, med skyldighet för styrelsen att till riksgäldskontoret inleverera genom sådan försäljning inflytande medel;
 (bil. 1 sid. 94);

[11.] att för år 1916 till anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ett anslag av ..... kronor 3,800,000: —
 Anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ..... kronor 525,000: —
 (Länemedel.) (bil. 1 sid. 99);

att för nya inventarier och ökat förlag vid statens järnvägar anvisa ett anslag för år 1916 av ..... kronor 2,000,000: — (bil. 1 sid. 99);

[12.]
Anslag till inventarier och förlag.

dels att till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 2,050,000: —
dels ock medgiva, att av tillgängliga medel eller av det till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1915 anvisade anslaget å ..... kronor 1,800,000: —
ett belopp av ..... » 500,000: —
må, mot gottgörelse efter ingången av år 1916 av det för samma år till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön anvisade anslag, till sistnämnda företag utanordnas;
(bil. 1 sid. 103);

[13.]
Fortsättning av statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön.
(Lånemedel.)

att till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 2,000,000: —
(bil. 1 sid. 105);

[14.]
Fortsättning av statsbanebyggnaden Sveg—Brunflo.
(Lånemedel.)

D. Statens vattenfallsverk.

att av det för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg av riksdagen beviljade anslaget å ..... kronor 22,800,000: —
för år 1916 anvisa ett belopp av ..... » 1,000,000: —
(bil. 1 sid. 108);

[15.]
Anslag för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg.
(Lånemedel.)

att medgiva, att av det belopp, som redan anvisats på det år 1909 av riksdagen beviljade anslag å ..... kronor 22,800,000: —
för anläggning av en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, må såsom bidrag till ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv med fria genomfartsöppningar av 17,5 meters bredd användas ett belopp av ..... kronor 20,000: —
(bil. 1 sid. 113);

[16.]
Ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv.

[17.] att för anordnande av ny fyrbelysning vid farleden mellan Vänersborg och Göteborg för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 200,000: —
 Anordnande av ny fyrbelysning vid farleden mellan Vänersborg och Göteborg.
 (Lånemedel.) (bil. 1 sid. 115);

[18.] att av det för utvidgning av den mellan Maren och Saltsjön belägna delen av Södertälje kanal beviljade anslaget å kronor 550,000: —
 Utvidgning av Södertälje kanal å sträckan Maren—Saltsjön.
 (Lånemedel.) för år 1916 anvisa återstående beloppet kronor 250,000: —
 (bil. 1 sid. 117);

[19.] att för fortsättande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 2,500,000: —
 Fortsättande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation.
 (Lånemedel.) med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis under år 1915 av tillgängliga medel utanordna kronor 1,300,000: —
 (bil. 1 sid. 128);

[20.] att för fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 1,300,000: —
 Fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus.
 (Lånemedel.) med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp;
 (bil. 1 sid. 137);

[21.] att för inköp av inventarier för Älvkarleby kraftverk för år 1916 anvisa ett anslag av kronor 100,000: —
 Inköp av inventarier för Älvkarleby kraftverk.
 (bil. 1 sid. 137);

att till anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation för år 1916 bevilja ett anslag av kronor 125,000; (bil. 1 sid. 140);

[22.]
Anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation.

(Länemedel.)

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående anslag för anläggande av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1916 av kronor 1,000,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ..... kronor 400,000: — (bil. 1 sid. 142);

[23.]
Ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk.

(Länemedel.)

att för år 1916 anvisa ett belopp av ..... kronor 800,000: — att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk; (bil. 1 sid. 148);

[24.]
Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

(Länemedel.)

E. Statens domäners fond.

att för inköp av ett i bifogade statsrådsprotokoll över jordbruksärenden omförmält område av lägenheten Källbacka i Älvsbyns kyrkby för anordnande därstädes av två jägmästarbostäder ävensom för inrednings- och reparationsarbeten å bostadshuset å lägenheten anvisa ett belopp av ..... kronor 27,500: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel under innevarande år härav utanordna ..... kronor 22,000: — (bil. 2 sid. 3).

[25.]
Kostnad för anordnande av jägmästarbostäder i Älvsbyns kyrkby i Norrbottens län.

Beträffande de sålunda för år 1916 ifrågasatta anslagen för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer, för utförandet av vissa förändringar av spårsystemet vid centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten, för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård, för fortsättande av arbetet med utläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norr-

köping och Mjölby, för täckande av kostnaderna för inköp av de i bifogade statsrådsprotokoll över civilärenden omförmälda fastigheter vid Södertälje, för anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar, för fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön, för fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo, för anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, för anordnande av ny fyrbelysning vid farleden mellan Vänersborg och Göteborg, för utvidgning av den mellan Maren och Saltsjön belägna delen av Södertälje kanal, för fortsättande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation, för fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus, för anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation, för anläggande av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk samt för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vart och ett av dessa anslag finge utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet ..... kronor 33,182,700: —
 av samtliga för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp av ..... » 26,661,000: —
 bestridas av lånemedel.

Vidkommande därefter

statens utlåningsfonder

erinrade departementschefen till en början om Kungl. Maj:ts på civildepartementets föredragning (*bil. 1*) förut fattade beslut att föreslå riksdagen:

1. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

[26.] att besluta, att de avsättningar till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket, som enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1916—1918, i stället skola äga rum under åren 1917—1919.
 (bil. 1 sid. 152);

Avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket.

Utgifter för kapitalökning.

9

2. Allmänna järnvägslånefonden.

att för avsättning till allmänna järnvägslånefonden i riksstaten för år 1916 upptaga ett belopp, av ..... kronor 1,500,000: — [27.]
(bil. 1 sid. 154).
Avsättning
till all-
männa järn-
vägslåne-
fonden.

(Länemedel.)

Slutligen erinrade departementschefen om nedannämnda av Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets (bil. 2) föredragning förut denna dag beslutade framställningar till riksdagen, nämligen:

3. Odlingsslånefonden.

att dels medgiva, att under år 1916 ett be- [28.]
lopp av ..... kronor 1,000,000: — Odlingsslåne-
fonden.
må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från odlingsslånefonden;
dels ock till kapitalökning för odlingsslånefonden för år 1916 an-
visa ett anslag av ..... kronor 450,000: —
(bil. 2 sid 4);

4. Egnahemsslånefonden.

att medgiva, att för år 1916 ett belopp av... kronor 6,000,000: — [29.]
må av Kungl. Maj:t enligt gällande bestämmelser disponeras såsom lån Egnahems-
från egnahemsslånefonden; lånefonden.
(bil. 2 sid. 6);

5. Fonden för fiskerinäringens befrämjande.

att medgiva, att från och med år 1916 tillsvidare ett belopp [30.]
av ..... kronor 750,000: — Fonden för
må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från fonden för fiskeri-
näringens befrämjande; fiskeri-
(bil. 2 sid. 6); näringens
befräm-
jande.

6. Täckdikningslånefonden.

[31.] att såsom kapitalökning till täckdikningslånefonden för år 1916
 Täckdikningslånefonden. anvisa ett anslag av ..... kronor 50,000: —
 (bil. 2 sid 7);

7. Lånefonden för inköp av ädla avelsston.

[32.] att såsom kapitalökning till lånefonden för inköp av ädla avelsston
 Lånefonden för inköp av ädla avelsston. för år 1916 anvisa ett anslag av ..... kronor 80,000: —
 (bil. 2 sid 7);

8. Allmänna nyodlingsfonden.

[33.] att dels medgiva, att under år 1916 ett be-
 Allmänna nyodlingsfonden. lopp av ..... kronor 100,000: —
 må disponeras såsom lån från allmänna nyodlingsfonden;
 dels ock såsom kapitalökning till samma fond för år 1916 anvisa
 ett anslag av ..... kronor 100,000: —
 (bil. 2 sid 8);

Efter erinran att tidigare vid behandlingen av statsinkomsterna föreslagits överföring från torvindustrilånefonden till 1916 års riksstats inkomstsida av ett belopp av 600,000 kronor, jämnt motsvarande de på chefens för jordbruksdepartementet föredragning beroende utgifter för kapitalökning, vilka eljest pläгат täckas genom lånemedel, hemställde föredragande departementschefen beträffande ovanberörda anslag för avsättning till allmänna järnväglånefonden, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att nämnda anslag finge utgå av lånemedel.

Under förutsättning av bifall härtill, skulle av utgifterna för statens lånefonder ett belopp av ..... kronor 1,500,000: —
 komma att täckas av lånemedel och ett belopp av » 680,000: —
 att täckas av andra medel.

Härefter anförde departementschefen:

[34.] I avseende å de medel, som för nu ifrågavarande statsreglerings-
 Avbetalning period böra utgå för
 å stats-
 skulden.

avbetalning å statsskulden,

hava fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 10 december 1914 meddelat mig, att utbetalningarna under år 1916 för amortering å statsskulden i enlighet med gällande bestämmelser beräknats till sammanlagt 5,379,300 kronor.

Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att för år 1916 anvisa ett förslagsanslag å..... kronor 5,379,300: — att tillhandahållas riksgäldskontoret för avbetalning å statsskulden.

Slutligen yttrade departementschefen, statsrådet Vennersten, angående

statsverkets fond av rusdrycksmedel

följande:

Enligt föreskrift i 1 § av förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel skall av statsverkets inkomster av brännvinstillverkningsskatt, maltskatt, punschskatt oah brännvinsförsäljningsmedel — efter restitution för denaturerat brännvin och för malt, som vid skattepliktigt bryggeri omedelbart använts för tillverkning av svagdricka — till en särskild fond avsättas vad som för varje år överskjuter ett belopp av 41,900,000 kronor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts tidigare denna dag fattade beslut skola ifrågavarande skattemedel i förslaget till riksstat för år 1916 beräknas till ett sammanlagt belopp av 41,900,000 kronor. Något överskott har sålunda icke beräknats komma att uppstå, och torde under sådana omständigheter något anslag till ökning av nämnda fonds kapital icke ifrågakomma. Givet är emellertid, att om överskott skulle visa sig komma att uppstå, detta skall tillföras fonden.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamötet instämde, be-
hagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

till

utgifter för kapitalökning.

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	lånemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inköp av inventarier	—	350,000: —	2.
[2.] Nybyggnad i Stockholm	—	300,000: —	2.
[2.] " " Kristianstad	—	165,000: —	2.
[2.] Inköp av tomt i Göteborg	—	200,000: —	2.
B. Telegrafverket.			
[3.] Inköp och bebyggande av fastigheter	—	145,500: —	2.
[4.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsande	5,800,000: —	—	3.
C. Statens järnvägar.			
[5.] Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar	—	3,233,700: —	3.
[6.] Anslag till markförvärv	400,000: —	—	3.
[7.] Förändringar vid centralstationen i Stockholm m. m.	2,000,000: —	—	4.
[8.] Anslag till ombyggnad av Malmö statsbangård	1,000,000: —	—	4.
[9.] Dubbelspår Norrköping—Mjölby	2,150,000: —	—	4.
[10.] Täckande av kostnader för markinköp vid Södertälje	286,000: —	—	4.
[11.] Anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar	3,800,000: —	—	4.
[12.] Anslag till inventarier och förlag	—	2,000,000: —	5.
[13.] Fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön	2,050,000: —	—	5.
[14.] Fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo	2,000,000: —	—	5.

Utgifter för kapitalökning.

13

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	länemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
D. Statens vattenfallsverk.			
[15.] Anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg	1,000,000: —	—	5.
[16.] Ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv	—	—	5.
[17.] Ny fyrbelysning vid farleden Vänersborg—Göteborg . .	200,000: —	—	6.
[18.] Utvidgning av Södertälje kanal mellan Maren och Saltsjön	250,000: —	—	6.
[19.] Tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation	2,500,000: —	—	6.
[20.] Första utbyggnaden av Porjus kraftstation	1,300,000: —	—	6.
[21.] Inventarier för Älvkarleby kraftverk	—	100,000: —	6.
[22.] Elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation	125,000: —	—	7.
[23.] Ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk	1,000,000: —	—	7.
[24.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	800,000: —	—	7.
E. Statens domäners fond.			
[25.] Anordnande av jägmästarbostäder i Älvsbyns kyrkby .	—	27,500: —	7.
Statens utlåningsfonder.			
[26.] Avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket	—	—	8.
[27.] Allmänna järnvägslånefonden	1,500,000: —	—	9.
[28.] Odlingsslånefonden	—	450,000: —	9.
[29.] Egnahemsslånefonden	—	—	9.
[30.] Fonden för fiskerinäringens befrämjande	—	—	9.
[31.] Täckdikningslånefonden	—	50,000: —	10.
[32.] Lånefonden för inköp av ädla avelsston	—	80,000: —	10.
[33.] Allmänna nyodlingsfonden	—	100,000: —	10.
Avbetalning å statsskulden	—	5,379,300: —	10.
Statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	—	11.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow anförde:

I enlighet med den av Kungl. Maj:t och riksdagen år 1911 godkända uppställning av riksstaten anhåller jag få anmäla erforderliga anslag för kapitalökning för de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk och utlåningsfonder.

Till en början vill jag därvid framhålla, hurusom det till följd av de rådande förhållandena och det tryckta statsfinansiella läget befunnits ofrånkomligt att i ganska omfattande utsträckning begränsa anslagsbehoven även på de områden, varom här är fråga. I sådant syfte hava

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml. 1 häft.

jämväl vederbörande myndigheter anmodats att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1915 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra. Åmbetsverkens äskanden och de förslag, som på grundvalen av dem nu föreläggas Kungl. Maj:t, framgå av följande tablå, i vilken för jämförelses skull även upptagits de för år 1915 beviljade anslagen:

	1 9 1 5.			1 9 1 6.					
	Beviljade anslag.			Åmbetsverkens anslagskrav.			Förslag i statsverksprop.		
	Låne- medel.	Skatte- medel.	Summa.	Låne- medel.	Skatte- medel.	Summa.	Låne- medel.	Skatte- medel.	Summa.
Postverket.....	—	925,000	925,000	—	2,300,000	2,300,000	—	1,015,000	1,015,000
Telegrafverket ...	4,975,000	550,000	5,525,000	5,800,000	200,000	6,000,000	5,800,000	145,500	5,945,500
Statens järnvägar	20,278,600	4,982,800	25,261,400	15,286,000	6,829,200	22,115,200	13,686,000	5,233,700	18,919,700
Satens vattenfallsverk.....	7,410,000	105,000	7,515,000	9,625,000	150,000	9,775,000	7,175,000	100,000	7,275,000
Summa	32,663,600	6,562,800	39,226,400	30,711,000	9,479,200	40,190,200	26,661,000	6,494,200	33,155,200

De anslag, jag ämnar föreslå Kungl. Maj:t upptaga i 1916 års riksstat, innebära sålunda i förhållande till de å 1915 års stat för motsvarande ändamål beviljade *en minskning av 6,071,200 kronor*, därav 6,002,600 kronor lånemedel och 68,600 kronor skattemedel.

Vid bedömandet av de affärsdrivande verkens anslagskrav kan man under nuvarande ekonomiska situation anlägga två, emot varandra alldeles stridande synpunkter, nämligen dels den rena sparsamhetens, som för visso, på sätt jag redan antytt, helt naturligt måste bli starkt framträdande, dels ock angelägenheten för staten att genom sin företagverksamhet i möjligaste mån motverka rubbningarna å arbetsmarknaden och hålla i gång sådana allmänna arbeten, vilka icke utan skada för landet kunna inställas eller undanskjutas till framtiden. Den sistnämnda synpunkten gör sig särskilt starkt gällande i fråga om de statsföretag, som redan äro påbörjade och vilkas avbrytande därför, fränsett menliga följder i övrigt, skulle medföra avskedande av personal med ty åtföljande arbetslöshet. Dessa nu angivna, mot varandra stridande synpunkter kunna omöjligt båda i full omfattning tillgodoses. Det gäller därför att hålla en medelväg emellan dem.

Vid granskning av vederbörande myndigheters anslagsbehov har jag också sökt att i möjligaste mån tillämpa en sådan princip. Därvid har jag emellertid även haft i sikte den ej oviktiga synpunkten att icke

genom alltför stark åtstramning av anslagen framkalla forcerade kapitalutlägg framdeles. Detta gäller framför allt anslagen till statens järnvägar.

I avseende å de särskilda verkens anslagskrav vill jag inledningsvis nämna följande.

Såsom av den härövan meddelade översikten framgår, ämnar jag föreslå en högst betydande nedsättning av de för *postverket* begärda anslagen, som till största delen avse byggnadsföretag. Detta har sin orsak dels i önskemålet att undvika en alltför ojämn fördelning på olika år av affärsverkens anslag för dylika ändamål, dels, och framför allt, såsom av det anförda framgår, i den förhandenvarande situationens krav på anslagens begränsning.

Anslagen till fortsatt utveckling av statens *telefon- och telegrafväsende* giva god avkastning och avse dessutom att tillgodose ändamål, som icke utan olägenhet för såväl det allmänna som den enskilde kunna åsidosättas. Det är därför min avsikt att icke föreslå någon avsevärd nedsättning i dem.

Vid granskning av *järnvägsstyrelsens* anslagskrav, sedda i ett sammanhang, finner man, att styrelsen tydligen ställt sig till efterrättelse Kungl. Maj:ts anmodan att med hänsyn till nu rådande förhållanden i möjligaste mån inskränka dessa krav. Vid sådant förhållande och av skäl, för vilka jag bliver i tillfälle att under punkt 5 här nedan närmare redogöra, har jag ansett mig böra föreslå nedsättningar i dessa anslagskrav allenast i så stor omfattning, som budgetshänsynen ovillkorligen påfordra.

Vad slutligen *vattenfallsverken* beträffar är det min avsikt att föreslå vissa begränsningar av de begärda anslagen i syfte att de skola hållas inom ramen för vad som med hänsyn till verkens affärsmässiga drift är strängt nödigt.

Jag vill också här nämna, att jag ämnar föreslå Kungl. Maj:t att begära riksdagens bemyndigande att av de anslag, som enligt mitt förslag skulle äskas på 1916 års riksstat, 33,155,200 kronor, redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottera något över 12 miljoner kronor. Jag är emellertid medveten därom, att svårigheter kunna möta att under innevarande år göra ett så stort kapitalutlägg utöver vad tidigare beräknats, men givet är, att Kungl. Maj:t icke lär komma att begagna sig av ett sådant bemyndigande i vidare mån, än omständigheterna medgiva.

För att än ytterligare tillgodose önskemålet om sparsamhet har det även, på sätt chefen för finansdepartementet förut i dag anført, under-

sökts, i vad mån utgifter, till vilkas bestridande anslag äro uppförda i 1915 års stat, skulle kunna uppskjutas.

Det har därvid visat sig, att av de till utgifter för kapitalökning i 1915 års riksstat uppförda anslagen det till anläggningar i Nyköping för trafikutbyte mellan statsbanan Järna—Nyköping och Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg å 50,000 kronor kan helt besparas till år 1916 samt att av anslaget till anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg ett belopp av 1,500,000 kronor och av det till ledningar för distribuering av elektrisk energi från statens kraftverk 500,000 kronor likaledes kunna besparas till år 1916. Den sammanlagda besparingen bliver alltså 2,050,000 kronor.

Det må dock erinras, att vattenfallsstyrelsen vid avlämnandet av uppgifter i förevarande hänseende beträffande vattenfallsverken framhållit svårigheten att så långt i förväg göra noggranna beräkningar samt att de angivna siffrorna för den skull vore att anse såsom mycket approximativa.

Härutöver torde det belopp om 245,800 kronor till telegrafstationsbyggnad i Eskilstuna, som ingår i det i riksstaten för år 1915 under rubriken telegrafverket upptagna anslaget till inköp och bebyggande av fastigheter, icke helt tagas i anspråk under innevarande år, ehuru beloppet av vad som sålunda kan besparas, ännu ej kan angivas.

Slutligen må påpekas, att de likaledes i riksstaten för år 1915 uppförda anslagen till telefonkabel till Gottland, 150,000 kronor, och direkt telefonförbindelse Sverige—Tyskland, 325,000 kronor, icke ännu på någon tid torde komma att tagas i anspråk. Det förra anslaget erfordras nämligen först 30 dagar efter det den i England beställda kabeln levererats och tidpunkten för denna leverans lär i väsentlig mån komma att bero på det pågående världskrigets varaktighet. Tidpunkten för användandet av det senare anslaget är tydligen också beroende av tiden för krigets avslutande.

Jag övergår härefter till de särskilda verkens anslagskrav.

Postverket.

Vidkommande anslagen för år 1915 till postverket under utgifter för kapitalökning må erinras därom, att 1914 års båda riksdagar anvisade tillsammans 925,000 kronor.

Dessa medel voro avsedda att användas på följande sätt:

till inventarier.....	kronor	300,000: —
» posthusbyggnad i Stockholm	»	60,000: —
» » » Uddevalla	»	115,000: —
» » » Norrköping	»	200,000: —
» inköp av tomt i Göteborg	»	250,000: —
Summa kronor		925,000: —

I skrivelse den 30 september 1914 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till kapitalökning beträffande postverket för år 1916. Styrelsen har därvid till en början yttrat sig om inköp av inventarier.

1. Inköp av inventarier.

För ifrågavarande ändamål har för år 1914 anvisats ett anslag av 240,000 kronor. För år 1915 utgör anslaget, såsom nämnts, 300,000 kronor.

[1.]
Inköp av
inventarier/
för post-
verket.

Från inventarieanslaget bestridas kostnaderna för dels sådana nyanskaffningar i och för posttjänsten, som äro av natur att år efter år återkomma, dels ock nyanskaffningar av så att säga extra ordinarie beskaftenhet, vilka icke ifrågakomma annat än vid enstaka tillfällen.

Till det förra slaget av anskaffningar höra blankettskåp, brevlådor av alla slag, brevlådställ med insatslådor, datumstämplar och övriga stämplar, brev- och postväskor av olika typer, frimärks- och penninglådor, kassaskåp, kassakistor och kassalådor, kopiepressar, möbler av skilda slag, flaggor, plomberingstänger, sigill, signalhorn, skyltar av alla slag, sorteringsfack, transportåkdon och velocipeder, vågar och vikter, revolverar och annan försvarsmateriel, belysningsarmatur m. m.

[1.] Till det senare slaget av nyanskaffningar kunna räknas postautomobiler, frimärksautomater, skriv- och räknemaskiner, s. k. brevtransportörer, genom vilka brev- och korsbandsförsändelser befordras från i yttervägg till postkontorslokal anbragta brevöppningar direkt till postkontors avdelning för avgående poster, ävensom åtskilliga andra maskinella och mekaniska anordningar för postarbetets underlättande, som tidvis böra komma till utförande inom olika postkontorslokaler.

Sedan numera för inventarieanskaffningar anvisas, i stället för förslagsanslag, ett fast anslag, som således icke får överskridas, har därav nödvändiggjorts ett mera detaljerat och noggrannare avvägande än förut från generalpoststyrelsens sida av de framträdande anspråken från olika platser.

På grund härav och i syfte att ernå det för statsverket bästa möjliga ekonomiska resultat har generalpoststyrelsen, enligt vad i förevarande skrivelse meddelas, vidtagit åtgärder för centralisering i stor utsträckning av upphandlingen utav särskilt sådana inventarier, persedlar och effekter, som ifrågakomma till anskaffning i större omfattning år efter år. Genom generalpoststyrelsen och dess persedelförråd verkställas sålunda numera högst betydande inventarietköp för distrikts- och lokalförvaltningarna.

Styrelsen erinrar vidare, att, på sätt anfördes vid avgivandet av det av 1913 års riksdag sedermera bifallna förslaget om inrättandet av en verkmästartjänst hos generalpoststyrelsen, en mindre verkstad avsågs skola anordnas i posthuset vid Vasagatan, i vilken under ledning av verkmästaren skulle utföras ej blott åtskilliga reparations- och underhållsarbeten utan även nytillverkning av effekter för postverkets behov. En dylik verkstad har, enligt vad styrelsen meddelar, nu också inrättats i en av vindsvåningarna i posthuset, vilken lämpligen kunnat disponeras för ändamålet. Å denna verkstad, som lyder närmast under förrådsförvaltaren, hava, förutom verkställda ganska omfattande reparationsarbeten, utförts nytillverkningar av, bland annat, brev- och korsbandslådor, brevhissar, förseglingsmaskin för frimärkskonvolut, frimärks- och penninglådor, insatsbrevlådor jämte ställ m. m.

Såväl genom centralisering av upphandlingar som genom åtskilliga arbetens utförande å postverkets verkstad har ernåtts ett ekonomiskt gott resultat. Generalpoststyrelsen kommer därför att än ytterligare fortgå på den väg, på vilken styrelsen sålunda slagit in.

Styrelsen anför vidare, att, såvitt nu kan förutses, de för åren 1914 och 1915 för nu ifrågavarande ändamål beviljade anslagen till

fullo komma att tagas i anspråk. Det hade enligt styrelsens mening till och med varit önskvärt, att anslagen varit bestämda till högre belopp än ovan angivits, varigenom en del maskinella hjälpmedel hade kunnat tagas tidigare i bruk, än som nu kan ske. [1.]

Enligt av vederbörande postdirektörer verkställda beräkningar skulle för distrikts- och lokalförvaltningarnas behov år 1916 för möblering av åtskilliga nya postkontorslokaler, i vilka inflyttning under år 1916 kommer att äga rum, men vilka nu äro försedda med delvis förslitna och i övrigt olämpliga möbler, samt för sådan anskaffning åt andra postanstalter av möbler och inventarier av olika slag, som sker genom postdirektörernas föranstaltande, erfordras 100,500 kronor.

Inventarier
i allmänhet.

Genom den förskjutning i utgifterna från distrikts- och lokalförvaltningarna till generalpoststyrelsen, som genom nyss berörda anordningar ägt rum, torde, enligt styrelsens beräkningar, under de närmare åren utgifterna till inköp av inventarier, persedlar och effekter komma att till omkring $\frac{1}{3}$ likvideras genom distrikts- och lokalförvaltningarna och till $\frac{2}{3}$ genom generalpoststyrelsen.

Under år 1916 förväntas ett flertal nya, betydligt utvidgade postkontorslokaler komma att tagas i anspråk. Därigenom, säger styrelsen, komma ej blott de utgifter, som bestridas av distrikts- och lokalförvaltningarna, utan även kostnaderna för de genom generalpoststyrelsens försorg verkställda anskaffningar att ökas. Härtill kommer, att en stor del av de inventarier, som finnas å postanstalterna, befunnits vara i det skick, att de icke längre kunna användas i posttjänsten ens efter mycket genomgående reparation, utan måste kasseras och ersättas med nya.

Generalpoststyrelsen frambåller vidare, att styrelsen allt fortfarande har sin uppmärksamhet inriktad på att tekniska och maskinella hjälpmedel i all möjlig mån må komma till användning i posttjänsten. I detta avseende anför styrelsen följande:

Maskinella
hjälpmedel.

»Jämsides med poströrelsens stegring och för att tillgodose utvecklingens krav måste det givetvis för styrelsen framstå såsom en bjudande nödvändighet att i vidgad omfattning anlita dessa hjälpmedel för uppnående av största möjliga tidsvinst och arbetsbesparing. Önskvärdheten av att arbetet må varda utfört inom kortast möjliga tid samt med tillbörlig säkerhet är ock en fråga, som mycket nära berör den korresponderande allmänhetens intressen.

Under innevarande år har generalpoststyrelsen beslutat anskaffning av elektriska brevstämplingsmaskiner för ett sammanlagt pris av inemot 20,000 kronor. Vidare har styrelsen funnit sig föranledd inköpa räknemaskiner av olika slag för ett utgifts-

[1.] belopp för året av i det närmaste 34,000 kronor. Härtill kommer anskaffning av åtskilliga andra maskiner för användning i postarbetet, såsom dels den förseglingsmaskin för frimärkskonvolut, som tillverkats å verkstaden, dels elektriska brevtransportörer för en del postkontor. På sätt framgår av upplysningar, meddelade i nästlidna års proposition angående utgifter för kapitalökning beträffande postverket för år 1915, draga de elektriska brevtransportörerna ett mycket betydande utgiftsbelopp. I ett fall har kostnaden uppgått till över 6,000 kronor. Den angivna förseglingsmaskinen beräknas i ett värde av 2,800 kronor.

Ehuru alltså vissa av de ifrågavarande hjälpmedlen draga en högst avsevärd utgift en gång för alla, lider det, enligt den erfarenhet, som redan nu kunnat vinnas, icke något tvivel, att icke dessa hjälpmedel genom den indirekta vinst i tid och arbetskraft, som uppnås genom desamma, i längden komma att leda till besparing för verket.

Ett fortsatt anskaffande av dylika hjälpmedel är därför av så stort värde för posttjänsten, att ett avbrott i den anskaffningsplan, som styrelsen uppgjort, icke, enligt styrelsens bestämda uppfattning, torde böra eller kunna ifrågasättas.

Vid nyinrättande av lokaler i statens hus, vare sig de ägas av postverket eller annan statsinstitution, är det beträffande åtminstone de största postkontoren naturligen angeläget för styrelsen att tillse, att fullt tidsenliga inre transportanordningar komma till utförande. Härvid har generalpoststyrelsen, bland annat, att, med tillgodogörande av erfarenheten från utlandet på hithörande områden, söka åstadkomma ett efter våra förhållanden så väl anpassat transportsystem som möjligt. Kostnaden för anordningar av ifrågavarande slag, i vad berör transportremmar, guider, elektriska motorer, elevatorer och glidbanor m. m., kunna i vissa fall icke avföras å och belasta annat anslag än till inköp av inventarier. Och kostnaderna i detta avseende kunna uppenbarligen stiga till betydande belopp.»

Automobiler.

Generalpoststyrelsen har ansett sig böra anhålla om medel å ifrågavarande anslag till fortsatt anskaffning av automobiler för postverkets behov.

Innan jag redogör för styrelsens framställning i detta avseende ber jag att få erinra om följande.

I skrivelse den 7 november 1911 ifråga om, bland annat, anslag till utgifter för inköp av inventarier under år 1913 meddelade generalpoststyrelsen, att styrelsen för posttransporternas verkställande i Göteborg under år 1911 anskaffat 4 automobiler för en kostnad av omkring 30,000 kronor. Styrelsen hemställde därjämte, att medel till ytterligare inköp av automobiler måtte äskas av riksdagen. Styrelsen ifrågasatte därvid närmast anskaffande av elektriska automobiler, vilka emellertid måste förvärvas från utlandet. I enlighet med styrelsens hemställan föreslog Kungl. Maj:t sedermera 1912 års riksdag att för inköp av inventarier för postverkets behov för år 1913 anvisa ett anslag av 266,000 kronor, därav 125,000 kronor voro avsedda för inköp av automobiler för posttransporter i Stockholm.

Vad Kungl. Maj:t hemställt biföll riksdagen.

Då det med hänsyn till de svåra stigningarna, som förekomme på flera ställen i Stockholm, rådde tvekan, om elektromobiler vore den lämpligaste typen eller om bensinautomobiler vore att föredraga och i betraktande jämväl därav, att bensinauto-

[1.]

mobilerna kunde erhållas av svenskt fabrikat, under det att elektromobilerna åtminstone till de dyrbaraste delarna måste införskrivas från utlandet, anbefallde Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 29 juni 1912 generalpoststyrelsen att, efter av styrelsen verkställda försök med elektromobiler blivit slutförda samt i övrigt fullständig utredning blivit förebragt för bedömande av nämnda fordons lämplighet för posttransporter i Stockholm samt anskaffnings- och driftkostnader i jämförelse med bensinautomobiler, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

I skrivelse den 23 oktober 1912 angående anslag till postverket för år 1914 framhöll generalpoststyrelsen, att den erfarenhet, som hittills vunnits angående lämpligheten av automobilers användning för posttransporter, till fullo visade, att kostnaderna för dessa transporter i de större städerna genom automobilers användande här för bleve väsentligt lägre, än då häst och åkdon användes. Så hade i Göteborg kostnaderna för de lokala transporterna under år 1910, då desamma verkställdes med häst och åkdon, uppgått till omkring 48,600 kronor, undet det att sagda kostnader under år 1911, då posttransporterna ägde rum med automobiler, belöpt sig till omkring 25,000 kronor, däri då jämväl inberäknats avlöning till de såsom chaufförer anställda postvaktmästarna samt kostnaden för de å automobilerna under året verkställda reparationer, vilka båda sistnämnda kostnader emellertid icke belastat postföringsanslaget. Dessutom påpekades, att posttransporterna vid automobilers användande här för vunne i snabbhet och precision, varigenom postförsändelserna fortare kunde komma den korresponderande allmänheten tillhanda än eljest.

Vid sådant förhållande syntes det styrelsen vara ur såväl postverkets som allmänhetens synpunkt lämpligt att fortgå på den inslagna vägen och att således i ytterligare någon eller några av de större städer, inom vilka posttransporterna numera medförde mera betydande utgifter, låta desamma verkställas medels automobiler, därvid hänsyn jämväl skulle tagas till möjligheten och lämpligheten av automobils användande för egentlig postföring såväl till förstads- eller villasamhällen som även eventuellt mellan andra fasta postanstalter. Generalpoststyrelsen ansåg sig emellertid för det dåvarande böra begränsa sin framställning i fråga om anskaffning av automobiler under år 1914 till högst 5 dylika.

För ändamålet lämpliga automobiler beräknades icke kunna inköpas till lägre pris än i medeltal 10,000 kronor för bensinautomobil och 12,000 kronor för elektromobil. För de ifrågasatta 5 automobilerna erfordrades sålunda högst 60,000 kronor.

På sätt styrelsen hemställt föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för inköp av inventarier för postverkets behov för år 1914 anvisa 300,000 kronor, i vilket belopp ingick 60,000 kronor, avsedda för inköp av automobiler.

Innan Kungl. Maj:ts proposition blev föremål för slutlig behandling inom vederbörande utskott, inkom emellertid generalpoststyrelsen med den genom förenämnda nådiga brev den 29 juni 1912 anbefallda utredning och förslag. På grund av vad styrelsen därvid anfört förordnade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 4 april 1913, att för posttransporter i Stockholm skulle inköpas bensinautomobiler för högst 125,000 kronor; och skulle styrelsen äga att, sedan ytterligare erfarenhet angående dessa fordons lämplighet för posttransporter vunnits, till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse härför samt med den framställning, vartill omständigheterna kunde föranleda.

När därefter frågan om postverkets inventarieanslag för år 1914 förekom till slutbehandling i riksdagen, yttrade riksdagen i fråga om den för inköp av automobiler avsedda posten, att, då beslut angående dispositionen av förberörda av riksdagen år 1912 beviljade 125,000 kronor blivit av Kungl. Maj:t fattat så sent som den 4 april 1913, det ville synas riksdagen lämpligt att låta något anstå med beviljande av ytter-

[1.] ligare medel för ändamålet, på det att också någon ökad erfarenhet måtte vinnas i fråga om lämpligheten för avsett ändamål hos de automobiler, om vilkas inköpande Kungl. Maj:t beslutat.

I nu föreliggande skrivelse har generalpoststyrelsen meddelat, att styrelsen på grund av berörda nådiga brev den 4 april 1913 jämlikt kontrakt den 23 maj samma år med aktiebolaget Scania-Vabis i Södertälje inköpt 13 automobiler av olika storlekar och typer för en sammanlagd summa, inbegripet vissa reservdelar, av 117,075 kronor samt att, då det snart nog därefter visat sig nödvändigt att för att kunna behörigen fullgöra posttransporterna i Stockholm inköpa ytterligare en automobil, en sådan anskaffats vid slutet av år 1913, så att antalet postautomobiler i Stockholm nu uppgår till 14 stycken.

Under år 1914 har å inventarieanslaget därjämte utbetalts ersättning för inköp av vissa delar till postautomobiler.

I avseende å bensinautomobilernas lämplighet för posttransporter anför styrelsen med stöd av numera vunnen erfarenhet, att samtliga de för posttransporterna i Stockholm anskaffade 14 bensinautomobiler, av vilka 13 i det allra närmaste varit använda ett års tid, visat sig vara av mycket god och stark beskaffenhet såväl beträffande karosseri som chassis. Motorerna, som äro av svenskt fabrikat, hava fungerat på ett gott sätt, och någon nämnvärd reparation av automobilerna har icke behövt äga rum under tiden från oktober månad 1913. De i uppfartsvägen till Söder förekommande svåra stigningarna hava icke hindrat automobilernas gång. Även höst- och vintertid hava automobilturerna kunnat fullgöras på de fastställda tiderna. Automobilerna hava således befunnits vara av ett gott fabrikat och lämpliga för sitt ändamål.

Även ekonomiskt sett har, fortsätter styrelsen, posttransporternas inom huvudstaden verkställande med automobiler i stället för med hästskjutsar visat ett synnerligen fördelaktigt resultat. Med bortseende från personalkostnader — någon ökning av den egentliga transportpersonalen för tiden efter den 1 oktober 1913 har icke ägt rum i annan mån, än som betingats av poströrelsens ökning — hava utgifterna, inberäknat reparationskostnader å fordonen, för tiden från den 1 oktober 1913 utgjort i runt tal 52,000 kronor, under det att motsvarande siffra, därest förutvarande kontrakt angående posttransporternas utgörande med häst och åkdon varit gällande, skulle hava uppgått till omkring 68,000 kronor. Härtill komma, yttrar styrelsen slutligen, de fördelar i många andra hänseenden, som posttransporternas fullgörande medelst automobiler erbjuder framför deras verkställande med häst och åkdon.

Under sådana förhållanden har det syns generalpoststyrelsen uppenbart, att det bör beredas tillgång för styrelsen att av inventarieanslaget disponera erforderligt belopp för fortsatt automobilinköp.

Beträffande inventarieanslagets belopp anför styrelsen som sin mening, att detsamma, även med iakttagande, särskilt under nuvarande förhållanden, av all möjlig sparsamhet vid dess handhavande, icke, utan att berättigade krav åsidosättas, kan för år 1916 fastställas till lägre belopp än 350,000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till det för år 1915 beviljade anslagsbeloppet av 50,000 kronor.

[1.]

Med hänsyn till svårigheterna för postverket att kunna längre tid i förväg beräkna storleken av nu ifrågavarande anslag hemställer styrelsen därjämte, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att, i likhet med vad förut skett, Kungl. Maj:t redan under år 1915 av tillgängliga medel må förskottsvis utanordna högst hälften av det äskade beloppet eller 175,000 kronor.

Såsom av det förut anförda framgår, innebär styrelsens förslag en höjning med 50,000 kronor av det för innevarande år utgående inventarieanslaget, 300,000 kronor. I detta avseende tillåter jag mig påpeka, hurusom postverkets distriktschefer beräknat, att för sådan anskaffning av olika inventarier, som sker genom deras föranstaltande, för år 1916 skulle erfordras 100,500 kronor. Genom centralisering av en stor del av upphandlingen av inventarier samt vidtagande av vissa andra anordningar till nedbringande av kostnaderna, likvideras numera omkring $\frac{2}{3}$ av utgifterna för inköp av inventarier, persedlar och effekter för distrikts- och lokalförvaltningarnas behov genom generalpoststyrelsen. För år 1916 kan därför anskaffningen genom centralförvaltningen beräknas komma att draga en utgift av omkring 201,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I de sålunda angivna beloppen hava emellertid icke inräknats kostnaderna för anskaffande av vissa inventarier.

I första hand är då att märka, att ett flertal nya, större postkontorslokaler under år 1916 komma att tagas i anspråk, vilket medför icke oväsentliga kostnader för möblering och inredning. En stor del av möblerna och inventarierna å postkontoren befinner sig dessutom i det skick, att de snarast möjligt måste utbytas. Vidare synes vara nödvändigt att å ett flertal platser vidtaga åtgärder antingen för anskaffande av nya eller förbättring av förutvarande s. k. amerikanska postfack. Slutligen har betonats önskvärdheten av fortsatt anskaffning av tekniska och mekaniska hjälpmedel, såsom elektriska brevtransportörer, elektriska brevstämpningsmaskiner, skriv- och räknemaskiner m. m., ävensom av ytterligare ett antal postautomobiler.

I detta sammanhang har särskilt framhållits de visserligen dyrbara, men oundgängligen nödvändiga inre transportanordningar i centralpost-

- [1.] huset i Stockholm och även å andra platser, för vilkas utförande under de närmaste åren åtgärder redan vidtagits.

Kostnaderna för alla dessa inventarier falla utom ramen för vad som är avsett att bestridas med ovan angivna belopp, respektive 100,500 kronor och 201,000 kronor.

Vid de överläggningar i ämnet jag haft med generalpostdirektören, har denne framhållit, att en nedsättning av det begärda anslaget, 350,000 kronor, icke skulle kunna ske utan en ändring i den av generalpoststyrelsen upprättade anskaffningsplanen, vilket emellertid skulle förorsaka betänkliga olägenheter och svårigheter i det postala arbetet.

De upplysningar, som sålunda vunnits beträffande behovet av anslag till inventarier, synas mig giva vid handen, att en minskning av det belopp, som av generalpoststyrelsen äskats för inventarier, icke bör ifrågasättas. Det får därvid särskilt tagas i betraktande, att inventarieanslaget numera är ett fast anslag och att sålunda utgifterna för ifrågavarande ändamål strängt måste hållas inom ramen för anslagsbeloppet. Detta har också fört med sig, att anslaget, efter vad jag inhämtat, på sistone icke fullt räckt för tillgodoseende av de därmed avsedda ändamålen, utan har med anskaffande av en del inventarier, som ansetts behövliga, måst anstå från ett år till ett annat.

Beträffande kostnaden för vissa maskinella anordningar har vid anmälade den 14 januari 1914 av postverkets anslagskrav för år 1915 meddelats närmare upplysningar härom. De maskinella anordningarna äro naturligtvis i allt väsentligt avsedda för de större postkontoren, där postförsändelserna uppgå till ett mycket betydande antal och där man genom maskinella anstalter kan åstadkomma besparing i driften.

Vad därefter angår frågan om automobilinköp, tillåter jag mig hänvisa till den här ovan lämnade redogörelsen för den tidigare behandlingen av densamma. Av vad generalpoststyrelsen anför i fråga om den erfarenhet, som numera vunnits angående dessa fordons lämplighet för posttransporter, framgår, att bilar med fördel kunna användas härtill, även där terrängförhållandena äro mindre gynnsamma. Begagnandet av bilar för detta ändamål har också lämnat ett ekonomiskt fördelaktigt resultat. Även för allmänheten har denna anordning medfört bestämda fördelar, enär den medgiver postens avfärdande vid en senare tidpunkt och en snabbare distribution av densamma än då ett långsammare transportmedel användes.

Efter vad jag inhämtat, har kostnaden för de bensinbilar, som av postverket inköpts för transporter inom Stockholm, växlat mellan 8,500 och 11,200 kronor, beroende på storlek, bärkraft m. m. I fråga om de nya bilar, som nu skulle inköpas, har generalpoststyrelsen

meddelat, att desamma äro avsedda huvudsakligen för städer, inom vilka posttransporterna medföra mera betydande utgifter. Priset på automobilerna, som sammanhänger med frågan om såväl storlek som typen i övrigt, bliver givetvis beroende på de särskilda ändamål, för vilka automobilerna äro avsedda, och de anspråk, som i enlighet därmed måste ställas å dem. [2.]

Med hänsyn därtill att anslagsberäkningarna måste uppgöras lång tid i förväg, torde icke kunna med anspråk på tillförlitlighet beräknas, hur anslaget lämpligen bör tillgodokomma de särskilda därmed avsedda ändamålen.

Under åberopande av vad sålunda anförts anser jag mig böra tillstyrka vad styrelsen i fråga om anslag för inköp av inventarier för postverkets behov föreslagit, och hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av *inventarier för postverkets behov* för år 1916 anvisa 350,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 175,000 kronor.

2—4. Nybyggnader.

Generalpoststyrelsen har vidare i sin skrivelse den 30 september 1914 gjort framställning om anslag till nybyggnader, i första hand tillbyggnaden av centralposthuset i Stockholm. [2.]

Nybyggnader för postverket.

I skrivelse den 25 september 1913 hemställde generalpoststyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning dels om beviljande för år 1915 av ett belopp av 350,000 kronor för att å den ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå befintliga byggnader, uppföra en tillbyggnad samt för vidtagande av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden, dels ock om rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 utanordna 100,000 kronor.

Tillbyggnad till centralposthuset i Stockholm.

Förslaget, vars genomförande i sin helhet beräknades draga en kostnad av 960,000 kronor, var i första hand avsett att tillgodose det trängande behovet av ökat lokalutrymme för åtskilliga av postkontorets avdelningar. Särskilt betonades nödvändigheten av omedelbar lokalutvidgning för i synnerhet paketavdelningen och korsbandsexpeditionen.

[2.] Styrelsens byggnadsförslag var emellertid även i viss mån påverkat av styrelsens planer på centralisering till centralpostkontoret av brevbararexpeditionerna i Stockholm med undantag av Södermalm samt på inrättandet av en med bangårdspostkontoren i vissa större utländska städer jämförlig expedition för den avgående huvudstadsposten.

Enligt styrelsens beräkningar skulle utrymmet för åtskilliga år framåt bli tillräckligt, om de nyuppförda byggnaderna inskränktes till bottenvåning och en övervåning. Styrelsen föreslog likväl, att tillbyggnaden skulle utsträckas till fyra våningar, bottenvåningen medräknad, varigenom i händelse av behov än ytterligare lokaler skulle kunna erhållas.

Slutligen må omnämnas, att styrelsen rörande fördelningen av anslagsbeloppen anförde följande:

»Ett byggnadsföretag av den omfattning, varom här är fråga, kan helt naturligt icke fullföljas på ett år. Följden härav blir, att så väl den ovan angivna sammanlagda kostnaden för nybyggnaden som ock de erforderliga förändrings- och tillbyggnadsarbetena kunna fördelas på flera år, varigenom vinnes, att företaget icke behöver komma att oskäligt betunga ett enda års budget. Med hänsyn icke blott till det oavvisliga behovet av ökat utrymme snarast möjligt för vissa av postkontorets avdelningar utan ock till önskvärldheten att erhålla de ekonomiska och andra fördelar, som kunna vinnas genom den tilltänkta omläggningen av posttrafiken, anser emellertid generalpoststyrelsen, att hela arbetet icke lämpligen bör fördelas på mer än tre år, med fördelning av anslagen för ändamålet med 350,000 kronor för år 1915, 450,000 kronor för år 1916 och återstoden 160,000 kronor för år 1917.»

Vid frågans behandling inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914 yttrade dåvarande departementschefen i fråga om anslagssummans fördelning följande:

»Med allt erkännande av önskvärldheten att inom kortast möjliga tid erhålla förbättrade lokaler och större utrymmen vid ifrågavarande postanstalt anser jag dock, att anslaget bör fördelas på 4 år. Då anspråken på 1915 års statsreglering äro särskilt stora med avseende å nya husbyggnader, synes vidare anslaget för år 1915 böra sättas till ett relativt lågt belopp, möjliggörande i huvudsak antingen rivning av de gamla husen å tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Riddaren samt grundläggningsarbete för den nya byggnaden därstädes eller också påbörjande av ändringsarbetena i nuvarande posthusbyggnaden å tomten nr 1 i nämnda kvarter. Ej heller torde någon lyftning av anslaget under år 1914 böra ifrågasättas, utan arbetena påbörjas först år 1915. Om 60,000 kronor anvisas för år 1915, torde övriga 900,000 kronor lämpligen fördelas på de tre följande åren med exempelvis 300,000 kronor om året. Ett ytterligare skäl att något undanskjuta ifrågavarande byggnadsföretag torde också vara att hämta av det förhållande, att staten för närvarande har och under de allra närmaste åren ytterligare torde få förhållandevis många och stora byggnadsarbeten i Stockholm och dess närmaste omnejd.»

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t 1914 års förra riksdag att till uppförande å den ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter bevilja ett anslag av 960,000 kronor samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 60,000 kronor.

[2.]

Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit bifölls av riksdagen. I den skrivelse, varuti riksdagen anmälde detta beslut, anförde riksdagen, bland annat, att med hänsyn därtill, att stegringen i poströrelsen syntes vara av stadigvarande natur, tillbyggnaden redan nu borde utföras fullständigt i fyra våningar, så mycket hellre som de nytillkomna lokaler, vilka till en början icke skulle bli erforderliga för postverkets räkning, med all sannolikhet komme att inbringa en mycket god hyresavkastning. Riksdagen förutsatte emellertid, att ifrågavarande lokaler inreddes på sådant sätt, att desamma utan större kostnader framdeles kunde omändras för postverkets behov.

I nu förevarande skrivelse har generalpoststyrelsen, i anslutning till vad styrelsen i sitt här ovan återgivna yttrande anført rörande angelägenheten av, att särskilt vissa av postkontorets avdelningar måtte så skyndsamt som möjligt beredas ökat lokalutrymme, ånyo hemställt om åtgärder, för att byggnadsarbetet må kunna utföras på kortare tid, än som skulle bliu fallet, därest den återstående delen, 900,000 kronor, av byggnadsanslaget anvisades med 300,000 kronor för vart och ett av åren 1916—1918.

Styrelsen anför i detta sammanhang följande:

»Det är nämligen, såsom generalpoststyrelsen redan förlidet år betonade, ett oavvisligt behov för postarbetets å vissa av centralpostkontorets avdelningar rationella bedrivande, att lokalerna utvidgas och omändras. Med den kraftiga utveckling, som framför allt paket-, korsbands- och tidningsrörelsen tagit under de senare åren, äro särskilt de lokaler, som disponeras för nämnda rörelsegrenar, alldeles otillräckliga under vanliga förhållanden. Vid den minsta anhopning uppstå därför allvarliga olägenheter såväl vid postens mottagande från allmänheten som ock vid dess behandling, icke minst med hänsyn därtill, att det trånga utrymmet lägger hinder i vägen för nödig planmässighet i fråga om göromålens utförande, posttransporternas ordnande m. m. Givet är, att på grund av den alltjämt växande posttrafiken dessa svårigheter bliu värre för varje år.

Det är därför högst angeläget att begränsa byggnadstiden till den minsta möjliga, så mycket mer som under byggnadens uppförande, vilket i allt fall fordrar ganska lång tid, det icke kan undvikas, att svårigheter och olägenheter av olika slag uppstå.

[2.]

Sedan innevarande års riksdag anvisat ett anslag av 60,000 kronor för år 1915 för byggnadsföretagets påbörjande, har generalpoststyrelsen uppsagt till upphörande den 1 april 1915 samtliga kontrakt om uthyrning av lägenheter i de å postverkets tomt liggande byggnader, som skola rivas.

Det är avsett, att rivningsarbetet skulle igångsättas omedelbart efter nämnda tid. Om för detta beräknas tre å fyra månader, skulle detsamma vara fullbordat i juli eller augusti 1915.

För att i största möjliga mån påskynda byggnadsföretaget kunde rivningsarbetet ordnas så, att schaktnings- och grundläggningsarbetena påbörjades redan innan rivningsarbetet i dess helhet vore avslutat. Grundläggningsarbetena skulle, om arbetet ordnades på angivet sätt, kunna vara färdiga senast i början av år 1916.

Kostnaden för rivningsarbetet är beräknat att täckas av värdet av materialierna från de byggnader, som skola rivas.

Enligt kostnadsberäkningen skulle schaktnings- och grundläggningsarbetena draga en kostnad av 120,000 kronor.

Utöver det för år 1915 anvisade anslaget, 60,000 kronor, skulle därför med ovannämnda arbetsplan för år 1915 erfordras ytterligare medel för arbetena i fråga.

Det egentliga byggnadsarbetet skulle bedrivas så, att åtminstone de för postverket från början avsedda lokalerna skulle tagas i anspråk för sitt ändamål under våren 1917. Och detta synes generalpoststyrelsen vara särskilt önskvärt ur synpunkten att kunna på våren påbörja och under sommaren utföra de ändringsarbeten i nuvarande postbyggnaden, som skolat äga rum i samband med uppförande av tillbyggnaden. Såväl med hänsyn till den under sommaren i allmänhet minskade poströrelsen som ock för att de med ändringsarbetena förknippade olägenheter må bli så litet kännbara som möjligt, bör, enligt generalpoststyrelsens åsikt, ett dylikt ordnande av arbetet äga rum.

Såsom ligger i sakens natur kunna ändringsarbetena i de nuvarande lokalerna, vilka arbeten innefatta, bland annat, förflyttning av vissa postexpeditionsavdelningar samt överbyggnad av större delen av den nuvarande gården, emellertid icke igångsättas, förrän tillbyggnadens uppförande fortskridit så långt, att dels nödiga lokaler kunna upplåtas för de expeditionsavdelningar, som beröras av ändringsarbetena, och dels, för förekommande posttransporter, kunna tagas i anspråk de för dessa avsedda nya områden.

En annan planläggning av byggnadsarbetena än den ovan angivna skulle medföra betänkliga vådor och rubbningar i avseende å posttjänsten.»

På grund härav har generalpoststyrelsen ansett sig icke kunna underlåta att, för byggnadsföretagets bedrivande i enlighet med vad ovan sagts, hemställa, att av det återstående anslagsbeloppet, 900,000 kronor, för till- och ombyggnad av centralposthuset i Stockholm måtte för år 1916 anvisas 450,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1915 förskottsvis utanordna 100,000 kronor. Detta sista belopp skulle erfordras för byggnadsarbetets rationella ordnande och för likvidering av de med grundläggningen och andra byggnadsarbeten föränsade kostnader, för vilkas gäldande det för år 1915 redan anvisade anslaget 60,000 kronor icke vore tillräckligt.

[2.]

I detta sammanhang har generalpoststyrelsen berört en fråga, som påkallar någon ändring i den ursprungliga planläggningen av byggnaden. Det har nämligen, säger styrelsen, för att de inre transporterna inom paket- och tidningsavdelningarna skola kunna ordnas på ett jämväl med hänsyn till den framtida utvecklingen fullt rationellt och tidsenligt sätt, visat sig lämpligt att redan från början giva lokalerna för paket- och tidningsexpeditionerna större utrymme än enligt de avlämnade ritningarna avsetts. Nämnade expeditioner skulle enligt den framlagda planen disponera, bland annat, utrymmet en trappa upp i tillbyggnaden, således intill den ursprungliga andra våningen. Nu vore meningen att för dessa expeditioner taga i anspråk även våningen två trappor upp i tillbyggnaden, vilken våning jämte den tre trappor upp belägna förut beräknats tillsvidare kunna uthyras. Såsom ersättning kan, enligt styrelsen, lätteligen anordnas motsvarande utrymme i vindsvåningen, allenast genom att denna våning gives en något större höjd. Denna förändring skulle icke behöva draga någon egentligen ökad byggnadskostnad; merkostnaden komme att inskränka sig till utgifterna för själva inredningsarbetena, och dessa kostnader komma enligt styrelsens beräkning icke att uppgå till något större belopp, högst 40,000 å 50,000 kronor.

Den nya vindsvåningen skulle, tillägger styrelsen, därest den anses böra inredas i samband med byggnadsföretaget, lämpa sig lika väl som våningen därunder för vare sig något statens behov, exempelvis lokal för centralt ämbetsverk, eller för uthyrning till affärs- eller andra lägenheter åt enskilda.

Generalpoststyrelsen har vidare gjort framställning om beredande av medel för uppförande av ett posthus i Kristianstad.

Uppförande
av posthus i
Kristianstad.

Förslag i ämnet framlades av styrelsen redan i skrivelse den 25 september 1913 angående anslag till postverket för år 1915.

Då emellertid en reduktion av då begärda anslag till posthusbyggnader var nödig och särskilt trängande skäl icke synts föreligga att redan vid 1914 års förra riksdag påkalla beslut om anslag till ifrågasvarande posthusbyggnad, ansåg min företrädare i ämbetet för sin del, att frågan om uppförande av nytt posthus i nämnda stad borde anstå till ett annat år.

I nämnda skrivelse den 25 september 1913 anförde generalpoststyrelsen till en början följande:

»År 1911 medgav riksdagen, att, för beredande av erforderlig byggnadsplats i Kristianstad åt riksbanken och postverket, den västra delen av den kronan tillhöriga,

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml. 1 häft.

[2.] åt Vendes artilleriregemente upplåtna s. k. tyghustomten i Kristianstad finge överlätas till riksbanken mot en köpeskilling, beräknad efter 100 kronor kvadratmetern. Sedan Eders Kungl. Maj:t lämnat sitt samtycke till tomtöverlåtelsen i fråga och fullmäktige i riksbanken med arméförvaltningen träffat erforderligt avtal om överlåtelsen, övergick tomten, vars areal är 2,266,87 kvadratmeter, till riksbanken mot en köpeskilling av 226,687 kronor.

Enligt överenskommelsen mellan fullmäktige och arméförvaltningen skulle den sydöstra delen av tomten få omedelbart tillträdas, varemot tomtens nordvästra del skulle fortfarande få disponeras av Vendes artilleriregemente intill tre månader efter skedd tillsägelse, vilken från riksbanksfullmäktiges sida dock ej finge ske före den 1 januari 1915.

Riksbanksfullmäktige ingåvo därefter till 1912 års bankoutskott förslag i fråga om den förvärvade tomtens bebyggande, vilket förslag innebar, att å den omedelbart tillgängliga tomtdelen skulle utan uppskov uppföras en byggnad för riksbankens behov, under det att den återstående tomtdelen skulle i sinom tid tagas i anspråk för särskild postbyggnad. Kostnadsberäkningarna slutade på — oberäknat priset för tomten — 196,000 kronor för riksbankshuset och 191,500 för posthuset, sådant det av den av riksbanksfullmäktige anlitade arkitekten, professor E. Lallerstedt, förslagsvis tänkts.

Bankoutskottet anbefallde emellertid förnyad utredning av frågan. Riksbanksfullmäktige avgåvo därför till 1913 års bankoutskott ett nytt förslag med fyra alternativ, därvid dock fullmäktige för egen del fasthöllo vid den av dem tidigare förordade grundplanen för tomtens bebyggande, d. v. s., att riksbanken skulle bygga omedelbart å tomtens sydöstra del och tomtens nordvästra del skulle i sinom tid överlätas till och bebyggas av postverket. De beräknade kostnaderna hade emellertid nedbringats med tillhoppa 91,830 kronor och slutade för posthusets vidkommande på 165,921 kronor.

Redan i samband med riksbanksfullmäktiges först nämnda förslag till 1912 års bankoutskott hade generalpoststyrelsen tillkännagivit, att styrelsen icke funne sig böra förorda, att postverket övertog hälften av det inköpta området och själf läte uppföra den byggnad, i vilken postkontoret skulle inrymmas; men att, om det av någon orsak skulle befinnas önskvärt, att postverket övertog hälften av det ifrågavarande tomtområdet, styrelsen måste förbehålla sig full rätt att bebygga tomtdelen på ett sådant sätt, att verket erhöle någorlunda tillfredsställande valuta av fastigheten, vilket svårligen kunde ske med den byggnadsplan, som då föreläge.

1913 års bankoutskott ansåg icke lämpligt, att riksbanken åtog sig att uppföra erforderlig byggnad för postverkets räkning, utan att bestyret härmed borde överlämnas åt postverket själf i samband med dess övertagande av den återstående delen av tyghustomten. Utskottet, som förklarade sig därvid hava utgått från den förutsättningen, att den blivande postbyggnaden uppfördes i en stil, som med hänsyn till berättigade estetiska krav harmonierade med bankbyggnaden, tillstyrkte, i det närmaste oförändrat, fullmäktiges då föreliggande förslag. Detta blev ock av riksdagen godkänt.»

Styrelsen framhöll i sin skrivelse den 25 september 1913, att genom nämnda beslut frågan, så vitt postverket var berört av densamma, kommit i det läget, att postverket, då behovet av rymligare lokaler för postkontoret i Kristianstad nu gjorde sig allt mer och mer gällande,

blivit hänvisat att tillgodose detta behov genom särskilt posthus på tyghustomtens nordvästra del, som därvid skulle av postverket övertagas.

[2.]

Efter att hava redogjort för behovet av nybyggnad för postverkets räkning i Kristianstad meddelade styrelsen beträffande nybyggnadens planläggning:

»Generalpoststyrelsen har avlåtit skrivelse i ämnet till fullmäktige i Sveriges riksbank, vilka såsom svar härå den 11 september meddelat, att från fullmäktiges sida intet vore att erinra mot, att postverket övertager den norra delen av den utav riksbanken inköpta delen av tyghustomten i Kristianstad efter det pris riksbanken erlagt för det inköpta området, 100 kronor per kvm., eller för nu ifrågavarande tomtedel 113,343 kronor 50 öre, med tillträdesrätt den 1 april 1915.

I sammanhang härmed hava fullmäktige tillika meddelat, att till förmån för den av riksbanken inköpta tomtdelen staten genom arméförvaltningens artilleridepartement såsom ägare till den kvarvarande delen av tyghustomten medgivit sådant servitut å densamma, att den del därav, som omfattas av Östra Smalgatans förlängning över tomten, icke må bebyggas samt att ägaren till den försålda fastigheten tillerkännes fönster- och fasadrätt mot den kvarvarande delen av tomten, såsom om Östra Smalgatan vore däröver framdragen.

För tillgodoseende av den från riksdagens sida uttalade förväntan, att posthusbyggnaden skulle uppföras i en stil, som med hänsyn till berättigade estetiska krav harmonierade med bankbyggnaden, har generalpoststyrelsen för uppgörande av ritningar till posthusbyggnaden hänvänt sig till samma arkitekt, som av riksbanken anlåtats, professor E. Lallerstedt.

Den del av tomten, som skulle av postverket övertagas, är i och för sig förhållandevis mycket dyrbar och under alla omständigheter överstiger den i pris väsentligt vad som ansetts böra ifrågakomma, därest det endast gällt anskaffande av en för posthus i Kristianstad välbelägen tomt. På grund härav och särskilt i betraktande av den ur estetisk synpunkt enhetliga behandling av de båda byggnaderna, som förutsatts av riksdagen och som har till följd, att en stor del av tomten måste lämnas obebyggd, har det vid uppgörande av program för posthusbyggnaden å den norra delen av tyghustomten varit förenat med ej ringa svårigheter att kunna ernå ett för verket någorlunda tillfredsställande resultat i fråga om byggnadsföretaget.

För att utvinna ett så gott ekonomiskt utbyte som möjligt har det för generalpoststyrelsen gällt att tillse, huru tomten, utan åsidosättande av berättigade estetiska krav, skulle kunna utnyttjas på bästa sätt. Det har härvid visat sig lämpligt att beträffande posthusbyggnaden, vilken ur ovan angivna enhetlighetssynpunkt endast kan byggas i två våningar, vidtaga en del ändringar i det förut uppgjorda å 165,921 kronor slutande förslaget till posthusbyggnad. Sålunda har byggnaden ansetts böra utsträckas, i båda våningarna, ända fram till den tomtgräns, som utgör Östra Smalgatans förlängning. För ernående av sådana lokaler för postkontorets vidkommande, som kunna anses fullt tillfredsställa berättigade fordringar, är det därjämte nödvändigt att åt gårdssidan utvidga byggnaden med 2 rum, ett för postmästaren och ett för kontrollören. Postkontoret skulle härigenom erhålla en sammanlagd golvyta, med frånseende av vestibuler, förtugor, trappuppgångar samt kassavalv, av tillhopa 457 kvadratmeter. Av detta utrymme lär icke under de första åren behöva tagas i anspråk ett rum om 51 kvadratmeter, som för framtida behov reserverats för tidningsexpeditionens behov.

[2.]

Genom att utdraga övervåningen ända fram till Östra Smalgatans förlängning har kunnat åstadkommas såväl utökning av de till uthyrning avsedda lägenheterna som även en lämplig disposition av desamma, så att de må kunna betinga högsta möjliga hyresersättning.»

Vad slutligen angår kostnadsberäkningarna anförde styrelsen följande:

»Enligt ett av ingenjören K. Bildmark uppgjort och av professor Lallerstedt granskat kostnadsförslag med därtill gjort tillägg skulle uppförandet av byggnaden komma att belöpa sig till 206,000 kronor samt 198,000 kronor, därest undergrunden utföres av betong i form av bottensula på frostfritt djup i stället för på pålar. Detta sistnämnda sätt har, efter verkställd sakkunnig undersökning, befunnits fullt tillfredsställande. Byggnadskostnaden skulle sålunda med 32,079 kronor överstiga den senast beräknade kostnaden. Av sistnämnda belopp hänför sig allenast omkring 15,000 kronor till de föreslagna utvidgningarna av posthusbyggnaden. Den återstående delen av det överstigande beloppet är beroende på de förhöjda priser, som för riksbankens byggnadsentreprenad, efter numera avgivna anbud, visat sig komma att uppstå och med vilka förhöjda priser postverket också givetvis måste räkna vid uppgörandet av kostnadsberäkningar beträffande sin nybyggnad.

Härvid är emellertid att märka, att, förutom det att postkontorslokalen bliver ändamålsenligt anordnad — vilket icke var fallet enligt det förra förslaget — bostadslägenheterna enligt det nu uppgjorda förslaget kunnat ordnas på sådant sätt, att de tvivelsutan komma att betinga högre hyresersättning än enligt det andra förslaget. I stället för en lägenhet om 2 rum och kök erhålles nu en lägenhet om 5 rum och kök, varjämte till en början ett rum i bottenvåningen anses kunna lämnas till uthyrning. Hyresbeloppen, inklusive ersättning för värme, torde enligt det nu uppgjorda förslaget och efter de upplysningar rörande nuvarande hyror i Kristianstad för motsvarande lägenheter, som inhämtats, kunna beräknas komma att giva väsentligt högre belopp än enligt det förra förslaget samt nu uppgå till omkring 3,650 kronor. Med en beräknad hyra för den förbättrade postkontorslokalen av 7,800 kronor skulle alltså hyresavkastningen för posthusbyggnaden, upptagen jämte tomt till ett värde av omkring 310,000 kronor, komma att uppgå till inemot 4 % å fastighetens värde; vilket torde vara det bästa resultat, som under förhandenvarande förhållanden kan uppnås.»

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställde generalpoststyrelsen därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för förvärfvande, med tillträdesrätt den 1 april 1915, av halva den riksbanken tillhöriga s. k. tyghustomten i Kristianstad eller 1,133,43 kvadratmeter, anvisa ett belopp av 113,343 kronor 50 öre ävensom för uppförande å denna tomt av ett posthus därutöver anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har nu, såsom nämnts, förnyat denna sin framställning.

Beträffande behovet av ifrågavarande posthusbyggnad har styrelsen därvid yttrat sig sålunda:

[2.]

»På grund av poströrelsens stadiga tillväxt vid postkontoret i Kristianstad blir behovet av rymligare lokaler för postkontoret alltmer kännbart för varje år som går. Med underdånigt åberopande av de skäl, som i ovanberörda förslag anförts, får generalpoststyrelsen nu ytterligare framhålla följande.

Den av postkontoret i Kristianstad för närvarande disponerade lokal tillträdde den 1 oktober 1901 och hade då förhyrts på 10 år. Nu gällande kontrakt löper för ett år i sänder, räknat från den 1 oktober varje år, med en uppsägningstid av sex månader. Den årliga hyran utgör 4,500 kronor.

Det är naturligt, att de lokaler, som vid hyrestidens början voro tillräckliga, icke längre kunna motsvara rörelsens krav.

Vid postkontoret i Kristianstad utgjorde uppbörden år 1902 159,667 kronor och hade år 1913 stigit till 237,963 kronor, motsvarande en ökning av 49 %.

Av följande slags försändelser hava under åren 1902, 1912 samt 1913 inlämnats nedanstående antal:

	1902.	1912.	Ökning.	1913.	Ökning (+) eller minskning (-) år 1913 i förhållande till år 1912.
Vanliga brev	431,860	800,436	85 %	749,164	— 7 %
Assurerade »	16,185	26,061	61 %	27,000	+ 4 %
Korsbandsförsändelser	86,892	157,144	80 %	174,356	+ 11 %
Paket, vanliga	3,347	22,940	582 %	23,461	+ 2 %
Postanvisningar	22,461	53,033	136 %	55,901	+ 5,5 %

Trafiken vid postkontoret har sålunda ökats i synnerligen hög grad och växer alltjämt. Särskilt förtjänar framhållas den avsevärda ökningen av paket- och korsbandsförsändelser eller det slag av försändelser, som äro mest skrymmande och sålunda i större grad än andra inkräkta på utrymmet.

För belysande av hur pass trångbott postkontoret i Kristianstad för närvarande är lämnas här nedan en uppgift å lokalutrymmet vid en del postkontor med ungefär samma rörelse som postkontoret i Kristianstad.

	Uppbörd år 1913.	Postlokalens ytinnehåll.
Eskilstuna	176,040	240 kvm.
Falun	181,311	320 »
Härnösand	129,347	531 »
Jönköping	205,259	578 »
Kristianstad	237,963	280 »
Linköping	254,892	474 »
Lund	202,633	408 »
Växjö	228,048	517 »

[2.]

Beträffande postlokalerna i Eskilstuna och Lund är att märka, att båda lokalerna äro för trånga.

Nya utvidgade lokaler komma därför att upplåtas åt båda postkontoren i telegrafverkets byggnader å platserna i fråga. I Lund kommer postverket att inflytta redan den 1 oktober 1914. Den nya lokalen innehåller omkring 881 kvadratmeter. Vad åter vidkommer Eskilstuna beräknas postlokalen, som skulle utgöra omkring 534 kvadratmeter, komma att tagas i anspråk senast den 1 oktober 1916.

Av jämförelsen framgår, att postkontoret i Kristianstad disponerar ett med hänsyn till dess rörelse synnerligen ringa lokalutrymme. Frågan om beredande av större lokaler för detta postkontor måste därför, såvida allvarsamma olägenheter skola kunna undvikas, inom den närmaste tiden få sin lösning. Riktlinjerna för frågans lösning torde redan år 1911 få anses givna genom riksdagens då fattade beslut, innebärande, att postverket skulle i Kristianstad uppföra särskilt posthus på den s. k. tyghustomtens nordvästra del.»

I fråga om planläggningen och kostnadsberäkningarna för nybyggnaden har generalpoststyrelsen hänvisat till sin utredning i ämnet i det ovan omförmälda, under år 1913 avgivna förslaget.

Generalpoststyrelsen har sålunda ansett medgivande böra utverkas av 1915 års riksdag att för postverkets räkning förvärva halva den av riksbanken inköpta s. k. tyghustomten i Kristianstad för en köpeskilling av 113,343 kronor 50 öre, ävensom att för uppförande av posthusbyggnad å denna del av tomten i huvudsaklig överensstämmelse med förut överlämnade ritningar och kostnadsförslag anvisas erforderligt belopp.

Med hänsyn till angelägenheten att under nuvarande förhållanden begränsa anspråken på 1916 års statsreglering har styrelsen emellertid funnit sig icke böra nu ifrågasätta, att för posthusbyggnadens uppförande mer än halva det belopp av 100,000 kronor, som föreslogs år 1913, anvisas för år 1916, d. v. s. 50,000 kronor eller ungefär den summa, som erfordras för grundläggningsarbeten vid posthusbyggnaden i fråga.

Slutligen framhåller styrelsen, att, då jämväl den del av tomten, som skulle disponeras för posthuset, redan är i statens ägo, tomtdelens överlåtande på postverket egentligen icke föranleder någon statsutgift utan allenast påkallar ett överflyttande från de av statskontoret omhänderhavda medel till riksbanken av det för postverkets övertagande av tomten avsedda beloppet.

Bebyggande
av postverkets
tomt i
Linköping.

På de av generalpoststyrelsen i skrivelse den 12 april 1913 närmare angivna skäl föreslog Kungl. Maj:t 1913 års riksdag, att för beredande av erforderliga nya lokaler för postkontoret samt telegraf- och rikstelefonstationen i Linköping måtte för postverkets räkning

inköpas tomten nr 112 inom S:t Lars kvarter i Linköping samt för sådant ändamål för år 1914 anvisas ett anslag av 73,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1913 av tillgängliga medel utanordna beloppet. [2.]

Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

I skrivelse den 25 september 1913 meddelade generalpoststyrelsen, att styrelsen med stöd av den 4 juni 1913 lämnat bemyndigande avslutat köpekontrakt, varigenom förvärvats ifrågavarande tomt för ovan angivna pris av 73,000 kronor samt att styrelsen tillträtt densamma den 5 juli 1913. Styrelsen överlämnade därjämte av arkitekten V. Bodin i Stockholm uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till en post- och telegrafbyggnad å ifrågavarande tomt. Enligt detta kostnadsförslag skulle byggnaden draga en kostnad av 200,000 kronor; och hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning till riksdagen om anvisande av ett belopp av 100,000 kronor för uppförande av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, å tomten nr 112 i S:t Lars kvarter i Linköping, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 50,000 kronor.

Då igångsättande av detta byggnadsföretag ansågs kunna utan olägenhet anstå något år, blev frågan icke under år 1914 förelagd riksdagen.

I sin skrivelse den 30 september 1914 anför generalpoststyrelsen nu, att, även om nybyggnaden i Linköping icke synes styrelsen vara fullt lika angelägen som nybyggnaden i Kristianstad, det emellertid finnes så starka skäl, som tala för, att arbetet med post- och telegrafhuset i Linköping må åtminstone igångsättas under år 1916, att generalpoststyrelsen för sin del ansett sig icke kunna underlåta att nu förnya sin hemställan, om än i någon mån modifierad med hänsyn till de förhandenvarande förhållandena. Tillika har påpekats, att det även ur telegrafverkets synpunkt är angeläget, att den nya byggnaden snarast möjligt kommer till uppförande.

Kostnadsförslaget slutar, såsom ovan sagts, å ett belopp av 200,000 kronor. Av detta belopp anser generalpoststyrelsen sig endast böra ifrågasätta anvisande av 50,000 kronor för år 1916.

Ifråga om önskvärdheten av en posthusbyggnad i Gnesta har styrelsen därefter anfört följande:

Uppförande
av posthus i
Gnesta.

»Det uppstår ofta svårighet att i ett mindre samhälle med ringa tillgång på lägenheter kunna mot skäligt pris förhyra ändamålsenlig och lämpligt belägen postkontorslokal. Även om en lägenhet till en början kunnat få förhyras av postverket

[2.]

mot en rimlig hyra, inträffar det icke sällan, att husägaren, i medvetenhet om att konkurrerande anbud ej behöver befaras, söker genom uppsägning uppdriiva hyran till belopp, som ej står i proportion till lokalens storlek och beskaffenhet. Genom hyresavtal på längre tid och med lång uppsägningstid samt genom att i god tid före hyrestidens utgång vidtaga åtgärder för träffande av nytt hyresavtal söker generalpoststyrelsen visserligen förebygga en dylik hyresförhöjning, som icke är motiverad av stegring i allmänhet av hyrespriset i orten, men det oaktat kan det i ett och annat samhälle inträffa, att generalpoststyrelsen ser sig nödsakad att för postkontorslokals förhyrande erlagga större hyresbelopp, än vad som kan anses skäligt. I ett sådant samhälle är det givetvis för staten fördelaktigt att bli va i tillfälle att i egen fastighet upplåta för statsinstitutionerna å platsen erforderliga lokaler.

I stationssamhället Gnesta har postverkets hyresavtal om postkontorslokal undergått just den utveckling, som ovan nämnts.

Den nuvarande postkontorslokalen i Gnesta förhyrdes år 1905 mot 800 kronor i årshyra på tio år. Kontraktet härom utlöper den 1 oktober 1915. Vederbörande postdirektör satte sig redan förlidet år i förbindelse med husägaren i och för hyresavtalets förnyande, men denne är icke villig därtill, med mindre att hyran höjes till 1,500 kronor för år, ett hyresbelopp, som enligt generalpoststyrelsens förmenande är alltför högt med hänsyn till lokalens ringa utrymme och beskaffenhet i övrigt.

Lokalen, som består av tre rum, arkiv och kassavalv, har en sammanlagd golvyta av 120 kvadratmeter. Vid tiden för hyresavtalets ingående var den fullt tillräcklig för sitt ändamål. Numera är lokalen för trång och obekväm för postarbetets ordnande på ett tillfredsställande sätt. Bland annat har det i brist på lämplig plats ej varit möjligt att såväl till allmänhetens bekvämlighet som postverkets fördel anordna s. k. amerikanskt fack.

Behovet av en ny, utvidgad lokal gör sig därför kännbart. För belysande av poströrelsens utveckling i Gnesta får styrelsen meddela följande statistiska uppgifter för åren 1905 och 1913.

Vid postkontoret i Gnesta utgjorde uppbörden år 1905 36,785 kronor och hade år 1913 stigit till 43,879 kronor, motsvarande en ökning av 19 %. Av följande försändelselag hava under de två nyssnämnda åren inlämnats nedanstående antal:

	1905.		1913.	Ökning.
vanliga brev	60,112 stycken		95,680 stycken	59 %
assurerade brev	3,367 »		3,778 »	12 »
korsbandsförsändelser	884 »		4,420 »	400 »
paket, vanliga	427 »		2,362 »	453 »
postanvisningar	16,641 »		37,998 »	129 » »

Med hänsyn till vad sålunda anförts i fråga om den nuvarande postkontorslokalens såväl dyrhet som otillräcklighet, och då annan fullt lämplig lokal ej torde finnas att förhyra på platsen, har generalpoststyrelsen sett sig föranlåten att föreslå uppförande av ett posthus i Gnesta, inrymmande jämväl lokaler för telegraf- och telefonstation.

Innan generalpoststyrelsen fattat denna ståndpunkt, har styrelsen, för frågans lösning på ett för staten förmånligt sätt, underhandlat med järnvägs- och telegrafstyrelserna.

[2.]

Järnvägsstyrelsen har på hemställan från generalpoststyrelsens sida, huruvida icke lämplig lokal kunde beredas för postkontoret i Gnesta i därvarande stationshus, förklarat sig ej kunna tillmötesgå framställningen härom, då stationsbyggnadens konstruktion och inredning ej medgäve den tillbyggnad, som härför erfordrades. Däremot vore järnvägsstyrelsen villig att mot tomthyra bereda plats för en postverkets byggnad å statens järnvägars mark norr om stationshuset i omedelbar närhet av detsamma.

Efter det generalpoststyrelsen trätt i förbindelse med telegrafstyrelsen i och för eventuell överenskommelse om inrymmande av lokaler jämväl för telegrafverkets behov i det planerade posthuset, har telegrafstyrelsen meddelat, att den vore villig att i ifrågavarande posthus förhyra för telegraf- och rikstelefonstationen i Gnesta erforderliga lokaler.

Generalpoststyrelsen, som vid byggnadsplanens utarbetande därför utgått från denna förutsättning, har i fråga om denna plan yttrat följande:

»Generalpoststyrelsen har i fråga om planläggningen av förevarande byggnadsföretag utgått därifrån, att byggnaden skulle uppföras i två våningar med postkontorslokal i bottenvåningen och lokaler för telegraf- och telefonstation i våningen en trappa upp, varjämte i vindsvåningen skulle inredas en lägenhet om två rum och kök att uthyras till post- eller telegrafpersonal.

Postkontorslokalen, som med frånseende av förstugor, kapprum, trappuppgångar och kassavalv skulle få en sammanlagd golvyta av omkring 184 kvadratmeter, skulle bestå av:

ett större expeditjonsrum med synnerligen lämpliga utrymmen såväl för allmänheten som för själva postexpeditionen; amerikanskt fack skulle inredas i därför lämplig vägg mellan expeditjonsrummet och vestibulen;

ett brevbärarrum med ett därintill liggande mindre arkivrum;

ett förpackningsrum; samt

ett mindre rum för postmästaren.

En dylik lokal bleve tillfredsställande för lång tid framåt. I följd av järnvägsstationens i Gnesta centrala läge komme postkontorets förläggande till dennas omedelbara närhet att medföra avsevärda fördelar såväl för allmänheten som icke minst för postverket, då därigenom postutväxlingen mellan postkontoret och den stora mängd bantåg, som passera, skulle väsentligen underlättas och besparing i transportkostnader kunna göras.»

Generalpoststyrelsen, som uppdragit åt arkitekterna F. Zettervall och W. Bodin i Stockholm att i enlighet med ovan angivna plan uppgöra ritningar och kostnadsberäkningar för nybyggnaden, har jämväl överlämnat desamma med förevarande skrivelse.

Kostnadsförslaget upptager ett slutbelopp av 63,923 kronor eller i runt tal 64,000 kronor.

- [2.] Generalpoststyrelsen föreslår, att av detta belopp 25,000 kronor anvisas för år 1916 för påbörjandet av arbetena för uppförande i Gnesta av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, å statens järnvägars mark norr om stationshuset och i omedelbar närhet av detsamma.

Uppförande av
nytt central-
posthus i
Göteborg.

Nästlidet års senare riksdag har dels medgivit, att för postverkets räkning finge inköpas ett område av 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote för en köpeskillning, ej överstigande 711,304 kronor 31 öre, dels ock för inköp av sagda område för år 1915 anvisat ett anslag av 250,000 kronor.

Enligt det med Göteborgs stad avslutade köpeavtal rörande nämnda fastighet skall det belopp, 250,000 kronor, som riksdagen således beviljat för år 1915, erläggas å den dag, då tillträdet av fastigheten bestämts skola äga rum, eller den 1 oktober 1915 samt återstående beloppet av köpeskillingen, 461,304 kronor 31 öre, den 2 januari 1917.

Generalpoststyrelsen har fördenskull nu anhållit, att sistnämnda summa måtte under år 1916 ställas till styrelsens förfogande för fullgörande av köpeavtalets bestämmelser i fråga om köpeskillingens likviderande.

I den skrivelse av den 28 april 1914, genom vilken generalpoststyrelsen underställde förevarande fråga Kungl. Maj:ts prövning, angav styrelsen i allmänna drag den plan, som styrelsen tänkt sig i fråga om den planerade byggnaden.

Generalpoststyrelsen har nu överlämnat ritningar till byggnaden i fråga, vilka på styrelsens uppdrag utarbetats av arkitekten Ernst Torulf i Göteborg.

Efter att hava lämnat en utförlig redogörelse för denna planläggning av byggnaden framhåller styrelsen, att densamma i allt väsentligt överensstämmer med de allmänna drag, som styrelsen förut i detta avseende angivit.

Det kostnadsförslag, som ursprungligen uppgjordes av arkitekten Torulf med i huvudsak den planläggning, som nu av styrelsen angivits, uppgick till 2,670,000 kronor. Sedan generalpoststyrelsen emellertid anmodat Torulf att utreda, huruvida icke vissa förenklingar och förändringar i avseende å byggnaden skulle — med nödigt iakttagande av byggnadens framskjutna läge i stadsplanen — kunna, i besparings-syfte, vidtagas utan att äventyra byggnadens goda bestånd, har kostnadssumman i det nu framlagda kostnadsförslaget kunnat nedbringas till 2,400,000 kronor. Under det att, såsom jag tidigare anfört, bygg-

nadskostnaden ursprungligen beräknats till omkring 25, högst 30 kronor, skulle den nu kunna uppskattas till 26 å 27 kronor för kubikmeter.

[2.]

Rörande fördelningen av det för uppförande av ett nytt centralposthus i Göteborg erforderliga anslagsbeloppet har generalpoststyrelsen ansett sig böra föreslå, att anslaget, 2,400,000 kronor, fördelas med lika belopp, 800,000 kronor, på vart och ett av åren 1916—1918 samt att, då tomten skall tillträdas av postverket den 1 oktober 1915, förskottsvis redan under år 1915 ett belopp för grundläggningsarbetenas påbörjande må utgå, vilket belopp styrelsen föreslår må bestämmas till 150,000 kronor.

Styrelsen hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1916 anvisa ett anslag av 461,304 kronor 31 öre för likviderande — enligt uppgjort köpeavtal med Göteborgs stad — den 2 januari 1917 av det återstående beloppet av köpeskillingen, 711,304 kronor 31 öre, för det av Kungl. Maj:t och riksdagen redan medgivna förvärvandet för postverkets räkning av ett område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote samt därutöver för uppförande av ett nytt centralposthus i Göteborg å denna tomt ett belopp av 800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 150,000 kronor.

De anslag till posthusbyggnader jämte tomtköp, som generalpoststyrelsen med hänsyn till postverkets behov ansett sig böra underställa Kungl. Maj:ts prövning vid behandling av frågan om utgifter för kapitalökning för år 1916, uppgå till ett sammanlagt belopp av 1,949,647 kronor 81 öre, och således till högst betydligt mycket mera än de för berörda ändamål å innevarande års stat beviljade anslag. Vid avlåtandet av statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag framhöll dåvarande departementschefen önskvärdheten av, att anslagen för dessa nybyggnader något så när jämnt fördelades på de olika statsregleringarna — ett önskemål, som enligt min mening är värt livligt beaktande. Redan ur denna synpunkt har det sålunda synts mig nödvändigt, att anslagen till posthusbyggnader begränsades. Härtill kommer emellertid den inverkan å budgeten, som de nu rådande förhållandena utöva och var till, på sätt jag förut nämnt, vittgående hänsyn även vid bedömande av föreliggande anslagsfrågor måste tagas. Jag har därför funnit mig nödsakad att föreslå betydande nedsättningar i de för omförmälda ändamål ifrågasatta anslagen.

*Departements-
chefen.*

[2.]

Stockholm.

Vad då först beträffar tillbyggnaden av posthusbyggnaden vid Vasagatan i Stockholm inser jag tillfullo behovet av att så snart som möjligt äga tillgång till förbättrade lokaler och ökade utrymmen för centralpostkontoret. Emellertid nödgas jag av skäl, vilka här ovan torde hava tillfyllest angivits, även för min del ansluta mig till den uppfattningen, som för övrigt redan vunnit statsmakternas godkännande, att detta anslag bör fördelas på fyra år. Genom ett efter omständigheterna lämpat ordnande av såväl arbetet som likviderna synes det mig även med en sådan fördelning icke uteslutet, att de lokaler inom tillbyggnaden, vilka äro mest av behovet påkallade, skola kunna tagas i anspråk ungefär vid beräknad tidpunkt. I enlighet härmed torde lämpligen ett anslagsbelopp för år 1916 av 300,000 kronor böra beräknas, varav 100,000 kronor, på sätt generalpoststyrelsen hemställt, torde få utgå under innevarande år.

Mot den av styrelsen föreslagna ändringen av planen för tillbyggnadsarbetet, åsyftande att redan från början bereda paket- och tidningsavdelningarna ett även för den framtida utvecklingen tillräckligt utrymme, synes mig icke något vara att erinra. Någon ökning av anslaget för ifrågavarande ändamål synes mig icke i detta sammanhang vara påkallad.

Kristianstad.

De uppgifter, generalpoststyrelsen lämnat angående utvecklingen av rörelsen vid postkontoret i Kristianstad, giva vid handen, att trafikstegringen under tioårsperioden från år 1902, då den nuvarande postlokalen togs i anspråk, till och med 1913 varit högst betydande. Den starkaste stegringen, 582 procent, har ägt rum å just en av de avdelningar, paketavdelningen, där trafikintensiteten utövar största inflytandet på lokalbehovet. De meddelade jämförande uppgifterna angående postlokalernas ytinnehåll å vissa orter, där posttrafikens omfattning är i stort sett jämförlig med den i Kristianstad, bestyrka ytterligare, att postkontoret i nämnda stad onekligen har synnerligen knappa utrymmen.

Allt detta synes mig ådagalägga, att man icke längre kan utan verklig olägenhet undanskjuta denna fråga om posthusbyggnad i Kristianstad. Såsom generalpoststyrelsen anført, torde riktlinjerna för frågans lösning få anses givna genom riksdagens år 1911 och 1913 fattade beslut, innebärande, att postverket skulle uppföra ett särskilt posthus å den så kallade tyghustomtens nordvästra del.

Vad byggnadens planläggning beträffar har densamma av estetiska skäl i viss mån måst ske med hänsyn tagen till det närbelägna riksbanks- huset. Emellertid har generalpoststyrelsen vidtagit vissa ändringar i

[2.]

den ursprungliga planen, varigenom de för postkontoret omedelbart avsedda lokalerna bliva utökade och mera ändamålsenliga, på samma gång de för uthyrning avsedda delarna av byggnaden och därmed jämväl hyresinkomsterna bliva något större. Mot den sålunda upprättade planen, i fråga om vars detaljer jag torde få hänvisa till den av styrelsen förebragta utredningen, har jag icke funnit något att erinra. Det beräknade kostnadsbeloppet, 198,000 kronor, har med hänsyn till de i detta fall föreliggande särskilda förhållandena ej heller föranlett anmärkning från min sida. För min del får jag alltså tillstyrka vad generalpoststyrelsen i denna del hemställt, dock att för inköp av tomten och byggnadsarbetenas påbörjande synas för år 1916 böra anvisas i jämnat tal 165,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har vidare gjort framställning om anslag till posthusbyggnader i Linköping och Gnesta. Då det, efter vad jag inhämtat, utan avsevärd olägenhet torde kunna anstå ännu något år med dessa posthusbyggen, anser jag mig emellertid icke nu böra ifrågasätta anslag för dessa ändamål.

Linköping.
Gnesta.

Vidkommande slutligen frågan om uppförande av nytt centralposthus i Göteborg har jag självfallet ej något att erinra mot generalpoststyrelsens framställning om anvisande av erforderliga medel för köpeskillings för tomten likviderande i enlighet med upprättat kontrakt. Då emellertid, på sätt ovan angivits, den resterande köpeskillingen, 461,304 kronor 31 öre, ej skall erläggas förrän den 2 januari 1917, torde i och för sig icke vara nödvändigt att redan vid nu sammanträdande riksdag äska anslag för ifrågavarande ändamål. Som det likväl å andra sidan synes mig lämpligt att ej belasta 1917 års budget med hela beloppet utan bättre att fördela detta på två år, anser jag mig böra tillstyrka, att 200,000 kronor nu måtte anvisas för ändamålet.

Göteborg.

Vad beträffar anslag till byggets igångsättande har det syns mig ur statsfinansiell synpunkt synnerligen önskvärt, om detta kunde uppskjutas. Jag har i detta ämne överlagt med generalpostdirektören, och har denne därvid, om ock med den största tvekan, ansett sig kunna tillstyrka en sådan åtgärd. Jag finner mig sålunda icke för närvarande böra göra framställning om anslag för sist omnämnda ändamål.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels av det av riksdagen för uppförande å den ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm dispo-

[2.]

nerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den nuvarande posthusbyggnaden i samma kvarter beviljade anslaget av 960,000 kronor för år 1916 anvisa ett belopp av 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 100,000 kronor;

dels medgiva, att för postverkets räkning må inköpas ett område om 1,133,43 kvadratmeter av den riksbanken tillhöriga s. k. tyghustomten i Kristianstad för en köpeskilling, ej överstigande 113,343 kronor 50 öre, samt för inköp av sagda område och påbörjande av byggnadsarbeten å ett posthus därå för år 1916 anvisa ett anslag av 165,000 kronor;

dels ock för gäldande av en del av köpeskillingen, 711,304 kronor 31 öre, för det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote för år 1916 anvisa 200,000 kronor.

Telegrafverket.

1. Inköp och bebyggande av fastigheter.

Till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning, för vilket ändamål förut från och med år 1907 utgått ett anslag av 500,000 kronor årligen, med undantag av år 1912, då motsvarande anslag uppgick till 1,093,000 kronor, anvisades för år 1915 ett belopp av endast 400,000 kronor. Dessa medel voro avsedda att användas på följande sätt:

[3.]
Inköp och
bebyggande
av fastig-
heter för
telegraf-
verket.

till stationsbyggnad i Karlshamn	kronor 116,700: —
» » » Eskilstuna	» 245,800: —
» inköp av byggnadstomt i Oskarshamn	» 34,000: —
» » » fastighet i Ullånger	» 3,500: —
<hr/>	
Summa kronor	400,000: —

I skrivelse den 23 september 1914 med förslag till beräkning av anslag för kapitalökning för år 1916 har telegrafstyrelsen anført, att styrelsen i anledning av Kungl. Maj:ts anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av nästkommande års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, ansett sig böra för år 1916 begränsa anslaget under ifrågavarande utgiftstitel till hälften av 1915 års anslag eller således till 200,000 kronor.

Rörande fördelningen av detta belopp yttrar styrelsen följande:

» Riksdagen medgav år 1914, att å telegrafverket tillhörig tomt i *Eskilstuna* finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad ej överstigande 380,000 kronor, samt anslog till detta arbetes påbörjande ett belopp av 245,800 kronor att utgå under år 1915. Till samma arbetes fortsättande har ett belopp av 75,000 kronor upptagits att utgå under år 1916.

Stations-
byggnad i
Eskilstuna.

[3.]
Stations-
byggnad i
Uppsala.

I Uppsala förhyres sedan den 1 juli 1905 lokal för telegraf- och telefonstationens räkning i riksbankshuset därstädes. Denna lokal, som under hyrestiden utvidgats och nu omfattar 11 rum jämte tamburer, förrådsställare m. m., betingar en årlig hyres-summa av 4,300 kronor.

Utvidgningen av telegrafverkets telefonnät i Uppsala under den tid, stationen varit inrymd i riksbankshuset, framgår av nedanstående tablåer:

Vid slutet av år 1905	funnos	1,741	stycken	apparater
» » » » 1906	»	1,928	»	»
» » » » 1907	»	2,156	»	»
» » » » 1908	»	2,360	»	»
» » » » 1909	»	2,562	»	»
» » » » 1910	»	2,811	»	»
» » » » 1911	»	2,921	»	»
» » » » 1912	»	3,168	»	»
» » » » 1913	»	3,442	»	»

Under ovan angivna tidsperiod uppgingo de vid stationen influtna telefoninkomsterna till följande belopp:

år 1905.....	101,075,02	kronor
» 1906.....	111,145,92	»
» 1907.....	123,685,43	»
» 1908.....	142,468,77	»
» 1909.....	156,907,27	»
» 1910.....	172,793,07	»
» 1911.....	187,274,39	»
» 1912.....	212,866,07	»
» 1913.....	230,728,14	»

Såsom av ovanstående siffror framgår, har utvecklingen av telefonnätet i Uppsala varit synnerligen kraftig. Också anses stationen icke kunna erhålla plats för den behövliga utvidgningen i de nuvarande lokalerna längre än till slutet av år 1917. Telegrafstyrelsen har därför måst undersöka, huru lokalfrågan lämpligast skall ordnas efter denna tid. Närmast låg då till hands att söka erhålla tillräckliga nya lokaler i riksbankshuset. Då den bästa utvägen härför tydligen skulle vara att påbygga huset med en våning, passande till telefonsal, utreddes först huruvida en sådan påbyggnad skulle vara möjlig. För detta ändamål anmodades två sakkunniga, nämligen chefen för aktiebolaget skånska cementgjuteriet, vilket bolag på sin tid utförde riksbankshusets grund, och stadsingenjören i Uppsala att »besvara följande frågor beträffande ifrågasatt påbyggnad av riksbankens hus i Uppsala, vilken påbyggnad skulle ske i anledning av beslutat inrymmande av telefoncentral, nämligen

kan en sådan påbyggnad enligt fastställd ritning utföras utan förstärkning av grunden? och

om så ej kan ske, huru bör grunden lämpligen förstärkas?»

Efter en längre utredning sammanfattade de sakkunniga sitt svar å frågorna på följande sätt:

»1. Att ifrågavarande påbyggnad utan förstärkning av grunden endast kan utföras under förutsättning, att av den nuvarande byggnaden så mycket nedrives och ersättes med lättare konstruktioner samt den tillkommande våningen bygges med an-

vändning ävenledes av så lätta konstruktioner, att det tillbyggda husets vikt ej överstiger det nuvarande husets vikt.

[3.]

För ernående härav erfordras dock, att hela övre våningen ombygges, vilket allt vållar så stora olägenheter och kostnader, att vi ej anse arbetets utförande på detta sätt tillrådligt.

2. Att påbyggnad av huset därför bör vara förbunden med en effektiv grundförstärkning. Då emellertid en sådan grundförstärkning, antingen den utföres med järnspånt eller med skruvpålar på båda sidor om murarna med genom dessa dragen järnbalkkonstruktion, vållar synnerligen stora kostnader, sannolikt väsentligt större än vad grunden för hela byggnaden ursprungligen har kostat, få vi även avråda från arbetets utförande på detta sätt.

Då en påbyggnad av huset efter detta kraftiga avstyrkande ej var tänkbar, uppgjordes efter samma sakkunnigas anvisning ett förslag att erhålla lokal genom ombyggnad av övre våningen och vinden å den del av huset, som nu användes till bostadsvåning. Ritningar och kostnadsförslag för denna ombyggnad uppgjordes; det befanns, att lokaler skulle kunna erhållas för en tid av 12 å 15 år framåt och att kostnaden för ändringsarbetena i fastigheten skulle utgöra 55,000 kronor. Emellertid gjordes ganska grava anmärkningar mot detta förslag. För att förekomma allt för stora ändringar i belastningsförhållandena i byggnaden och för att erhålla tillräcklig höjd i apparatsalen var det meningen att slopa bjälklaget mellan översta våningen och vinden, att under översta våningen inlägga ett starkt, brandfritt bjälklag och att anbringa en lätt takkonstruktion invid yttertakets. Härigenom kunde man visserligen ernå, att huset självt i sitt omändrade skick ej företedde några större ändringar i belastningen, men till de avsevärda vikter, som övergolv och stationens inredning komme att medföra, hade ej tagits hänsyn. Farliga sättningar på grund av dessa tyngder kunde därför vara att befara. Vidare skulle en sådan takanordning som den föreslagna ej bliva ett tillräckligt skydd för eldfara utifrån för den dyrbara telefonmaterielen, ej heller skulle den bliva tillfredsställande i hygieniskt hänseende. Emedan utrymmet i telefonsalen skulle komma att ligga så nära yttertakets, skulle den yttre temperaturen erhålla ett avsevärt inflytande på temperaturen i salen och särskilt sommartiden skulle därför klagomål från den jämförelsevis stora personalen vara att förvänta. Dessa bleve så mycket mer berättigade, som en tillfredsställande ventilation enligt moderna principer skulle vara nästan omöjlig att anordna. Vidare hade på grund av utrymmets knapphet en del nödvändiga lokaler såsom maskin- och accumulatorrum, rum för personalen m. m. måst tilltagas så små, att stora praktiska svårigheter skulle uppstå vid deras användande. Telefonväxlarna skulle ställas på en enda rad med en längd av 50 meter, vilket skulle bliva olämpligt för övervakande av arbetet. Slutligen skulle lokalerna, såsom förut är nämnt, likväl bliva tillräckliga endast för en tidrymd av 12 å 15 år framåt. Men de nya stationsanordningarna beräknas hava en livslängd av minst 20 år och kunna antagligen stå bi mycket längre, varför utrymmena i de nya stationerna tilltagas så, att de med utvidgning kunna räcka i 25 år. Här skulle man om senast 15 år stå i det predikamentet att av utrymmesskäl vara tvungen att kassera en station, som vore fullt brukbar ett årtionde framåt, och som vid den tiden beräknas hava kostat minst 400,000 kronor. En flyttning vid denna tid skulle också bliva betydligt dyrare än nu, tomtpriser och byggnadskostnader vore också antagligen stegrade. Telegrafstyrelsen ansåg på grund av dessa skäl att ej heller detta förslag borde komma till utförande, varför ej någon annan utväg syntes stå öppen än att uppföra en egen byggnad för stationen i Uppsala. För detta ändamål har telegrafstyrelsen sett sig om efter lämplig byggnadstomt och

[3.]

lyckats förvärva en sådan mitt emot riksbankshuset. Genom detta val av tomt vinnas två fördelar, dels att flyttningen blir den minsta möjliga och dels att den nya telegrafstationen kommer nära postkontoret, vilket är inrymt i riksbankshuset. Telegrafstyrelsen har också, under förbehåll att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1915, inköpt nämnda tomt, fastigheten nr 2 i kvarteret Draken i Uppsala, för en köpeskilling av 85,000 kronor. Fastigheten, som är belägen i hörnet av Bangårds- och Kungsängsgatorna med adressnummer Kungsängsgatan 14, innehåller en areal av 1,079,4 kvadratmeter, vilket är fullt tillräckligt för behövet, då postkontoret här har lokal i annat statens hus.

För att kunna bedöma prisfrågan har telegrafstyrelsen låtit göra en undersökning angående de tomter med centralt läge, som äro till salu eller som blivit försålda under de senaste åren. Resultatet av denna undersökning framgår av följande tablå:

Adressnr.	Tomtnr.	Tomtstorlek m ² .	Taxeringsvärde.	Försäljningspris sista gången.	Nuvarande försäljningspris.	Pris pr m ² .	Anmärkning.
Kungsängsgatan 14...	Draken 2	1,079,4	72,500	72,500	85,000	78 70	{Föreslagen till inköp.
» 1...	Näktergalen 2. ..	1,244,0	193,000	105,000 (1901)	210,000 (200,000 erbjudet)	170 —	
» »	» ».....	—	—	142,000 (1909)	—	— —	
» »	» ».....	—	—	172,000 (1912)	—	— —	
» 3...	Duvan 2	728,0	75,200	75,200 (1909)	—	103 —	
» 10...	Draken 4—5.....	1,427,7	119,600	112,000 (1913)	120,000	84 —	
» 13...	Andel av Kroken 2	1,534,2	111,000	96,000 (1910)	150,000	97 75	
» 26...	Atle 10—11	893,5	81,700	—	82,000	91 70	
St. Torget 7.....	Lejonet 6	1,168,0	100,000 (1906)	135,000 (1906)	—	115 —	
Drottninggatan 3.....	Domen 1	1,189,2	181,000	250,000 (1913)	—	210 —	

Vidare har stadsarkitekten Kellgren i Uppsala lämnat ett intyg av följande lydelse:

”På begäran får jag härmed intyga, att den till inköp för kungl. telegrafverkets räkning föreslagna tomten nr 2 i kvarteret Draken i Uppsala är synnerligen välbelägen, i stadens affärscentrum mellan järnväg, post och riksbank, varför den torde vara särdeles lämplig för telegrafverkets behov samt för affärslokaler och, då huvud-

delen av tomten ligger åt söder vid trädbevuxen gata, för förstklassiga, i Uppsala begärliga, hyreslägenheter.

Då tomten därjämte har en sådan form, att den synnerligen ändamålsenligt och ekonomiskt kan utnyttjas och bebyggas, torde priset, 85,000 kronor, kunna betraktas som ganska förmånligt.

Såsom ytterligare bevis ber jag få nämna att jag för privatpersons räkning haft ifrågakvarande tomt, Draken nr 2, under utredning och hade tillstyrkt köp till 85,000 kronor, men förekommer personen i fråga med någon dag av telegrafverket, vilket han sedan livligt beklagat, på samma gång han förklarat sig ärna, om telegrafverkets köp skulle återgå, söka förvärva densamma.

Av denna utredning synes framgå, att priset i och för sig ej är oskäligt samt att någon billigare tomt ej kan erhållas.

För fastighetens bebyggande hava skisser uppgjorts av arkitekten Aron Johansson. Enligt dessa skulle nu uppföras ett hus, upptagande hela fasaden mot Kungsängsgatan och ungefär halva fasaden mot Bangårdsgatan samt så anordnat, att en redan nu planerad tillbyggnad kan göras vid en tidpunkt, då detta blir behöfvligt. Grundförhållandena i Uppsala göra det dock lämpligast att redan på en gång utföra hela grundläggningen, på det att inga sättningar vid en tillbyggnad i framtiden skola vara att befara. Huset, som skulle uppföras i fyra våningar, skulle innehålla:

i *bottenvåningen* butiker åt Kungsängsgatan samt åt Bangårdsgatan lokal för linjeexpeditionen,

en trappa upp lokaler för telegrafstationen, för stationsföreståndaren och dennes biträden,

två trappor upp lokaler för överkoppling och reläer, kapprum och toaletterum för telefonpersonalen m. m.,

tre trappor upp telefonapparatsal och rum för nattvakt.

I *källaren* skulle anordnas plats för ångpanneanläggning, förråd o. d.

Kostnaden för byggnaden, som beräknas komma att i första utbyggnaden innehålla 9,350 kubikmeter, skulle, efter ett pris av 25 kronor per kubikmeter, komma att uppgå till 233,750 kronor. Om till grundförstärkning och oförutsedda utgifter anslås en summa av 66,250 kronor, skulle ett belopp av 300,000 kronor behövas för denna byggnad. Förutom köpeskillingen, 85,000 kronor, har av den beräknade byggnadskostnaden ett belopp av 29,500 kronor upptagits att utgå under år 1916.

Sjätte linjedistriktets förråd, som förut varit förlagt till distriktets huvudstation, Sundsvall, har under år 1912 flyttats till *Östavall* vid norra stambanan. Telegrafstyrelsen har där å mark, förhyrd från statens järnvägar, uppfört nödiga förråds-skjul m. m. För den linjeförman, som förestår förrådet, samt för de där sysselsatta arbetarna har det visat sig vara svårt att erhålla passande bostäder i närheten av förrådet. Telegrafstyrelsen har därför varit betänkt på att bygga ett bostadshus för personalen och därför sett sig om efter tomt. Emellertid har styrelsen fått tillfälle att förvärva en fastighet med redan färdiga byggnader, som synas lämpliga för ändamålet. Skogens kolaktiebolag har nämligen erbjudit telegrafstyrelsen att inköpa dess fastighet i *Östavall*, belägen omedelbart intill järnvägsstationen, för en summa av 10,500 kronor. Fastigheten, som består av *dels* en lägenhet om 6 kvadratrev 5,64 kvadratfänger, avsöndrad från 10 ¹/₃ mål av Hålsnäset nr 1 i Haverö socken, *dels* lägenheten Fridhem nr 4 om 4,440 kvadratmeter, avsöndrad från Hålsnäset nr 1 om 9 ¹³/₁₀ mål, innehåller en areal av 9,779 kvadratmeter och är bebyggd med boningshus samt nödiga uthus. Åbyggnaderna hava av stadsarkitekten N. Källander i Sundsvall värderats på följande sätt:

Bostadshus
i Östavall.

[3.]

1. Boningshus av timmer på hel grund och under tak av asfaltpapp samt innehållande en bostadslägenhet à 7 rum och kök.....	kronor 11,500: —
2. Uthusbyggnad av timmer på grundpelare, under tak av asfaltpapp och innehållande: ladugård, tvätt- och bagarstuga samt visthusbod m. m.	» 2,500: —
3. Vedbod av resvirke och bräder under tak av asfaltpapp	» 600: —
4. Källare av granit, välvd och försedd med jordfyllning	» 800: —
5. Svinhus av timmer under papptak	» 100: —
6. S. k. sommarladugård under papptak	» 50: —
7. Brunn av granit	» 50: —
Summa kronor 15,600: —	

Vidare anför stadsarkitekten, att byggnaderna äro uppförda av goda materialier samt väl underhållna, så att de reparationer, som möjligen bliva nödvändiga under de närmaste åren, såsom omläggning eller lagning av en del papptak etc. kunna beräknas belöpa sig till en kostnad av endast omkring 500 kronor.

Boningshuset, som nu är inrett till en enda lägenhet, skulle omredas till tre lägenheter och ett enkelrum. Kostnaden härför skulle enligt stadsarkitekten Källanders beräkning uppgå till 2,250 kronor och torde böra avföras å driftkostnadsstaten under titel: fastigheter.

Tomten är tillräckligt stor för upplåtande åt personalen av jord till trädgårds- och potatisland.

Som något billigare och bättre sätt att lösa bostadsfrågan i Östavall ej torde finnas, har telegrafstyrelsen ansett sig böra begagna sig av Skogens kolaktiebolags anbud. Kostnaden för inköpet, 10,500 kronor, har upptagits att utgå under år 1916.»

Departements-
chefen.

Till *stationsbyggnaden i Eskilstuna* har riksdagen redan anvisat 245,800 kronor. Då kostnaden för bygget beräknats till 380,000 kronor, skulle ytterligare erfordras 134,200 kronor, varav enligt telegrafstyrelsens förslag 75,000 kronor skulle anvisas för år 1916.

Med hänsyn till önskvärdheten att i möjligaste mån nedbringa utgifterna för kapitalökningen vill jag för min del tillstyrka, att anslagsbeloppet för nästkommande år sättes till 40,000 kronor mindre, än telegrafstyrelsen ifrågasatt. Vid bifall härtill skulle av det för omförmälda byggnadsföretag erforderliga beloppet 99,200 kronor återstå att anvisas av en kommande riksdag. Enligt vad jag inhämtat, kan bygget även med en sådan fördelning av anslaget fullbordas inom beräknad tid.

Vad beträffar frågan om inköp av tomt för *stationsbyggnad i Uppsala*, betingas detta av behovet att redan nu vidtaga dispositioner för beredande av rymligare lokaler huvudsakligen för rikstelefonens räkning. Telegraf- och telefonstationen inrymdes år 1905 i sina nuvarande lokaler i det då nybyggda riksbankshuset vid Kungsängsgatan. Sedan

[3.]

dess har antalet telefonapparater i det närmaste och de influtna telefoninkomsterna mer än fördubblats. Det lär icke råda något tvivel därom, att de nuvarande lokalerna icke lämna utrymme för de utvidgningar, som i anledning av den stegrade trafiken inom en nära framtid bliva nödvändiga. Närmast till hands ligger ju då att söka få detta ökade lokalbehov på annat sätt tillgodosett inom riksbankshuset. Den av telegrafstyrelsen föranstaltade utredningen synes emellertid giva vid handen, att en dylik anordning, huru önskvärd och lämplig den i och för sig än vore, icke skulle innebära den ekonomiskt fördelaktigaste lösningen. Såsom av berörda utredning framgår, måste det nämligen anses uteslutet att anordna de för ändamålet erforderliga nya lokalerna vare sig genom påbyggnad eller ombyggnad av riksbankshuset, vars konstruktion ej synes utan dyrbara förstärkningar tillåta utvidgning genom anordnande av en ny modern telefonstation; i bådaddera fallen synas kostnaderna skola bliva oproportionerligt stora. Skulle ombyggnad företagas, kommer härtill, att, enligt vad styrelsen uppgiver, det därigenom vunna utrymmet ej kan beräknas bliva tillfyllest för längre tidsperiod än 12 å 15 år, under det att de nya stationsanordningarna kunna antagas bliva fullt brukbara i omkring 25 år. Man skulle således riskera att nödgas kassera de synnerligen dyrbara stationsanordningarna, redan 10 år innan de i och för sig behövde förnyas, något som givetvis icke bör ifrågakomma.

Vidkommande den av styrelsen till inköp föreslagna tomten förefaller den synnerligen lämplig för sitt ändamål. Dess belägenhet i hörnet av Kungsängsgatan och Bangårdsgatan mitt emot riksbankshuset och i stadens centrum måste betraktas såsom förmånlig ej blott för telegrafverkets egen rörelse utan även med hänsyn till möjligheten att, såsom avsetts, för affärsändamål uthyra lokaler i den blivande byggnadens bottenvåning. Tomtens regelbundna form är dessutom ägnad att underlätta dess rationella utnyttjande. Den betingade köpeskillingen, 85,000 kronor, synes mig med ledning av de av telegrafstyrelsen till jämförelse lämnade uppgifterna vara skälig.

Telegrafstyrelsens förslag till tomtens bebyggande har i ärendets nuvarande skick, då ritningar ännu ej föreligga, icke givit mig anledning till anmärkning.

Vad anslagsfrågan beträffar lär, med hänsyn till det rörande tomtförvärvet träffade preliminära avtalet, det köpeskillingen motsvarande beloppet böra utgå under år 1916. Den av telegrafstyrelsen förslagsvis angivna kostnaden för tomtens bebyggande, inberäknat ett belopp av 66,250 kronor för grundförstärkning och oförutsedda utgifter, uppgår

- [3.] till ungefär 32 kronor per kubikmeter. Denna kostnad synes vid första påseende väl högt tilltagen. Telegrafstyrelsen har emellertid motiverat sitt förslag därmed, att grundförhållandena å platsen äro sådana, att grundläggning å tomtens hela område lämpligen bör göras på en gång före uppförandet av posthusbyggnaden, som avses att upptaga endast en del av tomten; sker icke detta, befaras nämligen sättningar framdeles kunna uppstå vid tillbyggnad av posthuset. Själva byggnadskostnaden har däremot beräknats till allenast 25 kronor per kubikmeter. Med hänsyn till vad sålunda blivit upplyst har jag intet att erinra i fråga om den beräknade kostnaden. För byggnadsarbetets påbörjande synes, efter vad jag i telegrafstyrelsen inhämtat, icke med nödvändighet erfordras mera än 15,000 kronor under år 1916.

Mot styrelsens förslag till inköp av en *fastighet i Östavall* har jag under de av styrelsen åberopade omständigheterna icke funnit något att erinra. Ej heller synes det mig vara något att anmärka mot styrelsens förslag att till bestridande av kostnader för vissa angivna ändringsarbeten å det å fastigheten befintliga boningshuset anlita det under titeln »fastigheter» i driftkostnadsstaten upptagna anslaget.

Under förutsättning av bifall till vad här ovan föreslagits skulle för inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets behov för år 1916 erfordras ett anslag av 145,500 kronor att användas på följande sätt:

till stationsbyggnaden i Eskilstuna	kronor	35,000: —
» inköp av tomt och påbörjande av stationsbyggnad i Uppsala	»	100,000: —
» inköp av fastighet i Östavall	»	10,500: —
Summa kronor		145,500: —

På grund av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomt nr 2 i kvarteret Draken i *Uppsala* för en köpeskilling av 85,000 kronor och att å nämnda tomt må uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad icke överstigande 300,000 kronor samt

att likaledes för telegrafverkets räkning må för en köpeskilling av 10,500 kronor inköpas en fastighet i *Östavall*, bestående av dels en lägenhet om 6 kvadratrev 5,64 kvadratstänger, avsöndrad från 10¹/₂ mål av Hålsnäset nr 1, dels lägenheten Fridhem nr 4 om

4,440 kvadratmeter, avsöndrad från Hålsnäset nr 1 om $9^{13/16}$ mål, allt i Haverö socken av Västernorrlands län, [3.]

dels ock för år 1916 anvisa till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag av 145,500 kronor.

2. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

I skrivelse den 23 september 1914 har telegrafstyrelsen jämväl gjort framställning om anvisande av anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1916.

[4.]

Fortsatt
utveckling
av statens
telefon- och
telegraf-
väsende.

Innan jag redogör för styrelsens framställning i detta avseende, må erinras, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 8 maj 1914 anbefallt statskontoret att för anordnande av telefonförbindelse mellan Gottland och fastlandet till telegrafstyrelsen, på rekvisition, i mån av behov efter ingången av år 1915 utanordna återstående beloppet, 150,000 kronor, av ett av 1913 års riksdag för ändamålet beviljat anslag å 900,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 1 oktober 1914 anbefallt statskontoret att till telegrafstyrelsen, på rekvisition, i mån av behov, under år 1914 av under händer varande medel förskottsvis utbetala ett av 1914 års förra riksdag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende anvisat anslag till belopp av 4,650,000 kronor samt tillika bemyndigat telegrafstyrelsen att för ifrågavarande ändamål, efter ingången av år 1915, hos riksgäldskontoret, på rekvisition, i mån av behov lyfta vad som av förberörda av riksdagen anvisade belopp då kunde återstå.

I nu förevarande skrivelse har telegrafstyrelsen anmält, att de anläggningar, vilka voro avsedda att utföras för omförmälda medel, i huvudsak komma att bli färdiga under år 1914. Telefonkabeln till Gottland, som ligger färdig vid kabelverket i England, kan dock på grund av de rådande politiska förhållandena ej bli nedlagd under år 1914.

Därjämte har styrelsen beträffande auslagsbehovet för år 1916 anført följande:

»Till vilka belopp de för telefon- och telegrafväsendets utveckling avsedda medel för de senaste tio åren uppgått, framgår av följande tablå:

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[4.]

Å r.	Anslags- och lånemedel för			Summa.
	interurbana telefonled- ningar.	lokala tele- fonnät.	telegraf- ledning- ingar.	
1905	1,039,400	2,000,000	7,200	3,046,600
1906	1,800,000	1,700,000	19,750	3,519,750
1907	2,500,000	2,500,000	99,200	5,099,200
1908	2,500,000	2,500,000	35,400	5,035,400
1909	750,000	3,250,000	136,800	4,136,800
1910	650,000	2,850,000	7,500	3,507,500
1911	950,000	3,050,000	11,000	4,011,000
1912	1,300,000	2,693,700	6,300	4,000,000
1913	¹⁾ 1,750,000	2,746,700	53,300	¹⁾ 4,750,000
1914	¹⁾²⁾ 1,975,000	3,100,000	50,000	¹⁾²⁾ 5,125,000

¹⁾ Inklusive anslag för telefonkabel till Gottland. ²⁾ Inklusive anslag för telefonkabel till Tyskland.

Den samtalstrafik, som de *interurbana telefonledningarna* äro avsedda att förmedla, har, allt efter som nya ledningar öppnats, befunnit sig i ständig tillväxt. En översikt av de senaste tio årens utveckling i fråga om antalet telefonsamtal mot särskild avgift visar följande siffror:

Å r.	Telefonsamtal mot särskild avgift.	Samtals- avgifter. Kronor.	Ökning under året		
			i samtal %.	i samtalsavgifter	
				kronor.	%.
1905	9,122,780 perioder	2,898,519	21,4	509,620	21,3
1906	10,793,880 »	3,460,950	18,3	562,431	19,4
1907	12,911,168 »	4,099,414	19,6	638,464	18,4
1908	14,730,878 »	4,525,004	14,1	425,590	10,4
1909	16,751,450 »	5,061,764	13,7	536,760	11,8
1910	18,971,853 »	5,570,431	13,3	517,667	10,2
1911	20,819,076 »	6,150,864	9,7	571,433	10,2
1912	23,331,342 »	6,846,855	10,8	695,991	10,2
1913	25,020,841 »	7,287,265	7,2	440,410	6,4
1914	omkring 27,800,000 »	omkring 7,891,000	9,1	603,735	8,3

Av dessa siffror äro de för år 1914 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sex första månaderna av året.

Den utveckling, som framgår av dessa siffror, synes allt fortfarande komma att äga bestånd, och det måste därför vara telegrafstyrelsen angeläget att genom anläggande av nya förbindelser bereda möjlighet att framföra den växande trafiken och tillfredsställa de ökade anspråken på en snabb expedition.

Det belopp, som avses för interurbana telefonledningar och som, förutom anslag för telefonkablar till Gottland och till Tyskland, under år 1913 uppgick till 1,200,000 kronor samt under år 1914 till 1,500,000 kronor, har för år 1915 ansetts böra upptagas till 1,850,000 kronor. Av denna summa skulle 1,477,270 kronor användas till nya ledningar, 299,500 kronor till kablar, stationsanordningar och stolplinjer för det interurbana telefont nätet samt 73,230 kronor reserveras för oförutsedda ledningar, som visa sig oundgängligen behövligen under året.

Beträffande de *lokala telefontnäten* har på samma sätt, som ägt rum under de närmast föregående åren, även under år 1914 utvecklingen av statens telefonväsende skett genom anordnande av telefontnät å sådana orter, där dylika förut icke funnits, genom anläggning av nya landsledningar samt genom utvidgning av statens förutvarande lokalnät.

Utvecklingens gång under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter:

Å r.	Antal telefonapparater vid årets slut.	Under året inflyttna inträdes- och abonnemangavgifter.	Ökning i antalet telefonapparater under året.		Ökning under året i inträdes- och abonnemangavgifter.	
			Antal.	%.	Kronor.	%.
1905	81,994	4,132,288	7,482	10,0	397,043	10,6
1906	90,811	4,547,447	8,817	10,8	415,159	10,0
1907	102,094	5,177,171	11,283	12,4	629,724	13,9
1908	109,939	5,695,571	7,845	7,7	518,400	10,0
1909	118,949	5,980,588	9,010	8,2	285,017	5,0
1910	128,410	6,437,264	9,461	8,0	456,676	7,6
1911	137,799	7,110,920	9,389	7,9	673,656	10,5
1912	148,372	7,727,499	10,673	7,8	616,579	8,7
1913	159,252	8,299,065	10,880	7,3	571,566	7,9
1914	omkring 172,500	8,954,000	13,248	8,3	654,935	7,9

Vid uppgörande av arbetsplanen för år 1915 har telegrafstyrelsen, oaktat arbetena begränsats till de allra nödvändigaste, icke kunnat upptaga de för planens genomförande, beträffande de lokala telefontnäten, erforderliga medel till lägre belopp än 3,123,000 kronor.

I nämnda summa ingår jämväl, motsvarande vad som skett vid beräkning av anslagen för år 1914, ett belopp av 101,650 kronor, avsett att användas för sådana arbeten, som icke redan nu kunnat förutses, men som under år 1915 anses komma att visa sig erforderliga och icke utan största olägenhet kunna uppskjutas till ett efterföljande år.

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

[4.]

Telegraftrafikens utveckling under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter:

Å r.	Antal telegram.	Telegram-avgifter.	Ökning (minskning) under året		
			i antal telegram %.	i telegramavgifter	
				kronor.	%.
1905	3,192,608	2,034,288	5,6	161,863	8,6
1906	3,472,524	2,165,835	8,8	131,547	6,5
1907	3,780,319	2,292,865	8,9	127,030	5,9
1908	3,822,897	2,228,494	1,1	— 64,371	— 2,8
1909	3,963,079	2,207,090	3,7	— 21,404	— 1,0
1910	4,142,060	2,207,959	4,5	— 869	— 0,4
1911	4,380,997	2,316,230	5,8	108,331	4,9
1912	4,912,525	2,606,472	10,9	290,182	12,5
1913	5,141,302	2,678,673	4,7	72,201	2,8
1914	omkring 5,585,000	3,005,000	8,6	326,327	12,4

Under det att för år 1913 ett belopp av 53,300 kronor anslags till nya telegrafledningar, hava inga nya telegrafledningar upptagits till utförande under år 1914. Däremot har för nämnda år ett belopp av 50,000 kronor anslagits till uppförande av en radiotelegrafstation i Stockholms skärgård, vilken station skulle bliva den första i ett nät av radiostationer vid rikets kuster. Till fortsättande av arbetet på detta radiotelegrafnät under år 1915 har upptagits ett belopp av 800,000 kronor. Dessutom har för nya telegrafledningar upptagits ett belopp av 27,000 kronor.»

Under förutsättning av bifall till vad sålunda föreslagits skulle anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende uppgå till 5,800,000 kronor.

I anledning härav anför styrelsen ytterligare:

»Oaktat telegrafstyrelsen väl uppmärksammat den föreskrift om sparsamhet, som lämnats i den förut omnämnda skrivelsen från statsrådet och chefen för civildepartementet, har styrelsen sålunda nödgats för år 1915 begära 1,800,000 kronor utöver det belopp, 4,000,000 kronor, till vilket ifrågavarande anslag kunnat begränsas för åren 1912 och 1913, samt 1,150,000 kronor utöver, vad som anslagits för år 1914. Ökningen kommer huvudsakligen på anläggning av radiotelegrafstationer och interurbana telefonledningar.

När telegrafstyrelsen gått att undersöka, huruvida något av de nu begärda anslagen kunnat ytterligare nedpressas, har styrelsen först funnit, att beträffande lokalnäten inga arbeten medtagits, som kunna uppskjutas, såvida telefonabonnenter skola kunna mottagas såväl inom förutvarande telefonnät som på nya orter, där abonnenter anmäla sig i tillräckligt antal. Att inskränka arbetena på telefonnäten skulle nämligen förorsaka, antingen att över hela landet inga abonnenter skulle kunna mottagas

utöver ett bestämt, mindre antal, eller att inom vissa delar av städer och orter abonnenter ej skulle kunna mottagas av brist på kabelledningar. Dessutom skulle telegrafstyrelsen, om dessa arbeten inskränktes, tvingas att avskeda en större eller mindre del av den arbetarstam, som eljest kunnat fortfarande i sin helhet påräkna användning för sin arbetskraft och speciella arbetsduglighet.

[4.]

Det begärda anslaget till radiotelegrafstationer är visserligen stort, men den omständigheten, att allt flera av handelsflottans fartyg installera radiotelegrafstationer ombord, torde medföra skyldighet för telegrafverket att ej längre uppskjuta anläggandet av ett tillfredsställande antal kuststationer.

Den del av anslaget, som avser den stegrade interurbantrafiken, har måst upptagas till ej mindre än 1,850,000 kronor. Interurbantrafiken har nämligen visat sig vara av ständigt stigande betydelse för underlättandet av den kommersiella samfärdseln och kräver för att kunna bereda densamma erforderlig rörelsefrihet på snart sagt alla håll nya ledningar. Då telegrafstyrelsen väl känner detta behov, som även esomoftast av allmänheten med en viss otålighet framhålles, har styrelsen särskilt under nuvarande för näringslivet prövande förhållanden ansett sig böra begära anslag till de ledningar, som äro nödvändiga för trafikens normala utveckling.

De ledningar, som erfordras för att upptaga den väntade trafiken på den beslutade telefonkabeln till Tyskland, hava ej medtagits i förslaget, av den anledning att de pågående politiska förvecklingarna antagligen komma att omöjliggöra beställning, tillverkning och nedläggande av denna kabel under år 1915.

De nya interurbana telefonanläggningar, utvidgningar inom lokala telefonnät och nya telegrafanläggningar, vilka under år 1915 synas telegrafstyrelsen böra ifrågakomma, såvida ej förändrade förhållanden göra det lämpligt, att i stället för en eller annan av dem andra arbeten företagas, äro:

I. Interurbana telefonnätet.

Stockholm—Östersund	kronor	396,100: —
» —Gävle	»	42,700: —
» —Linköping, 2 ledn.	»	96,100: —
» —Lindesberg	»	55,600: —
» —Nässjö	»	81,450: —
» —Norrköping	»	38,850: —
Örebro—Kopparberg	»	22,500: —
Malmö—Växjö—Nässjö	»	88,300: —
Göteborg—Halmstad	»	42,900: —
» —Värnamo—Växjö	»	71,500: —
Sundsvall—Ånge, 2 ledn.	»	42,300: —
Växjö—Karlskrona	»	32,000: —
Gävle—Krylbo—Örebro	»	67,970: —
Uppsala—Örebro	»	50,100: —
Örebro—Norrköping	»	40,900: —
Malmö—Tomelilla	»	20,500: —
» —Ängelholm	»	31,500: —
Hälsingborg—Halmstad	»	29,500: —
Halmstad—Värnamo—Jönköping	»	52,800: —
Skövde—Vara—Vänersborg	»	29,700: —

[4.] Skövde—Mariestad	kronor	12,200: —
Mora—Falun	»	25,900: —
Norberg—Kolbäck	»	6,300: —
Motala—Linköping	»	13,300: —
Stockholm—Gnesta	»	14,150: —
» —Västerås	»	10,300: —
» —Nyköping	»	5,800: —
» —Furusund	»	5,900: —
» —Norrtälje	»	3,500: —
Uppsala—Norrtälje	»	9,400: —
Göteborg—Borås	»	4,500: —
Nässjö—Vetlanda	»	5,700: —
Hälsingborg—Hässelholm	»	6,000: —
» —Landskrona	»	2,650: —
» —Lund	»	4,100: —
Lund—Ystad	»	8,400: —
Eslöv—Tomelilla	»	6,800: —
Enköping—Orresta (reglar)	»	950: —
Saltskog—Lövsjö	»	2,400: —
Norrköping (interurbankabel)	»	9,000: —
Väsby—Uppsala (interurbankabel)	»	150,000: —
Örebro (stationsinredning)	»	30,700: —
Norsholm—Linköping (parstolplinje)	»	19,000: —
Jönåker—Åby (parstolplinje)	»	21,000: —
Sävsjö—Lamhult (enkelstolplinje)	»	12,600: —
Kilafors—Bollnäs (ombyggnad)	»	9,700: —
Alvesta (interurbanstolplinje)	»	9,600: —
Övriga mindre arbeten å interurbannätet	»	34,550: —
Summa kronor		1,776,770: —
Oförutsedda interurbanledning	kronor	73,230: —
Summa kronor		1,850,000: —

II. Lokala telefontätet.

Anläggning av nya växelstationer	kronor	300,000: —
<i>Anläggning av landsledningar:</i>		
Göteborg—Alingsås	kronor	5,600: —
» —Björboholm	»	2,200: —
Kungshäcka—Fjärås	»	600: —
Malmö—Häslöv	»	1,200: —
Klagshamn—Tygelsjö	»	400: —
Klagstorp—Bedinge	»	350: —
Fränsta—Torpshammar	»	750: —
Landskrona—Annelöv	»	900: —
Oskarshamn—Högsby	»	3,000: —
Lund—Bjärred	»	900: —
» —Staffanstorp	»	600: —
Nybro—Trekanter	»	1,200: —
Klagstorp—Östratorp	»	450: —

Utgifter för kapitalökning: bil. 1.

45

[4.]

Skönnerud—Åmot.....	kronor	1,400: —
Falkenberg—Vinberg	»	1,400: —
Mora—Kättbo	»	2,500: —
Ludvika—Grängesberg	»	800: —
Hedesunda—Gysinge	»	1,100: —
Katrineholm—Strängsjö	»	800: —
Södertälje—Pilkrog	»	1,650: —
Knivsta—Östuna	»	700: —
Balingsta—Hagby.....	»	450: —
Stora Tuna—Borlänge	»	600: —
Nyköping—Jönåker	»	1,300: —
Svenstavik—Åsarne	»	1,400: —
Stockholm—Södra Ljusterö	»	1,300: —
» — Linanäs	»	1,550: —
» — Norra Vindö	»	2,650: —
» — Runmarö	»	5,300: —
» — Österhanninge	»	2,150: —
» — Södertörns Villastad, 2 ledn.	»	1,050: —
» — Tranebergsbro, 3 ledn.	»	300: —
» — Furusund (reglar)	»	1,600: —
» — Ljusterö (reglar och vattenkabel)	»	8,700: —
» — Svartsjö (reglar)	»	1,600: —
Summa kronor		58,450: —

Anläggning av kabelvägar samt utvidgning av näten i:

Eskilstuna	kronor	11,800: —
Örebro	»	65,100: —
Borås	»	64,100: —
Göteborg	»	92,000: —
Uddevalla	»	16,800: —
Backe	»	10,500: —
Arvika	»	25,100: —
Stockholm	»	630,550: —
Uppsala	»	10,700: —
Karlshamn	»	10,000: —
Lund	»	17,700: —
Malmö	»	72,050: —
Övriga orter i riket	»	141,500: —
Summa kronor		1,167,900: —

Anordnande av nya abonnentledningar vid förut befintliga nät:

Inom I linjedistriktet	kronor	425,000: —
» II	»	190,000: —
» III	»	140,000: —
» IV	»	500,000: —
» V	»	130,000: —
» VI	»	70,000: —
» VII	»	40,000: —
Summa kronor		1,495,000: —

Oförutsedda arbeten	»	101,650: —
---------------------------	---	------------

[4.]

III. Telegrafnätet.

Anläggning av nya radiostationer ..... kronor 800,000: —

Anläggning av telegrafledningar:

Karlshamn—Växjö—Nässjö	kronor	12,800: —
Skövde—Vänersborg	»	7,200: —
Örebro—Västerås	»	7,000: —
Summa kronor		27,000: —

Sammanfattning.

I. Interurbana telefonledningar m. m.	kronor	1,776,770: —	
Oförutsedda	»	73,230: —	1,850,000: —
II. Anläggning av nya växelstationer	»	300,000: —	
» » » landsledningar	»	58,450: —	
» » kabelvägar m. m.	»	1,167,900: —	
» » nya abonnentledningar	»	1,495,000: —	
Oförutsedda arbeten	»	101,650: —	3,123,000: —
III. Anläggning av nya radiostationer	»	800,000: —	
» » » telegrafledningar	»	27,000: —	827,000: —
Summa kronor		5,800,000: —	»

Departements-
chefen.

Telegrafstyrelsens förslag till beräkning av anslag för fortsatt utveckling av statens telegraf- och telefonväsende innebär, i jämförelse med vad som anvisats för år 1915, att anslaget skulle ökas för interurbana telefonledningar med 350,000 kronor och för det lokala telefnätet med 23,000 kronor. Den för telegrafändamål avsedda posten, 827,000 kronor, innebär en ökning av 777,000 kronor. För innevarande år har nämligen för här ifrågavarande ändamål beviljats allenast 50,000 kronor, vilket belopp avsetts skola i sin helhet användas till uppförande av en radiotelegrafstation i Stockholms skärgård. För telegrafledningar ansågs medel då ej erfordras. Av ovannämnda, nu åskade belopp om 827,000 kronor äro 800,000 kronor avsedda för inrättande av radiotelegrafstationer och 27,000 kronor för anordnande av telegrafledningar.

Mot de ifrågasatta ökningarna av posterna till telefonledningar har jag, i betraktande av den stora betydelse, ett väl utvecklat telefnät måste äga särskilt för näringslivet, icke ansett mig böra göra någon invändning.

Det för inrättande av radiotelegrafstationer beräknade beloppet 800,000 kronor synes onekligen ganska högt, och jag har noga övervägt, huruvida en minskning här ej skulle kunna företagas. Vid överläggning härom med vederbörande har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att med hänsyn såväl till de militära intressena som till

den alltså växande användning, radiotelegrafen erhållit inom handelsflottan, en dylik åtgärd icke skulle vara välbetänkt.

[4.]

Jag vill slutligen betona, att vid intagandet av den ståndpunkt beträffande anslag för fortsatt utvecklande av statens telefon- och telegrafväsende, för vilken jag här givit uttryck, jag i väsentlig mån också räknat med det förhållandet, att de i telegrafverkets anläggningar bundna kapital omedelbart lämna god avkastning.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för år 1916 anvisa ett anslag av 5,800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Statens järnvägar.

1. Nya byggnader och anläggningar.

I skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av nu sammanträdande riksdag äska erforderliga anslag *dels* till sådana årligen återkommande nya byggnader och anläggningar, vilka å skilda platser av statsbanenätet äro av behovet påkallade och för vilka arbeten kostnaderna hittills i regel plägat bestridas av skattemedel, ävensom för inköp av mark vid en del järnvägsstationer, där utvidgningar äro avsedda att inom den närmaste tiden komma till stånd, *dels* till sådana särskilda nybyggnadsarbeten, som avse utvidgning i större omfattning av nuvarande anläggningar å viss plats och för vilka arbeten kostnaderna hittills i regel plägat bestridas av lånemedel.

Under framhållande att det från styrelsens synpunkt givetvis är utan betydelse, om i ena eller andra fallet skatte- eller lånemedel tillgripas för täckande av de ifrågavarande kostnaderna, har styrelsen till en början meddelat följande, enligt denna indelningsgrund uppställda tablå, i vilken under grupp A äro sammanförda arbeten, för vilka kostnaderna pläga utgå av skattemedel, och under grupp B inrymmas sådana, där kostnaderna pläga bestridas av lånemedel.

[5.]

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

[5.]

T a-

utvisande de för åren 1911—1915 för vissa statsbaneändamål
samt för år 1916 av

	För 1916.		För 1915.	
	Styrelsens äskanden.	Distriktsför- valtningarnas förslag.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.
Grupp A.				
Nya anslag:				
Husbyggnader:				
Boställshus	386,900	1,303,100	383,900	222,900
Övriga husbyggnader	52,000		279,400	279,400
Späranordningar	681,400	1,029,100	296,900	296,900
Övriga anläggningar	443,000	844,200	242,800	174,800
Större arbeten	935,900	3,878,000	1,559,000	629,000
Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	800,000	1,500,000	800,000	800,000
Diverse arbeten	800,000	841,300	500,000	500,000
Inköp av mark	500,000	1,612,000	500,000	300,000
Summa	4,599,200	11,007,700	4,562,000	3,203,000
Tilläggsanslag	730,000	730,000	1,307,200	1,307,200
Summa	5,329,200	11,737,700	5,869,200	4,510,200
Grupp B.				
Nya anslag				
	—	—	6,500,000	4,180,000
Tilläggsanslag	6,150,000	6,150,000	2,750,000	2,750,000
Summa	6,150,000	6,150,000	9,250,000	6,930,000
Summa summarum	11,479,200	17,887,700	15,119,200	11,440,200
Tillkommer: det förskotterade beloppet för marken vid Södertälje	286,000			
Summa	11,765,200			

[5.]

blå

beviljade anslagsmedel i jämförelse med de för samma år järnvägsstyrelsen begärda.

För 1914.		För 1913.		För 1912.		För 1911.	
Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.
146,300	146,300	173,600	173,600	118,000	—	115,800	54,800
70,400	70,400	151,000	193,000	130,700	174,400	94,200	94,200
80,000	80,000	64,500	64,500	232,200	232,200	191,900	191,900
169,300	169,300	198,500	147,500	330,600	340,600	168,200	168,200
1,567,000	1,567,000	1,814,000	1,021,000	1,280,000	835,000	417,000	962,000
600,000	600,000	500,000	500,000	450,000	450,000	350,000	350,000
500,000	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000
500,000	300,000	300,000	300,000	2,500,000	2,000,000	350,000	350,000
3,633,000	3,433,000	3,701,600	2,899,600	5,541,500	4,532,200	2,187,100	2,671,100
—	—	137,300	137,300	979,400	979,400	1,070,000	250,000
3,633,000	3,433,000	3,838,900	3,036,900	6,520,900	5,511,600	3,257,100	2,921,100
4,800,000	600,000	800,000	800,000	1,720,000	1,720,000	500,000	500,000
7,297,000	7,297,000	1,100,000	1,100,000	1,500,000	250,000	2,700,000	2,700,000
12,097,000	7,897,000	1,900,000	1,900,000	3,220,000	1,970,000	3,200,000	3,200,000
15,730,000	11,330,000	5,738,900	4,936,900	9,740,900	7,481,600	6,457,100	6,121,100

[5.] Styrelsen har därefter gjort följande allmänna uttalande i fråga om möjligheten och lämpligheten av anslagens begränsning utöver vad styrelsens förslag innebure:

»Innan styrelsen övergår till specificeringen av de olika utgiftsposterna får styrelsen i underdånighet framhålla, att styrelsen varit angelägen att i överensstämmelse med från statsrådet och chefen för civildepartementet meddelad anvisning inskränka anslagskraven till de, enligt styrelsens mening, minsta möjliga med hänsyn till rådande förhållanden, och får styrelsen, med hänvisning till ovanstående tablå, påvisa, att av styrelsen sålunda nu begärda totala anslagsbelopp endast uppgå till 11,765,200 kronor mot 15,119,200 kronor och 15,730,000 kronor för respektive åren 1915 och 1914. Eders Kungl. Maj:t och riksdagen hava för nämnda år beviljat respektive 11,440,200 kronor och 11,330,000 kronor. Till jämförelse får styrelsen därjämte meddela, vilket även ur tablå framgår, att summan av anslagskraven från de olika distriktsförvaltningarna för år 1916 uppgå till 17,887,700 kronor, varav ytterligare torde framgå styrelsens strävan att nedpressa anslagskraven.

Att, utöver vad som sålunda skett, ifrågasätta några ytterligare inskränkningar i anslagsbeloppen, anser styrelsen icke tillrädligt. Styrelsen får framhålla det synnerligen betänkliga i att nu allt för hårdhänt hålla utvecklingen inom statens järnvägar tillbaka. Detta kommer alltid att medföra framtida olägenheter, enär vad som uppskjutes alltid måste tagas igen genom forcerade kapitalutlägg, varjämte statsbanan, när högtrafik antagligen efter krisen inträder, får svårt att möta de trafikkrav, som ställas på densamma, och blir urständsat att på ett ekonomiskt sätt tillgodogöra sig de genom större trafikmängder inträdda möjligheterna till större vinster och bättre avkastning på det i statsbanan nedlagda kapitalet. I detta sammanhang får styrelsen därjämte hänvisa till styrelsens underdåniga skrivelse den 27 november 1913 angående behovet av nya byggnader och anläggningar samt ny rullande materiel vid statens järnvägar för tioårsperioden 1914—1923, med vilken en jämförelse än tydligare visar de inskränkningar, som styrelsen ansett angeläget vidtaga, men utöver vilka styrelsen ej anser man bör sträcka sig.

Styrelsen önskar slutligen framhålla betydelsen därav, att icke statens arbeten i avsevärdare grad inskränkas under motsvarande vid normala förhållanden pågående. En sådan åtgärd skulle än mer öka arbetslösheten i tider, då i stället staten bör träda hjälpende emellan för dess minskande. Styrelsen förmenar också, att statens järnvägar i viss mån erhålla sina arbeten billigare utförda vid tider, då mindre arbetstillgång är förhanden, än om deras utförande förlägges till tider, då byggnadsverksamheten i landet och omsättningen i övrigt är livligare och då staten bör reglerande söka hålla sig mera tillbaka från den allmänna arbetsmarknaden.»

Styrelsen övergår härefter till de olika anslagen och yttrar sig därvid först beträffande anslagen till nybyggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Såsom av tabellen framgår äskar järnvägsstyrelsen för detta ändamål 4,829,200 kronor, d. v. s. hela den i tablå för grupp A upptagna summan med undantag av det till markförvärv avsedda beloppet, varom jag kommer att yttra mig i följande punkt. Av det ifrågavarande anslagsbeloppet avse 4,099,200 kronor förut ej beslutade ny-

byggnader och anläggningar samt återstoden, 730,000 kronor, fortsättning av sådana arbeten, vilkas utförande redan beslutats. [5.]

Styrelsen lämnar i sin skrivelse en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till vilka styrelsen tänkt sig dessa anslag skola användas, och innehåller denna redogörelse följande:

»Nya byggnader och anläggningar.

1:o) Husbyggnader.

a) Boställshus.

För tillgodoseendet av behovet av bostäder för personalen har jämväl för år 1916 upptagits anslag för uppförande av boställshus vid nedanstående platser. Kostnaderna för dessa hus hava beräknats i anslutning till den av 1911 års husbyggnadskommission verkställda utredningen. Utrymmen och inredning i desamma hava likaledes beräknats i överensstämmelse med de av sagda kommission framlagda förslagen, på sätt skett vid de boställshus, för vilka anslag under de tre senaste åren av riksdagen beviljats.

Vid Stockholms central.

Inköp av fastighet..... kr. 275,000: —

Av den personal, som tjänstgör vid centralstationen, finnes en del tjänstemän, vilkas närvaro vid stationen allt som oftast påfordras även utom de normala tjänstgöringstiderna. Då det icke i förväg kan avgöras, då sådan extra inkallelse i tjänst kan behövas och då skyndsamt inställelse ofta är av nöden, är det av vikt, att denna personal är lätt att anträffa, och bör densamma därför icke bo för långt bort från stationen. Hittills har därför varit ordnat så, att så många som möjligt av ifrågasvarande personal beretts bostäder in natura i de statens järnvägars hus väster om centralbangården, vilka inköpts för stationens utvidgning. Dessa hus skola emellertid inom kort rivas för att lämna plats för bangårdsutvidgningen, och måste därför andra anordningar för beredande av lämpliga bostäder för personalen i fråga träffas. Det har visat sig omöjligt att i stationens närhet kunna förhyra behövt antal lämpliga bostäder, och har styrelsen därför ansett, att den bästa lösningen vore att inköpa en för ändamålet lämplig fastighet. Härvid har styrelsens val fallit på den i kvarteret Riddaren med adressnummer 70 Mästersamuelsgatan invid bangården belägna fastigheten. Efter vidtagna förändringsarbeten av byggnadens inredning skulle erforderliga bostäder inom fastigheten kunna beredas åt 2 överbanmästare, 1 banmästare av 2 klass, 3 banvakter, 2 elektriska reparatörer, 1 signalreparatör, 1 bangårdsmästare, 2 stationsförmän och 2 vagnförmän, varjämte lokal för efterkravsbyrån, som för närvarande är inrymd i av statens järnvägar förhyrd lokal, även erhålles.

Enligt med ägaren till den ovannämnda fastigheten träffat preliminärt avtal skulle fastigheten kunna förvärvas till ett belopp av 275,000 kronor, vilket pris styrelsen, med hänsyn till läget, som låter antaga, att stegring av värdet framdeles är att förutse, efter gjord utredning finner antagligt.

[5.]

Med hänvisning till vad ovan framhållits får styrelsen härmed anhålla, att för inköp av nämnda fastighet ett belopp av 275,000 kronor måtte ställas till styrelsens disposition för år 1916, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att redan under år 1915 utanordna detta belopp.

Vid Kimstad.

Uppförande av boställshus ..... kr. 18,400: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen sakna 3 stationskarlar bostad in natura. Då det icke är möjligt att på rimligt avstånd från stationen få förhyra lämpliga bostäder, anser styrelsen det synnerligen angeläget att genom uppförandet av ett boställshus bereda lägenheter för nämnda personal, varav en stationskarl nu inhyses i ekonomihusets bakkammare. Byggnaden är avsedd att uppföras av trä och inrymma i bottenvåningen 2 lägenheter om två rum och kök samt i vindsvåningen en dylik lägenhet.

Vid Kopparåsen.

Uppförande av en banmästarstuga ..... kr. 12,500: —

Banmästaren av 1 klass, som förestår banmästaravdelningen Björkliden—Vas-sijaure, bor för närvarande i en banvaktstuga om ett rum och kök. En banvakt, som sålunda är i saknad av bostad, är nu inhyst i en barack — avsedd för tillfälliga arbetare vid underhållsarbeten, snöröjning m. m. — vilken behöves till dylik personal och ej är fullvärdig som permanent bostad. En banmästarstuga, innehållande två rum och kök samt expeditjonsrum, är därför erforderlig, varigenom lämplig bostad sålunda kan beredas åt såväl banmästaren av 1 klass som en banvakt, vilken skulle inflytta i den av banmästaren nu använda banvaktstugan. Byggnaden är avsedd att uppföras av trä.

Vid Notviken.

Uppförande av bostadshus för verkstadspersonalen ..... kr. 81,000: —

I sin föregående år ingivna underdåniga skrivelse angående behovet av nya byggnader och anläggningar upptog styrelsen, bland annat, även uppförande av bostadshus vid Notviken för verkstadspersonalen. Det härför angivna beloppet upptogs dock ej av Eders Kungl. Maj:t i årets äskanden, då, enligt vad departementschefen yttrat till statsrådsprotokollet vid behandling av nämnda äskande, frågan borde uppskjutas ännu ett år, för att om möjligt en annan utväg för frågans lösning på ett för statsverket billigare, men dock för ändamålet tillfredsställande sätt måtte utfinnas.

Med anledning härav har styrelsen föranstaltat om ny utredning, gående ut på att bereda arbetarna möjligheten att genom statens järnvägars försorg bilda en egnahemskoloni å område, beläget i närheten av verkstadsanläggningen. Härvid har intet annat område ansetts kunna ifrågakomma än det, som Luleå stad genom beslut den 14 november 1907 förklarat sig villig tillhandahålla statens järnvägar till ett pris av 25 öre per kvadratmeter, att i mån av behov användas till byggnadstomter åt verkstadspersonalen. Detta område är beläget omkring 1,400 meter från verkstadsbyggnaderna.

I nyssnämnda å-pris äro inbegripna de kostnader, staden kommer att åsamka sig för områdets förseende med gator samt vatten- och avloppsledningar, vadan markpriset måste anses synnerligen lågt. Ifrågavarande, av Luleå stad erbjudna område, innehåller cirka 400,000 kvadratmeter och är beläget nordost om landsvägen från Notviken till Gammelstad utefter stranden av Gammelstadsviken. Den del av detta område, som i första hand bör komma till bebyggande, är beläget mellan järnvägs-linjen och nyssnämnda landsväg och medger anordnandet av ett 30-tal egnahems-tomter om cirka 2,000 kvadratmeters storlek vardera.

Härvid har i det tilltänkta egnahemsområdet utöver det, som tillhör staden, även intagits ett kilformigt område av cirka 11,000 kvadratmeter, tillhörigt arméförvaltningen och utgörande en del av förutvarande lägerplatsen vid Notviken. För detta områdes eventuella avstående till statens järnvägar kommer styrelsen att framdeles ingå med underdånig framställning.

Beträffande kostnaderna för markförvärvet är styrelsens avsikt att bestrida dessa med de medel, som komma att stå till styrelsens disposition för inköp av mark vid järnvägsstationer.

Ehuru verkstadspersonalens bostadsfråga härigenom torde i stort sett kunna lösas, får dock styrelsen framhålla, att behov av ett visst antal bostadslägenheter för verkstadsarbetare i omedelbar närhet av verkstadsanläggningen kvarstår. Det är nämligen för statens järnvägar av icke ringa vikt att vid oförutsett fall, såsom vid inträffande tågolyckor, eldsvådor och dylikt, hava lätt tillgång till verkstadspersonal. Härtill kommer fördelen att kunna erbjuda åtminstone de äldsta verkstadsarbetarna förmånen av bostad i verkstadens omedelbara närhet. Styrelsen får sålunda, med hänvisning till vad ovan framhållits och med hänsyn till det verkligt trängande behov, som föreligger, att få en del personal förlagd i omedelbar närhet av verkstadsanläggningen, i underdånighet hemställa, att ett belopp av 81,000 kronor måtte ställas till styrelsens disposition under år 1916 för uppförande av trenne bostadshus vid Notviken med vardera 4 lägenheter om två rum och kök att till skäligt pris uthyras till verkstadsarbetare.

b) Övriga husbyggnader.

Vid Älmhult.

Tillbyggnad av stationshuset..... kr. 36,000:—

Nuvarande expeditionslokaler i stationshuset hava länge på grund av den alltjämt växande trafiken visat sig otillräckliga, varför en utökning av desamma är nödvändig att snarast komma till stånd. I samband härmed skulle även på grund av från poststyrelsen inkommen framställning beredas lokaler inom stationshuset för tillgodoseende av postens behov, då det nämligen visat sig svårt att erhålla lämpliga lokaler för densamma inom samhället.

Med anledning härav har styrelsen utarbetat ett förslag till tillbyggnad av stationshuset för en kostnad av 36,000 kronor, varav kommer på den för postverket avsedda delen 23,000 kronor.

Som det statens järnvägar härför enligt den mellan järnvägsstyrelsen och generalpoststyrelsen träffade överenskommelsen tillkommande hyresbeloppet väl motsvarar ränta å det härför nedlagda kapitalet och underhållet av tillbyggnaden och statsverkets gemensamma intressen på bästa sätt tillgodoses genom föreslagen anord-

- [5.] ning samt då postverkets hyreskontrakt för nuvarande lokaler å platen utgår den 1 oktober 1917, får järnvägsstyrelsen hemställa, att ovannämnda belopp måtte ställas till styrelsens förfogande år 1916.

Vid Kävlinge.

Tillbyggnad av stationshuset..... kr. 16,000: —

Då det visat sig svårt för generalpoststyrelsen att erhålla för posten lämpliga lokaler vid Kävlinge, har nämnda styrelse hemställt hos järnvägsstyrelsen, att sådana om möjligt skulle beredas i stationshuset.

Då detta ej är möjligt under nuvarande förhållanden, har styrelsen för att tillmötesgå denna framställning utarbetat ett förslag till tillbyggnad av stationshuset i likhet med den under sistlidet år utförda, som tillkom för att bereda bättre utrymme för järnvägens eget behov.

Av samma skäl, som angivits för beredande av postlokaler i Älmhult, hemställer styrelsen att beloppet måtte ställas till styrelsen förfogande år 1916.

2:o) Spåranordningar.

Vid Kristinehamn.

Omläggning av spårsystemet till och vid hamnen ..... kr. 74,000: —

I anslutning till villkoren för riksdagens bifall till förslaget om Trollhätte kanals ombyggnad hava stadsfullmäktige i Kristinehamn åtagit sig bekosta de åtgärder, som erfordras för att fyra meters djupgående fartyg må kunna ingå till och angöra hamn i Kristinehamn. Med anledning härav har en ny hamn kommit till utförande och förlagts västerut, utåt Varnumsviken, vilket har till följd, att en helt ny spårförbindelse erfordras mellan den nya hamnen och såväl Kristinehamns övre som nedre station. I samband med detta hamnförslag och därmed förbundna spåranläggningar skulle nuvarande spårförbindelse mellan statens övre och nedre stationer borttagas och den statens järnvägar tillhörande mark, som nämnda spårförbindelse upptager, överlåtas till staden mot vederlag i annan för den nya spårförbindelsen behöfvig mark samt ingå i stadsplaneregleringen. Erbjudande i denna riktning föreligger från stadens sida, och pågå underhandlingar härom, och är styrelsens avsikt att, sedan preliminär överenskommelse med staden träffats, till Eders Kungl. Maj:t ingå med framställning i ärendet.

Styrelsen anser, att statens järnvägar böra, i likhet med vad som förekommit vid hamnutvidgning i Karlstad, ikläda sig viss del av kostnaderna för spåranslutningen till den nya hamnen i Kristinehamn, och föreslår, att för detta ändamål måtte av riksdagen anslås ett belopp av 74,000 kronor, vilka medel dock redan erfordras år 1915, om staden skall kunna fullt utnyttja den nya hamnanläggningen.

Vid Tenhult.

Anordnande av ett utdragsspår ..... kr. 13,000: —

Invid västra ändan av Tenhult station vidtager en skarp utförslutning, som sträcker sig i det närmaste ända till Jönköpings station. För säkerställande att icke

[5.]

lösa vagnar, som vid växling eller eljest av en eller annan anledning kommit i drift, utgå å huvudspåret och utkomma på denna lutning, anser styrelsen nödvändigt att anordna ett säkerhetsspår i förbindelse med stationens växelförregling. Detta säkerhetsspår skulle samtidigt komma till användning som utdragsspår vid växlingar å stationen, varigenom växlingar å huvudspåret i denna ända skulle undvikas. Härigenom vunnas sålunda den trygghet för trafiksäkerheten, varom 1912 års järnvägs-kommission för trafiksäkerheten även uttalat sig.

Vid Laxå.

Utvidgning av plattformar och spårssystem ..... kr. 38,000: —

Med den livliga trafik, som är rådande vid Laxå i egenskap av grenstation, har det för styrelsen varit angeläget, att sådana anordningar därstädes vidtagits, som kunna ansetts erforderliga till den trafikerande allmänhetens säkerhet. Mindre dylika förändringar hava sålunda utförts med medel, som stått till styrelsens disposition. Nu anser styrelsen emellertid nödvändigt, att en större förändring genomföres, för vilken dock särskilt anslag erfordras.

Den ovan föreslagna utvidgningen avser en breddning av plattformarna samt en förändring av spårsystemet i östra ändan av stationen. Ett spår för frilastning, som nu saknas, skulle samtidigt utläggas. De nu föreslagna anordningarna, som flera år fått stå tillbaka för andra arbeten, äro enligt styrelsens mening nu nödvändiga att genomföra, bland annat, även för att därefter kunna förse stationen med erforderlig växel- och signalsäkerhetsanläggning.

Anordnande av tågmötesplatser ..... kr. 149,000: —

Å särskilt vissa av huvudlinjerna är tågantalet numera så stort, att en tillfällig rubbning av tidtabellen för ett tåg i regel medför rubbningar i övriga tåg å samma linje. Utom det obehag, som därigenom uppkommer för de resande, kunna dylika rubbningar naturligen inverka menligt på trafiksäkerheten. Dessa olägenheter kunna till största delen undvikas, i den mån dubbelspår kunna anordnas, enär å dubbelspårig bana en eventuell försening av ett tåg endast har relativt liten inverkan på övriga tåg. Emellertid kan byggandet av dubbelspår av kostnadsskäl icke bedrivas i så stor utsträckning, som vore önskligt. Man kan i viss mån lätta tågledningen genom att på sträckor, där avståndet mellan stationerna är mera avsevärt och där på grund av tidtabellens läggning tågantalet är stort, anordna mötesspår, varigenom möjligheten förefinnes att vid inträffade tågrubbningar inom kortare tid utjämna desamma. Styrelsen har gjort utredning, var dylika mötesspår i första hand böra anordnas, och föreslår nu sådana å följande platser:

Vid Sandstubbetorp, belägen å den 15 kilometer långa sträckan mellan Vretstorp och Laxå ..... kr. 22,000: —

Vid Kortebo, belägen å den 10,7 kilometer långa sträckan mellan Jönköping och Bankeryd ..... kr. 56,000: —

Vid Remmene, belägen å den 13,6 kilometer långa sträckan mellan Herrljunga och Vårgårda ..... kr. 28,000: —

[5.]

Vid Kröserödja, belägen å den 14,1 kilometer långa sträckan mellan Älgårås och Töreboda ..... kr. 26,000: —

Vid Bergmossen, belägen å den 13,8 kilometer långa sträckan mellan Laxå och Finnerödja..... kr. 17,000: —

Vid Valtorp.

Förändring av hållplatsen till station ..... kr. 68,000: —

I sin föregående år ingivna underdåniga framställning om anslag begärde styrelsen, bland annat, även medel för utförande av ifrågavarande stationsanläggning, men bestämde Eders Kungl. Maj:t, att densamma skulle anstå till ett kommande år. Med anledning härav och då styrelsen anser, att utvidgningen snarast behöver komma till stånd, får styrelsen anhålla, att medel för densamma upptages i nästa års äskanden. Som skäl härtill får styrelsen anföra.

För närvarande sker utlastning av ortens produkter, huvudsakligen kalk, vid Berga lastplats, belägen 1 kilometer söder om Valtorp. Denna lastplats, som äges av enskild person, erbjuder emellertid icke tillfredsställande anordningar för trafikens skötande, varjämte fraktavgifterna ställa sig för höga.

Trafikanterna hava också gjort framställning om att få en fullständig station anordnad och detta vid Valtorp, emedan denna plats lämpar sig bättre än Berga. Styrelsen har genom den utredning, som verkställets, funnit att dessa orters krav på förbättrade kommunikationer böra tillgodoses. Härtill kommer, att behov förefinnes av en mötesstation å den 15 kilometer långa bansträckan, Falköping Ranten—Stens-torp. På grund härav finner styrelsen sig böra föreslå anordnandet av en fullständig station vid Valtorp. Förslaget avser uppförande av stationshus, godsmagasin, plattformar och lastkaj samt utläggning av behövliga spår.

Vid Höganäs.

Fortsatt utbyggande av den nya bangården ..... kr. 50,000: —

Sedan numera erforderlig mark för utbyggande av den år 1910 beslutade nya stationen vid Höganäs, vilken skulle ersätta de båda på 900 meter från varandra belägna stationerna Höganäs övre och Höganäs nedre, i samband med Höganäs-Mölle järnvägs anslutning till stationen, förvärvats, och av 1910 år riksdag till en första utbyggnad redan beviljats 25,000 kronor, får styrelsen — under hänvisning till vad styrelsen i underdånig skrivelse den 29 oktober 1909 i ärendet anfört vid framställning om avlåtande av nådig proposition till riksdagen angående anslag för år 1911 — nu i underdånighet hemställa om ett ytterligare anslag av 50,000 kronor för fullföljande av den förenämnda planen.

Genom stationernas sammanslagning kunna avsevärda personal- och driftkostnader inbesparas. Det beräknas sålunda att härigenom ett kontorsbiträde, en stationsförmän och två stationskarlar kunna indragas, vilket motsvarar en besparing av sammanlagt 7,000 kronor per år.

För att kunna indraga de nuvarande stationerna och i stället öppna den nya erfordras till en början, förutom redan befintliga spår och godsmagasin med tillhörande expedition, ett nytt stationshus samt flyttning av gamla och utläggning av nya spår.

Av den till 90,000 kronor beräknade kostnaden för nu ifrågavarande arbeten anser styrelsen 40,000 kronor böra bestridas av medel ur förnyelsefonden, såsom utgörande kostnad för förändringar av befintliga anläggningar.

I samband härmed får styrelsen i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens medgivande till, att de områden vid Höganäs övre och nedre stationer, vilka genom sammanslagningen bliva för statens järnvägar obehövliga, måtte få efter Eders Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall avyttras och de vid försäljningen infutna medlen gottskrivas statens järnvägars fond för inköp av mark vid järnvägsstationer, från vilken fond uttagits de medel, som erfordrats för likvidering av mark för den nya stationen.

Vid Möckeln.

Iståndsättande av håll- och lastplatsen ..... kr. 20,000: —

Sedan håll- och lastplatsen vid Möckeln, belägen 3 kilometer norr om Älmhult och 7 kilometer söder om Diö håll- och lastplats å linjen Liatorp—Älmhult, under föregående år förvärvats av statsbanan, hava åtgärder visat sig behövliga för platsens försättande i för trafikens omfattning tillfredsställande skick, varjämte även lämplig bostad för platsvakten måste anordnas.

Styrelsen har därför ansett, att frilastspår, lastkaj och godsbod samt stationshus, inrymmande förutom expeditjonsrum även bostad om två rum och kök för platsvakten, nu böra anordnas. Vakten har visserligen för närvarande bostad i den befintliga hållplatsstugan, men densamma är ytterligt förfallen och i sådant skick, att den icke genom reparation för rimlig kostnad kan iståndsättas.

Stationshusbyggnaden är avsedd att uppföras av trä.

Av den till 30,000 kronor uppgående kostnaden för förenämnda arbeten anses 10,000 kronor böra bestridas av förnyelsefonden, såsom utgörande kostnad för förändringar av befintliga anläggningar. Återstående kostnaden, 20,000 kronor, erfordras således som anslag för förslaget genomförande.

Vid Blädinge.

Anläggning av håll- och lastplats jämte mötesspår ..... kr. 79,000: —

Med anledning av från Blädinge kommun gjord framställning om anläggande av en håll- och lastplats mellan stationerna Alvesta och Vislanda har undersökning verkställts angående möjligheterna för en dylik anläggning. Lämplig plats härför har utsetts vid Ängans grindar, belägen mitt emellan Alvesta och Vislanda stationer. Intresserade inom orten samt kommunen hava förbundit sig att utom ett kontant bidrag av 12,000 kronor även tillhandahålla fri mark för anläggningen, därest densamma förlägges vid denna plats.

På grund av det långa avståndet mellan förenämnda stationer, utgörande 14 kilometer, är därjämte önskligt av skäl, som av styrelsen anförts i samband med framställning om anslag för anordnande av mötesstationer å vissa linjer, att samtidigt mötesspår av tillräcklig längd anordnas vid nämnda plats.

Kostnaderna för hela anläggningen hava beräknats till 91,000 kronor, utom värdet av marken, som sålunda kostnadsfritt skulle tillsläppas. Då ett bidrag av

- [5.] 12,000 kronor lämnas, är ett anslag av 79,000 kronor erforderligt för anläggningens utförande.

Vid Simonstorp.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 29,500: —

På grund av den alltjämt ökade trafiken har hinderfria spårlängden för tåg-möten visat sig för kort för numera förekommande tåglängder, vilket haft till följd, att tidsödande hinder uppkommer vid trafikens skötande. För undvikande av härav förekommande tåggrubbningsar liksom med hänsyn till den risk för trafiksäkerheten, som för kort mötesspår medför, vilket även av 1912 års kommission för trafiksäkerheten framhållits, anser sig styrelsen böra föreslå förevarande utvidgning, varigenom erhålles 600 meters fri mötesspårslängd.

Vid Strångsjö.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 26,000: —

Av samma orsak, som ovan anförts angående utvidgning av spårsystemet vid Simonstorp, får styrelsen föreslå en förlängning av den hinderfria mötesspårslängden härstädes till 600 meter.

Vid Gripenberg.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 20,000: —

Vad som anförts beträffande Strångsjö och Simonstorp är även tillämpligt vid Gripenberg, där även en mötesspårslängd av 600 meter erfordras.

Vid Billesholms gruva.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 20,200: —

Spårutrymmet för uppställning och rangering av vagnar har länge varit otillfredsställande, och då vagnomsättningen alltjämt ökas — 1909 var antalet till- och avkopplade vagnar 35,714 och 1913 48,491 — anser styrelsen nödvändigt, att ifråga-varande utvidgning under närmaste tid kommer till utförande.

Vid Strålsnäs.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 16,000: —

Spårutrymmet har länge visat sig otillräckligt till följd av den tilltagande trafiken. Antalet till- och avkopplade vagnar utgjorde år 1911 1,479 stycken, år 1912 1,548 stycken samt år 1913 2,323 stycken. Då för närvarande plats saknas för möjliggörande av möten och passering, varigenom ofta tågförseningar uppstå, är ifråga-varande utvidgning särskilt av behovet påkallad. Uttalanden angående behovet av dylik anordning i trafiksäkerhetens intresse hava även gjorts av 1912 års kommission för trafiksäkerheten.

Vid Byvalla.

[5.]

Utvidgning av spårsystemet .. kr. 10,200: —

Det har under större delen av året visat sig nödvändigt att intaga tre tåg samtidigt å stationen. Då därstädes endast förefinnas tre spår, saknas således vid dessa tillfällen plats för uppställning av vagnar. Det är på grund härav erforderligt att dels förlänga det tredje tågspåret, så att tidsödande isärtagning av vagnsätt må kunna undvikas, dels även att utlägga ännu ett rundspår för uppställning av vagnar, vilket icke kan äga rum å det förenämnda spåret, då detsamma användes som tågspår. I trafiksäkerhetens intresse är även, såsom av 1912 års kommission för trafiksäkerheten även uttalats, den föreslagna anläggningen påkallad.

Vid Kilafors.

Utvidgning av spårsystemet m. m. .... kr. 11,500: —

Då resandeantalet, resgoods, ilgods och post, som utväxlas mellan huvudlinjens och Söderhamnslinjens tåg äro i ständig tillväxt, innebär bibehållandet av nu å stationen befintliga smala mellanplattformar fara för människoliv, särskilt vid tågexpeditionen nattetid.

Plats för breddning av dessa plattformar kan endast beredas genom borttagande av ett mellanliggande spår, vilket har till följd, att annat spår i stället måste utläggas, enär spårsystemet eljest blir otillräckligt.

Därvid har styrelsen efter vederbörlig utredning funnit, att bangårdens utvidgning för minsta kostnad bör ske västerut, varvid plats för ytterligare två spår kan beredas genom flyttning av stationshuset 15 meter åt väster. Till en början skulle dock endast det ena av dessa spår utläggas. I samband med flyttningen av stationshuset skulle en mindre tillbyggnad av detsamma utföras för beredande av erforderligt ökat utrymme i expeditiionslokalerna.

Av den till 21,500 kronor beräknade kostnaden skulle 10,000 kronor utgöra kostnaden för flyttning av stationshus, spår, växlar och plattformar och således, såsom icke ökande statens järnvägars kapitalvärde, bestridas av till styrelsens disposition stående medel ur förnyelsefonden. Av återstående kostnad, utgörande 11,500 kronor, erfordras för tillbyggnad av stationshuset 5,500 kronor och för spårförlängning 6,000 kronor.

Vid Hästbo.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 11,000: —

Å linjen Krylbo—Ånge förekomma särskilt under tiden för träkolstransporterna avsevärt långa godståg. Enligt undersökning, som verkstälts av styrelsen, kräva dessa tåg vid möte ett hinderfritt spårutrymme av 600 meter. För beredande av dylikt, så att tvenne långa godståg kunna mötas, utan att det ena behöver sönderdelas, vilket medför tidsutdräkt, och för övrigt i trafiksäkerhetens intresse, såsom av 1912 års kommission för trafiksäkerheten framhållits, bör undvikas, är av behovet påkallat att förlänga tågspåren å stationen.

[5.]

Vid Yttersjön.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 12,000: —

På grund av det 26,4 kilometer långa avståndet mellan Ekträsk och Hällnäs måste tågmöten förläggas till den mellan nämnda stationer liggande håll- och lastplatsen Yttersjön.

Som det nuvarande sidospåret därstädes användes för lossning och lastning av vagnslastgods, är det således nödvändigt att utlägga ännu ett sidospår för detta ändamål.

Vid Koskullskulle.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 14,000: —

Sedan Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag utvidgat sin malmtrafik och förlagt en del till Vitåfors, beläget omkring 3 kilometer norr om Koskullskulle, och meddelat att ytterligare utvidgning i samma riktning kommer att ske, erfordras större spårutrymme å sistnämnda lastplats, där för en ekonomisk skötsel av trafiken uppställningen och rangeringen av malmvagnarna bör äga rum. Hela antalet till- och avkopplade vagnar i medeltal per dag utgjorde år 1909 65 stycken och år 1912 93 stycken. Under innevarande år har den normala omsättningen av enbart malmvagnar uppgått till 120 stycken per dag, varav 75 stycken tillförts från Vitåfors. Då utrymmet å bangården för närvarande medgiver uppställning av ett 40-tal vagnar för malmtrafiken från Vitåfors, erfordras således utökning av uppställningsspåren för ytterligare ett 30-tal, och avser den nu föreslagna utvidgningen att tillfredsställa detta trängande behov.

Vid Kiruna.

Utvidgning av spårsystemet ..... kr. 20,000: —

På grund av den alltjämt växande trafiken har den s. k. personbangården visat sig mer och mer otillräcklig, och gäller detta i särskild grad utrymmet vid lastkaj och frilastspår.

En utvidgning av denna del av spårsystemet samt förlängning av lastkajen är därför av behovet påkallad inom närmaste tiden, och anser styrelsen därför, att detta arbete med det snaraste bör komma till utförande.

3:o) Övriga anläggningar.

Vid Adolfsberg.

Utvidgning av hållplatsen ..... kr. 29,000: —

Stationsanordningarna vid hållplatsen, belägen 5 kilometer från Örebro stad, hava länge visat sig otillräckliga, och har trafiken vid densamma alltjämt ökat. Antalet avgående och ankommande resande utgjorde sålunda år 1913 114,389 stycken.

[5.]

Sedan flera år tillbaka har platsen varit en mycket besökt bad- och brunnsort, var- till kommer att Örebro stad dit förlagt en större sjukhusanläggning. De nu begärda medlen skulle användas för utläggning av ett rundspår och därmed sammanhängande arbeten för underlättande av driften samt uppförande av en från Örebro södra flyttad biljettkiosk. Den för anläggningen erforderliga marken överlämnas enligt mellan styrelsen och Örebro stad träffad överenskommelse gravationsfri av staden.

Vid Katrineholm.

Anordnande av gatubro över bangården ..... kr. 95,000: —

Ombyggnad och utvidgning av Katrineholms bangård har länge visat sig be- hövlig, och är förslag härutinnan under utarbetande inom järnvägsstyrelsen.

För att kunna genomföra detsamma har det dock visat sig nödvändigt att först uppföra en ny gatubro över bangården med öppning för 6 spår i stället för den nu- varande bron över 2 spår.

Detta är desto mer angeläget, som nuvarande korsningen i plan mellan Träd- gårdsgatan och bangårdens spårssystem, vilken korsning är till stort hinder vid tra- fikens skötande och till stor fara för de vägfarande, härigenom skulle bortfalla, varom preliminär överenskommelse är träffad med samhället.

Vid Krylbo.

Anordnande av gångbro ..... kr. 22,000: —

Under nuvarande förhållanden äger å Krylbo bangård en livlig gångtrafik rum tvärs över spåren. Orsaken härtill är dels att söka i, att godsmagasinet och gods- expeditionen äro förlagda på var sin sida om banan, och dels uti, att Krylbo sam- hälle är beläget på båda sidor om järnvägen. Ett strängt fasthållande av ett förbud att passera spårssystemet skulle därför förorsaka samhällets invånare stora svårigheter. Då invånarantalet i samhället för närvarande uppgår till omkring 2,000 personer, har gångtrafiken över bangården blivit högst betydande. Utom att detta vållar svåra hinder för trafikrörelsen, innebär det stor risk för alla dem, som passera banan. Också har här, utom alla tillbud till olyckor, flera svåra olycksfall med dödlig ut- gång inträffat under de senare åren.

Såsom bevis på järnvägstrafikens omfattning å stationen må anföras, att an- talet tåg samt till- och avkopplade vagnar per dag utgjorde under sistlidet år 51 stycken respektive 958 stycken.

På grund av ovannämnda orsaker har styrelsen, då det ej låter sig göra att helt avlysa gångtrafiken, ansett nödvändigt att nu begära medel till anordnande av en gångbro över bangården. Som en sådan gångbro skulle medföra stora fördelar även för samhället, har detta förbundit sig att med 6,000 kronor bidraga till anlägg- ningen i fråga. Då de beräknade kostnaderna för bron uppgå till sammanlagt 28,000 kronor, kommer således på statens järnvägars del ett belopp av 22,000 kronor.

Vid Hallsberg.

Uppförande av vattentorn ..... kr. 10,500: —

Vattenförbrukningen vid Hallsberg har under senare år betydligt tilltagit dels på grund av stegrad trafik, dels på grund av de nyare lokomotivens större tendrar,

[5.]

vilket medfört, att lokomotiven kunna passera vissa mellanstationer utan att taga vatten. För närvarande uppgår vattenförbrukningen per dygn till 300 kubikmeter, och för att fylla detta behov finnes ett cisternutrymme av tillsammans 80 kubikmeter, varav en cistern om 16 kubikmeter är reserverad för dricksvatten. Detta utrymme är otillräckligt, varför det är behöfvligt, att ett nytt vattentorn uppföres med 100 kubikmeters rymd.

Vid Frösunda.

Anordningar för koltag, slaggnings och sandutlämning till lokomotiv ... kr. 95,000: —

Sedan 1912 års riksdag beviljat medel för påbörjande av ny lokomotivstation vid driftbangården vid Frösunda, kommer en mycket stor del av lokomotivrörelsen i Stockholm att vara samlad i Frösunda. För att så mycket som möjligt nedbringa driftkostnaderna genom ett rationellt ordnande av lokomotivens kolning och slaggnings samt förseende med sand böra särskilda mekaniska anordningar härför komma till utförande, av vilka särskilt kolgivningsanordningen bör utföras av ny och arbetsbesparande, i Amerika under senare åren i mycket stor utsträckning införd typ. Denna anordning har av styrelsen tidigare omnämnts i underdånig skrivelse den 20 mars 1913 angående riksdagens andra kammars motion nr 248. Av denna skrivelse framgår jämväl den ekonomiska fördelen av anordningen i fråga. Kolförbrukningen vid lokomotivstationen med den storlek, som nu är beslutad, uppgår till omkring 30,000 ton per år, och lossnings- och upplägningskostnad per ton kol med den ifrågasatta anordningen har beräknats till omkring 40 öre. Motsvarande kostnad vid Tomtebodas lokomotivstation var år 1912 kronor 1,23 per ton. Besparingen vid Frösunda i jämförelse med Tomteboda skulle sålunda uppgå till 24,900 kronor per år.

Vid Billesholms gruva.

Nya vattentagningsanordningar ..... kr. 40,000: —

För närvarande erhålles vatten till lokomotiven å denna station från Höganäs—Billesholms aktiebolag, vilket bolag emellertid icke åtagit sig lämna mer än 18 kubikmeter per dygn. Denna kvantitet är numera otillräcklig, och då lokomotiven icke heller å närliggande vattenstationer kunna få sitt behov av vatten fyllt vid alla tillfällen, har följden blivit, att vagnar tidtals måst avkopplas från tågen. För att afhjälpa detta missförhållande måste ny vattenstation anläggas. Vatten till denna skulle tagas från ett i närheten av järnvägens område befintligt gruvschakt, varifrån uppföras minst 2 kubikmeter vatten per minut. Av detta vatten skulle erforderlig mängd ledas till en samlingsbrunn inom järnvägens område och därifrån pumpas upp till ett vattentorn med reningsverk för att därifrån distribueras till vattenkastare å bangården. Härigenom skulle vattentagningen i Åstorp kunna upphöra, varigenom uppstår en besparing av omkring 1,800 kronor per år.

Vid Hälsingborgs ångf.

Vattentorn med reningsverk..... kr. 25,000: —

Det vatten, som i Hälsingborgs ångfärjestation finnes tillgängligt för utlämning till lokomotiven, är synnerligen hårt och olämpligt till matarvatten för ångpannor.

Det är därför önskvärt, att detsamma underkastas kemisk rening. En reningsanläggning förutsätter emellertid vattentorn, vilket hittills icke varit behöfligt, emedan vatten erhålles från stadens vattenledning. Tillkomsten av vattentorn medför därjämte den fördelen, att reserv av vatten kan erhållas.

Vid Östersund.

Uppförande av fristående vattentorn med sugbrunn och ledning ..... kr. 32,000: —

För närvarande erhålles vatten från lokomotivstationen från stadens vattenledning, och har anordnandet av egen vattenuppföring fått anstå i avvaktan på ny lokomotivstations färdigställande. Sedan de nya stallarna numera tagits i bruk, bör emellertid vattenfrågan ordnas. Som stadens pris på vatten är ganska högt, 15 öre per kubikmeter, och stallarnas läge omedelbart vid Storsjön är gynnsamt för egen vattenuppföring, erhålles en avsevärd besparing genom den föreslagna anläggningen. Efter avdrag av driftkostnaderna samt ränta och amortering å anläggningskostnaderna beräknas uppkomma en årlig vinst av omkring 10,000 kronor.

Vid Ånge.

Vattenledning med självtryck till nya lokomotivstationen..... kr. 23,000: —

För närvarande sker vattenuppföring för lokomotivstationen medelst en pump, driven med ånga, och äro driftkostnaderna härför rätt avsevärda. På grund av läget av de nya lokomotivstallar, till vilka medel beviljades av 1913 års riksdag, har det emellertid visat sig möjligt att erhålla vatten medelst självrinning från en bäck, som ligger på härför tillräcklig höjd över bangårdsplanet. Denna anordning skulle efter avdrag av ränta och amortering på anläggningskostnaden medföra en årlig besparing av närmare 3,000 kronor.

Å riksgränsbanan anser styrelsen, att vad som kan göras för beredande av drägligare förhållanden för den personal, som därstädes är bosatt, bör i möjligaste mån komma till genomförande. Ett steg i denna riktning är enligt styrelsens mening införande av vattenledning i boställshusen. De synnerligen hårda klimatiska förhållandena medföra nämligen stora svårigheter för personalen vid vattenhämtning utomhus vintertid. Med anledning härav föreslår styrelsen, att följande arbeten att börja med komma till utförande.

Vid Abisko.

Framdragandet av vatten- och avloppsledning till boställshusen ..... kr. 17,500: —

Vatten- och avloppsledning finnes sedan år 1909 nedlagd i bangården för lokomotivstationens behov, varför nu begärda medel äro ämnade att användas för fram- och indragandet av densamma till samtliga boställshus därstädes.

[5.]

Vid Malmberget.

Anordnande av vatten- och avloppsledning..... kr. 24,000: —

För närvarande finnes vattenledning framdragen till vattenposter i närheten av boställshusen.

Vid Kiruna.

Anordnande av elektrisk belysning i boställshusen m. m..... kr. 30,000: —

Sedan den elektriska driften kommit i gång å linjen Kiruna—Riksgränsen och sålunda elektrisk energi finnes tillgänglig å denna handel, har styrelsen ansett välbetänkt och behjärtansvärt att söka bereda personalen i dessa nordliga trakter med dessas långa mörka vintrar den trevnad, som bör anses förenad med elektrisk belysnings inledande i bostadslägenheterna. Som en början i denna riktning får styrelsen nu föreslå, att dylik belysning må få anordnas i bostadshusen i Kiruna, vilken anordning drager en kostnad av 30,000 kronor.

4:o Större arbeten.

*Vid Norrköping.**Anläggningar vid nya lokomotivstationen.*

Revisionsverkstad	kr. 88,000: —
Personalhus	» 36,000: —
Ångcentral och förråd	» 63,000: —

På grund av statsbanans Järna—Norrköping inledande till Norrköping kommer denna station att ombyggas, och äro i samband härmed nya lokomotivstallar därstädes under uppförande, vilka stallar dels ersätta de nu befintliga, för vilka kostnaden bestrides av medel ur förnyelsefonden, dels motsvara den ökning, som påkallas till följd av den nya banans tillkomst. Kostnaden för sistnämnda del av stallarna bestrides av anslaget för järnvägsbyggnader. Vid den nya lokomotivstationen böra emellertid vissa kompletterande anläggningar komma till utförande. Dessa anläggningar äro nämligen av stor vikt och betydelse för en ekonomisk och rationell skötsel av lokomotivtjänsten.

Revisionsverkstad: I och med Järna—Norrköpingbanans fullbordande kommer Norrköping att bliva en lokomotivstation av stor betydelse med ett avsevärt antal lokomotiv dels där stationerade, dels tillhörande andra lokomotivstationer, men där överliggande. För de periodiska undersökningarna och revisionerna ävensom för mindre underhållsarbeten är en dylik verkstad behövlig. På grund av Norrköpings läge på långt avstånd från huvudverkstäderna är en dylik mindre verkstad behövlig även för vissa underhållsarbeten i fråga om vagnparken.

Personalhus: Vid lokomotivstationen kommer att sysselsättas en talrik personal dels stationär — vagn- och stallkarlar och reparatörer — dels åkande, för vilken personal jämlikt lagen om arbetarskydd av den 29 juni 1912 erfordras rum för tvättning, för ombyte och förvaring av kläder samt för intagande av måltider. Vidare skulle i byggnaden inrymmas expeditjonsrum för lokomotivmästare och stallförman samt rum för vakthavande reservpersonal.

Ångcentral och förråd: Vid en anläggning med den omfattning, som här är fråga, blir uppvärmning med lokal eldning synnerligen dyrbar, varför uppvärmningen bör ske från en central anläggning medelst ånga. I samma hus skulle även inrymmas mindre förrådslokal, badlokal för personalen samt under förrådet källare för stationens oljeförråd.

[5.]

Vid Örnsköldsvik.

Anordnande av kaj för kolemtagning samt upplagsplats för stenköl kr. 187,000: —

Örnsköldsvik är numera en ganska betydande importhamn för stenköl, och kommer stenköl att även framdeles där intagas till den mängd, som svarar mot behovet å de lokomotivstationer, vilka för närvarande förses med kol från denna importhamn. För närvarande intagas i Örnsköldsvik omkring 30,000 ton kol per år, och denna kvantitet kommer att ökas i samma mån, som trafiken tilltager. Den kaj, vid vilken kolångarna lossas, är emellertid av primitiv beskaffenhet och tarvar betydande underhåll. Vidare äro kolbasen otillräckliga och belägna rätt långt från varandra, varigenom kollossningen fördyras. Slutligen saknas alla maskinella anordningar för underlättande av kolens mottagning och distribuering.

De föreslagna anläggningarna, som vid behov kunna utvidgas, avse att avhjälpa dessa olägenheter och sålunda betydligt nedbringa kostnaderna för kolens lossning och läggande i upplag. Kajbyggnaden är avsedd att utföras så solid, att underhållskostnaden blir högst obetydlig. Innanför densamma anordnas ett nytt kolupplag i anslutning till ett förut befintligt. Härigenom erhålles tillräckligt utrymme i omedelbar närhet av lossningsplatsen för de kol, som behöva läggas i upplag i Örnsköldsvik. Om medel för den ifrågasatta anläggningen beviljas, har styrelsen för avsikt att av tillgängliga anslagsmedel för nya inventarier anskaffa en portalkran, flyttbar längs kajen, för utlossning av kolen. En sådan kran kan icke uppställas på nuvarande provisoriska kaj.

Om dessa anläggningar komma till utförande, kommer lossningskostnaden för stenköl att nedbringas från nuvarande pris kronor 1,15 per ton till omkring 60 öre per ton, inberäknat ränta och amortering å kranen. Denna kostnad kan ganska noggrant beräknas, emedan liknande anordning för kolemtagning sedan ett par år tillbaka kommit till användning i Luleå. Vid en årlig importmängd till Örnsköldsvik av 30,000 ton skulle alltså erhållas en besparing av omkring 16,500 kronor per år. Därtill kommer fördelen av snabbare utlossning av kolen och därmed följande förkortning av liggetiden för de lossande ångbåtarna.

Ny bro över Öre älv med tillhörande linjeomläggning..... kr. 300,000: —

Sedan de nu pågående ombyggnaderna av broarna över Dalälven vid Krylbo och över Ljusnan vid Edänge blivit avslutade, vilket beräknas inträffa i början av år 1916, äro samtliga broar på linjen Krylbo—Nyåker ombyggda eller förstärkta för 18 tons lokomotivaxeltryck, så att desamma förmå uppbära statens järnvägars tyngsta lokomotivtyper.

Fördelen med att kunna insätta tyngre lokomotivtyper på linjen Mellansel—Vännäs kan emellertid icke utnyttjas, förrän broarna på linjen Nyåker—Vännäs blivit ombyggda eller förstärkta för 18 tons axeltryck, enär lokomotivstallar och vändskivor endast finnas anordnade i ändstationerna på linjen Mellansel—Vännäs. Det är där-

[5.]

för järnvägsstyrelsens avsikt att snarast möjligt gå i författning om förstärkning eller ombyggnad av broarna på linjen Nyåker—Vännäs.

Av nämnda broar kommer arbetet med bron över Öre älv strax norr om Nyåker station att vara av mera genomgripande natur, under det att övriga broar på linjen i fråga endast komma att erfordra arbeten av jämförelsevis mindre omfattning.

Bron över Öre älv byggdes år 1891 och har i likhet med den numera ombyggda bron över Ångermanälven vid Forsmo och andra broar på norra stambanan beräknats och konstruerats för en avsevärt mindre belastning än den, som numera lägges till grund för beräkning och konstruktion av brobyggnader vid statens järnvägar. Sålunda motsvarar bärformågan hos brospannen och järnpelarna endast cirka 55 % av nu gällande belastningar.

I konstruktivt hänseende är bron utbildad med en till ytterlighet driven sparsamhet i avseende på järnåtgången, så att exempelvis plåttjocklekar i viktiga bärande konstruktionsdelar endast uppgå till cirka 67 % av de numera såsom minimum tillåtna.

Den konstruktiva utbildningen av knutpunkterna i brons huvudreglar och framför allt den för bottenflänsarna valda korsformiga tvärsektionen, som icke medger panitning av förstärkningsjärn i tillräcklig mängd, omöjliggöra förstärkning av den gamla järnöverbyggnaden.

Ett utbyte under pågående trafik av den gamla överbyggnaden mot en ny på den gamlas plats är icke möjlig på grund av den stora höjden hos de därav föranledda, omfattande ställningsbyggnaderna.

Utförandet under pågående trafik av en ny järnöverbyggnad omkring den gamla är heller icke möjlig, varför brons ombyggnad i nytt broläge vid sidan om den gamla måste förutsättas.

Enär linjen invid den nuvarande bron såväl i plan som i profil har ett ogynnsamt läge med skarpa kurvor och starka lutningar på ömse sidor och omedelbart invid brons landfästen, har det nya brostället genom en linjeomläggning på cirka 1,500 meters längd förlagts cirka 140 meter nedanför det nuvarande, varigenom en väsentlig ökning av kurvradierna invid bron på ömse sidor om älven och en fördubbling av horisontalplanet längd vid brostället åstadkommes.

Styrelsen får i detta sammanhang anföras, att här gjorda underdåniga framställning av särskilt anslag för ett brouthbytte, enligt den uppgjorda planen, är det sista äskandet i denna riktning för norra stambanan, som från styrelsen framkommer, enär sedan återstående förstärknings- och ombyggnadsarbeten å broar å denna linje endast äro av mindre omfång och avsedda att bestridas med medel ur förnyelsefonden.

Kostnaderna för brons ombyggnad och linjens omläggning, vilka arbeten böra utföras under loppet av två år, äro beräknade till 710,000 respektive 140,000 kronor, varför styrelsen föreslår att 300,000 kronor måtte anvisas att utgå under år 1916 och återstoden 550,000 kronor under år 1917.

Vid Örebro, centralverkstaden.

Utvidgning av lokomotivverkstaden	kr. 119,000:—
Komplettering av vagnverkstaden	» 40,000:—

Centralverkstadens lokomotivverkstad har för närvarande en storlek, som motsvarar behovet till och med år 1916. Under detta år bör alltså en tillbyggnad färdigställas, för att verkstaden från och med år 1917 skall kunna fylla sitt ändamål

[5.]

att utföra de större reparationerna å lokomotivparken. I denna tillbyggnad skulle jämväl inrymmas metallgjuteri och kopparslageri, vilka avdelningar nu hava sin plats i en provisorisk utbyggnad av trä på lokomotivverkstadens norra gavel. Den ökning i utrymme, som dessa avdelningar härigenom erhålla, torde visserligen icke komma att motsvara behovet under någon längre tid framåt, men det är i hög grad behöfligt, att den nuvarande träbyggnaden snarast försvinner på grund av dess eldfarliga karaktär, som innebär fara jämväl för den med densamma hopbyggda dyrbara lokomotivverkstaden. Då det i förslaget tillämnade utrymmet för metallgjuteri och kopparslageri blir för ändamålet otillräckligt eller behöfligt för lokomotivverkstaden, torde det bliva nödvändigt att för nämnda hjälpverkstäder uppföra en särskild byggnad.

Uti underdånig skrivelse den 23 oktober 1913 hemställdes om medel till byggnad för vissa avdelningar i vagnverkstaden. Sedan i följd härav anslag av 1914 års riksdag beviljats, komma dessa avdelningar att utflyttas från vagnverkstadens huvudbyggnad. Det därigenom ledigblivna utrymmet i vagnverkstaden är behöfligt för utvidgning av målar- och snickarverkstäderna, vilkas nuvarande lokaler äro otillräckliga på grund av den starka ökningen av vagnreparationerna. I den ifrågasvarande delen av vagnverkstaden erfordras på grund härav vissa kompletteringsarbeten, bestående av grunder för arbetsmaskiner, kraft- och belysningsledningar etc.

Telegraf- och sektionstelefonledningar ..... kr. 102,900: —

Nya *telegrafledningar* äro erforderliga å linjerna:

Stockholms central—Sala,

Göteborg—Alingsås,

Bollnäs—Ljusdal och

Bräcke—Östersund i och för underlättande av ordergivning huvudsakligen rörande tågledningen vid större trafik.

Dessutom är erforderligt, att längs stationerna å linjen Stockholm norra—Järva samt å andra platser, där svårigheter möta att på tillfredsställande sätt anordna luftledningar, i stället nedlägga kablar.

Dessa arbeten beräknas draga en kostnad av 52,900 kronor.

Sektionstelefonledningar, varmed avses telefonledningar, som förbinda trafiksektions huvudstation med övriga stationer inom sektionen, äro erforderliga för möjliggörande av snabb och tillförlitlig befordran av meddelanden och order direkt mellan tågledaren och stationerna. Denna anordning avser sålunda att avhjälpa den bristfälliga kommunikationen i enstaka fall mellan stationerna å linjen och den tjänstgörande tågledaren, vilket av 1912 års kommission för trafiksäkerheten berörts i samband med behandling av tågledningen.

Dylka ledningar äro särskilt erforderliga å sektioner med stark trafik, och anser styrelsen, att sådan telefonledning i första hand bör införas å linjen Stockholms central—Hallsberg. Kostnaden för densamma beräknas till 50,000 kronor.

5:o) **Växel- och signalsäkerhetsanläggningar** ..... kr. 800,000: —

Med hänvisning till vad järnvägsstyrelsen i sin underdåniga framställning den 29 oktober 1912 anført angående önskvärdheten av, att genomförandet av behöfliga växel- och signalsäkerhetsanläggningar vid stationer kunde bedrivas hastigare än som hittills skett, har styrelsen föreslagit, att i likhet med för innevarande år även under

- [5.] år 1916 för dylika anläggningar skulle anvisas ett belopp av 800,000 kronor. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar skola utföras för ett antal huvud- och grenstationer söder om Krylbo, vilka anläggningar kräva jämförelsevis höga kostnader, varför anslagsbeloppet jämväl av denna anledning anses böra utgå med samma belopp som för innevarande år.

6:o) Diverse arbeten ..... kr. 800,000: —

I förestående anslagssumma är inberäknad sammanlagda kostnaden för sådana mindre nybyggnader, vilka var för sig beräknas betinga en kostnad, understigande 10,000 kronor, och vilka därför ej intagits bland ovanstående, särskilt omnämnda arbeten.

Till stöd för anslagskravet i övrigt vill styrelsen, i likhet med vad som under de senare åren skett, i underdånighet framhålla, hurusom i betraktande av statsbanenätets och trafikens utveckling det måste anses av nöden att för diverse arbeten hava erforderliga medel tillgängliga även för tillgodoseende av sådana behov, som icke längre tid i förväg kunnat förutses, men dock måste utan uppskov fyllas.

Som erfarenheten dock visat, att det under de senare åren — sedan år 1910 — anvisade anslaget å 500,000 kronor varit otillräckligt, så att många hithörande arbeten, vilka varit av brådskande natur, måst på grund av brist på medel uppskjutas till ett kommande år till men för den rationella driften, har styrelsen funnit nödvändigt att föreslå det här ovan upptagna högre beloppet, 800,000 kronor.

Till Eders Kungl. Maj:ts beaktande får styrelsen i underdånighet påvisa, vad styrelsen redan i början av denna underdåniga framställning framhållit, att totalbeloppet av styrelsens äskande ändock avsevärt understiger, vad styrelsen de senare åren ansett behövt för utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.»

Av de begärda anslagen skulle således användas:

för husbyggnader: boställshus	kronor	386,900: —
övriga byggnader	»	52,000: —
» spåranordningar	»	681,400: —
» övriga anläggningar	»	443,000: —
» större arbeten	»	935,900: —
» växel- och signalsäkerhetsanläggningar	»	800,000: —
» diverse arbeten	»	800,000: —

Summa kronor 4,099,200: —

Då det emellertid är av vikt, att åtskilliga av de sålunda föreslagna arbetena redan under år 1915 helt eller delvis komma till utförande, har järnvägsstyrelsen hemställt, att under nämnda år ställes till styrelsens förfogande ett belopp av 800,000 kronor, avsett för nedanstående arbeten, nämligen

för inköp av fastighet vid Stockholms central	kronor 275,000: —	[5.]
» utvidgning av spårsystemet vid Kristinehamn ...	» 74,000: —	
» uppförande av vägbro vid Katrineholm	» 95,000: —	
» anläggning av fullständig station vid Valtorp ...	» 68,000: —	
» fortsatt utbyggande av Höganäs station	» 50,000: —	
» påbörjande av en del övriga, förutnämnda arbeten	» 238,000: —	
Summa kronor 800,000: —		

Förutom ovannämnda anslagssumma 4,099,200 kronor anholder styrelsen, att följande belopp måtte under år 1916 ställas till styrelsens förfogande för *fullföljande av nedanstående redan beslutade arbeten*, vilka jämväl böra föras under anslagstiteln »nybyggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar», nämligen

» *Vid Örebro, centralverkstaden.*

Verkstadsanläggningar m. m. .... kr. 230,000: —

Vid 1914 års riksdag beslutades, bland annat, anordnande av plåtslagarverkstad, verkstadsbyggnad för vagnverkstad, innehållande smedja, fjäderverkstad, babbitsgjuteri, anordningar för riktning och betoning av vagnbeklädnadsplåt m. m. samt slutligen vissa spåranordningar för en beräknad kostnad av sammanlagt 530,000 kronor. Av detta belopp beviljades för år 1915 300,000 kronor, varför styrelsen nu får anhålla, att de återstående 230,000 kronor må ställas till styrelsens disposition år 1916.

Vid Hässleholm.

Utvidgning av spårsystemet och uppförande av omlastningsskjul..... kr. 100,000: —

1914 års riksdag har beslutat utvidgning av spårsystemet och uppförande av omlastningsskjul vid Hässleholm för en beräknad kostnad av 429,000 kronor. Av detta belopp beviljades 329,000 kronor för år 1915, varför styrelsen nu får anhålla, att de återstående, 100,000 kronor, må ställas till styrelsens förfogande år 1916.

Vid Norrköping.

Ombyggnad och utvidgning av spårsystemet..... kr. 400,000: —

I sin förflidit år ingivna underdåniga framställning om anslag för nya byggnader och anläggningar hemställde styrelsen, bland annat, även om ett anslag å 400,000 kronor för att i samband med den nya Järna—Norrköpingsbanans inledande å Norrköpings station vidtaga vissa utvidgningsarbeten å nämnda bangård. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten, som beräknades till 1,025,000 kronor, skulle dels till ett belopp av 160,000 kronor bestridas av medel ur förnyelsefonden, dels med 465,000 kronor utgå av anslaget för ovannämnda statsbanebyggnad, dels slutligen med 400,000 kronor bestridas av det ovan begärda anslaget. Beloppet i fråga upp-

[5.]

togs dock ej av Eders Kungl. Maj:t i årets anslagsäskande, utan skulle därmed anstå, enligt vad departementschefen vid föredragning av förslaget till proposition härom anført till statsrådsprotokollet, av den orsak, att arbetet kunde påbörjas med de till disposition stående byggnadsmedlen.

Då arbetet nu fortskridit så, att anslaget i fråga beräknas erforderligt till år 1916, får styrelsen i underdånighet anhålla, att det då ställes till styrelsens disposition.»

*Departements-
chefen.*

Vid granskning av järnvägsstyrelsens i punkterna 5—9 omförmälda anslagskrav, sedda i ett sammanhang, finner man, att styrelsen tydligen ställt sig till efterrättelse Kungl. Maj:ts anmodan att med hänsyn till de rådande förhållandena längst möjligt inskränka sig. Anslagskraven äro sålunda påfallande mindre än under senaste åren, något som också av styrelsen särskilt framhålles.

Detta har emellertid endast kunnat ske genom undanskjutande av en mängd större eller mindre för statsbanornas jämna utveckling i och för sig erforderliga arbeten, och det kan ej annat än väcka betänkligheter att göra allt för långt gående inskränkningar i anslagsbeloppen. Redan förut är för Kungl. Maj:t bekant den av järnvägsstyrelsen år 1913 framlagda utredningen av behovet av nya byggnader och anläggningar, som under tioårsperioden 1914—1923 borde ifrågakomma vid statens järnvägar. Denna utredning, till vars i många hänseenden beaktansvärda förslag jag läser få återkomma, torde få anses giva en klar bild av det behov av kapitalutlägg, som är för handen för att statsjärnvägarna skola kunna hållas uppe på den nivå, som den allttjämt växande trafiken kräver. Inom järnvägsstyrelsen har gjorts en bearbetning av de i tioårsutredningens bilaga Ö samlade uppgifterna om beräknade framtida kostnader för vissa arbeten, därvid hänsyn tagits till den erfarenhet, som vunnits angående fördelningen av kostnaderna för grupper eller delar av arbeten på anslagsmedel och på förnyelsefonden. Enligt denna bearbetning skulle i ungefärligt genomsnitt per år hava erfordrats för utförande av arbeten av den natur, varom här är fråga, ett belopp av i runt tal minst 13,800,000 kronor. I själva verket har dock för år 1914 anslagits endast omkring 11,300,000 kronor och för 1915 endast omkring 11,400,000 kronor. Av järnvägsstyrelsen äskas nu i runt tal 11,500,000 kronor.

Jag tillåter mig i detta sammanhang påpeka, att redan nu flera symptom börja tyda därpå, att trafiken på statens järnvägar hastigt närmar sig gränsen för den kapacitet de äga med deras nuvarande utrustning. Särskilt gäller detta de sydligare, livligast trafikerade linjerna. Trafikstockningar uppträda sålunda allt oftare till förfång för rörelsen; det blir allt svårare att uppgöra och vidmakthålla godstransport-

planerna på sätt, som allmänheten har rätt att kräva. Vagnsbristen gör sig år från år allt mera kännbar och ökas genom den ävenledes förefintliga bristen på dragkraft, som menligt inverkar på vagnsomsättningen. Klagomål från affärsvärlden börja också allt oftare höras. Då så är fallet för närvarande, måste än brydsammare förhållanden vara att vänta, om efter krigets slut högkonjunktur möjligen skulle inträda och samtidigt därmed från handels och industriens sida uppställas ökade krav på kommunikationerna. Det hade därför varit synnerligen önskvärt att beträffande anslagen till nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar närmare kunna följa den plan, som en gång av järnvägsstyrelsen framlagts. Därför talar även den omständigheten, att vad som nu av nödtvång hålles tillbaka i mycket nära framtid måste tagas igen genom större årliga anslag. Under trycket av den nuvarande situationen har jag emellertid icke ens ansett mig kunna i allo biträda de anslag, som av järnvägsstyrelsen begärts, utan har efter överläggning med chefen för statens järnvägar funnit mig böra föreslå vissa inskränkningar, därvid jag till en början upptager till behandling de här förut i denna punkt specificerade anslagsfrågorna.

Jag erinrar emellertid först, att järnvägsstyrelsen i skrivelse den 12 december 1914 återkallat sin framställning angående anvisande av medel för anordnande av vattenledning med självtryck till den nya *lokomotivstationen vid Ange*. Det har nämligen med hänsyn till erfarenheten under höstens ovanliga vattenbrist visat sig nödigt att göra ytterligare undersökningar i saken.

Det till inköp föreslagna *bostadshuset vid Centralstationen* torde icke böra nu förekomma till förvärvande. Därvid uppoffras visserligen ett tillfälle att erhålla bostäder nära stationen för en del tjänstemän, vilka vore önskvärt hava boende i stationens omedelbara närhet för att möta ofta uppträdande plötsliga behov av förstärkningspersonal. Likaså föresattes nu möjligheten att förvärva en fastighet, som ligger synnerligen gynnsamt till för framtida utveckling av statens järnvägars anläggningar vid Stockholms centralstation. Då det emellertid icke torde möta oöverkomliga svårigheter att genom förhyrning anskaffa icke allt för avlägset från stationen befintliga lägenheter i staden, har jag såsom nämnt ansett frågan böra tillsvidare undanskjutas.

Ombyggnaden av *stationshuset i Älmhult*, vilken skulle utföras huvudsakligen för att bereda postverket lokaler, kan enligt av mig från vederbörande verk införskaffad uppgift anstå ett år. Möjlighet har nämligen uppträtt för postverket att ytterligare för ett år få förhyra sina nu disponerade lokaler i Älmhult. Vissa anordningar för *vattengivning till lokomotiven vid Hallsbergs station och Hålsingborgs ång-*

[5.] *färjestation* torde ävenledes kunna anstå. Detsamma är fallet med *anordningarna för indragning av vattenledning i personalens bostäder i Malmberget*, där vattenposter redan äro framdragna nära bostadshusen.

Såsom järnvägsstyrelsen påpekat, hemställde styrelsen redan år 1913, att erforderliga medel måtte anvisas för förändring av hållplatsen *Valtorp* till station. Föredragande departementschefen ansåg emellertid arbetet vara av beskaffenhet att utan allvarliga olägenheter kunna uppskjutas till ett annat år.

I vad framställningen avser beredande av förbättrade och utvidgade stationsanordningar för tillgodoseende av ortens behov synes mig, som om anläggningen ej vore av mera trängande beskaffenhet, än att med densamma skall kunna anstå ännu ett år. Emellertid innebär förslaget även anordnande av mötesspår å sträckan Falköping-Ranten—Stenstorp, vilken har en längd av 15 kilometer. Då behovet av ett mötesspår å denna sträcka ur tåglednings- och trafiksäkerhetssynpunkt är trängande, torde för år 1916 böra anvisas ett belopp av 35,000 kronor, för vilket ett första mötesspår kan utläggas, varemot med övriga arbeten å stationen synes böra anstå, tills gynnsammare tider inträda.

Beträffande håll- och lastplats jämte mötesspår vid *Blädinge* torde enahanda synpunkt kunna anläggas. Anordnande av håll- och lastplats synes sålunda utan större olägenhet kunna uppskjutas, varemot medel för utläggande av ett mötesspår böra beredas. Därest ett belopp av 30,000 kronor anvisas, skulle detta mötesspår kunna utläggas och i samband därmed en del andra för en blivande håll- och lastplats i första hand erforderliga anordningar kunna vidtagas. Med platsens vidare utbyggnad skulle då anstå till ett senare år.

Jag behjärtar de skäl som styrelsen anført för *ombyggnaden av bron över Öre älv*. Det torde nämligen vara synnerligen angeläget, att så stor del av norra stambanan som möjligt göres likvärdig i trafikeringshänseende. Jag har emellertid ansett, att anslaget för brons ombyggnad utan större olägenhet skulle kunna fördelas på flera år, och föreslår därför, att nu endast 100,000 kronor måtte för detta ändamål äskas.

I avseende å *Örebro centralverkstäder* erinrar jag, att järnvägsstyrelsen i skrivelse den 23 oktober 1913 gjorde framställning om anvisande av 530,000 kronor för utvidgning av desamma. Av detta belopp avsågs till spårväxelverkstad 290,000 kronor, till vagnverkstad 130,000 kronor och till spåranordningar 110,000 kronor. Föredragande departementschefen ansåg, på sätt han anført vid anmälan av ärendet den 14 januari 1914, att de föreslagna anordningarna borde komma

till utförande, men fann, att anslagen lämpligen borde fördelas på två år och att för år 1915 borde upptagas allenast 300,000 kronor. Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen i enlighet härmed gjorda framställning blev jämväl av riksdagen bifallen.

[5.]

I den föreliggande skrivelsen äskas 119,000 kronor för utvidgning av lokomotivverkstaden och 40,000 kronor till komplettering av vagnverkstaden eller sammanlagt 159,000 kronor. Ehuru väl järnvägsstyrelsens förslag med hänsyn till rådande förhållanden torde hava begränsats till ett mindre belopp, än vad eljest blivit fallet, har jag dock, efter samråd med styrelsen, kommit till det resultat, att med komplettering av vagnverkstaden kan anstå. Den föreslagna utvidgningen av lokomotivverkstaden synes mig däremot böra komma till stånd redan nu, enär dess bibehållande i nuvarande skick medför eldfara för där befintliga dyrbara maskiner och lokomotiv.

Det till *diverse arbeten* begärda anslaget, 800,000 kronor, överstiger med 300,000 det belopp, som under denna titel av riksdagen alltsedan år 1910 anvisats.

Enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat, har anslaget till diverse arbeten visat sig allt för litet. Anslaget har sålunda på senare tid ej medgivit beredande av medel åt distriktsförvaltningarna till de mindre anläggningar, vilkas utförande falla inom ramen för deras befogenhet.

Den stränga begränsning av anslagen för år 1916, som jag av omständigheterna nödgats här förorda, och den karaktär av reserv, detta anslag erhållit, kan visserligen förväntas framtvinga behov av att i högre grad än förut med anlitande av detta anslag få utföra enstaka, mindre omfattande anläggningar, innan särskilda medel för detta ändamål kunna äskas av riksdagen. En minskning av anslaget med 150,000 kronor till 650,000 kronor har dock synts mig utan olägenhet kunna ske.

Beträffande de anslag, som synes mig odelade böra utgå, tillåter jag mig anföra följande.

De av järnvägsstyrelsen föreslagna *husbyggnaderna vid Kimstad, Kopparåsen och Möckeln* liksom *vattenledningsanläggningen vid Abisko* samt *anordnande av belysning i boställshusen i Kiruna* torde av hänsyn till personalen icke böra undanskjutas. Vad särskilt beträffar det sistnämnda förslaget, ingår detta såsom ett led i järnvägsstyrelsens plan att bereda den utefter riksgränsbanan stationerade personalen, som lider under trycket av den långa mörka vintertiden, förmånen av elektriskt ljus inne i bostäderna. Jag har förvissat mig om, att fullföljandet av denna plan icke kommer att medföra några mera betydande ekonomiska konsekvenser för statsverket.

[5.] Den föreslagna tillbyggnaden av *stationshuset i Kävlinge* betingas uteslutande av postverkets behov av utvidgade lokaler. Här ligger denna lokalfråga så, att ett uppskov skulle medföra allvarliga olägenheter, vadan jag ansett mig böra förorda anslagspostens upptagande redan å 1916 års stat. Anordningen synes i och för sig ändamålsenlig och föranleder icke någon erinran från min sida.

Vad beträffar förslaget om uppförande av *bostadshus vid Notviken* för därvarande verkstadspersonal, erinrar jag, att järnvägsstyrelsen redan i samband med sina anslagsäskanden för år 1915 framlade förslag i detta avseende, innebärande, att sju bostadshus, vardera inrymmande fyra lägenheter om två rum och kök, skulle för ifrågasvarande ändamål uppföras. Vid föredragning av ärendet inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914 meddelade dåvarande departementschefen, att järnvägsstyrelsen på sin tid anmodats undersöka, huru åtgärder skulle kunna vidtagas för att ordna ifrågasvarande verkstadsarbetares bostadsförhållanden, vilka, såsom järnvägsstyrelsen omförmält, icke för närvarande vore tillfredsställande. Departementschefen hade därvid närmast tänkt sig en egnahemsanläggning med bidrag av statslån. Styrelsen hade emellertid ansett, att svårigheterna för en sådan anläggning vore alltför stora. Departementschefen fann det visserligen möjligt, att så vore förhållandet, men framhöll emellertid, att kostnaden för uppförande av bostadshus genom statens försorg, på sätt järnvägsstyrelsen föreslagit, också vore betydande. De föreslagna sju husen lämnade endast tillgång till bostäder för 28 av verkstadens omkring 140 arbetare, under det byggnadskostnaden för vart och ett av de föreslagna husen om fyra lägenheter uppginge till 23,000 kronor. Ett hus med motsvarande lägenhetsantal vid Laxå kunde däremot enligt järnvägsstyrelsens beräkning i ovan intagna skrivelse uppföras för 18,500 kronor. Det syntes departementschefen därför vara anledning att uppskjuta frågan ett år samt under tiden än en gång tillse, om icke någon annan utväg låte sig finna till bostadsfrågans lösning på ett för statsverket billigare, men det oaktat tillfredsställande sätt.

I enlighet med dessa direktiv har järnvägsstyrelsen nu framlagt ett förslag, som innebär att bostadsfrågan i huvudsak skulle lösas genom anordnandet av en egnahemskoloni på något avstånd från verkstaden. I fråga om detaljerna av förslaget hänvisar jag till styrelsens skrivelse. Huru detta försök kan komma att utfalla, är ännu för tidigt att bedöma, men tvivelsutan torde vara skäl avvakta, om icke bostadsbehovet på detta sätt kan i huvudsak tillgodoses.

Emellertid föreslår järnvägsstyrelsen, att genom statens järnvägars försorg beredes bostad åt ett antal verkstadsarbetare, vilka styrelsen av

praktiska skäl anser böra vara boende i omedelbart grannskap av verkstaden. Häremot synes mig ej heller vara något att invända. Förslaget innebär i detta avseende uppförande av tre bostadshus, vart och ett med fyra lägenheter om två rum och kök.

[5.]

Kostnaden har beräknats till 81,000 kronor, varav 75,000 kronor för själva boställshusen, således 25,000 kronor för varje, och 6,000 kronor för en byggnad, innehållande två för boställshusen behövliga tvättstugor. Till jämförelse ber jag få nämna, att 1914 års senare riksdag anslog ett belopp av 47,000 kronor för uppförande av två liknande boställshus i Kiruna; kostnaden för vardera av dessa byggnader utgör sålunda 23,500 kronor. För kirunabyggnaderna avsågs icke någon tvättstuga, beroende därpå, att boställshavarna kunde beredas tillfälle att använda redan befintliga tvättstugor i närheten av den plats, där de nya byggnaderna skola uppföras.

Husen i Kiruna kosta såsom nämnt 23,500 kronor eller ungefär samma belopp, vartill de vid 1914 års senare riksdag ifrågasatta boställshusen vid Notviken beräknades, medan de nu föreslagna, ävenledes för fyra bostadslägenheter avsedda byggnaderna beräknats till 25,000 kronor för varje hus. Anledningen till skillnaden är den, att de senare, nu ifrågasvarande husen äro avsedda att utföras efter en något större och förbättrad typ, enligt vilken var och en även av de i övre våningen befintliga lägenheterna erhåller särskild ingång. Då denna anordning, varigenom samtliga boställshavare bliva oberoende av varandra, innebär en avsevärd förbättring, har jag icke funnit mig böra göra någon erinran mot kostnadsberäkningen.

Styrelsen föreslår vissa *spåranordningar vid Kristinehamn* att utföras i sammanhang med stadens där pågående hamnbyggnad. Det torde vara angeläget, att spåranordningarna vid hamnen bliva ordnade samtidigt med att hamnen fullbordas och Trollhätte kanal öppnas. Jag har därför icke något att erinra mot styrelsens framställning i detta hänseende.

På grund av den överhandtagande trafiken vid *Adolfsberg* och *Kiruna* torde de föreslagna anläggningarna å dessa platser icke kunna uppskjutas.

Det är otvivelaktigt lämpligt att i anslutning till vid *Norrköping* pågående byggnad av lokomotivstallar utföra även de till lokomotivstationen anslutande, nu föreslagna anläggningarna av *revisionsverkstad*, *personarhus* och *ångcentral*.

Granskar man här efter järnvägsstyrelsens förut av mig ej vidrörda anslagskrav, skall man finna, att de uppdelas sig i två huvudgrupper, nämligen dels anläggningar, vilka betingas av önskvärdheten att kunna

[5.] göra direkt påvisbara besparingar i driftkostnaderna, dels anläggningar, vilka förutom ett höjande av banans och stationernas trafikkapacitet särskilt tillgodose trafiksäkerhetens olika krav.

Vad beträffar den första gruppen av anläggningar, vill jag nämna sammanförandet av *Höganäs* nuvarande två stationer till en samt utbyggandet av *Koskullskulle bangård* för att kunna mottaga den större malmtrafik, som numera erbjuder sig från Vitåfors närbelägna lastplats. Likaledes de föreslagna anordningarna för *koltagning m. m. vid lokomotivstationen i Frösunda* och i *Örnsköldsvik* samt *vattentagningsanordningarna i Östersund* och *vid Billesholms gruva*.

Anslagen till dessa anläggningar har jag på grund av de skäl, som av järnvägsstyrelsen anförts, och de kalkyler, som framlagts, ansett mig böra tillstyrka. De synas samtliga vara ägnade att medföra beaktansvärda årliga besparingar.

Beträffande den senare gruppen anläggningar, anser jag mig till en början böra redogöra för vissa uttalanden av 1912 års järnvägskommission angående trafiksäkerheten, den s. k. Malmslättskommissionen, och järnvägsstyrelsens däröver avgivna utlåtande.

I fråga om *utrymmen å bangårdar* anför kommissionen följande:

»Av betydelse är det även, att utrymmet på bangårdarna är tillräckligt. Detta gäller såväl avståndet mellan de yttersta växlarna som spårsystemets omfattning i övrigt.

Stationsområdets längd bör naturligen i första hand rättas efter tågens längd. Hittills har avståndet mellan de yttersta hinderpålarna på bangårdarna (stationens hinderfria längd) i allmänhet ej överstigit 500 meter. De starkare lokomotiv, som under senare år anskaffats vid statens järnvägar, hava emellertid medgivit en väsentlig ökning av tågens storlek, vadan längdutrymmet på bangårdarna ej sällan visat sig otillräckligt för nu förekommande godståg. För att vid tågmöte få den yttersta växeln hinderfri nödgas man då vanligen dela tåget, vilket är tidsödande och besvärligt samt kan innebära fara. Det synes därför kommissionen önskvärt, att för undvikande av nu antydda olägenheter tågspårslängden å huvudlinjernas stationer ökades, så att i regel även de längsta på respektive linjer förekommande godståg kunde å stationerna rymmas utan att sönderdelas. Vid nyanläggning eller ombyggnad av bangårdar har man, enligt vad för kommissionen uppgivits, numera vanligen ökat den hinderfria längden till 600 meter, varigenom nämnda syfte i de flesta fall torde vinnas.

Beträffande slutligen spårsystemets omfattning i övrigt hava många stationer i detta hänseende ej kunnat hålla jämna steg med trafikens utveckling. Ofta måste för avställning av vagnar, växling och dylikt spåren tagas i anspråk till det yttersta. En dylik brist på utrymme inverkar naturligtvis lätt menligt på järnvägsdriftens obehindrade gång och kan också innebära en ej oväsentlig fara för trafiksäkerheten. Klagomål över förhållandena i detta hänseende hava på mer än en station framställts till kommissionen under dess resor på statsbanorna. Åtskilliga omständigheter — framför allt av ekonomisk natur — ställa sig emellertid ofta nog hindrande i vägen för ett tillfredsställande ordnande av bangårdarna. Härom är kommissionen väl med-

veten, men kommissionen har ej velat underlåta att kraftigt framhålla vikten av, att järnvägsstyrelsens strävanden i avseende å utvidgning och ombyggnad av bangårdar vinna tillräckligt stöd från det allmännas sida.

Av särskild vikt är det enligt kommissionens åsikt, att erforderlig ombyggnad av föreningsstationer med otillräckligt tågspårsområde påskyndas.

I detta sammanhang vill kommissionen påpeka lämpligheten av, att stationerna i stor omfattning förses med s. k. utrycknings- eller utdragsspår.»

Kommissionen har vidare beträffande *skyddsanordningar för allmänheten* uttalat, att plattformerna böra om möjligt vara så breda och rymliga, som är behöfligt för allmänhetens skydd.

I sitt utlåtande över kommissionens betänkande har järnvägsstyrelsen framhållit, att dess strävan just går ut på att i anmärkta hänseenden ernå förbättringar, allt efter som möjligheter därtill kunna beredas styrelsen.

Anläggningar, som av styrelsen nu föreslås och som, jämte det de höja statsbanornas trafikförmåga, äro ägnade att tillgodose trafiksäkerhetens fordringar i nyssnämnda hänseenden, äro *spåranordningarna m. fl. arbeten vid Tenhult, Laxå och Kilafors samt vid Simonstorp, Strångsjö, Gripenberg, Billesholms gruva, Strålnäs, Byvalla och Hästbo*. Beträffande *Laxå* må även anföras, att stationen ej kan förses med växel-förregling, förrän den ifrågasatta tillbyggnaden är utförd, något som dock måste anses synnerligen angeläget för säkerheten vid denna stora trafikstation. Då dubbla fördelar äro att vinna med de på uppräknade platser föreslagna anläggningarna, har jag ansett angeläget, att de komma till utförande.

I sitt betänkande anför 1912 års järnvägskommission vidare i sammanhang med frågan om *dubbelspår*:

»I fråga om dubbelspårs stora betydelse för ökning av banans trafikkapacitet och för järnvägsdriftens ändamålsenliga ordnande torde alla vara eniga. Det är helt naturligt, att en banas förmåga att upptaga trafik i väsentlig grad minskas, då alla tåg från båda riktningarna skola framföras på ett enda spår. Härtill kommer svårigheten att, därest banan har att förmedla såväl fjärrtrafik som lokaltrafik av mera betydande omfattning, samtidigt behörigen tillgodose båda dessa slag av trafik och därvid särskilt tillfredsställa kraven på driftens regelbundenhet. En enstaka försening synnerligast av ett fjärrtåg medför då så gott som alltid rubbningar av andra tågs regelmässiga gång och bereder ofta svårigheter för tågledningen. Å dubbelspårig bana däremot har en tågförsening vanligen relativt obetydliga följder för andra tåg, och tågledningen har lätt att ordna de nya förhållandena.

Utom de stora olägenheter vid trafikens besörjande, som lätt bliva en följd av tågrubbningar å enkelspårig bana, kunna dessa jämväl medföra fara för säkerheten, då ju, såsom erfarenheten visat, förhållanden, som mer eller mindre avvika från de normala, kunna åstadkomma förväxlingar, missuppfattningar och dylikt av stundom ödesdiger natur.

[5.]

Ehuru, som sagt, dubbelspår å en bana bidrager att öka trafiksäkerheten, lär man dock icke ensamt på denna grund böra företaga de dyrbara och omfattande arbetena för anordnande av dubbelspår. Först då antalet tåg å en bandel blivit så stort och banans förmåga att upptaga trafik i så hög grad utnyttjats, att det visar sig svårt att framföra trafiken utan alltför stora rubbningar vid tillfällig ökning, är det nödvändigt att omlägga banan till dubbelspårig. Särskilt av hänsyn till trafiksäkerheten synes man emellertid i detta hänseende ej böra gå gränsen alltför nära. Lämpligt torde det vara — såväl ur säkerhetssynpunkt som av praktiska skäl — att å bandelar, i fråga om vilka det kan förutses, att behov av dubbelspår snart nog kommer att visa sig, påbörja ombyggnadsarbetena, innan detta behov blivit alltför trängande.»

I sitt utlåtande häröver har järnvägsstyrelsen med hänvisning till tioårsutredningen, däri kostnaderna för dubbelspårsbyggnader beräknas till 25,560,000 kronor, bland annat, anfört, att det icke endast vore oekonomiskt utan även kunde lända till trafiksäkerhetens äventyrande att icke låta ifrågavarande anläggningar och nyanskaffningar hålla jämna steg med trafikens utveckling. Enligt styrelsens erfarenhet hade de årsanslag, som hittills kunnat ställas till styrelsens förfogande, ofta varit för låga, för att trafikens krav skulle fullt tillfredsställande tillgodoses. Styrelsen hade emellertid utarbetat en plan för dubbelspårsbyggnadernas utförande.

Det synes mig också vara tydligt, att dessa anslag för dubbelspår icke kunna beviljas att utgå inom några få år, utan lär säkerligen avsevärd tid komma att förflyta, innan de i första hand nödvändiga dubbelspårssträckorna äro utbyggda. Det är då synnerligen önskvärt att under tiden söka vidtaga åtgärder för att motverka de särskilt i detta sammanhang anmärkta tågförseiningar. Dessa vålla givetvis synnerligen stort avbräck i järnvägsdriften, i det de icke endast inverka hindrande på trafikkapaciteten och därmed förlustbringande på den allmänna rörelsen i landet, utan äro till allvarlig fara för trafiksäkerheten. Järnvägsstyrelsen har därför haft sin uppmärksamhet riktad på saken och gjort vissa undersökningar angående de huvudsakliga orsakerna till förseiningarna och om medlen att i möjligaste mån förebygga desamma. Såsom särskilt angeläget har därvid framkommit behovet av tågmötesplatser mellan mera avlägset från varandra belägna stationer, varigenom i avvaktan på dubbelspår möjlighet skulle ernås att förlägga tågmötena tätare och tid vid tågens framförande vinnas. I överensstämmelse härmed har järnvägsstyrelsen nu föreslagit byggandet av ett antal tågmötesplatser: *Sandstubbetorp*, *Kortebo*, *Remmene*, *Kröserödja*, *Bergmossen* och *Yttersjön*, varjämte den föreslagna stationen vid *Valtorp* och *håll- och lastplatsen vid Blådinge* även tjäna samma syfte. Då detta

uppslag synes mig beaktansvärt, har jag ingenting att invända mot järnvägsstyrelsens framställning härvidlag, utan tillstyrker de därför beräknade anslagen, varvid dock, som jag förut anmärkt, anläggningarna vid *Valtorp* och *Blädinge* i första hand skulle omfatta blott anordnandet av mötesspår. Anslagen för dessa bägge platser skulle därmed minskas till 35,000 kronor respektive 30,000 kronor.

Det är uppenbart, att de ifrågasatta *telegraf- och sektionstelefonledningarna* på det intimaste sammanhånga med tågledningsarbetet och med åtgärderna för trafiksäkerhetens höjande. 1912 års kommission för trafiksäkerheten har också, såsom järnvägsstyrelsen påpekar, berört frågan om dylika ledningar i samband med behandlingen av tågledningen. Jag anser mig också böra förorda det begärda anslaget till telegraf- och sektionstelefonledningar.

Den av järnvägsstyrelsen föreslagna ombyggnaden av *vägbron vid Katrineholm* medför möjligheten att borttaga en synnerligen olycklig landsvägs korsning i plan, där olyckor inträffat, och den ifrågasatta *gångbron över Krylbo bangård* förhindrar passagen mellan stationen och godsmagasinet tvärs över spåren å den livligt trafikerade bangården. Jag anser mig därför böra tillstyrka dessa båda järnvägsstyrelsens anslagskrav. I detta sammanhang vill jag erinra, hurusom Malmslätskommissionen påpekat, att, till undvikande av den för allmänheten förefintliga faran vid korsandet av järnvägsspår, tunnlar eller gångbroar böra, i den mån så kan ske, anordnas samt att korsning i banans plan med allmän väg bör undvikas.

1912 års kommission för trafiksäkerheten har givetvis också vidrört den synnerligen viktiga frågan om ett fortsatt bedrivande av *växel- och signalsäkerhetsanläggningarna*. Kommissionen uttalar som sammanfattning av sin behandling av denna fråga, att »det närmaste och viktigaste önskemålet är, att åtgärder vidtagas för komplettering av redan befintliga säkerhetsanläggningar med särskilda anordningar till förhindrande av för tidig omställning av centralt omställbara motväxlar, under det tåg befara desamma», samt förordar vidare »vidtagandet snarast möjligt av åtgärder till komplettering av nuvarande anläggningar på sådant sätt, att infartssignalen lägges under blockering av tjänstgörande stationsföreståndaren, i främsta rummet å de stationer, där ställverket är beläget på motsatt sida av bangården i förhållande till stationshuset eller eljest på betydligare avstånd från detsamma».

Ett ytterligare önskemål är enligt kommissionen, att nya växel- och signalsäkerhetsanläggningar anordnas, i första rummet vid samtliga stationer, som passeras av snabbgående tåg.

[5.] Järnvägsstyrelsen yttrar med anledning av kommissionens betänkande i denna del följande:

»För varje år i allt större utsträckning och så långt medel därtill kunna skaffas vidtager styrelsen anordningar för förverkligande av de uttalade önskemålen.

Alltsedan växel- och signalsäkerhetsanläggningar började utföras vid statens järnvägar, har beaktats, att å huvudlinjerna belägna mindre stationer, som passeras av snabbgående tåg, förses med sådana anläggningar. Av dylika stationer söder om Ånge återstå de å linjen Laxå—Charlottenberg samt Krylbo—Ånge belägna, vilka ock nu skola komma i fråga jämsides med större stationer å huvudlinjerna. Såsom kommissionen anför, har riksdagen till och med 1914 beviljat 4,170,000 kronor till växel- och signalsäkerhetsanläggningar, av vilka komma på år 1913 500,000 kronor och på år 1914 600,000 kronor. För år 1915 har begärts och beviljats ett anslag av 800,000 kronor. Enligt den inom styrelsen verkställda och till Eders Kungl. Maj:ts inlämnade utredningen av anslagsbehov under åren 1914—1923 skulle under denna tid cirka 13 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, häri inberäknade ovannämnda 800,000 kronor, erfordras till utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar samt linjeblockanordningar i behövlig utsträckning.

Av ovanstående framgår, att styrelsen är medveten om samt även fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att betydligt högre anslag än de hittills för dessa ändamål årligen beviljade äro behövliga för att i önskvärd grad inom rimlig tid kunna fullfölja ifrågasatt arbeten.»

Järnvägsstyrelsen begär nu emellertid icke större belopp, än vad som vid senaste riksdag anvisats, och anser jag det icke kunna ifrågasättas annat, än att detta anslagskrav bör beviljas.

Iakttagas de av mig härovan föreslagna avprutningarna å tillhopa 865,500 kronor på de av järnvägsstyrelsen begärda anslagen om sammanlagt 4,099,200 kronor, återstår att äska å 1916 års stat ett belopp av 3,233,700 kronor, varav 460,000 kronor skulle erfordras redan under år 1915.

Det sålunda ifrågasatta anslaget skulle fördela sig på följande sätt:

för husbyggnader, boställshus	kronor	111,900: —
» » övriga hus	»	16,000: —
» spåranordningar	»	599,400: —
» övriga anläggningar	»	360,500: —
» större arbeten	»	695,900: —
» växel- och signalsäkerhetsanläggningar	»	800,000: —
» diverse arbeten	»	650,000: —

Kronor 3,233,700: —

varav i förskott för år 1915 skulle utgå:

[5.]

för spårsystem vid Kristinehamn	kronor	74,000: —
» vägbro vid Katrineholm	»	95,000: —
» påbörjande av stationen vid Valtorp	»	35,000: —
» utbyggnad av Höganäs station	»	50,000: —
» påbörjande av en del övriga förutnämnda arbeten	»	206,000: —
		<hr/> Kronor 460,000: —

Beträffande anslagen till fullföljande av redan beslutade arbeten, 730,000 kronor, torde jag under riksdagens lopp få göra särskild framställning.

Järnvägsstyrelsen har i sammanhang med äskande av anslag till fortsatt utbyggande av den nya bangården vid Höganäs hemställt, att de områden vid Höganäs övre och nedre stationer, vilka genom sammanslagningen bliva för statens järnvägar obehövlige, måtte få, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, avyttras och de vid försäljningen influtna medlen gottskrivas statens järnvägars fond för inköp av mark vid järnvägsstationer, från vilken fond uttagits de medel, som erfordrats för likvidering av mark för den nya stationen.

Häremot har jag icke något att erinra.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar anvisa för år 1916 ett belopp av 3,233,700 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av 460,000 kronor,

dels ock medgiva, att ovan omförmälda områden vid Höganäs övre och nedre stationer må, efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, avyttras och de vid försäljningen influtna medel gottskrivas statens järnvägars fond för inköp av mark vid järnvägsstationer.

2. Markförvärv.

[6.]
Anslag till
mark-
förvärv för
statens
järnvägar.

I sin skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen jämväl hemställt om anslag till belopp av 500,000 kronor för *inköp av mark vid en del järnvägsstationer*, där utvidgningar äro avsedda att inom den närmaste framtiden komma till stånd, liksom även behövlig mark för blivande dubbelbananordningar samt till inköp av mark för egnahemstomter vid Notviken. Till stöd för denna framställning har styrelsen anför, att, såsom styrelsen i föregående skrivelser upprepade gånger påpekat, erfarenheten visat, att, då beslut om bangårdsutvidgningar redan förelegat, den för deras realiserande eventuellt erforderliga marken i allmänhet ej kunnat erhållas till skäligt pris. För att förekomma ett dylikt uppdrivande av jordprisen, böra därför medel anvisas, innan beslut om bangårdsutvidgningar föreligga, varigenom ofta avsevärda besparingar kunna ske. I fråga om anslagsbeloppets storlek har styrelsen framhållit, hurusom erfarenheten givit vid handen, att det under de senaste åren anvisade beloppet, 300,000 kronor för år, varit otillräckligt.

Även för innevarande år gjorde järnvägsstyrelsen framställning om ett anslag för ifrågavarande ändamål av 500,000 kronor, men ansågs då anslagssumman böra begränsas till 300,000 kronor, vilket belopp åskades av riksdagen och jämväl beviljades.

Då anslagsfrågan den 14 januari 1914 föredrogs inför Kungl. Maj:t erinrade departementschefen, att, såsom vid behandling av föregående framställningar i samma ämne anmärkts, järnvägsstyrelsen vid förekommande bangårdsutvidgningar i första hand borde söka utverka, att den erforderliga marken tillhandahölles utan ersättning av vederbörande kommun eller enskilda, då ju ortsbefolkningen i regel komme i åtnjutande av betydande fördelar genom en bangårdsutvidgning.

Detta uttalande äger givetvis alltjämt full giltighet.

Till närmare utredning av det för den närmaste tiden föreliggande behovet av markförvärv har järnvägsstyrelsen på min anmodan avlämnat en promemoria i ämnet.

Av de i promemorian lämnade uppgifter framgår, att synnerligen omfattande krav inom en nära liggande tid komma att ställas å ifrågavarande anslag. Möjligen kunna dock inskränkningar i viss mån göras. I varje fall torde med vissa större markförvärvsfrågor ännu någon tid kunna anstå. Härigenom skulle anslaget för år 1916 utan större olägenhet kunna begränsas till 400,000 kronor, om också möjligheten för järnvägsstyrelsen att förbereda en del utvidgningsarbeten något inskränkes.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen [6.]

att för *inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer*, för år 1916 anvisa ett anslag av 400,000 kronor.

3. Förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1914 års senare riksdag *dels* för utförandet av *vissa förändringar av spårsystemet vid Centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten* beviljat ett anslag av 5,480,000 kronor samt därav för år 1915 anvisat 2,480,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 2,000,000 kronor; *dels* medgivit, att de å den statsverkspropositionen den 14 januari 1914 bifogade karta med högröd färg utmärkta områden av kronolägenheten Tomtebodas samt av Karlbergs kungsgård och den därunder lydande så kallade Solnaskogen *finge* överlätas å statens järnvägar; *dels ock* medgivit, att den ersättning, som i anledning av omförmälda områdens överlåtelse å statens järnvägar kunde finnas böra utgå, *finge*, i den mån det sålunda beviljade anslaget ej därtill lämnade tillgång och därest icke enligt i statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 maj 1914 angivna grunder särskild framställning till riksdagen borde ske, förskjutas av statsmedel.

[7.]
Förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m.

Kostnaderna för de ifrågasatta arbetena för omändrande av bangårdsförhållandena i Stockholm fördelas på följande sätt:

Utvidgning av spårsystemet å Centralstationen	kronor	612,000: —
Ombyggnad av Norra stationen	»	976,000: —
Omläggning av statens järnvägars spår mellan Centralstationen och södra tunnelmynningen vid Hagalund jämte Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägs inledande å Tomtebodas person- och föreningsstation samt anordnandet av denna och Karlbergs stationer	»	1,466,000: —
Utvidgning av Tomtebodas växlingsbangård	»	684,000: —
Jordområdets anskaffning	»	1,742,000: —
Summa kronor		5,480,000: —

[7.]

Arbetena äro avsedda att utföras under tre år.

I sin skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen anhållit, att för fullföljandet av arbetet i enlighet med den uppgjorda planen 2,000,000 kronor måtte ställas till styrelsens disposition för år 1916, därav 500,000 kronor i förskott för år 1915.

Mot styrelsens förslag har jag intet att invända. I fråga om det för år 1915 erforderliga förskottet ber jag allenast få meddela följande. I sin underdåniga framställning om anslag till arbetet i fråga hade järnvägsstyrelsen upptagit ett belopp av 6,000,000 kronor, därav 3,000,000 kronor för år 1915. Kungl. Maj:t nedsatte emellertid i sin framställning till riksdagen såväl hela det av järnvägsstyrelsen äskade anslaget som det för år 1915 avsedda beloppet med 520,000 kronor eller till respektive 5,480,000 kronor och 2,480,000 kronor. Anledningen till denna nedsättning var den, att, under det styrelsen föreslagit uppförande av godsmagasin av tegel å stengrund vid Stockholms norra station, Kungl. Maj:t ansåg, att ifrågavarande byggnader åtminstone för närvarande borde utföras av enklare och billigare materiel och sålunda bliva av mera provisorisk natur. Denna minskning av totalkostnaden har emellertid intet inflytande på storleken av det belopp, som enligt den upprättade arbetsplanen erfordras år 1915, enär ifrågavarande godsmagasin icke äro avsedda att uppföras förrän år 1916. Fyllnad i anslagsbeloppet för år 1915 torde sålunda för möjliggörande av arbetets obehindrade fortgång på angivet sätt beredas.

Beträffande frågan om det slutliga ordnandet av Stockholms bangårdsfråga torde jag snart nog bliva i tillfälle att något närmare yttra mig. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för utförandet av *vissa förändringar av spårsystemet vid Centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten* beviljade anslaget å 5,480,000 kronor för år 1916 anvisa 2,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1915 förskjuta 500,000 kronor.

4. Ombyggnad av Malmö statsbangård.

[8.]

Ombyggnad
av Malmö
stats-
bangård.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1913 års riksdag för *ombyggnad av Malmö statsbangård* ett anslag av 6,166,000 kronor och anvisade för år 1914 ett belopp av 200,000 kronor. Därefter har 1914 års senare riksdag för år 1915 för ändamålet anvisat ett belopp av 1,000,000 kronor.

Till en början må här erinras, att, enligt den av järnvägsstyrelsen uppgjorda planen för arbetet, detsamma skulle utföras under en utbyggnadstid av sex år. Av kostnaden skulle 1,200,000 kronor falla på år 1915 samt ungefär liknande belopp på de fyra följande åren. Vid föredragning inför Kungl. Maj:t av frågan om ifrågavarande anslag anförde emellertid dåvarande departementschefen, att med hänsyn till de stora bangårdsombyggnader, som under de närmaste åren förestode, ett högre årsanslag än 1,000,000 kronor icke borde för något år avses till Malmö bangårdsbyggnad och att i följd därav anslagssumman borde fördelas på sju i stället för sex år. [8.]

I skrivelsen den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om anvisande för ifrågavarande ändamål för år 1916 av 2,000,000 kronor, varav 1,000,000 kronor till ombyggnad av bangården och 1,000,000 kronor till den i företaget ingående verkstadsanläggningen. Styrelsen meddelar därjämte, att av det belopp, som anvisats för år 1915, 500,000 kronor omedelbart komma att enligt kontrakt utbetalas till Malmö stad, varjämte omkring 200,000 kronor hava beräknats komma att utgå i markersättningar till enskilda under samma år. Då härigenom de medel, som bliva disponibla för själva bangårdsombyggnaden, bliva synnerligen begränsade, anser styrelsen nödvändigt, att av det belopp, styrelsen för år 1916 begärt för själva bangårdsombyggnaden, 500,000 kronor måtte få utgå i förskott under år 1915. Jämväl av det för verkstadsanläggningen avsedda beloppet bör enligt styrelsens mening 500,000 kronor utgå förskottsvis under år 1915. I anledning därav erinrar styrelsen, hurusom det tidigare visserligen ställts i utsikt, att dessa medel icke skulle erfordras förrän under åren 1916 eller 1917. Enligt senare närmare utarbetad plan är det emellertid enligt styrelsens uppgift för spåranläggningarnas ändamålsenliga bedrivande alldeles nödvändigt, att den nya verkstaden med det snaraste blir färdigställd, så att den gamla kan nedrivas. Den gamla verkstadens läge omöjliggör nämligen utläggande av nya tågspår samt erforderliga spårförbindningar till nya godsstationen och frilastspår m. m.

Även beträffande detta anslag har jag av statsfinansiella skäl nödgats ifrågasätta en nedsättning. Jag har därvid tänkt mig, att man skulle utan alltför stor olägenhet kunna uppskjuta arbetet å den nya verkstadsanläggningen. Mot denna plan, som visserligen skulle med ett år fördröja slutförandet av samtliga de med bangårdsombyggnaden förenade arbetena, har chefen för statens järnvägar vid den överläggning, jag haft med honom i ämnet, i betraktande av de rådande för-

*Departements-
chefen.*

- [8.] hållandena förklarar sig icke hava något att erinra. Man skulle då blott fullfölja de redan påbörjade arbetena, så att dessa kunde komma till användning för bangårdens ingångslinjer och spårssystem och så att det nedlagda kapitalet ej förbliver räntelöst. Därjämte skulle man fullfölja vissa avtal med Malmö stad om anordnande av gatuöverfarter samt gällda ersättningsbelopp för i anspråk tagen, staden och enskilda tillhörig mark. Härigenom skulle det bliva möjligt att begränsa det för 1916 behövlige beloppet till 1,000,000 kronor, av vilket belopp dock, med hänsyn till vissa avtal om markförvärv, förskottsvis under år 1915 skulle erfordras 500,000 kronor.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård* för år 1916 anvisa ett belopp av 1,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor.

5. Dubbelspår mellan Norrköping och Mjölby.

- [9.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1914 års senare riksdag beslutat anläggande av *yttre järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby* för en beräknad kostnad av sammanlagt 7,400,000 kronor samt för nämnda anläggning och därmed sammanhängande arbeten för år 1915 anvisat ett belopp av 1,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor.

I skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen anhållit, att ett belopp av 2,150,000 kronor måtte för ifrågavarande ändamål ställas till styrelsens disposition under år 1916. Då styrelsen emellertid ansett angeläget, att det för hela banbyggnaden i fråga erforderliga räls-partiet inköpes snarast möjligt, varigenom lägre pris förutses kunna betingas, än om uppköpet skulle ske successivt i mån av arbetets fortgång, och enär det enligt styrelsens mening därjämte med visshet kan beräknas, att rälsprisen, då lugnare politiska förhållanden inträda, komma att stiga, har styrelsen anhållit, att av det för år 1916 begärda anslaget 750,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande redan under år 1915.

Jag tillstyrker, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]

att för fortsättande av arbetet med utläggande av *ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby* för år 1916 anvisa ett belopp av 2,150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1915 förskjuta 750,000 kronor.

De i punkterna 5—9 omnämnda anslagen motsvara dem, som i järnvägsstyrelsens tablå, intagen å sid. 48—49 här ovan, upptagits under grupperna A och B. Järnvägsstyrelsens däri avsedda anslagsaskanden uppgå till sammanlagt 11,479,200 kronor. Med de av mig föreslagna avprutningarna skulle den summa, som för motsvarande ändamål nu skulle äskas av riksdagen, belöpa sig till 8,783,700 kronor, en minskning sålunda av 2,695,500 kronor.

6. Täckande av kostnader för markinköp vid Södertälje.

I förberörda skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för *täckande av kostnaderna för inköpt mark vid Södertälje*.

[10.]

Täckande av
kostnader
för mark-
inköp vid
Södertälje.

I fråga om de omständigheter, som föranlett nämnda framställning, tillåter jag mig erinra om följande.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet beslöt 1910 års riksdag dels utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna, dels banans framdragande i ändrad sträckning från Rönninge på fast bro å segelfri höjd över Södertälje kanal norr om slussen därstädes och vidare genom staden Södertälje, dels ock av ifrågavarande arbeten föranledda stationsanordningars utförande. Därjämte anvisade riksdagen medel för år 1911 för påbörjande av arbetet å anläggningen.

Riksdagens berörda beslut innebar, att ifrågavarande dubbelspår å sträckan Rönninge—Saltskog skulle byggas enligt den s. k. Glasbergalinjen.

Uti den vid 1911 års riksdag avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för fortsättande av dubbelspårsanläggningen Rönninge—Järna för år 1912 anvisa erforderligt belopp.

Emellertid uppkom inom riksdagen genom en i andra kammaren väckt motion fråga om uppskov med byggandet av delen Rönninge—Saltskog av sträckan Rönninge—Järna.

[10.] I nämnda motion hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan utredning genom statens försorg, att därpå kunde på ett objektivt sätt bedömas möjligheten och lämpligheten av, att statsbanan till Igelsta framdroges i ungefärlig överensstämmelse med en i motionen närmare angiven sträckning mellan Igelsta och Ström samt med station å Näset.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, dit motionen remitterats, hemställde i avgivet utlåtande, att andra kammaren måtte besluta anhålla om sådan utredning i frågan, som av motionären föreslagits.

Andra kammaren fattade sitt beslut i enlighet med vad utskottet sålunda hemställt.

Statsutskottet hade emellertid uti sitt i anledning av Kungl. Maj:ts förberörda framställning om beviljande av medel för fortsättande av dubbelspårsanläggningen Rönninge—Järna avgivna utlåtande anført, att utskottet icke ansett sig böra motsätta sig den utredning angående möjligheten och lämpligheten av stambanans framdragande mellan Igelsta och Ström över Näset, varom i riksdagen fråga väckts.

Utskottet hemställde därför, att medel måtte beviljas till fortsättande av dubbelspårsanläggning mellan Järna och en punkt omkring 1 kilometer söder om Saltskog, beträffande vilken sträcka meningsskiljaktighet ej rådde, samt att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning beträffande alla de synpunkter, som i denna fråga gjort sig gällande och varpå sålunda skulle kunna grundas ett bestämt omdöme om, huruvida stambanan med största fördel kunde framdragas i den av 1910 års riksdag beslutade sträckningen eller mellan Igelsta och Ström över Näset med läge å fast bro med segelfri höjd över Södertälje kanal.

Riksdagen beslöt i enlighet med vad statsutskottet sålunda föreslagit.

Med hänsyn härtill föranledde den i motionen gjorda framställningen icke något vidare yttrande från första kammarens sida.

I anledning av riksdagens anhållan uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 16 juni 1911 åt en kommission (Södertäljekommissionen) att verkställa utredning om lämpligaste sträckningen för stambanan mellan Rönninge och en punkt söder om Saltskog, så belägen, att meningsskiljaktighet ej rådde om banans sträckning från denna punkt till Järna.

Sedan kommissionen den 7 december 1911 avgivit betänkande och därvid under angiven förutsättning förordat en av kommissionen undersökt linje över Ström och Näset med rörlig bro, avgav järnvägsstyrelsen den 30 mars 1912 infordrat utlåtande i ärendet och gjorde därvid vissa

erinringar, bland annat, i fråga om de av kommissionen framlagda kostnadsberäkningarna. [10.]

I sådant hänseende meddelade styrelsen sålunda, att styrelsen — på sätt, bland annat, framgår av den såsom bilaga VIII till andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande vid 1911 års riksdag fogade P. M. — redan under år 1910 inköpt vissa områden å de så kallade Ekenbergska gårderna, vilka områden erfordrades för anordnande av station på nämnda gården i den av Kungl. Maj:t och riksdagen då beslutade Glasbergalinjen. Dessa områden äro följande:

1:o) *Lägenheten Marielund.*

I skrivelse den 20 december 1909 erbjöd sig vagnfabriksaktiebolaget i Södertälje att, under förutsättning att beslut om Glasbergalinjens eller Igelstalinjens byggande fattades före den 1 juni påföljande år, till statens järnvägar försälja ifrågavarande lägenhet med å den samma uppförda byggnader för ett pris av 95,000 kronor.

Sedan bolaget meddelat, att anbudet skulle anses förfallet, för såvitt detsamma icke vore antaget före den 1 augusti 1910, beslöt styrelsen inköpa lägenheten för det begärda priset. Dessförinnan hade tre för ändamålet tillkallade värderingsmän såsom sin åsikt uttalat, att det begärda priset för egendomen, vars areal utgör 14,624 kvadratmeter och som är bebyggd med två större tvåvåningsbyggnader av trä, vore fullt antagligt. Köpekontrakt upprättades den 26 augusti 1910, och, sedan köpeskillingen erlagts den 1 därpå följande oktober, utfärdades köpbrev samma dag, då lägenheten också togs i besittning. Av köpeskillingen anses 45,000 kronor utgöra värdet av byggnaderna.

2:o) *En del av C. Fr. Liljevalch J:ors stärbhus tillhöriga jordar å stadens västra område, vilka benämnas Övre Kolpet och Äng i Övre Kolpet.*

Genom skrivelse den 15 december 1908 hade Liljevalch meddelat, att han vore villig utan ersättning avstå honom tillhörande mark intill 13,000 kvadratmeter, som åtginge för anläggning av en ny järnvägslinje mellan Rönninge eller eventuellt Igelsta och Saltskog med sträckning över Södertälje och en station anordnad å de så kallade Ekenbergska gårderna. Sedan Liljevalch emellertid därefter avlidit, meddelade utredningsmännen i hans stärbhus, att, ehuru ovan gjorda utfästelse icke längre var lagligen bindande för stärbhuset, detsamma dock vore villigt att så långt ske kunde honorera den gjorda utfästelsen. Samtidigt gjordes emellertid anspråk på, att, när gävbrev komme att överlämnas till statsverket rörande en areal av 13,000 kvadratmeter, statens järnvägar skulle genom köp förvärva en smal remsa av den stärbhuset tillhöriga marken, vilken efter över-

[10.] lämnande av nyssnämnda 13,000 kvadratmeter mark bleve så gott som omöjlig för stärbhuset att försälja eller på annat sätt bruka.

Styrelsen, som fann det sålunda framställda anspråket med billighet överensstämmande, beslöt därefter att inköpa ifrågavarande markremsa, utgörande 3,805 kvadratmeter, för ett pris av 15,220 kronor, vartill styrelsen fann så mycket större skäl förefinnas, som detta område var särdeles lämpligt för uppförande framdeles av bostäder för järnvägens personal. Sedan köpekontrakt upprättats den 30 december 1910, tillträdde området den 1 januari 1911, varefter överlåtelsehandling utfärdades den 18 januari 1911 samt köpeskilling erlades med ovan angivna belopp. Hela arealen utgjorde 16,805 kvadratmeter, varav således 13,000 kvadratmeter erhöles såsom gåva under ovan angivna förutsättning.

3:o) *De så kallade Ekenbergska gårderna eller lägenheterna Nedre Kolpet och Grootäppan å Södertälje stads västra område.*

I skrivelse den 15 december 1909 hade Amalia Ekenberg och Antonia Holmberg förbundit sig att, för det fall att av de föreslagna järnvägslinjerna mellan Saltskog och Rönninge antingen Glasbergalinjen eller Igelstalinjen, båda med fast järnvägsbro på segelfri höjd över segelleden invid slussen, samt en större person- och godsstation på Ekenbergska gårderna komme till utförande, till statens järnvägar försälja hela lägenheten Nedre Kolpet med Grootäppan inom Södertälje stads område, utgörande enligt uppgift ungefär 36,000 kvadratmeter, till ett pris av 5 kronor per kvadratmeter. Nämnda förbindelse skulle emellertid anses förfallen, för den händelse beslut om järnvägslinjens byggande enligt någon av ovannämnda sträckningar icke fattats före den 1 juni 1910 och köpet icke vore avslutat före sistnämnda års utgång.

Enär området i fråga erfordrades för stationen å Ekenbergska gårderna, beslöt styrelsen antaga det gjorda anbudet. Under punkt 1:o) omnämnda värderingsmän hade dessförinnan avgivit ett utlåtande av innehåll, att, ehuru priset föreföll vara något för högt för detta område, som emellertid var beläget närmare staden än under nyssnämnda punkt avhandlade lägenheten Marielund, de dock ansågo detta anbud kunna antagas särskilt i betraktande av de pris, som vid expropriationer pläga åsättas sådan jord och efter tagen kännedom om de pris, som betalats för närliggande jord, samt med hänsyn till ifrågavarande områdes lämplighet för eventuell styckning till tomter. Området, som var obebyggt och hade en areal av 36,483 kvadratmeter, inköptes sålunda för ett pris av 182,415 kronor och tillträdde den 1 april 1911, sedan köpekontrakt upprättats den 30 december 1910.

Sammanlagda arealen av de sålunda förvärvade områdena utgör 67,913 kvadratmeter, och har för densamma jämte därå befintliga byggnader utbetalats ett sammanlagt belopp av 292,635 kronor. [10.]

Beträffande de sålunda gjorda inköpen erinrade styrelsen uti utlåtandet den 30 mars 1912 därom, att styrelsen före utbetalandet av ovan angivna köpeskillingar icke hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att för detta ändamål få lyfta erforderligt belopp av de för Glasbergalinjen av riksdagen anvisade medel, enär styrelsen icke ansett sig böra göra detta, förrän på vanligt sätt definitivt plan och profil för linjen blivit till Kungl. Maj:t överlämnad i och för prövning. Detta hade styrelsen emellertid varit förhindrad att göra på den grund, att de underhandlingar, som dessförinnan måste föras med Södertälje stad beträffande banans korsning med stadens trafikleder med mera, då ännu icke hunnit slutföras. Styrelsen hade således utbetalat nu ifrågasvarande belopp såsom förskott av tillgängliga medel. Styrelsen ansåg sig icke behöva draga i betänkande att, på sätt som skett, förvärva områdena i fråga, eftersom de oundgängligen voro erforderliga för stationsanordningarna i den redan beslutade Glasbergalinjen och det vore att befara, att, för den händelse de omhandlade köpen icke komme till stånd, innan de avgivna anbuden voro förfallna, det sedermera skulle visa sig bliva förenat med ännu högre kostnader att förvärva områdena i fråga.

För den händelse emellertid, att banans ombyggnad komme att ske på sådant sätt, att de inköpta områdena icke bleve för statens järnvägar behövlige, utan dessa skulle på ett eller annat sätt realiseras, framhöll styrelsen, att man antagligen icke kunde påräkna att erhålla åter de belopp, som betalats för desamma. Statens järnvägars förvärv av områdena hade nämligen kommit till stånd under visst tvång, i det säljarna torde varit medvetna om, att områdena voro för statsverket oundgängligen behövlige för Glasbergalinjens utförande. Styrelsen ansåg sig icke böra antaga, att det pris, som skulle kunna erhållas för dessa områden vid en eventuell under den närmaste tiden företagen försäljning, komme att uppgå till högre belopp än 136,844 kronor.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 19 april 1912 av frågan om anslag för år 1913 till fortsättande av utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m. uttalade dåvarande chefen för civildepartementet, att enligt hans uppfattning den av kommissionen förordade s. k. Näslinjen borde antagas till utförande.

I fråga om kostnaderna för nämnda linje erinrade departementschefen, hurusom enligt järnvägsstyrelsens mening kostnaderna för de

[10.] av styrelsen för Glasbergalinjen verkställda egendomsköpen, efter avdrag för deras av styrelsen beräknade försäljningsvärde, borde påläggas kostnadssumman för Näslinjen.

I fråga om det anslag, som i anledning av de utav departementschefen hävdade synpunkter borde begäras, uttalade han den mening, att kostnaden för de av järnvägsstyrelsen gjorda egendomsinköpen för Glasbergalinjen icke syntes böra för det dåvarande påföras det anslags-äskande, varom då var fråga. Departementschefen ansåg det böra ankomma på framställning längre fram, huru med nämnda egendomar borde förfaras.

I anslutning till departementschefens hemställan i ämnet föreslog Kungl. Maj:t i proposition förenämnda den 19 april 1912 (nr 207) riksdagen att, under förbehåll av upplåtelse av mark m. m., besluta dels att fortsätta arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna och därvid framdraga banan över Södertälje kanal på bro av 26 meters fri höjd med rörlig öppning (klaff) söder om nuvarande järnvägsövergången samt anordna station å Näset, dels att utlägga bispår till Södertälje stad och ombygga stationen därstädes, allt i huvudsaklig överensstämmelse med Södertäljekommissionens förslag (Näslinjen), dels ock att för ändamålet bevilja visst belopp för år 1913.

Riksdagen beslutade i enlighet med Kungl. Maj:ts berörda framställning.

Därefter har 1913 års riksdag för ovannämnda ändamål anvisat för år 1914 ytterligare medel; och har slutligen vid 1914 års senare riksdag återstående beloppet av de till anläggningen avsedda medlen blivit anvisat för år 1915.

Jag återgår nu till järnvägsstyrelsens i skrivelsen den 21 oktober 1914 gjorda framställning om anvisande av medel för täckande av kostnaderna för inköp av omförmälda mark vid Södertälje.

Efter att hava erinrat om vad som förekommit i ärendet och särskilt det av departementschefen vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 19 april 1912 gjorda uttalandet i fråga om kostnaden för nämnda markinköp, anhåller nu järnvägsstyrelsen, att 286,000 kronor, utgörande, sedan influtna hyror m. m. frändragits, det nu kvarstående förskotterade beloppet, måtte ställas till styrelsens förfogande under år 1916 med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna beloppet redan under år 1915 samt att styrelsen efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall erhåller bemyndigande att realisera de delar av fastighe-

terna, som ej kunna ifrågakomma att utnyttjas för statens järnvägars räkning, med skyldighet för styrelsen att till statskontoret eller riksgäldskontoret inleverera de vid försäljningen influtna medlen.

[10.]

Det är, säger styrelsen, att förvänta, att en viss brist kommer att uppstå, i det att de försäljningspris, som kunna betingas, icke torde komma att uppgå till det sammanlagda belopp, som för områdena erlagts av styrelsen. Enligt styrelsens mening bör denna brist drabba dubbelspårsbyggnaden Rönninge—Ström, och beloppet vid denna byggnads överlämnande till statens järnvägar påföras sagda bandels kapitalvärde.

Såsom av det sagda framgår, voro de markinköp, varom nu är fråga, oundgängligen erforderliga för utförande av stationsanordningarna för den vid 1910 års riksdag beslutade Glasbergalinjen. Det torde fördenskull få anses hava varit med nödig förtänksamhet förenligt, att järnvägsstyrelsen, på sätt som skett, förvärvade dessa fastigheter, enär styrelsen eljest haft anledning befara, att statsverket fått vidkännas än högre kostnader därför.

*Departements-
chefen.*

Den avtalade köpeskillingen kom emellertid icke att utgå av de utav riksdagen för Glasbergalinjen anvisade medel av den anledning, att definitiv plan för nämnda linje då ännu icke blivit underställd Kungl. Maj:ts prövning och vederbörande anslag icke plägar ställas till järnvägsstyrelsens disposition förrän i sammanhang med fastställande av sådan plan. Vid antydda förhållande förskotterade styrelsen av tillgängliga medel de för köpeskillingens gäldande erforderliga belopp.

Då sedermera vid 1911 års riksdag fråga uppstod om banans eventuella framdragande efter ny sträckning, meddelades — såsom framgår av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande vid nämnda riksdag — att styrelsen redan under år 1910 inköpt de ifrågavarande områdena.

Vid fattandet av sitt beslut år 1912 om dubbelspåret framdragande enligt Näslinjen ägde riksdagen alltså kännedom om ifrågavarande kostnad, ehuru densamma icke ansågs böra för det dåvarande påföras det anslag, som beviljades, utan skulle det ankomma på framställning längre fram, huru med nämnda egendom skulle förfaras.

Järnvägsstyrelsen har nu gjort framställning i sådant hänseende.

Inköpssumman för fastigheterna utgör 292,635 kronor. Sedan från nämnda summa frändragits influtna hyror m. m., uppgår det återstående av styrelsen förskjutna beloppet till 286,000 kronor; och begär styrelsen, att sistnämnda belopp måtte ställas till styrelsens förfogande. Styrelsen hemställer tillika om medgivande att, efter av Kungl. Maj:t i

- [10.] varje särskilt fall givet bemyndigande, få försälja de delar av fastigheterna, som ej kunna ifrågakomma att utnyttjas för statens järnvägars räkning, och föreslår, att vid försäljning inlufna medel skola inlevereras till statskontoret eller riksgäldskontoret.

Med hänsyn till vad i ärendet förekommit anser jag mig böra tillstyrka vad järnvägsstyrelsen sålunda hemställt och föreslagit. Då det för ändamålet erforderliga beloppet synes böra utgå av lånemedel, torde i följd därav försäljningsmedlen böra ingå till riksgäldskontoret.

Såsom styrelsen redan i utlåtandet den 30 mars 1912 framhållit, lärer vid försäljning av fastigheterna icke kunna erhållas det pris, som av styrelsen erlagts för desamma.

Då fastigheterna inköptes uteslutande för att användas vid framdragandet av järnvägslinjen Rönninge—Ström i dess av statsmakterna då beslutade sträckning, synes den brist, som torde komma att uppstå vid försäljningen, böra, på sätt järnvägsstyrelsen ifrågasatt, påföras kapitalvärdet för bandelen Rönninge—Ström.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels för täckande av kostnaderna för inköp av ovan omförmälda fastigheter vid Södertälje för år 1916 bevilja ett anslag av högst 286,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp,

dels ock medgiva, att järnvägsstyrelsen må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall givet bemyndigande, försälja de delar av samma fastigheter, som prövas ej kunna ifrågakomma att utnyttjas för statens järnvägars räkning, med skyldighet för styrelsen att till riksgäldskontoret inleverera genom sådan försäljning inflytande medel.

7. Ny rullande materiel.

- [11.] I skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen hemställt om
 Ny rullande materiel för statens järnvägar.
 Järnvägsstyrelsen anför härom följande:

»Den materiel, som vore avsedd att anskaffas, utgöres dels av lokomotiv av redan befintliga typer för framförande av tyngre snälltåg, av blandade tåg och snabbgående godståg samt av lokaltåg, dels av gods-

vagnar, täckta och öppna, av de vanliga typerna, dels slutligen av malmvagnar, vilka senare äro erforderliga för de malmtransporter, vilka beräknas komma till stånd under år 1916.

Vid avgivande av detta sitt förslag har styrelsen haft för ögonen den av statsrådet och chefen för civildepartementet framhållna angelägenheten att till det minsta möjliga inskränka sina äskanden. Emellertid rör det sig här om en anskaffning, vilken icke utan olägenhet kan uppskjutas, emedan statsbanorna måste vara beredda på att efter avslutandet av nu pågående krig möta kanske ännu större krav på transportförmåga, än som varit fallet, om utvecklingen fått fortgå normalt. I alla händelser torde man våga antaga, att någon tillbaksättning för år 1916 icke är att vänta. Man bör därför icke avhända sig möjligheten att på rätt sätt kunna tillgodogöra sig tillfället till ökad trafik, som är beroende av tillräcklig tillgång på lokomotiv och vagnar. Styrelsen vill erinra, att vid statens järnvägar redan nu råder brist på dragkraft och vagnar vid de tidvis återkommande tillfällena, då trafiken ökas utöver den vanliga.

I anslutning till det anförda får järnvägsstyrelsen i underdånighet hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t till 1915 års riksdag avlåta nådig proposition om extra anslag av 3,800,000 kronor för inköp av följande rullande materiel för statens redan trafikerade järnvägar, nämligen

14 lokomotiv,
435 godsvagnar och
200 malmvagnar.

I detta sammanhang tillåter sig styrelsen erinra därom, att vid underhandlingar, som förts med leverantörerna av rullande materiel angående eventuella nödhjälpsbeställningar, ställts i utsikt, att beställningen å huvudparten av de lokomotiv och vagnar, som här avses, skulle komma till stånd någon tid före den annars vanliga tiden för den årligen återkommande beställningen av rullande materiel. För att styrelsen må bli i stånd till en sådan tidigare beställning erfordras, att viss del av här ifrågasatta statsanslag för år 1916 ställes till styrelsens förfogande redan under år 1915.»

Innan jag yttrar mig om järnvägsstyrelsens ifrågavarande framställning, tillåter jag mig erinra om vissa tidigare förfoganden, som stå i sammanhang härmed.

*Departements-
chefen.*

[11.] Under nästlidna höst gjordes från statens arbetslöshets- och industrikommissioner framställningar, att statens järnvägar skulle söka igångsätta arbeten och utlämna beställningar till avhjälpande av den hotande arbetslösheten. Sedan jag i anledning av dessa framställningar uppdragit åt järnvägsstyrelsen att undersöka dels behovet av beställningar för de verkstäder, vilka pläga tillverka lokomotiv och vagnar för statens järnvägars räkning, dels ock de priser, vartill eventuellt behövliga beställningar kunde mottagas, inleddes underhandlingar med representanter för dessa verkstäder.

Vederbörande *lokomotivfabrikanter* förklarade sig också villiga att för samma priser, som vid närmast föregående beställning av sådan materiel betingats, mottaga beställning av de lokomotiv, som under år 1916 bleve behövliga för statens järnvägar, under villkor dels att beställningen till viss del skedde under hösten 1914 och till återstående delen före utgången av februari månad 1915, sedan riksdagen beviljat anslag för ifrågavarande ändamål för år 1916, dels ock att en tredjedel av inköpssumman skulle utgå såsom räntepliktigt förskott vid kontrakts upprättande samt återstoden i mån av leverans. I underdånig skriftelse den 24 oktober 1914 hemställde därefter järnvägsstyrelsen hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att hos vederbörande leverantörer beställa 13 lokomotiv, ävensom att av de därför erforderliga medlen, tillhopa 905,000 kronor, 305,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande under hösten 1914 och återstoden den 1 oktober 1915 med skyldighet för styrelsen att under år 1916 återbetala hela beloppet med medel ur statens järnvägars förnyelsefond för rullande materiel. Därjämte meddelade styrelsen, att en efterbeställning av lokomotiv, som, på sätt ovan antytts, kunde väntas komma till stånd i början av år 1915, skulle föranleda, att av 1916 års statsanslag för rullande materiel ett belopp av 525,000 kronor behövde tagas i anspråk redan under år 1915, nämligen 350,000 kronor den 1 mars och 175,000 kronor den 1 december 1915.

Beträffande anskaffande av *järnvägsvagnar* meddelade styrelsen, att vederbörande fabrikanter av järnvägsvagnar förklarat sig villiga att under viss förutsättning till enahanda pris, som med styrelsen överenskommits vid närmast föregående beställning av dylik materiel, mottaga beställning av viss del, närmare hälften, av det antal järnvägsvagnar, som under år 1916 bleve erforderliga för statens järnvägar, under förutsättning att en tredjedel av köpesumman finge utgå såsom räntepliktigt förskott vid kontrakts upprättande, varemot de icke kunde förbinda sig att till angivna priser mottaga en eventuell efterbeställning av sådan materiel i början av år 1915. Med tillstyr-

kande av leverantörernas berörda anbud hemställde styrelsen om nådigt bemyndigande att göra ifrågavarande beställning av järnvägsvagnar för en köpesumma av tillhoppa 2,560,000 kronor ävensom att av köpesumman 854,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande genast och 1,616,000 kronor å olika tider under år 1915, med skyldighet för styrelsen att under år 1916 återbetala hela köpesumman med medel ur ovannämnda förnyelsefond.

[11.]

Med anledning av styrelsens berörda framställningar har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 13 november 1914 funnit gott bemyndiga styrelsen ej mindre att omedelbart gå i författning om beställning för statens järnvägar av 13 lokomotiv och högst hälften av det under år 1916 för nämnda järnvägar erforderliga antal nya järnvägsvagnar mot ovan angivna priser eller för högst 905,000 kronor lokomotiv och 2,560,000 kronor vagnar än även att, i den mån förhållandena sådant påkallade, därvid mot säkerhet, som av styrelsen godkändes, medgiva förskottslikvider intill högst en tredjedel av den i varje särskilt fall betingade köpesumman. Därjämte föreskrevs, att styrelsen hade att, därest ej annorlunda förordnades, enligt överenskommelse med leverantörerna acceptera växlar till erforderliga belopp, betalbara 6 månader efter den för likvid bestämda dagen, samt att Kungl. Maj:t på särskild framställning av styrelsen ville besluta om anvisande av de medel, som under år 1915 kunde bli erforderliga för inlösen av sålunda accepterade växlar, med skyldighet för styrelsen att under år 1916 ur statens järnvägars förnyelsefond för rullande materiel återgälda vad av andra medel kunde hava anvisats till likvid av ifrågavarande materiel.

Hela kostnaden för anskaffandet av den rullande materiel, som under år 1916 bliver behövlig för statens järnvägar, uppgår således till 7,265,000 kronor. Då av detta belopp 3,465,000 kronor beräknats kunna år 1916 täckas med medel ur statens järnvägars ovannämnda förnyelsefond, begär styrelsen anslag för sistnämnda år av 3,800,000 kronor. Det för år 1915 beviljade anslag för ifrågavarande ändamål uppgick till 3,900,000 kronor.

För de belopp, 3,465,000 kronor, som den 13 november 1914 ställdes till järnvägsstyrelsens förfogande för att under år 1916 ersättas ur förnyelsefonden, hava beställts 13 lokomotiv, 53 personvagnar, 140 öppna godsvagnar och 150 malmvagnar.

De medel, 3,800,000 kronor, som järnvägsstyrelsen nu anhåller måtte anvisas av riksdagen, skulle användas för anskaffande av 14 lokomotiv, 235 öppna och 200 täckta godsvagnar samt 200 malmvagnar.

[11.]

Det torde vara otvivelaktigt, att vid statens järnvägar för närvarande råder brist på såväl lokomotiv som vagnar särskilt vid sådana tidvis återkommande tillfällen, då trafiken ökas utöver den normala. Med avseende å godstrafiken är detta fallet huvudsakligen under ett par perioder av året, nämligen dels då hösttrafiken till Norrland skall avvecklas, dels ock under betkampanjen. Fog torde icke heller saknas för styrelsens åsikt, att statsbanorna efter nu pågående krigs slut måste vara beredda att möta än större krav på transportförmåga, än som varit fallet, därest utvecklingen fått fortgå normalt.

Jag tillåter mig i detta sammanhang påpeka, att statens järnvägars godsvagnar under senare år alltmer utnyttjats. Detta lär med tydlighet framgå av följande uppgift å antalet godsvagnar, malmvagnar oberäknade, som förefunnits vid slutet av åren 1904—1913, jämte de under ett vart av dessa år av godsvagnar, malmvagnar fortfarande oberäknade, utförda vagnaxelkilometer och tonkilometer för med dessa vagnar transporterat gods.

Å r.	Antal S. J. godsvagnar utom malmvagnar vid årets slut.	Vagnaxelkm å S. J. av godsvagnar utom malmvagnar		Tonkm. för allt gods utom malm	
		under året.	pr vagn.	under året.	pr vagn.
1904.....	16,845	630,216,746	38,557	782,467,820	47,872
1905.....	16,509	639,015,229	38,707	797,522,591	48,308
1906.....	17,412	699,762,798	40,189	862,820,614	49,553
1907.....	18,106	737,605,391	40,738	921,759,064	50,909
1908.....	18,493	733,947,888	39,688	913,117,224	49,376
1909.....	18,868	719,206,296	38,118	878,505,403	46,561
1910.....	19,141	761,659,385	39,792	993,241,490	51,891
1911.....	19,383	768,827,888	39,665	1,021,418,653	52,697
1912.....	19,689	814,733,420	41,380	1,124,504,441	57,113
1913.....	20,095	847,052,390	42,152	1,224,687,971	60,945

I avseende å denna uppgift vill jag erinra, att angivna vagnaxelkilometer och tonkilometer utförts icke blott av statens järnvägars utan även av främmande banors vagnar, som framförts å statsbanorna. Emellertid hava statens järnvägar tillhöriga godsvagnar samtidigt helt säkert i motsvarande utsträckning kommit till användning å främmande banor, vadan tabellens siffror få anses giva en riktig bild av det arbete, som utförts av statsjärnvägarnas ifrågavarande vagnpark.

Vad angår malmvagnarna skulle dessa vara erforderliga redan vid normal drift. Sannolikt torde emellertid på grund av den inskränkning i malmtransporten, som föranletts av kriget, denna transport behöva forceras, då lugnare förhållanden åter inträtt. [11.]

På sålunda anförda skäl finner jag mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning.

Styrelsens begäran att viss del av anslaget måtte ställas till styrelsens förfogande redan under år 1915 är föranledd av den omständigheten, att lokomotivfabrikanterna icke äro bundna av den del av sitt anbud, som avser ifrågavarande 14 lokomotiv, längre än till utgången av februari månad 1915. Då berörda anbud synes vara för staten fördelaktigt, torde styrelsens ifrågavarande hemställan vara befogad.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1916 till *anskaffande av ny rullande materiel vid statens järnvägar* bevilja ett anslag av 3,800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 525,000 kronor.

8. Inventarier och förlag.

I skrivelse den 28 november 1914 med förslag till beräkning av den behållna inkomst av statens järnvägar, som må upptagas i riksstaten för år 1916, har järnvägsstyrelsen föreslagit, att till *nya inventarier och ökat förlag* skulle anslås samma belopp, som förut plägat anvisas, eller 2,000,000 kronor. [12.]

**Inventarier
och förlag
för statens
järnvägar.**

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *nya inventarier och ökat förlag vid statens järnvägar* anvisa ett anslag för år 1916 av 2,000,000 kronor.

9. Statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön.

[13.]
Fortsätt-
ning av
statsbane-
byggnaden
Ulriksfors
—Volgsjön.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen år 1911, under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark med mera iakttoges, dels beslutat *anläggning av en statsbana från Ströms vattudal (Ulriksfors) till Ångermanälven (Volgsjön)* för en beräknad kostnad av 9,050,000 kronor, dels för banans påbörjande beviljat ett anslag för år 1912 av 900,000 kronor, dels slutligen till fortsättning av banan därefter anvisat för år 1913 2,000,000 kronor, och för år 1914 1,600,000 kronor. För år 1915 har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag för sistnämnda ändamål dels anvisat 1,300,000 kronor, dels ock medgivit, att därutöver må för enahanda ändamål användas de besparingar intill ett belopp av 700,000 kronor, som uppkommit å det till anläggning av en statsbana från Östersund till Ulriksfors anvisade anslaget.

I skrivelse den 21 oktober 1914 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag till ifrågavarande banbyggnad för år 1916. Styrelsen meddelar härvid till en början, att styrelsen avsett att med de för banan för år 1915 tillgängliga medlen, sammanlagt 2,000,000 kronor, påbörja dels husbyggnadsarbeten å sträckan Hoting—Dorotea, dels terrasserings-, bro- och trummurningsarbeten å sträckan Mårdsjö—Ångermanälven.

Styrelsen erinrar därefter, att styrelsen enligt den i underdånig skrivelse den 19 januari 1911 framlagda planen för bedrivande av statens järnvägsbyggnader under tiden 1912—1918 hade förutsatt, att för statsbanan i fråga skulle anvisas för åren 1914, 1915 och 1916 respektive 2,600,000, 2,000,000 och 1,550,000 kronor eller tillsammans 6,150,000 kronor. Såsom ovan omförmälts, har riksdagen emellertid på Kungl. Maj:ts förslag för år 1914 anvisat endast 1,600,000 kronor. Vidare framhålles, att styrelsen i sin skrivelse den 24 oktober 1913 angående anslag för år 1915 till statens järnvägsbyggnader hemställde, att för år 1915 måtte, utöver å statsbanan Östersund—Ulriksfors uppkomna besparingar till ett belopp av 700,000 kronor, anvisas 2,300,000 kronor, på det att statsbanan i fråga skulle kunna fullbordas inom avsedd tid eller år 1916, men att riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutat, på sätt jämväl ovan anförts, att berörda anslag i stället skulle utgå med 1,300,000 kronor.

Trots omförmälda minskningar i 1914 och 1915 års anslag, fortsätter styrelsen, skulle emellertid banan kunna i sin helhet göras trafi-

[13.]

kabel under år 1916, om till styrelsens förfogande för år 1915 ställdes för ändamålet ett belopp av 500,000 kronor utöver vad riksdagen, enligt vad ovan sagts, beviljat. Styrelsen finner det vara synnerligen önskligt, att banan Ulriksfors—Volgsjön må kunna öppnas åtminstone för provisorisk trafik snarast möjligt och inom den tid, som förutsatts i styrelsens ovan nämnda plan för statens järnvägsbyggnader eller år 1916. Först sedan banan framdragits till Volgsjön, kan man nämligen enligt styrelsens mening säga, att den blir till nämnvärd nytta för de stora områden omkring Ångermanälvens övre lopp, där kommunikationsbehovet är verkligen trängande och där så stora betingelser för odling äro för handen, som fallet är i trakten av Vilhelmina och omkring Malgomajsjön. Då styrelsen emellertid håller före, att ifrågavarande traktors utvecklingsmöjligheter icke kunna på tillfredsställande sätt tillvaratagas, för så vitt icke järnvägen framdrages till Vilhelmina kyrkoby och spårförbindelse därifrån ordnas till Malgomajsjön, har styrelsen ansett sig redan nu böra omnämna sin avsikt att längre fram föreslå inlandsbanans framdragande norr om Volgsjön, på sätt nu antytts och omedelbart efter det banan framkommit till sistnämnda sjö. Det synes därför så mycket angelägnare, säger styrelsen, att icke den slutliga lösningen av dessa traktors järnvägsfrågor fördröjes genom uppskjutande av trafikens öppnande till Volgsjön utöver den tid, som varit förutsatt, så mycket hellre som det även för statens järnvägars ekonomi är angeläget att snarast möjligt komma i förbindelse med lämplig vattenbassäng, från vilken kan upplämtas timmer för sliprar för statsbanornas behov, ett behov, som blir allt svårare att fylla.

Styrelsen finner det därför önskligt, att av det anslag, som begäres för banan i fråga för år 1916 och vilket anslag styrelsen anser böra bestämmas till 2,050,000 kronor, ett belopp av 500,000 kronor måtte få under år 1915 förskotteras av tillgängliga medel.

Skulle Kungl. Maj:t av statsekonomiska skäl icke finna lämpligt föreslå riksdagen bevilja den av styrelsen sålunda ifrågasatta förskotteringen, anser styrelsen, att behovet av ökad penningtillgång under år 1915 för banan kunde fyllas på sådant sätt, att 500,000 kronor av det för statsbanan Sveg—Brunflo för år 1915 anvisade beloppet, 1,800,000 kronor, lånades till statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för att, sedan anslaget för år 1916 för sistnämnda bana blivit tillgängligt, återbetalas till statsbanan Sveg—Brunflo.

Visserligen skulle härigenom upplåtandet till allmänt begagnande av vissa delar av statsbanan Sveg—Brunflo något fördröjas, men är detta, enligt styrelsens förmenande, av underordnad betydelse, enär de

[13.] trakter omkring Storsjön, som därav skulle närmast beröras, redan äro jämförelsevis väl lottade i avseende på kommunikationer genom ångbåtstrafiken å nämnda sjö, varjämte hinder i allt fall icke behöver möta för statsbanans i fråga fullbordande inom samma tid, som om den nu föreslagna länetransaktionen icke företagits, eller år 1919.

Därest något av dessa förslag vinner bifall, har styrelsen för avsikt att använda det för arbetenas bedrivande under år 1916 sålunda disponibla beloppet, 1,550,000 kronor, på sådant sätt, att banan kan öppnas för provisorisk trafik under år 1916. Återstoden av det för banans anläggning beräknade beloppet, 500,000 kronor, beräknas bliva anvisat av 1916 års riksdag för år 1917 och skulle användas för banans komplettering under nämnda år.

Styrelsen har alltså hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

dels att för arbetenas bedrivande under år 1916 anvisa 2,050,000 kronor, *dels* att Kungl. Maj:t måtte lämnas rätt att under år 1915 av det för statsbanan Ulriksfors—Volgsjön avsedda beloppet, 2,050,000 kronor, förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor eller eventuellt, att riksdagen ville medgiva, att 500,000 kronor av det för statsbanan Sveg—Brunflo för år 1915 anvisade beloppet, 1,800,000 kronor, finge såsom lån överlätas till statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för användning där under nämnda år för att, sedan medel blivit tillgängliga för sist sagda bana av anslaget för år 1916, gottgöras statsbanan Sveg—Brunflo.

Departements-
chefen.

Lika med järnvägsstyrelsen anser jag för min del den ifrågavarande järnvägsanläggningen vara av den betydelse för befolkningen i de på kommunikationer synnerligen vanlottade trakter, den kommer att beröra — förhållanden, som tidigare i sammanhang med denna järnvägsfråga utvecklats — att det, även om de förhandenvarande förhållandena tagas i betraktande, knappast kan anses välbetänkt att genom anvisande för år 1916 av ett mindre anslagsbelopp än det av styrelsen föreslagna fördröja banbyggnadens fullbordande. Jag anser mig därför böra förorda ett anslag för år 1916 av 2,050,000 kronor. Vad angår beredande av tillgång redan under år 1915 till 500,000 kronor av detta anslag, synes mig den av styrelsen föreslagna utvägen att, mot gottgörelse under år 1916 från anslaget till nu ifrågavarande bananläggning, till detsamma överföra nämnda belopp från anslaget för år 1915 till järnvägsanläggningen Sveg—Brunflo endast i nödfall böra komma till användning. Skulle emellertid statsverkets ställning

under senare delen av år 1915, då det föreslagna förskottet skulle ifrågakomma, bliva sådan, att dylika utgifter helst böra undvikas, torde järnvägsstyrelsens förslag kunna innebära en lycklig lösning. Därigenom kommer den nödvändiga anslagsbegränsningen att träffa en trakt med bättre kommunikationer än bygden på sträckan Hoting—Volgsjön. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[13.]

dels att till fortsättning af statsbanan Ulriksfors—Volgsjön för år 1916 anvisa ett anslag av 2,050,000 kronor,

dels ock medgiva, att av tillgängliga medel eller av det till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1915 anvisade anslaget å 1,800,000 kronor ett belopp av 500,000 kronor må, mot gottgörelse efter ingången av år 1916 av det för samma år till fortsättning av statsbanan Ulriksfors—Volgsjön anvisade anslag, till sistnämnda företag utanordnas.

10. Statsbanebyggnaden Sveg—Brunflo.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med godkännande av de i statsrådsprotokollet den 15 mars 1912 omförmälda, av Jämtlands läns landsting och vederbörande socknar gjorda utfästelser i fråga om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har riksdagen dels beslutat, bland annat, *anläggning av en normalspårig statsbana mellan Svegs station å Orsa—Härjedalens järnväg och Brunflo station å tvärbanan genom Jämtland* för en beräknad kostnad av 11,250,000 kronor, dels för påbörjande av nämnda anläggning för år 1913 anvisat ett belopp av 500,000 kronor. Därefter har riksdagen till fortsättande av bananläggningen anvisat för år 1914 500,000 kronor och för år 1915 1,800,000 kronor.

I skrivelsen den 21 oktober 1914 erinrar järnvägsstyrelsen till en början, att styrelsen enligt ovan återopade plan beräknade anslagen till banan i fråga för år 1913, 1914 och 1915 till respektive 500,000, 1,500,000 och 1,800,000 eller tillsammans 3,800,000 kronor, men att riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag, såsom ovan nämnts, för dessa år endast beviljat sammanlagt 2,800,000 kronor.

[14.]

**Fortsätt-
ning av
statsbane-
byggnaden
Sveg—
Brunflo.**

[14.] På grund av denna minskning i anslagsbeloppen anser styrelsen banan icke kunna fullbordas inom den i omförmälda plan beräknade tiden eller år 1918, även om banan kanske under detta år kunde öppnas för provisorisk trafik, utan torde tiden för banans fullbordande komma att uppskjutas till år 1919.

Under förutsättning av bifall till det ovan under punkten 13 framställda förslaget om beredande av förskott å 500,000 kronor till statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön medelst anlitan av de för år 1915 till järnvägsanläggningen Sveg—Brunflo anvisade medlen skulle det disponibla beloppet för sistnämnda arbete för år 1915 uppgå till 1,300,000 kronor, och har styrelsen avsett nämnda belopp till dels fullbordande av terrasserings-, trum- och brobyggnadsarbetena samt rälsläggningen å bandelen Brunflo—Hackås, dels påbörjande av sådana arbeten utom rälsläggning å bandelen Hackås—Skanderåsen.

Enligt styrelsens mening borde anslagen för banan därefter utgå med 2,500,000, 3,000,000, 2,000,000 och 950,000 kronor under respektive år 1916, 1917, 1918 och 1919.

Det för år 1916 ifrågasatta anslagsbeloppet 2,500,000 jämte det belopp av 500,000 kronor, som i enlighet med det ovan sagda skulle under år 1916 återbetalas från anslaget till statsbanebyggnaden Ulriksfors—Volgsjön, skulle enligt styrelsens plan i huvudsak användas till fullbordande av terrasserings-, trum- och brobyggnadsarbeten norrifrån till Åsarne, påbörjande av samma arbeten söder om Åsarne, rälsläggning och underballastning norrifrån till nämnda punkt samt fullbordande å sträckan i fråga av bangårdsanläggningar och husbyggnader.

I detta sammanhang erinrar styrelsen, dels att styrelsen år 1912 vid framställning om proposition rörande bibanan Sveg—Hede uttalat, att densamma borde påbörjas tidigast under år 1915, dels ock att styrelsen med hänsyn till storleken av de anslag, styrelsen i övrigt då ansett sig böra föreslå, och då tvingande skäl för att börja arbetena under år 1915 icke syntes föreligga, ej begärt medel till sagda bana i samband med anmälade av de anslagskrav, som voro avsedda att föreläggas 1914 års riksdag.

I betraktande av de rådande ekonomiska förhållandena har styrelsen ej heller föreslagit, att anslag för ifrågavarande bana skulle äskas av instundande riksdag.

*Departements-
chefen.*

Av statsfinansiella skäl har jag funnit mig nödsakad ifrågasätta en nedsättning med 500,000 kronor av det av järnvägsstyrelsen för år 1916 till förevarande statsbaneanläggning äskade anslagsbeloppet.

Förslagsvis har jag tänkt mig, att detta belopp skulle kunna tilläggas det för år 1918 beräknade anslaget. Järnvägsstyrelsen har i anledning härav meddelat, att det visserligen vore önskligt, att icke så stor del av anslagen för denna järnväg förlades till de båda sista byggnadsåren, som enligt detta förslag skulle bli va fallet, eller 2,500,000 kronor och 950,000 kronor för respektive 1918 och 1919, enär däri-genom alltid förorsakades viss forcering mot slutet av byggnadstiden, men att även med denna anslagsfördelning arbetena utan särskilt stora olägenheter torde kunna ordnas så, att banan bliver i sin helhet färdig år 1919. [14.]

Vad beträffar bibanan Sveg—Hede synes det även mig klart, att budgetsskäl uppställa hinder för framförande av frågan om anslag till denna järnvägsanläggning vid nu sammanträdande riksdag:

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo*
för år 1916 anvisa ett anslag av 2,000,000 kronor.

Statens vattenfallsverk.

Trollhätte kanalverk.

1. Anläggning av ny farled Vänersborg—Göteborg.

[15.]
Anläggning
av ny farled
mellan
Vänersborg
och
Göteborg.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen år 1909 för anläggning av en *ny farled mellan Vänersborg och Göteborg* beviljat ett belopp av 22,800,000 kronor samt bemyndigat riksgäldskontoret att av dessa medel tillhandahålla Kungl. Maj:t under år 1909 1,000,000 kronor och under år 1910 3,000,000 kronor. Sedermera har av det till farleden beviljade anslaget anvisats dels av 1910 års riksdag ett belopp av 2,000,000 kronor att utgå under år 1911, dels av 1911 års riksdag ett belopp för år 1912 av 5,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor, dels av 1912 års riksdag för år 1913 ett belopp av 4,500,000 kronor, dels av 1913 års riksdag för år 1914 ett belopp av 3,000,000 kronor dels ock slutligen av 1914 års senare riksdag för år 1915 3,000,000 kronor. Av det beviljade beloppet återstå således 1,300,000 kronor, som ännu ej anvisats.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen meddelat, att arbetena å farledsanläggningen under år 1914, med uppdelning å olika arbetsavdelningar liksom under föregående år, bedrivits i huvudsaklig överensstämmelse med den arbetsplan, som styrelsen i skrivelse den 30 oktober 1912 framlagt. På grund av att strejk varit rådande bland viss grupp av arbetarna under tiden 19 februari—12 augusti hava dock särskilt murningsarbetena för slussarna blivit ej obetydligt försenade. Den direkt anställda arbetsstyrkan har före den 12 augusti varierat mellan omkring 1,630 och 690 man, vartill komma omkring 210—430 man, anställda hos entreprenörer. Då arbetet efter sistnämnda datum kunnat upptagas i full utsträckning, har den direkt anställda arbetsstyrkan kunnat ånyo uppbringas till omkring 1,200 man. Vid Ström hava vissa tekniska svårigheter för slussbyggnaden vållat, att arbetena därstädes ej kunnat fortgå i beräknad omfattning.

De flesta av de expropriationsmål, som måst anhängiggöras för förvärfvande av för kanalombyggnaden erforderlig mark, äro nu avgjorda, och återstår endast ett fåtal ersättningar för mark och intrång genom blivande uppdamning. [15.]

Konstruktionsarbetet har å vattenfallsstyrelsens byggnadsbyrå fortgått med något minskade arbetskrafter och är nu i huvudsak fullbordat, fränsett vissa detaljarbeten och sammanställningsritningar.

Beträffande farledsarbetena under år 1915 har vattenfallsstyrelsen anført, att dessa, såvitt nu kan bedömas, i stort sett torde kunna bedrivas i enlighet med den av styrelsen för nämnda år i skrivelse den 30 oktober 1913 framlagda arbetsplanen, dock med undantag för arbetena med damm och sluss vid Ström, vilka med hänsyn till förenämnda strejk ej torde under år 1915 medhinnas i hela den utsträckning, som i nyssnämnda preliminära plan beräknades. Styrelsen har därjämte förebragt preliminär arbetsplan för år 1916.

Vattenfallsstyrelsen har vidare berört frågan om möjligheten att för det beviljade anslaget 22,800,000 kronor kunna fullborda farledsanläggningen och anför i detta avseende, att anledning finnes att förvänta, att nämnda anslag skall bliva tillräckligt för arbetets fullbordande enligt den av Kungl. Maj:t den 21 januari 1910 fastställda planen.

Emellertid erinrar styrelsen, att 1913 års riksdag på framställning av Kungl. Maj:t medgivit, att av det belopp, som redan anvisats på det år 1909 av riksdagen beviljade anslag å 22,800,000 kronor för anläggning av en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, finge för Stallbackakanalens utvidgning till 5 meters seglationsdjup användas ett belopp av intill 95,000 kronor.

Grunden för denna Kungl. Maj:ts framställning var en av vattenfallsstyrelsen avlåten underdånig skrivelse, däri styrelsen — med utgående från att det nu pågående farledsarbetet avsåge anordnande i huvudsakligen samma sträckning som den nuvarande Trollhätte kanal av en 4 meters enkelspårig led med slussar och vissa andra arbeten, avsedda för 5 meters djupgående fartyg, och att man vid kanalfrågans avgörande räknat med, att kanalen skulle kunna i framtiden i sin helhet behöva fördjupas till fem meter — framhöll, att en utvidgning till 5 meters seglationsdjup i sammanhang med de pågående arbetena av den mellan industriområdet å hemmanet Stallbacka vid Trollhättan och Stallbackaön belägna s. k. Stallbackakanalen syntes kunna utföras för en kostnad av allenast 130,000 kronor, varav för det avsedda fördjupningsarbetet 95,000 kronor och för uppmuddring, som skulle ske framdeles,

- [15.] 35,000 kronor, under det att en dylik fördjupning, efter det kanalen tagits i bruk, skulle, jämte det den komme att vålla betydliga olägenheter, draga en kostnad av 275,000 å 500,000 kronor, beroende på, huruvida sprängning i torrt schakt skulle kunna ske eller om undervattenssprängning komme att visa sig nödvändig.

Styrelsen anför nu, att det synes mera osäkert, huruvida även ovannämnda kostnad för ytterligare fördjupning av Stallbackakanalen, 95,000 kronor, skall kunna bestridas av det ursprungliga anslaget. Under alla omständigheter anser styrelsen, att den ännu ej anvisade delen av anslaget för farleden, 1,300,000 kronor, kommer att behövas för de arbeten, som skola utföras under år 1916, och hemställer styrelsen, att detsamma måtte äskas av riksdagen att utgå under nämnda år.

Departements-
chefen.

Efter vad jag inhämtat, läser farledsarbetets fullföljande enligt upprättad plan icke äventyras, därest anslagsbeloppet för år 1916 sättes till 1,000,000 kronor. Jag anser mig därför böra inskränka mitt yrkande till detta belopp. Härutöver vill jag endast tillägga, att riksdagens omförmälda beslut angående utvidgning av Stallbackakanalen liksom Kungl. Maj:ts framställning i ämnet icke läser innebära, att då avgjordes, huruvida kostnaderna för detta utom planen för farledsanläggningen tillkomna arbete borde definitivt bestridas av det ovannämnda, av 1909 års riksdag beviljade anslaget. Jag ber här även få nämna, att jag under nästföljande punkt har att göra framställning i fråga om ytterligare ett arbete, som står i samband med farledsanläggningen men icke ingår i den upprättade planen, och varigenom anslaget provisoriskt ytterligare något belastas.

Med åberopande av det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för *anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg* av riksdagen beviljade anslaget å 22,800,000 kronor för år 1916 anvisa ett belopp av 1,000,000 kronor.

2. Ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv.

I skrivelse den 29 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om bidrag av statsmedel till *ombyggnad av Hisingsbron*, vilken förmedlar förbindelsen över Göta älv mellan Göteborgs äldre stadsdel och Lundby. Styrelsen har i detta ämne anfört följande. [16.]
Ombyggnad
av Hisings-
bron över
Göta älv.

I samband med Trollhätte kanals ombyggnad hava stadsfullmäktige i Göteborg enligt beslut den 10 juni 1909 tillförbundit staden att bekosta anläggning av ny farled i Göta älv nedanför Bohusbanans bro till sådant djup, att fartyg med 4 meters djupgående obehindrat kunna vid lågvatten där framgå.

Innebörden av stadens ifrågavarande åtagande har emellertid varit föremål för skiljaktiga åsikter mellan vattenfallsstyrelsen, å ena, och Göteborgs hamnstyrelse, å andra sidan, i fråga om farledens förande genom Hisingsbron. Dessa åsikter hava utvecklats i en skriftväxling mellan styrelserna i fråga, vilken finnes i huvudsak återgiven uti ett styrelsens skrivelse bilagt exemplar av Göteborgs stadsfullmäktiges tryckta handlingar för år 1914 (nr 37).

Av ifrågavarande skriftväxling framgår, att Göteborgs hamnstyrelse ansett den nuvarande fria broöppningens bredd, som utgör omkring 11,5 meter, tillräcklig för passage av fartyg med den storlek, som anges i Göteborgs stads utfästelse. Vattenfallsstyrelsen, som beräknat den normala bredden för ett fartyg av 4 meters djupgående till 10,5 meter, har däremot hävdad den uppfattningen, att för obehindrad passage av fartyg av denna storlek fordras en fri öppning av minst 14 meter.

Under skriftväxlingen har vattenfallsstyrelsen dessutom uttalat önskvärdheten av, att den fria öppningen ytterligare ökades upp till 17,5 eller 18 meter, eller således till ungefär samma mått, som kommit till användning vid Bohusbanans bro strax ovanför Hisingsbron. Detta styrelsens uttalande har gjorts med hänsyn därtill, att Trollhätte kanals slussar och broar vid ombyggnaden konstrueras för fartyg av 5 meters djupgående och 12,5 meters bredd, mot vilken fartygsstorlek vattenfallsstyrelsen ansett svara en fri bredd på broöppningen av 17,5—18 meter.

Uti skrivelse till vattenfallsstyrelsen den 9 juli 1913 fixerade Göteborgs hamnstyrelse sin ståndpunkt i frågan sålunda, att styrelsen vore sinnad att hos stadsfullmäktige i Göteborg tillstyrka ombyggnad

- [16.] den av Hisingsbron på sådant sätt, att brons svängningsspann gäves en fri bredd av 17,5 meter, under förutsättning att den till följd därav uppkommande ökning i kostnad för ombyggnaden bestredes av staten.

Hamnstyrelsen förmenade sålunda, att statsverket borde vidkännas den kostnadsökning, som orsakades av, att broöppningen i stället för att bibehållas vid dittillsvarande dimensioner, omkring 11,5 meter, gäves en fri bredd av 17,5 meter.

I anledning härav anförde vattenfallsstyrelsen i skrivelse till hamnstyrelsen den 31 oktober 1913, att styrelsen fortfarande ville göra gällande, att för fullt utnyttjande av farleden för 4 meter djupgående fartyg erfordrades en fri bredd av åtminstone 14 meter.

För att få ett sakkunnigt och opartiskt yttrande i denna del hade styrelsen anmodat lotsstyrelsen att avgiva yttrande i frågan. I skrivelse den 15 oktober 1913 hade lotsstyrelsen avgivit sålunda begärt yttrande och därvid till en början erinrat, att i Sveriges skeppslista för år 1911 funnes upptagna dels ångare under 4 meters djupgående, som hade en bredd av 10,25 meter, dels ock sjögående pråmar under 4 meters djupgående, som hade en bredd av 12,22 meter. På grund härav ansåg lotsstyrelsen uppenbart, att en fri broöppning av omkring 11,5 meter i Hisingsbron vore otillräcklig för att bereda dylika ångare en bekväm genomfart genom bron, helst farvattnet därstädes vore besvärat av ström, som för dylika pråmar skulle omöjliggöra passerandet av bron. För att möjliggöra utnyttjandet av de betingelser, som med hänsyn till ett vattendjup av 4 meter och slussarnas storlek i Trollhätte kanal förefunnes för trafik därstädes dels med för ändamålet lämpligen byggda ångare, dels ock med större pråmar, ansåg lotsstyrelsen en fri broöppning i Hisingsbron av mindre bredd än 16 meter ej fullt tillfredsställande och kunde därför ej finna den av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta bredden av minst 14 meter vara större, än fordringarna minst krävde under här ifrågasvarande förhållanden. Beträffande storleken av broöppning för 5 meters djupgående fartyg framhöll lotsstyrelsen, att det i vissa fall med hänsyn till strömförhållandena å platsen syntes vara behöfligt för fartygens obehindrade framförande, att broöppningen hade en bredd av minst 18 meter, även om i andra fall broöppningen kunde hållas mindre.

För egen del anförde vattenfallsstyrelsen slutligen, att Göteborgs stad i konsekvens med stadsfullmäktiges den 10 juni 1909 gjorda åtagande syntes böra av de olika alternativ, som förelagts hamnstyrelsen,

samtliga upprättade av avdelningschefen hos Göteborgs hamnstyrelse Ernst Wendel, utföra åtminstone alternativ II b med en fri bredd av 14 meter, dragande en beräknad kostnad av 205,000 kronor. En ökning av spännvidden till 17,5 meter skulle under i övrigt samma förutsättningar, såsom framginge av alternativ I b, höja kostnaderna med 20,000 kronor; och förklarade sig vattenfallsstyrelsen, i händelse detta alternativ komme till utförande, för sin del villig förorda, att sistnämnda belopp av statsverket ställdes till hamnstyrelsens förfogande. [16.]

På grund av vad sålunda anförts hemställde vattenfallsstyrelsen, att hamnstyrelsen ville hos stadsfullmäktige i Göteborg tillstyrka, att ombyggnaden av Hisingsbron utfördes enligt alternativ I b, under förutsättning, att ett bidrag av 20,000 kronor till bestridande av kostnaderna för ombyggnaden gäldades av statsmedel.

I skrivelse till vattenfallsstyrelsen den 7 oktober 1914 har Göteborgs hamnstyrelse därefter meddelat, att stadsfullmäktige i Göteborg den 7 maj 1914 beslutat, att Hisingsbron skall ombyggas enligt ovan angivna alternativ I b samt att 205,000 kronor av kostnaden därför skulle gäldas av uttaxerade medel, att utgå med 45,000 kronor under år 1915 och med 40,000 kronor under vardera av åren 1916—1919, ävensom att stadsfullmäktiges omförmälda beslut gällde under förutsättning, att före utgången av år 1914 vattenfallsstyrelsen till stadsfullmäktige avlämnat bindande utfästelse att, då sådant för ifrågavarande arbetes fullbordande av hamnstyrelsen påfordrades, lämna bidrag till detta arbete med 20,000 kronor.

I anslutning till det av vattenfallsstyrelsen i ovanberörda skrivelse den 31 oktober 1913 gjorda uttalande och med åberopande av vad därvid anförts har styrelsen i nu föreliggande skrivelse slutligen förordat, att det sålunda ifrågasatta statsbidraget måtte få utgå. Styrelsen har alltså hemställt, det tacktes Kungl. Maj:t medgiva vattenfallsstyrelsen rätt att av de medel, som av riksdagen anvisats eller komma att ytterligare anvisas till anläggande av en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, använda ett belopp av högst 20,000 kronor såsom bidrag till ombyggnad av Hisingsbron i enlighet med stadsfullmäktiges i Göteborg beslut den 7 maj 1914, att enligt utfästelse, som avlämnas av vattenfallsstyrelsen, utbetalas, då sådant bidrag för ifrågavarande ombyggnads fullbordande påfordras av Göteborgs hamnstyrelse.

Till en början ber jag få meddela, att stadsfullmäktige i Göteborg enligt beslut den 17 nästlidne december medgivit uppskov till den

*Departements-
chefen.*

- [16.] 1 maj 1915 med avlämnande av förberörda utfästelse av vattenfallsstyrelsen.

Utöver vad vattenfallsstyrelsen omförmält och för egen del anfört tillåter jag mig erinra därom, att det förslag till anläggning av ny farled mellan Väneren och Göteborg, för vars genomförande 1909 års riksdag beviljade ett anslag av 22,800,000 kronor, avsåg att i huvudsakligen samma sträckning som den nuvarande Trollhätte kanal anordna en 4 meters enkelspårig led med slussar och vissa andra arbeten avsedda för 5 meter djupgående fartyg. Det starkaste skälet till att detta alternativ valdes bland de för riksdagen framlagda förslagen torde hava varit att, såsom vederbörande departementschef vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 19 mars 1909 framhöll, därigenom icke blott skulle skapas en farled, som huvudsakligen bleve en inlandskanal, utan även möjlighet vinnas att utan allt för betungande kostnader framdeles erhålla en kanal för verkligt sjögående fartyg, i det att en på sålunda angivet sätt anordnad led, när så behövdes, skulle kunna fördjupas till 5 meters seglationsdjup i sin helhet och göras dubbelspårig, utan att kostnaderna bleve större än om arbetet utfördes från början. Därjämte skulle vinnas den fördelen, att fartyg med bredd och längd, motsvarande 5 meters djupgående vid full last, skulle kunna framföras i farleden i den mån de äro mindre lastade eller vid tillfällen, då vattenståndet är högre än lågvattenytan.

Vid kanalfrågans avgörande har man således räknat med, att kanalen skulle kunna i framtiden i sin helhet behöva fördjupas till 5 meters seglationsdjup.

Jag anser det därför synnerligen välbetänkt, att, samtidigt med att Hisingsbron på grund av lokala behov av en förbättrad förbindelseled ombygges, brons fria genomfartsöppning vidgas, så att 5 meters djupgående fartyg kunna passera. Såsom av det förestående framgår, innebär Göteborgs stads beslut — innefattande, att bron skall ombyggas enligt förutnämnda alternativ I b och att staden skall gälda 205,000 kronor av den till sammanlagt 225,000 kronor uppgående kostnaden — att staden åtagit sig att bestrida kostnaderna för brons anordnande med fria genomfartsöppningar av 14 meters bredd, utgörande vad som erfordras för genomsläppande av 4 meters djupgående fartyg. Kostnaderna för broöppningens vidgande därutöver är staden på grundvalen av ovan omförmälda utfästelse av den 10 juni 1909 givetvis icke pliktig att ikläda sig, utan torde kostnadsökningen, 20,000 kronor, böra utgå av statsmedel.

Anvisande av särskilt belopp för ändamålet torde emellertid icke nu påkallas. Då ifrågavarande arbete icke ingår i den plan för far-

ledsanläggningen, som legat till grund för riksdagens beslut, lär emellertid riksdagens medgivande böra utverkas att av de beviljade medlen för kanalbyggnaden använda ifrågasatt belopp för bestridande av den kostnad, som föranledes av, att broöppningen vid ombyggnaden gives en bredd av 17,5 meter i stället för 14 meter.

[16.]

I detta sammanhang vill jag erinra, att Kungl. Maj:t av enahanda skäl, som de nu föreliggande — en sannolik framtida fördjupning av Trollhätte kanal till fem meter — förelade 1913 års riksdag frågan om den s. k. Stallbackakanalens fördjupning till fem meter i samband med pågående arbeten å Trollhätte kanal och att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, medgav, att av det belopp, som redan anvisats att utgå av det år 1909 av riksdagen beviljade anslaget för anläggning av den nya farleden, finge för Stallbackakanalens utvidgning till 5 meters seglationsdjup användas ett belopp av intill 95,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av det belopp, som redan anvisats på det år 1909 av riksdagen beviljade anslag å 22,800,000 kronor för anläggning av en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, må såsom bidrag till *ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv* med fria genomfartsöppningar av 17,5 meters bredd användas ett belopp av 20,000 kronor.

3. Ny fyrbelysning vid farleden Vänersborg—Göteborg.

I förenämnda skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen vidare hemställt om anvisande av medel till *anordnande av ny fyrbelysning vid farleden mellan Vänersborg och Göteborg*.

I denna fråga har tidigare förekommit följande:

Med nådigt brev den 5 december 1913 överlämnade Kungl. Maj:t till vattenfallsstyrelsen ett av lotsstyrelsen i samråd med vattenfallsstyrelsen upprättat och till Kungl. Maj:t med underdånig skrivelse den 18 november 1913 inlämnat förslag till fyrbelysning och utprickning av den nya farleden Vänersborg—Göteborg, att lända till efterrättelse vid anordnande av fyrbelysning och utprickning av ovannämnda farled.

I skrivelse den 12 februari 1914 erinrade emellertid vattenfallsstyrelsen därom, att någon kostnad för nytillkommande fyrbelysning,

[17.]

Fyrbelysning vid den nya farleden Vänersborg och Göteborg.

[17.] utöver den nu befintliga, icke vore medräknad i det kostnadsförslag, som låg till grund för 1909 års riksdagsbeslut rörande anslag till farleden i fråga. Däremot vore fullständig utprickning inberäknad.

Kostnaden för nytillkommande fyrbelysning, med inberäkning av dykdalber och fundament, som krävdes utöver de för utprickningen erforderliga, uppginge, anförde styrelsen vidare, enligt det av lotsstyrelsen upprättade förslaget till omkring 325,000 kronor, vilket belopp sålunda skulle krävas utöver den summa av 22,800,000 kronor, som kanalen i sin helhet är beräknad att kosta.

Emellertid vore meningarna delade angående den omfattning, i vilken fyrbelysning, åtminstone till en början, vore nödvändig. Sålunda hade kanalfloottans ångfartygsbefälhavarsällskap i Göteborg, vars yttrande av vattenfallsstyrelsen inhämtats, ansett, att man skulle kunna nöja sig med belysning i mindre omfattning, än lotsstyrelsen föreslagit, varvid dock fyrbelysningens anbringande skulle ske efter något skiljaktiga principer.

Enligt vattenfallsstyrelsens mening kunde en säker uppfattning i frågan knappast vinnas, utan att försök anställdes med belysning å en lämplig sträcka. Styrelsen hade på grund därav gått i författning om att till början av 1914 års seglation uppsätta försöksbelysning på sträckan Kungälv—Göteborg med 13 st. AGA-ljus-fyror; och hemställde vattenfallsstyrelsen därför, att Kungl. Maj:t måtte, med godkännande av den sålunda vidtagna åtgärden, bemyndiga styrelsen att av de för den nya farleden anvisade medel förskottsvis utanordna den till 21,225 kronor beräknade kostnaden för uppsättande av ifrågavarande försöksbelysning.

Sedan lotsstyrelsen, till följd av remiss, avgivit utlåtande i ärendet, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 24 april 1914, med godkännande av den av vattenfallsstyrelsen vidtagna åtgärden att uppsätta ovan omförmälda fyrbelysning å sträckan Kungälv—Göteborg, bemyndigat vattenfallsstyrelsen att av de för anläggning av den nya farleden Vänersborg—Göteborg anvisade medel förskottsvis använda ett belopp av högst 21,225 kronor för bestridande av kostnaderna för uppsättande av samma fyrbelysning.

I förevarande skrivelse av den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen meddelat, att styrelsen har för avsikt att, sedan genom den igångsatta försöksbelysningen nödigt underlag för frågans säkra bedömning erhållits, efter samråd med lotsstyrelsen inkomma med framställning, att ifrågavarande anordningar tillsvidare måtte så begränsas, att till en början endast utföras de anläggningar, som kunna anses oundgäng-

ligen nödvändiga. I väntan på ett sålunda modifierat förslag har styrelsen ansett sig böra för den nya fyrbelysningen föreslå ett anslagsbelopp av 200,000 kronor att disponeras under år 1916.

[17.]

Styrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos 1915 års riksdag äska ett anslag av 200,000 kronor för anordnande av ny fyrbelysning vid nämnda farled enligt plan, som av Kungl. Maj:t efter underdånig framställning fastställes.

Med hänsyn till tidpunkten för den nya farledens färdigställande torde det vara nödvändigt att under år 1916 äga tillgång till medel för anordnande av utöver den nuvarande erforderlig fyrbelysning av farleden. Då, såsom av det ovanstående framgår, förslag är å bane att anordna denna fyrbelysning efter en något förenklad och mindre dyrbar plan, kan den exakta kostnadssiffran nu ej angivas. På sätt styrelsen föreslagit, synes emellertid det begärda beloppet böra, i avvaktan å det nya förslaget, anvisas för år 1916.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *anordnande av ny fyrbelysning vid farleden mellan Vänersborg och Göteborg* för år 1916 anvisa ett anslag av 200,000 kronor.

Södertälje kanalverk.

4. Utvidgning av Södertälje kanal å sträckan Maren—Saltsjön.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet har 1913 års riksdag beslutat, att Södertälje kanal å sträckan från Maren till Saltsjön finge för en kostnad, icke överstigande 550,000 kronor, utgrävas för 5,5 meter djupgående fartyg.

[18.]

Utvidgning
av Söder-
tälje kanal
å sträckan
Maren—
Saltsjön.

Vid föredragning den 13 juni 1913 av riksdagens skrivelse i ämnet har Kungl. Maj:t, som godkänt riksdagens beslut, i vad det skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, uppdragit åt den av Kungl. Maj:t för utförande av dubbelspårsanläggningen Rönninge-Ström tillsatta byggnadskommissionen att i enlighet med den av Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 utfärdade instruktion och övriga av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter i såväl tekniskt som ekonomiskt hänseende omhändervha *utgrävningen av Södertälje kanal å sträckan från Maren till Saltsjön*.

Sedan arbetet sålunda överlämnats till kommissionen, har kommissionen i juni 1913 med entreprenören för dubbelspårsanläggningen

- [18.] Rönninge—Ström, nordiska järnvägsbyggnadsaktiebolaget, upprättat tilläggskontrakt angående kanalarbetets utförande samt om de vid utgrävningen erhållna massornas uttransporterande till angivna platser å dubbelspåret, allt för en kostnad av 515,000 kronor, varefter arbetet omedelbart efter kontraktets upprättande igångsatts.

Sedermera har 1914 års senare riksdag på Kungl. Maj:ts framställning för ovannämnda ändamål beviljat ett anslag av 550,000 kronor samt därav för år 1915 anvisat ett belopp av 300,000 kronor.

I skrivelse den 28 oktober 1914 har kommissionen meddelat, att kanalarbetet i fråga alltjämt pågår och att detsamma torde kunna bli avslutat under 1917 års förra hälft, på grund varav kommissionen hemställt om anvisande för år 1916 av återstående beloppet 250,000 kronor.

Då arbetet sålunda icke beräknats bli fullbordat förrän under år 1917, har jag ifrågasatt, huruvida icke anslaget för år 1916 skulle kunna begränsas till 150,000 kronor. I anledning därav har jag från kommissionens verkställande ledamot mottagit en av arbetschefen upprättad promemoria, varuti denne meddelat, att det ifrågavarande kanalarbetet innefattar utschaktning av sammanlagt 745,000 m³. Inalles har från arbetets början den 15 februari 1913 till den 1 december 1914 uttagits 284,600 m³. Om man bortser från en period av omkring 6 månader, då strejk pågått, har i medeltal uttagits 17,460 m³ per månad. Det har emellertid förekommit, att under en månad utschaktats ända till 35,000 m³. För återstående arbeten ämnar entreprenören enligt arbetschefens uppgift aptera ännu en grävmaskin i kanalschakten, varjämte ett nytt transportspår torde komma att utläggas från södra kanalslätten ut till förbindelsespåret mellan Näset och Södertälje. Med hänsyn härtill anser arbetschefen, att man i fortsättningen icke torde böra räkna med ett lägre medeltal än omkring 20,000 m³ per månad. Den 1 december 1914 återstod att utschakta 460,000 m³. Enligt angiven beräkningsgrund skulle för uttagandet av denna massa åtgå en tid av 22 å 24 månader, vadan arbetet med kanalschakten skulle kunna förväntas vara färdigt redan under tiden oktober—december 1916. Vid detta förhållande torde återstående anslagsmedel komma att för verkställande av slutlikvid behövas redan under år 1916. Jag har därför icke ansett mig böra föreslå någon nedsättning av det av kommissionen begärda beloppet.

Såsom framhållits i statsrådsprotokollen den 11 april 1913 och den 14 januari 1914 torde en del av det för utvidgning av Södertälje kanal å sträckan Maren—Saltsjön beviljade anslaget av 550,000 kronor böra påföras statens järnvägar och dubbelspårsanläggningen Rönninge—Ström. Fördelningen av anslaget lär emellertid icke kunna exakt verkställas,

förr än ifrågavarande arbeten äro avslutade. Rörande denna fördelning synes det ankomma på Kungl. Maj:t att därom framdeles besluta. [18.]

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för *utvidgning av den mellan Maren och Saltsjön belägna delen av Södertälje kanal* beviljade anslaget å 550,000 kronor för år 1916 anvisa återstående beloppet 250,000 kronor.

Under punkt 31 i motsvarande del av statsverkspropositionen den 14 januari 1914 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avvaktan på den proposition, som dåvarande departementschefen hoppades kunde komma att avlåtas angående ombyggnad av Södertälje kanal, för ändamålet tillse vidare beräkna ett anslag av 200,000 kronor.

*Ombyggnad
av Södertälje
kanal.*

Vid avlåtande av statsverkspropositionen den 14 maj 1914 erinrade jag i detta avseende, att stadsfullmäktige i Södertälje i underdånig skrivelse den 28 oktober 1912 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta nådig proposition därom, att Södertälje kanal, som enligt beslut av 1912 års riksdag skulle inköpas av statsverket, måtte ombyggas i samband med den av samma riksdag beslutade ombyggnaden av den i närheten av Södertälje belägna delen av statsbanan mellan Rönninge och Järna genom den härför organiserade byggnadskommissionen.

Vidare erinrade jag, att denna framställning jämlikt nådigt beslut den 15 november 1912 överlämnats till vattenfallsstyrelsen, som från 1913 års ingång övertagit den av statsverket inköpta kanalens förvaltning, för verkställande av utredning och avgivande av förslag till ombyggnad av kanalen, ävensom att vattenfallsstyrelsen till åttlydnad härav med underdånig skrivelse den 16 januari 1914 inkommit med utredning och förslag uti ifrågavarande avseende.

Sedermera hade infordrade utlåtanden i ärendet avgivits av cheferna för generalstaben och marininstaben, lotsstyrelsen samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Örebro och Västmanlands län.

Ärendet hade emellertid tillika remitterats till kommerskollegium för avgivande av utlåtande, men hade sådant ännu ej inkommit. Stockholms stadsfullmäktige, vilka lämnats tillfälle att före den 15 mars 1914 till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande över vattenfallsstyrelsens ifrågavarande förslag, hade därjämte på anförda skäl anhållit, att med avgivande av yttrande måtte få anstå till angiven senare tidpunkt.

[18.] Vid ärendets remitterande till vattenfallsstyrelsen hade dåvarande departementschefen, såsom framgick av hans yttrande till statsrådsprotokollet, ställt i utsikt att föreliggande fråga kunde bli hänskjuten till 1914 års riksdag. Vad tidigare i detta ärende förekommit, särskilt i sammanhang med frågan om ombyggnad av statsbanan mellan Rönninge och Järna, syntes mig också innebära, att framför allt Södertälje stad erhållit förhoppningar på, att kanalen skulle genom statens försorg ombyggas. Jag ansåg det icke heller kunna förnekas, att det för den allmänna sjöfarten, för vissa av Mälarstäderna med tillhörande uppland samt för försvarsväsendet kunde bli av stor betydelse, att en även för djupgående fartyg avsedd sjöfartsled anordnades genom Södertälje kanal.

Då utredningen i ärendet emellertid ännu icke var fullt avslutad samt förhållandena vid då instundande riksdag påkallade en viss begränsning vid avlåtandet av framställningar till densamma, syntes det mig knappast kunna ifrågasättas att framlägga proposition i ämnet, även om den vidlyftiga utredningen skulle hinna slutföras under pågående riksdag.

Sedan numera kommerskollegium och Stockholms stadsfullmäktige avgivit utlåtande i ärendet, har vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 23 oktober 1914 förnyat sin i nämnda skrivelse den 16 januari 1914 gjorda framställning och därvid på anförda skäl hemställt, att, därest ombyggnad av Södertälje kanal av Kungl. Maj:t anses böra komma till stånd under den närmaste framtiden, Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1915 års riksdag att för nämnda ändamål anvisa ett anslag av 600,000 kronor för år 1916, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1915 av tillgängliga medel utanordna intill 200,000 kronor.

Därjämte hava stadsfullmäktige i Västerås i en till Kungl. Maj:t den 21 december 1914 ingiven skrift hemställt om avlåtande av proposition till 1915 års riksdag om anslag till Södertälje kanals fullständiga ombyggnad för djupgående fartyg och i sammanhang därmed upprensning av Mälarens farleder.

Såsom jag redan tidigare framhållit, är jag övertygad om den stora betydelsen av den ifrågasatta fullständiga ombyggnaden av Södertälje kanal. Sedan numera samtliga utlåtanden inkommit, skulle icke några formella hinder föreligga för ärendets företagande till avgörande, därvid emellertid är att erinra, att utredningen angående upprensning av vissa farleder i Mälaren, vilka böra fördjupas, för att den ombyggda kanalen skall kunna fullt utnyttjas för de inre delarna av denna sjö, ännu icke slutförts. Jag vill också erinra, att stadsfullmäktiges i Södertälje den 23 mars 1911 gjorda åtagande att utan ersättning avstå all den mark,

som erfordras för upptagande av en större kanal mellan Mälaren och Saltsjön vid Södertälje och som vid tiden för fattandet av stadsfullmäktiges nämnda beslut var i stadens ägo, fortfarande gäller, under förutsättning, att beslut om kanalens utförande på statens bekostnad varder fattat före den 1 april 1916. Den rådande situationen har emellertid synts mig ställa avgjorda finansiella hinder i vägen för frågans framförande vid den nu sammanträdande riksdagen. [18.]

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att jag vidtagit förberedande åtgärder för en allmän utredning rörande förbättring eller anläggning av inre vattenvägar i Sverige. Utredning
angående inre
vattenvägar.

Redan år 1898 gjordes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framställning om en teknisk och statistisk utredning av åtskilliga kanal- och segelleder i mellersta Sverige. Kungl. Maj:t föreslog också riksdagen år 1900 att för ändamålet bevilja ett anslag av 173,000 kronor. Detta förslag vann emellertid icke riksdagens bifall huvudsakligen av det skäl, att det syntes riksdagen lämpligast att först avvakta resultatet av då pågående utredning angående ombyggnad av Trollhätte kanal.

Uti särskilda till Kungl. Maj:t ingivna framställningar hava nu stadsfullmäktige i Jönköping, Norrköping, Motala och Linköping framhållit, hurusom Göta kanals östgötalinje icke motsvarade de krav, man nu måste ställa på en dylik samfärdsled, och med anledning därav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag till ombyggnad av nämnda del av Göta kanal och till riksdagen avlåta proposition i ämnet.

Ytterligare har handels- och industrikammaren för Örebro och Västmanlands län hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning rörande kanalväsendets ordnande i Sverige samt till riksdagen avlåta proposition i ärendet.

Med anledning av den utav stadsfullmäktige i Norrköping gjorda framställningen har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län inkommit med yttrande och däruti hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, med hänsyn till frågans stora vikt, föranstalta om en fullständig utredning samt, ifall omständigheterna skulle därtill föranleda, låta utarbeta förslag till och vidtaga övriga nödiga åtgärder för en blivande ombyggnad av Göta kanals östgötalinje med förläggande av kanalens ändpunkt till Norrköping.

Slutligen har vattenfallsstyrelsen avgivit utlåtande i fråga om ombyggnad av Göta kanals östgötalinje. Styrelsen har däruti framhållit, att ett livligt intresse för närvarande vore rådande i närmast intresserade kretsar för åstadkommande av en utvidgning, modernisering eller ombyggnad av nämnda del av Göta kanal. Det syntes ej heller

- [18.] kunna förnekas, att denna fråga vore av allra största betydelse för handel och industri i därav berörda delar av vårt land. Huruvida ett dylikt företag emellertid vore ur ekonomisk synpunkt tillrådligt, därom kunde endast en ingående teknisk-ekonomisk utredning lämna nöjaktigt svar. En sådan utredning syntes därför vattenfallsstyrelsen vara att förordna. Emellertid borde och kunde enligt styrelsens mening denna speciella fråga icke bedömas blott för sig. Det skulle exempelvis kunna tänkas, att Vättern lämpligast kunde öppnas för trafik med större fartyg genom en utvidgning av kanallinjen mellan Vättern och Vänern, vilken sistnämnda sjö redan år 1916 även vid lågvatten bleve tillgänglig för 4 meters djupgående fartyg genom den då fullbordade ombyggnaden av Trollhätte kanal, och att denna utväg bleve förmånligare än en utvidgning av hela sträckan Östersjön—Vättern. I sammanhang härmed vore det, anförde vattenfallsstyrelsen, av vikt att tillse, om och på vad sätt en framtida kanalförbindelse mellan Hjälmaren och Mälaren, å ena, samt Vänern och Vättern, å andra sidan, bäst skulle kunna ordnas. En dylik förbindelse — ett led i den s. k. Sveakanalen — hade länge varit ifrågasatt. Men vidare vore givetvis en allmän teknisk-ekonomisk utredning om riktlinjerna för vårt kanalsystems utveckling av behovet påkallad. Denna utredning borde, enligt vattenfallsstyrelsens åsikt, omfatta såväl de lämpligaste normalmåttan för modernisering av äldre samt utförande av eventuella nya kanalleder som ock sådana nya kanalleders lämpligaste sträckning. Först sedan dylika riktlinjer förelåge färdiga, kunde vederbörande ur allmän synpunkt riktigt bedöma behoven av förbättrade vattenvägar och värdet av framkomna förslag till kanalföretag. Dylika allmänna utredningar, fortsatte vattenfallsstyrelsen, förelåge eller vore under utarbetande i de flesta kulturländer. Även för Sverige syntes den tidpunkt vara nära förestående, då insikten om de länge försummade vattenvägarnas betydelse vid sidan av järnvägarna oemotståndligt trängde sig fram. Det vore då önskvärt, att de nödvändiga allmänna förarbetena vore undanförda. Då Trollhätte kanals ombyggnad snart vore ett fullbordat faktum, syntes det vattenfallsstyrelsen icke vara för tidigt att återupptaga tanken på en allmännare utredning rörande Sveriges inre vattenvägar. En sådan borde enligt vattenfallsstyrelsens mening anföras åt en särskild kommitté, i vilken väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vattenfallsstyrelsen borde vara representerade. Med stöd av det sålunda anförda har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om en allmän utredning angående behovet av befintliga inre vattenvägars förbättring liksom av nya vattenvägars anläggning.

Från vattenfallsstyrelsen har jämväl på anmodan ingivits en memoria rörande kostnaderna för en kanalutredning i enlighet med styrelsens berörda hemställan. Däruti har erinrats, att arbetet måste omfatta såväl en teknisk som en ekonomisk-statistisk och finanspolitisk utredning. Även om beräkningar av kommande trafik alltid vore skäpligen opålitliga, borde den ekonomisk-statistiska utredningen kunna lämna viktiga hållpunkter såväl beträffande val av farledsdjup som planläggning. Den kunde ock utan vidare utränga vissa utförbara förslag. För de förslag, som den första summariska utredningen visade kunna förtjäna att upptagas till närmare skärskådande, borde undersökningarna göras så pass grundliga, att därvid framlagda resultat, bleve, såvitt möjligt, pålitliga. Det lämpligaste syntes vara, att anslå visst årligt belopp, exempelvis till en början 50,000 å 60,000 kronor.

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 5 innevarande månad erinrade jag, att frågan om en ingående, allmän utredning angående utvidning av de inre vattenvägarna i vårt land tidigare varit föremål för överbäggande, ehuru saken då förföll. Emellertid syntes insikten om dessa vattenvägars betydelse alltmer trängt igenom, därvid erfarenheterna från andra länder helt säkert varit vägledande. Om än med hänsyn till nu rådande förhållanden det icke enligt min åsikt kunde ifrågakomma att med bidrag av staten eller på dess bekostnad under den närmaste tiden igångsätta något företag av förevarande beskaffenhet, som icke redan blivit i detalj utrett, syntes mig av skäl, som av vattenfallsstyrelsen anförts, dock angeläget, att spörsmålet om våra inre vattenvägar upptoges till förnyad omprövning. En utredning i det syfte, vattenfallsstyrelsen angivit, syntes närmast böra omfatta den väckta frågan om modernisering av Göta kanal eller vissa delar därav och vidare utveckling av det vattenvägssystem, som hade sammanhang med Väneren och Mälaren, vilka båda stora insjöar snart nog torde kunna befaras av sjögående fartyg. Inom ramen av denna undersökning fölle sålunda även frågan om förbättrande av vattenförbindelsen mellan Hjälmaren och Mälaren och av Strömsholms kanal. Tillika syntes mig utredningen böra omfatta sammanbindningen av Vänerens och Mälarens vattensystem. Jag ansåg mig emellertid böra erinra, att resultatet av hela utredningen icke med nödvändighet behövde avvaktas, innan viss del därav framlades. Kostnaderna för en ändamålsenlig utredning i angivna avseenden torde säkerligen komma att överstiga 200,000 kronor.

Det syntes mig emellertid skäligt, att de orter, som skulle kunna förväntas komma att draga nytta av de ifrågasatta förbättrade vattenvägsförbindelserna, bidroge till en väsentlig del av kostnaderna för den planerade utredningen.

- [18.] På grund av vad sålunda anförts har Kungl. Maj:t också, i enlighet med min hemställan, anbefallt överståthållarämbetet att från Stockholms stadsfullmäktige samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholm, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Västmanlands län att från vederbörande landsting samt inom respektive län belägna städer och kommuner, vilka kunde antagas hava större intresse av, att den föreslagna utredningen komme till stånd, infordra yttranden, huruvida och i vad mån de ville bidra till bestridande av kostnaderna för omförmälda utredning.

Trollhätte kraftverk.

5. Tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation.

[19.]
Fortsättande av
vissa arbeten för en
tredje utbyggnad av
Trollhätte
kraftstation.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag till *fortsättande av arbetena å Trollhätte kraftstations tredje utbyggnad*.

Beträffande den tidigare behandlingen av frågan om en tredje utbyggnad av nämnda kraftverk ber jag att få erinra om följande.

I skrivelse den 28 februari 1914 hemställde vattenfallsstyrelsen om anvisande av anslag för påbörjande av en tredje utbyggnad av den till Trollhätte kraftverk hörande kraftstationen vid Trollhättan. Vattenfallsstyrelsen framhöll därvid, bland annat, hurusom det på grund av i nämnda skrivelse lämnad utredning vore högeligen önskligt att under loppet av år 1916 få ökad krafttillgång vid Trollhätte kraftverk. Vidare upplystes, att den tid, som åtginge från arbetenas påbörjande, till dess något maskinaggregat i en tredje utbyggnad kunde vara installerat och i verksamhet, uppginge till minst 2 å 2½ år. I avseende å frågan, huruvida den nya utbyggnaden borde utföras för tre eller för fyra maskinenheter, av vilka var och en vore avsedd att normalt leverera mot 10,000 turbinhästkrafter svarande 7,000 kilowatts effekt, anförde styrelsen, att densamma vore beroende av, om acceptabel överenskommelse kunde träffas med firman Nydqvist & Holm om nödigt markförvärf för den del av maskinhuset, som skulle inrymma den fjärde enheten.

I sammanhang med kostnadsfrågan anförde styrelsen, att, om resultatet av underhandlingarna med Nydqvist & Holm bleve sådant, att man funne sig böra begränsa tredje utbyggnaden till 3 st. maskinaggregat, någon ytterligare tilloppskanal icke skulle erfordras — åt-

minstone under en god tid framåt. Kunde däremot utrymme erhållas för ytterligare ett aggregat, komme antagligen en ny tilloppskanal att visa sig erforderlig. I varje fall behövdes sålunda från början ingen ny tilloppskanal, men kunde en sådan utföras, när behov därav uppstode. Jag vill här anmärka, att, enligt vad jag från vattenfallsstyrelsen inhämtat, behovet av en ny tilloppskanal, i det ena och det andra fallet icke kan klarläggas, förr än den nuvarande kanalens framsläppningsförmåga vid lägre vattenstånd och ökad kraftåtgång uttrönts. Frågan sammanhänger också med spörmålet om, huru stor reserv turbinanläggningen i framtiden kan kräva. [19.]

Kostnaden för en tredje utbyggnad hade av vattenfallsstyrelsen i skrivelsen den 28 februari 1914 preliminärt beräknats till:

I. 4 maskinenheter installeras.

Kostnad utan ny tilloppskanal.....	kr. 6,040,000: —
» med » »	» 7,490,000: —

II. 3 maskinenheter installeras.

Kostnad utan ny tilloppskanal.....	kr. 4,930,000: —
» med » »	» 6,380,000: —

Enligt vad styrelsen meddelade, voro de delar av anläggningsarbetet, som med hänsyn till den tid, deras utförande krävde, först måste påbörjas, fångdammarna i Olidehålan framför den utvidgade kraftstationens utlopp samt jordschaktning och bergsprängning för kraftstationen. Dessa arbeten kunde även till huvudsaklig del slutföras, utan att man behövde definitivt avgöra, för huru många maskinaggregat utvidgningen skulle vidtagas.

På grund av vad sålunda och i övrigt anförts, ansåg vattenfallsstyrelsen medel böra anvisas för påbörjande av ifrågavarande arbeten. Däremot ansåg styrelsen, att med fattande av beslut om beviljande av anslag till hela utbyggnaden borde anstå, till dess vattenfallsstyrelsen, efter avslutande av pågående underhandlingar, blivit i tillfälle att inkomma med närmare utredning angående den omfattning tredje utbyggnaden borde erhålla.

Då jag den 14 maj 1914 anmälde denna fråga inför Kungl. Maj:t, anförde jag i fråga om den av vattenfallsstyrelsen i dess skrivelse framlagda beräkningen av den sannolika ökningen i belastningen vid Trollhätte kraftverk, att jag ej fann skäl till någon annan erinran mot styrelsens beräkningar av förbrukningens tillväxt, än att den påräknade ökningen av avsättningen för elektrotermiska ändamål eller 5,000 kw. per år måhända vore något rundligt tilltagen, men påvisade jag, att,

[19.] även om denna ökning per år beräknades endast till 2,000 kw., vilket ej syntes mig överdrivet, anspråken på Trollhätte kraftverks leveransförmåga skulle kunna antagas bliva:

för år 1915.....	49,000 kw.
» » 1916.....	55,000 »
» » 1917.....	58,000 »
» » 1918.....	62,000 »

Enligt denna uppskattning skulle gränsen för kraftstationens nuvarande leveransförmåga, 56,000 kw., vara uppnådd under år 1917.

Då den tid, som krävdes för en tredje utbyggnad, anslogs till 2 till 2½ år, var det sålunda enligt min mening hög tid att påbörja utbyggnaden redan under sommaren 1914, om icke kraftdistributionens utveckling skulle behöva stoppas.

I detta sammanhang ansåg jag mig icke kunna underlåta att framhålla, att man vid ett verk som det ifrågavarande lämpligen borde med avseende å leveransförmågan ligga något framför förbrukningens storlek vid varje tillfälle. Det hade nämligen visat sig vara av största betydelse vid konkurrensen med andra kraftproducenter och särskilt med de norska, att en spekulant kunde erhålla sitt behov av energi inom jämförelsevis kort tid och att han icke hänvisades att vänta den avsevärda tid, som en utvidgning av kraftstationen, eventuellt nybyggnad av en sådan, alltid krävde. Detta förhållande talade i sin mån för att icke uppskjuta den föreslagna utbyggnadens påbörjande.

Såsom ytterligare omständigheter, vilka talade för ett omedelbart påbörjande av företaget, framhöll jag, dels att det under sommaren 1914 kunde förväntas, att vattenståndet i Göta älv skulle bliva jämförelsevis lågt, vilket i hög grad gynnade arbetena i Olidehålan, dels ock den omständigheten, att genom företagets igångsättande redan under sommaren 1914 fortsatt arbetstillfälle också kunde beredas för åtskilliga vid vattenfallsstyrelsens andra anläggningar tillsvidare anställda och för ändamålet lämpliga arbetare, vilka annars måste avskedas.

På grund av det anförda hade jag kommit till den slutsatsen, att en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation omedelbart borde påbörjas. Dock syntes mig endast de arbeten i och invid Olidehålan böra sättas i gång, vilka angivits i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 28 februari 1914 och vilka på grund av tidsödande beskaffenhet vore angelägnast att påbörja. Enligt vattenfallsstyrelsens uppgift kunde dessa arbeten tillsvidare bedrivas oberoende av vilket alternativ för en tredje utbyggnad, som sedermera valdes.

[19.]

Jag ansåg sålunda — i likhet med vattenfallsstyrelsen — att beslut om den tredje utbyggnaden i dess helhet ej för det dåvarande borde fattas. Såsom styrelsen anført, vore denna tredje utbyggnads omfattning i viss mån beroende på resultatet av ännu ej avslutade underhandlingar om visst markförvärf, om avlösning av rätt till vattenuttagning från trafikkanalen med flera frågor. Dessa spörsmål inverkade emellertid icke på frågan, huruvida en tredje utbyggnad skulle verkställas eller icke, utan endast på sättet för dess utförande i vissa delar. Därtill kom, att även andra på saken inverkan omständigheter, särskilt kraftförsäljningens utveckling, måhända kunde bättre överblickas och bedömas, om avgörandet av huvudfrågan uppskötes.

I överensstämmelse med vad jag hemställt, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen i den till 1914 års senare riksdag avlåtna statsverkspropositionen att för påbörjande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation för år 1915 anvisa ett anslag av 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 200,000 kronor.

Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit bifölls av riksdagen.

I skrivelsen den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen till en början anført, att styrelsen, med hänsyn till den genom krigsoroligheterna uppkomna ekonomiska situationen för sin del funnit det sannolikt, att stegringen av kraftbehovet kommer att försiggå långsammare, än vad styrelsen i sin skrivelse den 28 februari 1914 beräknat, men att likväl den ovan anförda, av mig framlagda beräkningen även under nu rådande konjunkturer torde få anses ganska försiktig. Man bör därför enligt styrelsens förmenande inrikta sig på att hava kraftstationens tredje utbyggnad färdig under år 1917 i så stor utsträckning, att åtminstone två nya maskinaggregat då kunna tagas i användning. Underhandlingarna med firman Nydqvist & Holm angående förvärfv av mark för tredje utbyggnadens eventuella fjärde maskinenhet hava ännu ej kunnat slutföras och kan därför ej för närvarande avgöras, huruvida utbyggnad för tre eller för fyra enheter bör föredragas. Oberoende härav, säger styrelsen, kunna emellertid de delar av byggnadsarbetena, som kräva längsta tiden, fortgå i ganska stor utsträckning. I detta sammanhang uttalar vattenfallsstyrelsen en förhoppning att snart nog under innevarande år kunna för Kungl. Maj:t framlägga definitivt förslag rörande antalet maskinenheter och därvid även kunna angiva en bestämd totalkostnad för den nya utbyggnaden.

Även om, såsom troligt är, anför styrelsen vidare, underhandlingarna leda till önskat resultat och utbyggnaden således totalt kommer att göras för 4 enheter, kunna emellertid vissa delar av totalanslaget tills-

- [19.] vidare inbesparas, därest till en början endast två maskinenheter installeras. Sålunda kan genom den nuvarande kraftkanalen de två första maskinerna i 3:dje utbyggnaden förses med driftvatten. Härigenom besparas tillsvidare större delen av anläggningskostnaden för den ytterligare tilloppskanal, som ifrågasatts. Därjämte kunna tillsvidare avstängningsluckor, isgrindar, tilloppstuber och turbiner utelämnas för de två återstående maskinenheterna liksom tillhörande generatorer och övrig elektrisk utrustning. Därest sålunda på angivet sätt endast två maskinenheter omedelbart installeras, skulle kostnaden härför enligt vattenfallsstyrelsens beräkningar komma att uppgå till 4,790,000 kronor, varigenom tillsvidare en besparing av 2,700,000 kronor skulle uppstå å det för 4 enheter med ny tilloppskanal beräknade totalanslaget 7,490,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har beräknat, att, för ett rationellt bedrivande av byggnadsarbetena med beaktande av vad styrelsen anført, skulle erfordras ett anslag för år 1915 av 1,600,000 kronor, varav 100,000 kronor skulle utgöras av det belopp, som vid 1915 års ingång beräknas icke vara taget i anspråk av det utav 1914 års senare riksdag för ändamålet anvisade anslag, samt för år 1916 ett belopp av 1,800,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1915 års riksdag att för fortsättande av tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation bevilja ett anslag av 3,300,000 kronor för år 1916, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis under år 1915 av tillgängliga medel utanordna intill 1,500,000 kronor.

Departements-
chefen.

Genom det av 1914 års senare riksdag fattade beslutet om anvisande av anslag till påbörjande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation torde vara fastslaget, att en dylik tredje utbyggnad skall komma till stånd. Däremot fattades då icke beslut angående den slutliga omfattningen av denna tredje utbyggnad. Såsom av det ovan anförda framgår, ansågs det nämligen, att därmed kunde utan olägenhet tillsvidare anstå. Så till vida är den nu föreliggande anslagsfrågan likartad med den under föregående år av riksdagen avgjorda, att det ej heller för bifall till denna lär vara av behovet påkallat att samtidigt kunna träffa ett avgörande i nyssnämnda hänseende, något som för övrigt på grund av de ännu icke avslutade underhandlingarna om förvärvande av viss mark m. m. icke låter sig göra. Det nu framförda anslagskravet avser nämligen allenast medel, som behövas för utförande av arbeten, vilka under alla förhållanden äro påkallade för utbyggnadens fullföljande.

Länemarknadens till följd av de politiska förhållandena synnerligen

tryckta läge, som säkerligen i ej ringa mån kommer att fortfara även efter ett fredsslut, har föranlett mig att överväga, huruvida utbyggnaden för närvarande skulle kunna uppskjutas. Emellertid skulle det helt säkert vara mindre förtänksamt att så göra. Det kan nämligen med ganska stor sannolikhet antagas, att, när den nuvarande krisen är över, en stark företagsamhet kommer att utvecklas, och det torde då vara fördelaktigt att kunna erbjuda färdiga kraftkällor. Jag är för övrigt i tillfälle att meddela, att efterfrågan på elektrisk energi särskilt för elektrometallurgiska ändamål under senaste tiden varit ganska stor, sammanhängande med att tillverkningen inom Sverige av motsvarande produkter under nu rådande förhållanden till följd av minskad import avsevärt uppdrives.

Vad angår den av vattenfallsstyrelsen på grund av nuvarande situation framförda synpunkten att tillsvidare inrikta sig på installerandet av allenast två maskinenheter, vilka oberoende av utbyggnadens vidare utveckling kunna tagas i bruk, synes mig densamma synnerligen ändamålsenlig och värd att understödjas. Härigenom nedbringas kapitalutlägget — en omständighet som i dessa tider är av största betydelse — och detta oaktat blir det närmaste behovet av ökad krafttillgång tillgodosett. Härtill kommer, att det i företaget nedlagda kapitalet med en sådan anordning torde kunna komma att lämna avkastning vid en tidigare tidpunkt, än om arbetet från början erhöles en vidlyftigare omfattning. Jag anser mig dock böra framhålla, att behovet av ytterligare maskinenheter måhända kommer att inträda tidigare än förut antagits, om den nyss omnämnda stegrade efterfrågan på elektrisk energi kommer att fortfara.

I avseende å det belopp, som kräves för år 1916, har vattenfallsstyrelsen beräknat detsamma till 3,300,000 kronor, varav förskottsvis borde under år 1915 utgå ett belopp av 1,500,000 kronor. I ändamål att, så långt möjligt är, nedbringa utgifterna för kapitalökning har jag emellertid anmodat vattenfallsstyrelsen taga i övervägande, huruvida icke ett lägre belopp skulle kunna anses tillräckligt. Styrelsen har därvid nedsatt summan med 300,000 kronor till 3,000,000 kronor, varav 1,300,000 kronor borde utgå förskottsvis under år 1915. Jag anser mig emellertid under nuvarande omständigheter ej kunna förorda, att ens det sålunda nedsatta beloppet nu äskas av riksdagen. För mig synes angeläget att av skäl, som jag tidigare utvecklat, ytterligare minska anslaget med åtminstone 500,000 kronor. Anslagsbeloppet för år 1916 skulle i enlighet härmed komma att uppgå till 2,500,000 kronor, varav 1,300,000 torde få utgå i förskott. Om den av mig sålunda föreslagna anslagssumman för år 1916 skulle visa sig väl knappt tillmätt

[19.] för ett rationellt bedrivande av arbetena, torde detta, därest förhållandena i övrigt det medgiva, kunna avhjälpas genom anvisande för år 1916 av lämpligt förskott å det anslag, som kan komma att beviljas för år 1917. En sådan anordning har också vattenfallsdirektören förklarat sig om ock med tvekan kunna tillstyrka.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *fortsättande av vissa arbeten för en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation* för år 1916 anvisa ett anslag av 2,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 1,300,000 kronor.

Trollhätte fastighetsförvaltning.

*Ifrågasatt
anslag till
ökande av
Trollhätte
fastighets-
förvaltnings-
rörelsekapital.*

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag till ökande av Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital.

I avseende å användningen av dessa medel må erinras, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 december 1911, bland annat, föreskrivit, att av Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital må utgå dels ersättningar för byggnader, då sådana skola lösas av staten från tomtarrendatorer och tomträttshavare vid Trollhättan, dels ock sådana utgifter, som erfordras för ordnande och tillgodogörande av de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande områden och som tillika representera en motsvarande ökning av värdet å fastighetsförvaltningens fasta och lösa egendom.

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 15 november 1912 bemyndigat vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtas tomter inom sådant för egna hem avsett område å de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för vilket plan blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

I förevarande skrivelse anför vattenfallsstyrelsen följande:

»Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital, till vars ökande anslag sista gången anvisades av 1911 års riksdag, uppgick vid 1913 års slut till c:a 698,000 kronor. Därav voro emellertid c:a 643,000 kronor bundna i reverser å utlämnade byggnadslån och å oguldna köpeskillingar för försålda tomter, så att den kontanta behållningen vid 1913 års slut uppgick till endast c:a 55,000 kronor. Härvid är att

märka, att under år 1913 utbetaltes från rörelsekapitalet, bland annat, 60,000 kronor för inköp av aktier i järnvägsaktiebolaget Trollhättan—Nossebro enligt beslut av 1910 års riksdag. Vidare har rörelsekapitalet under de senaste åren blivit särskilt hårt anlitat för diverse anläggningsarbeten, nödvändiga för ordnandet och exploaterandet av industriområdet å Stallbacka. Även under den närmaste framtiden äro att motse avsevärda kostnader för sistnämnda ändamål förutom de vanliga utgifterna för anläggningar å egnahemsområdena, utlämnande av byggnadslån m. m. Till rörelsekapitalet skola visserligen inflyta avbetalningar å byggnadslån och köpeskillningar för tomter, men på grund av den nuvarande ekonomiska situationen torde dels verkställandet av ifrågakommande avbetalningar komma att framskjutas, varom för övrigt framställningar till vattenfallsstyrelsen redan gjorts, dels nya försäljningar av tomter under den närmaste tiden komma till stånd endast i jämförelsevis obetydlig omfattning. Det är därför anledning att befara, att rörelsekapitalets kontanta behållning under år 1916 skall visa sig otillräcklig för de ändamål, vartill densamma är avsedd. Till ökande av rörelsekapitalet skulle därför under år 1916 behövas ett anslag, som vattenfallsstyrelsen anser lämpligen kunna bestämmas till 50,000 kronor.»

[19.]

På grund av det anförda har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå 1915 års riksdag att till ökande av Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital för år 1916 anvisa ett anslag av 50,000 kronor.

Ehuru den kontanta behållningen å Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital sålunda onekligen är jämförelsevis liten, har jag likväl tagit under överbäggande, huruvida man icke skulle kunna låta denna anslagsfråga stå över till ett annat år. Jag har förhört mig därom i vattenfallsstyrelsen och därvid erfarit, att detta skulle kunna låta sig göra, därest under år 1916 möjligen erforderlig ökning i rörelsekapitalet ändock i sinom tid beredes, vare sig genom förskottsordning å ett blivande anslag för år 1917 eller annorledes. På grund härav har jag funnit mig icke för närvarande böra tillstyrka, att framställning i ämnet avlåtes till riksdagen.

Departements-
chefen.

Porjus kraftverk.

6. Första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1910 års riksdag för *uppförande av en elektrisk kraftstation vid Porjus-fallen* i Stora Lule älv och i sammanhang därmed anläggning av järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för övriga erforderliga åtgärder i och för införande av elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljat ett anslag av 21,500,000 kronor, varav till utgående från riks-

[20.]

Första ut-
byggnaden
av kraft-
stationen
vid Porjus.

[20.] gäldskontoret anvisats för år 1910 4,915,000 kronor samt för år 1911 2,650,000 kronor.

Av nämnda anslag skulle, enligt den upprättade och i statsrådsprotokollet den 4 april 1910 intagna planen, nedan angivna kostnadsbelopp i sin helhet ställas till vattenfallsstyrelsens förfogande för utförande av motsvarande arbeten, nämligen

Vatten- och husbyggnader	kronor	8,900,000: —
Turbiner, 4 stycken, m. m.	»	437,000: —
Elektrisk utrustning i kraftstationen, trefas, ...	»	756,000: —
Elektriska ledningar, trefas, Porjus—Gällivare— Kiruna	»	890,000: —
Summa kronor		10,983,000: —

För utförande av de delar av nämnda anläggningar, som skola åstadkommas genom vattenfallsstyrelsens försorg, har Kungl. Maj:t till nämnda styrelses förfogande ställt dels genom nådigt brev den 8 oktober 1910 1,415,000 kronor av det för samma år beviljade beloppet och dels genom nådigt brev den 17 mars 1911 1,730,000 kronor av det för nämnda år anvisade beloppet.

Sedermera har riksdagen till de arbeten å ifrågavarande anläggningar, som skola utföras inom vattenfallsstyrelsen, av ovannämnda anslag anvisat för år 1912 ett belopp av 4,000,000 kronor, för år 1913 ett belopp av 3,040,000 kronor samt för år 1914 ett belopp av 798,000 kronor.

För ifrågavarande arbeten har således anvisats hela det för desamma utförande beräknade beloppet 10,983,000 kronor.

Dessutom har på grund av Kungl. Maj:ts brev till järnvägsstyrelsen den 28 juni 1913 från järnvägsstyrelsen till vattenfallsstyrelsen överlämnats ett belopp av 50,000 kronor, motsvarande den del av det utav nämnda anslag för järnvägsanläggningen mellan Gällivare och Porjus avsedda belopp, som beräknats för kostnaderna för permanenta spåranordningar inom kraftstationens område, vilka utförts av vattenfallsstyrelsen och anlagts uteslutande för kraftstationens eget behov.

För förstärkning av kraftledningen Porjus—Gällivare—Kiruna har vidare 1913 års riksdag anvisat ett belopp av 160,000 kronor.

Vidare har 1914 års senare riksdag för inköp av inventarier för Porjus kraftverk anvisat ett anslag av 100,000 kronor.

Slutligen har 1914 års senare riksdag anvisat ett belopp av 2,200,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelade, an-

vändas för anläggning av ledningar, avsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk, samt därmed sammanhängande arbeten [20.]

I anledning härav har Kungl. Maj:t den 1 oktober 1914 anbefallt vattenfallsstyrelsen att inkomma med förslag rörande användning av sistnämnda anslag. Av detta anslag torde i enlighet med den motive-ring, som återfinnes i styrelsens i bilaga till 1914 års tidigare statsverks-proposition delvis återgivna underdåniga skrivelse av den 31 oktober 1913, få bestridas, bland annat, kostnaderna för ökning av kopparlinorna i Porjusverkets kraftledningar från 20 till 40 kvadratmilimeters genom-skärningsarea.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen, med för-målan att de hittills för uppförande av en kraftstation vid Porjusfallen samt för anläggande av kraftledningar från Porjus till Gällivare och Kiruna beviljade anslagsmedel ej visat sig tillräckliga för arbetenas av-slutande, hemställt om fyllnadsanslag för desammas fullbordande.

Framställning
av vattenfalls-
styrelsen.

Delvis oberäkneliga förhållanden å arbetsplatsen hava gjort, att ifrågavarande arbeten icke kunna slutföras utan överskridande av be-viljade anslagsmedel.

Vattenfallsstyrelsen anför härom, bland annat, följande.

Sedan ifrågavarande anläggningar nu nått så nära sin fullbordan, att elektrisk energi från den nya kraftstationen torde kunna börja levereras inom loppet av november månad 1914, har det blivit möjligt att med ganska stor säkerhet uppskatta behovet av erforderligt fyllnadsanslag.

Av vattenfallsstyrelsen verkställda beräkningar hava givit vid handen, att för kraftstationsanläggningens fullbordande i år 1910 be-slutad utsträckning i de delar, som ankomma å vattenfallsstyrelsen, er-fordras ett ytterligare anslag av 1,300,000 kronor.

I förhållande till den totala anläggningskostnaden och med hänsyn till de delvis synnerligen ogynnsamma och delvis på förhand mycket svårberäkneliga förhållandena å arbetsplatsen torde knappast denna ökning i kostnaderna kunna anses överraskande stor.

Det ligger i sakens natur, att anläggningskostnaden för hydro-elektriska kraftverksbyggnader svårligen låter sig på förhand exakt upp-skattas, nära beroende som den är av en mängd faktorer, vilka först bliva tillräckligt kända under arbetets gång. Det må endast erinras om de väsentliga delar av kostnaden för en dylik anläggning, som betingas av grundens närmare beskaffenhet och av den maskinella utrustningens detaljutformning. Särskilt äro de elektriska konstruktio-

[20.] nerna underkastade en ytterst snabb utveckling samt dessutom avhängiga av kraftavsättningens fördelning.

Givetvis kunna överskridande av kostnadsberäkningar förekommas, därest de tilltagas så rundligt, att man under alla förhållanden är på den säkra sidan. Men denna metod torde vara lika olämplig som den under gångna tider emellanåt använda att räkna knappt, för att lättare få igenom förslag till större allmänna arbeten. Om man emellertid, såsom vattenfallsstyrelsen anser riktigast, låter kostnadsberäkningen angiva det belopp, som anläggningen sannolikt bör kosta, utsättes man givetvis för risken av ett överskridande, om särskilda omständigheter tillstöta. En dylik eventualitet inträffar jämväl, om arbetena utlämnas på entreprenad, ty en sådan kan endast utbjudas med ledning av på förhand kända faktorer, eller, om ej dessa äro kända, måste entreprenören pålägga en avsevärd riskpremie eller extra ersättning betalas för allt oförutsett.

I detta sammanhang vill styrelsen ej underlåta att omnämna, att styrelsen, innan arbetena i större utsträckning igångsattes i egen régie, utbjöd stora delar av de omfattande sprängningsarbetena å entreprenad. De anbud, som inkommo från vederhäftiga entreprenörfirmor, voro emellertid så höga, att det tydligt framgick, att ingen möjlighet fanns att till antagliga pris få dessa arbeten utförda genom entreprenör.

Beträffande orsakerna till de stegrade kostnaderna framhåller styrelsen följande.

De i vattenfallsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningar, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts proposition till 1910 års riksdag angående Porjusanläggningen, voro genom styrelsens försorg, i vad enhetsprisen angår, granskade av två sakkunniga personer, varav den ena ägde speciell erfarenhet i fråga om de kostnader, som äro förbundna med dylika arbeten i Lappland. Det har också visat sig, att de enhetspris, som beräknats, i regel ej överskridits utan tvärtom i flera fall varit rikliga. Däremot hava arbetskvantiteterna befunnits vara för knappt uppskattade, och gäller detta särskilt den stora dammanläggningen. Till följd av beskaffenheten hos berget därstädes, vilket visade sig vara söndersprängt av frosten till ganska betydligt djup, en omständighet, som icke var möjlig att vid den förberedande undersökningen exakt utröna, när berget var täckt av jordlager eller, i älvfåran, av vattenskikt, blev det nödvändigt att verkställa utsprängningar till betydligt större djup under murverket i dammen, än som beräknats. Härigenom blev även betongmassan i murverket väsentligt ökad. De ökade massorna föranledde jämväl en ändring i den ursprungliga arbets-

planen, varigenom även fångdammsarbetena för regleringsdammen blevo dyrare, än beräknat var. [20.]

Då mycket omfattande sprängningar å stort djup erfordrades för anläggningens utförande enligt det upprättade förslaget, tillkallade styrelsen, innan detta lades till grund för arbetena, en sakkunnig geolog, som efter undersökningar å platsen och av tagna bergprov förklarade, att, ehuru möjligheten av ras någonstädes utefter tunnelsträckan naturligtvis ej kunde förnekas, berggrundens beskaffenhet inom området för de projekterade anläggningarna »ej syntes ägnad att förhindra dessas utförande». Emellertid befanns det under arbetets utförande, att en lersköl av i medeltal en meters mäktighet och med ungefär en meters dåligt, förvittrat berg å vardera sidan skar snett ned genom just den del av berget, där själva kraftstationen är förlagd. Även avloppstunnelns närmast turbinerna belägna del samt nedre delen av tilloppstunneln äro genomskurna av samma skölbildning. På grund härav måste såväl tillopps- som avloppstunnlarna å dessa sträckor vid sprängningarnas utförande mycket omsorgsfullt uppstämplas till förhindrande av olyckshändelser. I maskinsalen måste på grund av skölens förekomst arbetet bedrivas synnerligen försiktigt, för att stora bergras med åtföljande risker för arbetarna skulle undvikas. Dessutom blev det nödvändigt att helt inkläda nedre delen av tilloppstunneln och permanent förstärka vissa delar av avloppstunneln med murverk samt slutligen att betydligt förstärka murverket i maskinsalen för att upptaga det ökade bergtryck, som uppstod genom skölens förefintlighet. De sålunda av skölbildningen förorsakade extra kostnaderna uppgå till ej mindre än omkring $1\frac{1}{2}$ million kronor.

Vidare hava kostnaderna för ställverkshuset ökats, på grund av att, i samband med delvis ändrade anordningar för den elektriska strömmens distribution, ökade utrymmen erfordrats.

Den utgiftspost, som varit kanske mest beroende av arbetsplatsens avlägsna läge, är den för provisoriska husbyggnader. Platsen var ju före arbetenas igångsättande, med undantag för ett ensligt nybygge, fullständigt obebyggd och utan någon annan förbindelse med yttervärlden än spångade stigar av 55 km. längd från Gällivare, och det blev en av arbetsledningens första uppgifter att där bokstavligen uppbygga ett nytt samhälle, i vilket den tidtals till nära 1,500 man uppgående arbetsstyrkan kunde föra en människovärdig tillvaro. Sålunda uppfördes ett stort antal baracker och marketenterier med läsestuga, tvätt-, och badinrättning, polislokal och skolbyggnad samt kontor, sjukstuga och befälsmess. Dessutom införskrevos handlande och hantverkare, och

[20.] i vissa fall måste lokaler för dem upplåtas. Merkostnaden för ovan nämnda provisoriska husbyggnader och i samband därmed stående anordningar uppgår till omkring 100,000 kronor.

Vad slutligen angår administration och diverse utgifter har ett överskridande med omkring 300,000 kronor ägt rum. Härvidlag har givetvis platsens ödemarksnatur och avlägsna läge verkat fördyrande, men framför allt har transportproblemet varit svårlöst.

Innan ordnad järnvägsförbindelse mellan Gällivare och Porjus blev klar, voro givetvis svårigheterna i transporthänseende särskilt stora, då platsen skulle förses med materiel och livsförnödenheter. Men även sedan järnvägen kommit till stånd, hava transportkostnaderna varit avsevärda, i det att kraftverksbyggnaden fått bestrida större delen av hela trafik- och underhållskostnaderna för järnvägen Gällivare—Porjus, då denna på grund av förhållandena ej kunnat öppnas för allmän trafik.

De nu anförda huvudsakliga orsakerna till anläggningens fördyring äro således i sammandrag:

ökade kostnader för regleringsdammen	omkring 200,000: —
» » på grund av lerskölen i berget...	» 500,000: —
» » för ställverkshuset	» 200,000: —
» » för provisoriska husbyggnader.....	» 100,000: —
» » för administration, transporter och diverse utgifter.....	» 300,000: —
<hr/>	
Summa kronor 1,300,000: —	

På grund av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes hos 1915 års riksdag äska ett anslag av 1,300,000 kronor för fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1915 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen beräknades vid framläggande av förslaget till uppförande av den elektriska kraftstationen vid Porjus, att de anläggningar, som voro avsedda att verkställas genom vattenfallsstyrelsens försorg, skulle kunna fullbordas för ett belopp av 10,983,000 kronor. Härtill synas böra läggas de belopp av sammanlagt 210,000 kronor, som, på sätt förut nämnts, av särskilda anledningar sedermera ställts till vattenfallsstyrelsens förfogande. Hela den beräknade kostnaden uppgår sålunda till 11,193,000 kronor. Emellertid har det visat sig, att härutöver kräves en summa av 1,300,000 kronor. Den beräknade kostnaden skulle alltså komma att överskridas med omkring 11,6 procent.

Givetvis har vid beräkning av kostnaderna för en anläggning, belägen såsom den ifrågavarande långt ute i ödemarken, mött alldeles särskilda svårigheter, då man icke haft föregående erfarenheter att bygga på. Det är därför icke alltför överraskande, att kostnadsberäkningarna icke kunnat exakt innehållas.

Jag tillåter mig här erinra, att vattenfallsstyrelsen redan i sin underdåniga berättelse angående statens vattenfallsverk under år 1912 anmälde, att totalkostnaden för anläggningsarbetena vid Porjus komme att överskrida det beviljade anslaget. Huru stort tillskott, som erfordrades, kunde emellertid icke för det dåvarande avgöras med nödig noggrannhet.

I sin underdåniga berättelse för år 1913 bekräftade vattenfallsstyrelsen, att de beviljade anslagen för kraftverksanläggningen vid Porjus icke vore tillräckliga för företagets fullbordande. Styrelsen meddelade tillika, att överskridandet, så vitt då kunde bedömas, rörde sig om en summa av inemot 1,500,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har nu i sin skrivelse den 23 oktober 1914 lämnat en redogörelse för orsakerna till anslagets överskridande och huru den ökade kostnaden fördelar sig på de särskilda anläggningarna.

Till ytterligare belysning av dessa förhållanden ber jag få meddela några av mig infordrade, kompletterande uppgifter.

Vad sålunda angår de delar av anläggningarna, som varit beroende av den påträffade lerskölen, ställa sig de beräknade och verkliga kostnaderna på följande sätt, varvid dock är att märka, att de uppgivna siffrorna å den verkliga kostnaden ännu äro approximativa.

Arbete:	Beräknad kostnad:	Verklig kostnad:
Tilloppstunneln	345,000 —	515,000 —
Fördelningsbassäng med tubintag, tubintagsbyggnad och bräddavlopp	480,000 —	683,000 —
Tilloppstuber	270,000 —	263,000 —
Maskinsal och avloppstuber	935,000 —	1,073,000 —
Avloppstunnel, utjämningsgallerier och utlopp	1,270,000 —	1,266,000 —
Summa kronor	3,300,000 —	3,800,000 —

Härav framgår, att kostnaderna för utförande av ett par av dessa arbeten i någon mån understigit, men för övriga till följd av lerskölen avsevärt överstigit de beräknade. På grund av något ändrade konstruktioner vid de definitiva ritningarnas utarbetande lär emellertid icke någon direkt jämförelse kunna göras mellan varje arbetes beräknade och verkliga kostnader. Totalt föreligger emellertid en kostnadsökning av

[20.] omkring 500,000 kronor för de delar av anläggningen, som influerats av skölen och det därinvid befintliga dåliga berget. Befintligheten av denna lersköl har icke, oaktat på platsen vidtagna undersökningar av sakkunnig geolog, kunnat på förhand konstateras; och torde därför i detta hänseende knappast kunna göras någon anmärkning mot bristande förutseende.

Ställverkshuset, som i det ursprungliga kostnadsförslaget var upptaget till 500,000 kronor, torde i verkligheten fullt färdigt komma att kosta 700,000 kronor, varför en fördyring med 200,000 kronor föreligger. Orsakerna härtill äro i huvudsak följande.

Från början var avsett, att ställverket för järnvägens drift, enfasanläggningen, skulle inrymmas i *en* del av byggnaden och ställverket för trefasanläggningen i *en annan* med ganska olika bredd- och höjdmått. Med hänsyn därtill att en sådan byggnad skulle blivit mindre lämplig vid kraftverkets fortsatta utbyggnad, samarbetades de båda ställverken, så att de kunde rymmas inom en byggnad med genomgående samma huvuddimensioner. I samband därmed höjdes driftspänningen å trefasanläggningen från 70,000 till 77,000 volt, varigenom linjernas överföringsförmåga avsevärt höjdes. Byggnadens totala volym blev härigenom ökad. Med hänsyn till driften blev dessutom ställverket förlagt omedelbart intill tubintagsbyggnaden och mitt över maskinsalen. Härigenom ökades kostnaden för grundläggningen, men underlättades lokalernas uppvärmning vintertid och minskades kostnaderna för snöskottning. Genom förläggningen mitt över maskinsalen kunde också transportanordningarna anordnas på ett rationellare sätt. Slutligen måste på grund av de svåra klimatiska förhållandena vidlyftigare anordningar göras för insugning och utblåsning av den luft, som erfordras för generatorernas kylning.

I posten administration, transporter och diverse utgifter har fördyringen angivits till 300,000 kronor. Härav komma på drift och underhåll av järnvägen Gällivare—Porjus omkring 180,000 kronor, en kostnad som till stor del skulle hava bortfallit, om järnvägen öppnats för allmän trafik. Då detta ur ordningssynpunkt vid Porjus och med hänsyn till arbetenas rationella bedrivande ej lät sig göra, har merkostnaden uppstått. De egentliga administrationskostnaderna, som voro upptagna till 1,160,000 kronor, hava överskridits med 120,000 kronor, ett belopp, som med hänsyn till arbetsplatsens avlägsna läge och ödemarksnatur ej kan anses särskilt stort.

Med avseende å övriga poster hänvisar jag till vattenfallsstyrelsens framställning.

I anslutning till denna hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus* för år 1916 anvisa ett anslag av 1,300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

[20.]

Älvkarleby kraftverk.

7. Inköp av inventarier.

Enligt vattenfallsstyrelsens arbetsplaner skall Älvkarleby kraftverk sättas i drift ungefär vid mitten av år 1915.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen anfört, att för detta kraftverks drift och underhåll erfordras, liksom vid Trollhätte och Porjus kraftverk, diverse inventarier såsom maskiner och verktyg för reparationsverkstad, redskap för reparation av ledningsnätet och transportmedel för utforsling till linjerna av reparationsmateriel, laboratorieinventarier, kontroll- och justeringsinstrument för elektricitetsmätare, diverse driftsinventarier för stationerna m. m. Kostnaden för dessa inventarier, till vilka medel ännu icke anslagits, har av styrelsen för den närmaste tiden beräknats till ungefär 150,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1915 års riksdag att för *inköp av inventarier för Älvkarleby kraftverk* för år 1916 anvisa ett anslag av 150,000 kronor.

Det nu ifrågasatta anslaget avser utrustningsdetaljer, vilka torde vara för kraftverkets drift och underhåll nödiga och som, enligt vad vattenfallsstyrelsen påpekat, icke avsetts skola anskaffas med anlitage av de för själva kraftverksanläggningen beviljade medlen.

Vad det föreslagna beloppet angår har jag inhämtat, att detsamma tillsvidare utan större olägenhet torde kunna begränsas till 100,000 kronor eller samma belopp som å innevarande års riksstat anvisats till inköp av inventarier för Porjus kraftverk.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *inköp av inventarier för Älvkarleby kraftverk* för år 1916 anvisa ett anslag av 100,000 kronor.

[21.]

Inköp av
inventarier
för Älv-
karleby
kraftverk.

8. Anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindar vid Älvkarleby kraftstation.

[22.]
Anord-
ningar för
elektrisk
uppvärm-
ning av
isgrindar
vid Älv-
karleby
kraft-
station.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anslag för vidtagande av *anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation.*

Vattenfallsstyrelsen erinrar först, att anslag för liknande anordningar vid Trollhätte kraftstation av 1912 års riksdag beviljats.

I detta avseende må anmärkas, att vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 23 februari 1912 anmälde, att isbildningen i Göta älv föranlett svårigheter vid upprätthållandet av driften vid Trollhätte kraftstation, i anledning varav styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen äska erforderligt anslag för anordnande av elektrisk uppvärmning av isgrindarna framför turbinintagen. Härigenom skulle nämligen dessa isgrindars igensättande med is och därav vållade störningar i kraftstationens drift kunna förhindras. Samma års riksdag har därefter, med bifall till Kungl. Maj:ts i anledning av vattenfallsstyrelsens framställning avlåtna proposition, för anordningar vid Trollhätte kraftstation till förekommande av driftstörningar på grund av isbildning i Göta älv anvisat ett anslag av 110,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen meddelar därefter, att de genom den elektriska uppvärmningen av isgrindarna vid Trollhätte kraftverk erhållna resultaten i alla avseenden motsvara de vid dem fästade förväntningarna. Tack vare denna anordning har sålunda kraftverkets drift hittills ej behövt inställas eller ens till sin omfattning inskränkas på grund av den s. k. iskravningen i Göta älv, ehuru denna efter isgrindsuppvärmningens tagande i bruk ofta varit av synnerligen svårartad beskaffenhet. Till förklaring varför vattenfallsstyrelsen icke upptog anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby redan i det på sin tid avlämnade förslaget till nämnda anläggning, anför styrelsen, att de undersökningar och försök, som föregingo vattenfallsstyrelsens ovannämnda hemställan om anslag till sådana anordningar vid Trollhätte kraftverk, icke voro avslutade vid tiden för uppgörandet av kostnadsberäkningarna för Älvkarleby kraftverk, för vars anläggning nödiga medel beviljades redan av 1911 års riksdag. Sedan emellertid den vid Trollhätte kraftverk utförda elektriska isgrindsuppvärmningen numera visat sig synnerligen väl uppfylla sitt ändamål, anser vattenfallsstyrelsen, att motsvarande anordning bör komma till utförande även vid Älvkarleby kraftverk.

Även vid Älvkarleby, säger styrelsen, torde nämligen fara för olägenheter av iskravning förefinnas, i synnerhet om den ovanför Älvkarleby belägna Lanforsen icke snart bebygges och man icke med säkerhet kan påräkna, att den mellan Lanforsen och Älvkarleby belägna älvsträckan kommer att bliva isbelagd efter uppdämningen, särskilt om varierande vattenstånd hållas på grund av varierande dygnsbelastning. Iskravningen befordras nämligen i hög grad av att vattenpartiklar i forsar och fall komma i intim beröring med luften, men förekommes däremot, om vattenytan belägges med istäcke. Styrelsen påpekar också, att Älvkarleby kraftverks distributionsnät kommer att i söder sträckas ut över Uppsala till Västerås och i norr till Gävle samt att det sålunda skall förse ett stort antal städer och stora industriella anläggningar med deras behov av elektrisk energi, varför kraftverkets drift måste i möjligaste mån säkras mot alla störningar.

Vattenfallsstyrelsen har beräknat kostnaden av för uppvärmningen av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation erforderliga transformatorer, tilliedningar, inkopplingsanordningar, förbindelseledningar mellan transformatorer och isgrindar samt förbindelseskenor mellan de i isgrindarna ingående plattjärnen till 25,000 kronor per isgrind. Då kraftstationen har fem turbiner och en isgrind framför varje turbin, skulle totalkostnaden sålunda bliva 125,000 kronor.

Kostnaderna per isgrind ställa sig följaktligen vid Älvkarlebyverket avsevärt högre än vid Trollhätte kraftverk, vilket enligt styrelsens uppgift beror dels på den större vattenmängd, som passerar genom envar av Älvkarlebyverkets turbiner och som förutsätter betydligt större mått på tilloppen till turbinerna m. m., dels ock därpå, att styrelsen ansett erforderligt att beräkna ett skäligt tillägg för ökade materialkostnader.

Med stöd av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1915 års riksdag att till anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid kraftstationen vid Älvkarleby för år 1916 bevilja ett anslag av 125,000 kronor.

Risken, att de till skydd mot is m. m. framför turbinintagen anbringade grindarna nedisas samt att mer eller mindre allvarliga störningar i kraftverkets drift till följd härav uppstå, är utan tvivel en allvarlig olägenhet, som icke utan anledning kan befaras komma att menligt inverka på energiavsättningen från kraftverket. Angelägenheten av att dylika störningar i möjligaste mån undanröjas ligger i öppen dag. Mot det av vattenfallsstyrelsen föreslagna sättet att genom elektrisk uppvärmning av isgrindarna hindra isbildningen har jag desto mindre något

*Departements-
chefen.*

- [22.] att erinra, som motsvarande vid Trollhätte kraftverk vidtagna anordningar visat sig synnerligen väl fylla sitt ändamål.

Jag anser mig alltså böra biträda det av vattenfallsstyrelsen framlagda förslaget.

Kostnaden för isgrindarna ställer sig, såsom vattenfallsstyrelsen påpekat, avsevärt högre vid Älvkarlebyverket än vid Trollhätte kraftstation. Vid denna senare beräknades nämligen varje isgrind draga en kostnad av 13,750 kronor, under det att motsvarande kostnad vid Älvkarlebyverket beräknats till 25,000 kronor. Detta är emellertid, enligt vad jag inhämtat, till största delen orsakat därav, att varje maskinaggregat vid Älvkarleby maximalt förbrukar omkring 75 sm³, under det att varje maskinaggregat i Trollhättan endast erfordrar omkring 36,5 sm³. Den större vattenmängden erfordrar nämligen en ungefär i motsvarande mån förstörd isgrindsarea ävensom en proportionellt därmed ökad kraftmängd för uppvärmningen. Sålunda blir en isgrind vid Älvkarleby med avseende å kostnaden närmast jämförbar med två isgrindar vid Trollhättan. Fullt exakt är emellertid icke denna jämförelse. Å ena sidan stiger nämligen icke kostnaden för de apparater, kablar och transformatorer, som erfordras för isgrindarna, i fullt samma proportion som den för isgrindarna erforderliga effekten, men å andra sidan måste skäligt tillägg göras för ökade materialpris. Då hänsyn tages till dessa omständigheter ävensom till förefintliga olikheter vid uppställningen av isgrinds-transformatorerna vid Trollhättan och Älvkarleby, vilka i stort sett äro till nackdel för Älvkarleby, torde den begärda summan befinnas vara, i jämförelse med anslaget till Trollhättan, fullt skälig.

Mot den av vattenfallsstyrelsen beräknade kostnaden har jag således icke funnit anledning till anmärkning.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *anordningar för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid Älvkarleby kraftstation* för år 1916 bevilja ett anslag av 125,000 kronor.

9. Ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk.

I den till 1914 års förra riksdag avlätna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för *anläggande av en ångkraftstation för statens kraftverk vid Älvkarleby kraftverk* bevilja ett anslag av 1,000,000 kronor samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 400,000 kronor. Då framställningen icke blev behandlad av nämnda riksdag, upprepades densamma i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag.

[23.]

Ångkraft-
station för
Älvkarleby
kraftverk.

I skrivelse den 22 september 1914, nr 272, anförde riksdagen, att riksdagen visserligen icke haft något att invända mot syftet med den förevarande framställningen. Den förebragta utredningen hade emellertid särskilt i avseende å kostnadsberäkningarna icke syntts vara av den beskaffenhet, att riksdagen på grundval av densamma då borde fatta beslut i ärendet. Någon större olägenhet av ett uppskov med frågans avgörande syntes så mycket mindre föreligga, som platsen för ångcentralens förläggande ännu icke kunde bestämmas och ej heller några utarbetade ritningar till byggnadens utförande ännu förelåge. Med hänsyn till den jämförelsevis korta tid, som återstode intill dess nästkommande lagtima riksdag skulle sammanträda, syntes fördenskull frågans avgörande kunna framskjutas till nästföljande år.

I enlighet med vad sålunda anförts anmälde riksdagen, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke vunnit riksdagens bifall.

I skrivelse den 23 december 1914 har vattenfallsstyrelsen anført, att de närmare utredningar, som vattenfallsstyrelsen i anledning av vad sålunda förekommit igångsatt, särskilt med avseende å ångkraftstationens läge och kostnadsberäkningarna för densamma, redan under hösten 1914 framskridit så långt, att styrelsen kommit till den uppfattningen, att ångkraftstationen borde förläggas vid eller i närheten av Västerås. Emellertid har den markupplåtelse från Västmanlands regementes övningsplats vid Västerås, som vattenfallsstyrelsen trott sig kunna påräkna för ändamålet, sedermera visat sig icke kunna komma till stånd. Utredningen måste därför delvis göras om med hänsyn till ett ifrågasatt nytt läge för ångkraftstationen, som dock fortfarande tänkes förlagd till Västerås. Ifrågavarande utredningar förutses bliva avslutade inom den närmaste framtiden, varför vattenfallsstyrelsen nu allenast anmält sin avsikt att inom kort inkomma med utförlig framställning i ämnet och i anslutning därtill hemställt, att Kungl. Maj:t måtte

- [23.] föreslå riksdagen att i avvaktan på den särskilda nådiga proposition, som kan komma att avlåtats i ämnet, för år 1916 beräkna ett anslag av 1,000,000 kronor för anläggning av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 400,000 kronor.

Med stöd av vad sålunda förekommit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition, som kan komma att avlåtats angående anslag för *anläggande av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk*, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1916 av 1,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1915 av tillgängliga medel utanordna 400,000 kronor.

10. Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

- [24.] **Distributionsanläggningar för statens kraftverk.** För *anläggning av distributionsledningar* och därmed sammanhängande arbeten vid Trollhätte kraftverk har riksdagen beviljat år 1907 1,500,000 kronor, år 1908 1,000,000 kronor, år 1909 1,500,000 kronor, år 1910 1,000,000 kronor, år 1911 1,500,000 kronor samt år 1912 1,500,000 kronor eller sammanlagt 8,000,000 kronor.

För utförande av dylika anläggningar vid Älvkarleby kraftverk har riksdagen beviljat år 1912 1,500,000 kronor och år 1913 2,500,000 kronor eller tillsammans 4,000,000 kronor.

För distributionsledningar vid Porjus kraftverk har av de av 1910 års riksdag till kraftverksanläggningen beviljade medlen beräknats ett belopp av 890,000 kronor, varjämte riksdagen till förstärkning av stolparna å kraftledningen Porjus—Gällivare—Kiruna år 1913 beviljat 160,000 kronor, sålunda sammanlagt 1,050,000 kronor.

För år 1915 har riksdagen anvisat ett gemensamt anslag av 2,200,000 kronor att användas för anläggning av ledningar, avsedda att distribuera elektrisk energi från statens olika kraftverk samt för därmed sammanhängande arbeten, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 1,000,000 kronor.

Riksdagen har alltså för distributionsanläggningar beviljat tillhopa 15,250,000 kronor.

I skrivelse den 23 oktober 1914 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anvisande av de för år 1916 för detta ändamål erforderliga medel. Styrelsen har i detta sammanhang lämnat en kortfattad redogörelse för de för distributionsanläggningar nu behövligen anslagsbeloppen.

I fråga om dylika anläggningar vid Trollhätte kraftverk yttrar styrelsen följande:

»Utav de för *Trollhätte kraftverks* distributionsanläggningar anvisade anslag hade vid sistlidna augusti månads utgång för driftfärdiga anläggningar förbrukats

cirka ..... kr. 5,000,000: —

Dessutom torde för nedan angivna redan beslutade eller ifrågasatta anläggningar böra beräknas, att medel behöva finnas tillgängliga under åren 1914—1916, nämligen

för nya sekundärledningar och tertiäransläggningar med tillbehör ..... » 600,000: —

» en ny primärledning Trollhättan—Göteborg ..... » 1,200,000: —

» transformatorer och instrumentering till sistnämnda linje ..... » 150,000: —

» ytterligare en ledning från ställverket till Stallbacka industriområde jämte tillhörande instrumentering ..... » 90,000: —

» eventuella distributionsanläggningar till trakterna omkring Borås och Ulricehamn samt för Bohuslänska kusten, varom förberedande förhandlingar pågå ..... » 1,500,000: —

Dessutom torde för distributionsanläggningar, som nu icke kunna förutses, böra reserveras åtminstone ..... » 500,000: —

Summa kr. 9,040,000: —

I underdånig skrivelse den 30 april 1914 har vattenfallsstyrelsen angivit kostnaden för den nya kraftledningen Trollhättan—Göteborg, om densamma utföres med dubbellinjemaster, å vilka endast en ledning tillsvidare upplägges, till cirka 850,000 kronor. Här ovan har kostnaden för den nya Göteborgslinjen emellertid upptagits till 1,200,000 kronor, dels emedan det lär behövas att upplägga jämväl den andra ledningen före 1916 års slut, dels enär vattenfallsstyrelsen med hänsyn till framtida utvecklingsmöjligheter funnit det vara synnerligen lämpligt, att masterna konstrueras så, att spänningen sedermera må kunna ökas från 50,000 till 100,000 volt. För att inskränka det närmaste behovet av penningar har styrelsen emellertid för avsikt att under år 1915 endast utföra den del av den nya Göteborgslinjen, som går mellan Trollhättan och Hverled d. v. s. den punkt, där den korsar ledningen Lilla Edet (Högstorp)—Alingsås, varigenom den nuvarande Göteborgslinjen kan avlastas med de energibelopp, som levereras genom Högstorp och Alingsås sekundärstationer. Under år 1916 måste dock den nya ledningen sannolikt framdragas ända till Göteborg, varför det totala anslagsbeloppet till och med år 1916 ej kan inskränkas.»

Då, såsom ovan nämnts, för Trollhätte kraftverks distributionsanläggningar hittills beviljats 8,000,000 kronor, skulle således, anför styrelsen, före 1916 års utgång härför behövas ytterligare minst 1,000,000 kronor, om utvecklingsmöjligheterna icke skola avskäras och det uppsving, som sannolikt efterträder kriget, skall kunna tillgodoses.

[24]. I fråga om distributionsanläggningarna vid Porjus och Älvkarleby kraftverk anföres följande:

»De av 1912 och 1913 års riksdagar för *Älvkarleby kraftverks* distributionsanläggningar beviljade 4,000,000 kronor skulle enligt i bilaga till 1914 års tidigare statsverksproposition framlagd plan användas:

1) till stolplinjer för 70,000 volts ledningar från Älvkarleby till Västerås över Dannemora, Uppsala och Enköping, från Dannemora till Hallsta samt från Älvkarleby till Hofors,

2) till sekundärstationsbyggnader vid Dannemora, Uppsala, Enköping, Västerås, Hallsta, Hofors och vid ytterligare en större industriel anläggning, samt

3) till elektrisk utrustning för ovannämnda sekundära transformatorstationer.

Därutöver beräknades skola åtgå för anskaffande av ledningsmateriel för nämnda 70,000 volts linjer 1,250,000 kronor och till diverse 20,000 volts linjer m. m. cirka 750,000 kronor.

Under år 1914 hava definitiva kontrakt avslutats med alla större kraftavvärmare inom Älvkarlebyverkets distributionsområde. Det har därvid visat sig, att det totala kraftbehovet fullt motsvarat eller något överstigit det kraftbelopp, för vilket vattenfallsstyrelsen påräknat avsättning, men att fördelningen av kraftkonsumtionen företer en del avvikelser från vattenfallsstyrelsens premilinära distributionsplan. Sålunda har kraftavsättningen söder om Älvkarleby varit vida större, men däremot kraftavsättningen norr om Älvkarleby icke oväsentligt mindre än den, vattenfallsstyrelsen preliminärt beräknat. Därmed har styrelsens åtgärd att höja överföringsspänningen å fjärrledningarna från c:a 50,000 till c:a 70,000 volt visat sig vara synnerligen lämplig, vad beträffar nätet söder om Älvkarleby, men å andra sidan har en dylik höjning vid den mindre belastningen å norra nätet icke befunnits nödvändig utan tvärtom ägnad att fördyra denna del av fördelningsnätet med hänsyn till den vid 70,000 volt ökade kostnaden för nedtransformeringsanläggningarna. På den grund har vattenfallsstyrelsen icke blott avstått från höjning av överföringsspänningen å fjärrledningarna norr om Älvkarleby utan till och med nedsatt densamma till 40,000 volt, vilket ur flera synpunkter befunnits ändamålsenligt.

Vidare har för minskning av statens kapitalutlägg överenskommit, att sådana sekundärstationer, vilka icke äro av så att säga allmän natur, utan endast tjäna vissa större enskilda abonnenter, skola av dem anläggas och bekostas. Till följd av dessa åtgärder kan det ifrågavarande anslaget av 4,000,000 kronor räcka till följande:

1) till stolplinjer för 70,000 volts ledningar från Älvkarleby till Västerås över Dannemora, Uppsala och Enköping samt från Dannemora till Hallsta ävensom till en stolplinje för 40,000 volts ledning från Älvkarleby till Stjärnsund över Hofors,

2) till sekundärstationsbyggnader vid Dannemora, Uppsala, Enköping, Västerås och Hallsta,

3) till elektrisk utrustning för dessa sekundärstationer, samt

4) till ledningsmateriel för 70,000 volts linjen mellan Älvkarleby och Uppsala.

Av de 2,200,000 kronor, som 1914 års riksdag beviljat till distributionsanläggningar för statens kraftverk, erfordras c:a 350,000 kronor för *Porjus kraftverk* dels till ökning av kopparledningarnas sektionsarea från 20 till 40 kvmm, i enlighet med vad härom finnes anført i bilaga till 1914 års tidigare statsverksproposition, dels ock till vissa åtgärder för höjande av distributionsanläggningarnas driftsäkerhet, såsom anläggning av ett kopplingstorn vid Kuosakåbbo, där linjerna till Gällivare och Kiruna skiljas åt, samt förstärkning av isoleringen, utförd i samband med överföringsspän-

ningens höjande från 70,000 till 77,000 volt vid Porjus, m. m. De anslag å tillsammans 1,050,000 kronor, som förut beviljats till distributionsanläggningar för Porjus kraftverk, synas ungefär jämnt motsvara kostnaderna för ifrågavarande anläggningar med undantag för nyss omnämnda nya arbeten, vilkas kostnader icke voro inberäknade i sistnämnda anslag å 1,050,000 kronor.

Återstoden, 1,850,000 kronor, av det av 1914 års riksdag beviljade anslaget torde erfordras till distributionsanläggningarna för *Älvkarleby kraftverk*, nämligen

1) till ledningsmateriel för de ovan omnämnda 70,000 volts ledningarna från Uppsala till Västerås och från Dannemora till Hallsta samt 40,000 volts ledningen från Älvkarleby till Stjärnsund,

2) för redan beslutade 20,000 volts linjer från Älvkarleby till Gävle samt från Hallsta till Skebo,

3) för projekterade 20,000 volts ledningar från Älvkarleby till Tierp, från Enköping till Strängnäs, från Västerås till Sala, från Strängnäs till Nykvarn samt från Uppsala till Stockholms norra förstäder, vilka ledningar samtliga torde komma till utförande, samt

4) för diverse projekterade mindre linjer, för telefonledningar och oförutsedda ändamål.»

I stort sett, yttrar styrelsen vidare, torde sålunda, som redan i bilaga till 1914 års tidigare statsverksproposition angivits, omkring 6,000,000 kronor för närvarande vara tillräckliga för de distributionsanläggningar, som erfordras för Älvkarlebykraftens avsättning, ifall nämligen vattenfallsstyrelsen nöjer sig med att direkt leverera energi enbart till de större och medelstora kommuner och industriella företag, respektive till sådana större, av kraftkonsumenterna å landsbygden bildade andelsföreningar, som uttaga Älvkarlebykraften vid centrala punkter såsom Gävle, Älvkarleby, Tierp, Dannemora, Hallsta, Skebo, Uppsala, Märsta, Enköping, Västerås, Sala och Strängnäs. I så fall skulle alltså för tillfället icke erfordras nämnvärt nytt kapital till distributionsanläggningarna för Älvkarleby kraftverk. Emellertid ifrågasätter styrelsen, att staten även i viss utsträckning skall sörja för kraftens fördelning till tertiärstationerna. Härom anföres följande:

»Emellertid synes det vara mycket svårt för konsumenterna å landsbygden att anskaffa det kapital, som erfordras för fördelningsnäten därstädes, i fall kraften tillhandahålles enbart vid ovan angivna matarpunkter, som äro relativt långt avlägsna från varandra. Många skäl tala för, att vattenfallsstyrelsen, utan att dock i regeln befatta sig med den rena detaljdistributionen, framdrager kraftledningar till ett större antal matarpunkter, i vilket fall nämligen vattenfallsstyrelsen har lättare att från dessa tillgodose alla kraftheov och distributionen av kraften kan försiggå på det mest planmässiga sätt.

Vattenfallsstyrelsen kommer att under innevarande år framlägga ett fallständigt projekt över fördelningsanläggningar för jordbruk samt småindustri och hantverk å landsbygden inom Älvkarlebyverkets avsättningsområde. Enligt detta projekt skulle från ovan nämnda huvudmatarpunkter i Gävle, Älvkarleby, Tierp m. fl. orter ut-

[24.] grenas ett nät av 20,000 volts 'bygdelinjer', till vilket skulle anslutas ett 150-tal tertiära transformatorstationer. I tertiärstationerna skulle kraften nedtransformeras till 1,500 volt, och från desamma skulle kraften fördelas till abonnenterna. Tertiärstationer skulle i de bygder, som med hänsyn till den odlade arealens storlek kunna ifrågakomma för elektrifiering, läggas på ett inbördes avstånd av c:a 7 km. och vardera mata ett område av c:a 3,5 km:s radie.

Det kan av skäl, som ovan anförts, eventuellt vara lämpligt, att vattenfallsstyrelsen omhändertager fördelningsnäten till och med dessa tertiärstationer. Å andra sidan anser sig vattenfallsstyrelsen icke för närvarande böra framlägga något definitivt förslag därom, ty kraftdistributionen å landsbygden är i de landskap, som ingå i Älvkarleby kraftverks avsättningsområde, en ganska vanskelig affär på grund av den relativt ringa kraftförbrukning, man ännu kan påräkna i dessa trakter, vilka ju icke höra till de bördigaste. Ett generellt beslut i denna fråga synes först kunna fattas, då vattenfallsstyrelsen genom praktiska försök i mindre skala övertygat sig om den ekonomiska bärigheten av landsbygdsdistributionen inom Älvkarlebyverkets kraftavsättningsområde.

Med hänsyn till landsbygdsdistributionens nationalekonomiska och sociala betydelse böra likväl dessa försök snarast möjligt verkställas. Lämpligen böra de så ordnas, att vattenfallsstyrelsen låter anlägga t. ex. ett tiotal tertiära transformatorstationer inom skilda delar av Älvkarlebyverkets avsättningsområde, därvid givetvis utväljande sådana orter, där kraftförbrukningen på grund av den odlade arealens storlek samt förefintlig mindre industri är relativt störst. I möjligaste mån kommer vattenfallsstyrelsen att tillse, att kraften härvid kommer varje konsument, alltså även de mindre, tillgodo, för såvitt icke för densamma erfordras speciella linjer, för vilka kostnaden blir oproportionerligt stor i förhållande till förbrukningen. Nämda försöksstationer torde ganska snart klargöra, huruvida man i verkligheten har att påräkna så allmän användning av elektrisk kraft på landsbygden, att det utan förlust för kraftverket är möjligt att fortsätta med landsbygdsdistributionen. De komma därjämte att utgöra ett förträffligt åskådningsmaterial för närliggande bygder och sålunda underlätta en framtida elektrifiering av dessa.»

Vattenfallsstyrelsen anser det därför lämpligt, att 1915 års riksdag beviljar ett anslag till dylika försöksanläggningar å landsbygden.

Även beträffande landsbygdsdistribution av elektrisk energi från *Trollhätte kraftverk* har vattenfallsstyrelsen verkställt utredningar och vidtagit åtgärder. För närvarande levereras från Trollhätteverket kraft dels till vissa större lantegendomar, dels ock i några fall till återförsäljare, vilka omhändertagit distributionen till grupper av mindre förbrukare inom överenskomna mindre distributionsområden. Vattenfallsstyrelsen har vidare vidtagit förberedande åtgärder för att kunna leverera kraft jämväl till andelsföreningar å landsbygden inom Trollhätte kraftverks avsättningsområde. Kostnaderna för de härtill under den närmaste tiden erforderliga anläggningarna äro inberäknade i det ovan angivna anslagsbehovet för Trollhätte kraftverk.

Förutom erforderliga medel till ovan omförmälda försöksanläggningar för landsbygdsdistribution inom Älvkarleby kraftverks avsätt-

ningsområde anser vattenfallsstyrelsen nödvändigt, att visst belopp finnes tillgängligt för ännu icke förutsedda distributionsanläggningar ej allenast för Trollhätte kraftverk utan jämväl för *Älvkarleby och Porjus kraftverk*, så att eventuellt uppträdande nya spekulanter å elektrisk energi för industriella eller andra ändamål icke behöva avvisas i brist på medel att utföra motsvarande ledningar och transformatorstationer. För nu angivna behov vid Älvkarleby och Porjus kraftverk borde enligt vattenfallsstyrelsen ett anslag av sammanlagt 1,000,000 kronor beräknas.

[24.]

I enlighet med det sålunda anförda skulle behovet av ytterligare anslag för år 1916 till distributionsanläggningar för statens kraftverk kunna beräknas till omkring 2,000,000 kronor. Då emellertid, därigenom att numera ett för alla statens kraftverk gemensamt anslag beviljas till nämnda ändamål, marginalen för oförutsedda behov av distributionsanläggningar kan beräknas till lägre belopp, än om särskilda anslag skulle begäras för varje kraftverk, och då det därjämte är av vikt att inskränka anslagsäskandena för år 1916, har styrelsen ansett ifrågakvarande anslagsbehov kunna begränsas till 1,500,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har således hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1915 års riksdag att till utförande av distributionsledningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk för år 1916 anvisa ett belopp av 1,500,000 kronor.

För utförande av distributionsanläggningar hava, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, redan anvisats 15,250,000 kronor, därav avsetts för Trollhätte kraftverk 8,000,000 kronor, för Älvkarleby kraftverk 4,000,000 kronor, för Porjus kraftverk 1,050,000 kronor samt för de olika kraftverken gemensamt 2,200,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av dessa medel hade den 31 augusti 1914 använts:

vid Trollhätte kraftverk omkring	5,000,000 kronor
» Älvkarleby »	850,000 »
» Porjus »	1,150,000 »
<hr/>	
Summa 7,000,000 kronor.	

Av återstående beloppet 8,250,000 kronor har under tiden från den 31 augusti 1914 en del redan tagits i anspråk för pågående arbeten. Denna del samt de medel, som ytterligare torde under den närmaste framtiden erfordras för redan beslutade anläggningar, uppgå sammanlagt till:

[24.]	vid Trollhätte kraftverk omkring	1,400,000 kronor
	» Älvkarleby » »	4,400,000 »
	» Porjus » »	250,000 »

Summa 6,050,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har nu beräknat, att intill utgången av år 1916 skulle för ytterligare anläggningar, som sannolikt torde ifrågakomma, erfordras:

vid Trollhätte kraftverk	2,600,000 kronor och
» Älvkarleby och Porjus kraftverk	1,600,000 »

Utav dessa belopp avses för fortsatt elektrifiering av landsbygden inom Trollhätte kraftverks avsättningsområde 300,000 till 600,000 kronor och för försöksanläggningar för landsbygdsdistribution vid Älvkarleby kraftverk 200,000 till 400,000 kronor.

Av det intill 1916 års utgång enligt denna beräkning ytterligare erforderliga beloppet finnes av redan anvisade medel disponibla 2,200,000 kronor.

Således skulle återstå 2,000,000 kronor att beviljas av 1915 års riksdag.

Vattenfallsstyrelsen har emellertid, då numera ett för alla statens kraftverk gemensamt anslag beviljas till distributionsanläggningar och de belopp, vilka erfordras för oförutsedda behov, alltså kunna bestämmas lägre, än om särskilda anslag skulle begäras för varje kraftverk, ansett anslagsbehovet kunna begränsas till 1,500,000 kronor. Härtill har vattenfallsstyrelsen jämväl föranletts därav, att det synes styrelsen vara av vikt, att inskränka anslagsäskandena för år 1916.

Ytterligare begränsning av anslagsbehovet är dock av nöden med hänsyn till den finansiella situationen. Efter att hava i ärendet rådgjort med vattenfallsdirektören får jag därför förorda, att endast ett belopp av 800,000 kronor nu äskas av riksdagen. I den mån så skulle visa sig behöfligt, torde i stället, vid framställning till 1916 års riksdag om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1917, kunna hemställas om bemyndigande att förskottsvis utanordna vissa belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för år 1916 anvisa ett belopp av 800,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för *utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk.*

Fråga om anordnande av ett centralförråd för statens vattenfallsverk.

I skrivelse den 31 oktober 1913 gjorde vattenfallsstyrelsen framställning om anvisande av ett anslag å 800,000 kronor till anordnande av ett centralförråd för statens vattenfallsverk. Fördelen med ifrågasatt anslag skulle huvudsakligen vara, att vid en minskning av vattenfallsstyrelsens byggnadsverksamhet de byggnadsinventarier, som återstode vid avslutandet av ett visst byggnadsföretag och ej omedelbart erfordrades vid annat av styrelsen omhänderhaft dylikt, icke skulle vid arbetets fullbordande behöva försälgas, vilket med hänsyn till omständigheterna oftast måste ske till mindre fördelaktigt pris, utan skulle kunna bibehållas i förråd i avvaktan på den användning, som framdeles kunde uppstå, eller på lämpliga konjunkturer för försäljning. En anordning sådan som den av vattenfallsstyrelsen föreslagna ansågs kunna medföra avsevärda besparingar genom det mera planmässiga förvärvande och användande av inventarierna, vartill densamma kunde leda.

*Fråga om
centralförråd
för statens
vattenfalls-
verk.*

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1914 yttrade emellertid föredragande departementschefen, att förevarande angelägenhet skulle kunna ordnas genom en bokföringsåtgärd, när räkenskaperna för respektive företag bragts närmare sin avslutning. Med hänsyn härtill samt till de stora och onekligen mera trängande anslagskrav, som på en del andra områden under nämnda år gjorde sig gällande, fann sig departementschefen icke kunna ifrågasätta något anslag för år 1915 till ifrågasatt ändamål. Någon framställning i ämnet till riksdagen kom därför icke till stånd.

I den förut nämnda skrivelsen den 23 oktober 1914 angående anslag till inventarier för Älvkarleby kraftverk har styrelsen ånyo berört denna fråga och därvid anført, att styrelsen på grunder, som närmare utvecklats, fortfarande vore övertygad om behovet och lämpligheten av, att särskilt anslag anvisades till anordnande av ett centralförråd för statens vattenfallsverk, ehuru styrelsen med hänsyn till den nuvarande ekonomiska situationen icke velat föreslå, att framställning i ämnet göres till 1915 års riksdag. Under förutsättning att anslag till centralförrådet beviljas av 1916 års riksdag, torde man nämligen enligt styrelsens mening under den närmaste tiden kunna reda sig med

- [24.] den för närvarande begagnade provisoriska anordningen att överföra från kraftstationsanläggningarna vid Porjus och Älvkarleby överblivna arbetsinventarier till Trollhätte kanals ombyggnad.

Då vattenfallsstyrelsen sålunda icke framställt något yrkande i förevarande ämne, torde något yttrande från min sida för närvarande icke påkallas.

Järnvägslånefonder.

1. Fond för bibanor i vissa delar av riket.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition har 1911 års riksdag *dels* beslutat, att för att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland skulle bildas en lånefond av 5,000,000 kronor att avsättas under fem år från och med år 1912 med 1,000,000 kronor årligen, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, finge för ett efterföljande år av samma femårsperiod disponeras, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga, *dels ock* för avsättning till berörda fond beviljat ett anslag för år 1912 av 1,000,000 kronor.

Därefter anvisade 1912 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition samma anslag för år 1913.

År 1913 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta *dels* att öka ovannämnda, av 1911 års riksdag beslutade lånefond från 5,000,000 kronor till 8,000,000 kronor på det sätt, att under tre år från och med år 1914 skulle avsättas ytterligare 1,000,000 kronor årligen, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, finge för ett efterföljande år av samma treårsperiod disponeras, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga, *dels ock* att de för åtnjutande av lån från den av 1911 års riksdag beslutade fonden föreskrivna villkor och bestämmelser skulle gälla även för lån ur den sålunda ökade fonden, samt att för avsättning till fonden i riksstaten för år 1914 upptaga ett belopp av 2,000,000 kronor. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Slutligen har 1914 års senare riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt i särskild proposition, nr 161, gjorda

[25.]

Avsättningar till fonden för bibanor i vissa delar av riket.

- [25.] framställningar, för avsättning till fonden i riksstaten för år 1915 upptagit ett belopp av 2,000,000 kronor ävensom beslutat, dels att ifrågavarande lånefond skall ökas från 8,000,000 kronor till 12,000,000 kronor på det sätt, att under vardera av åren 1917 och 1918 avsätts ytterligare 2,000,000 kronor, dock så att belopp, som ej blivit till utgående under ett av dessa år anvisat, må för ett efterföljande år disponeras, med rätt för Kungl. Maj:t att från denna fond anvisa statslån till understödjande av nya, ännu ej påbörjade enskilda järnvägsanläggningar, om vilka här är fråga, dels ock att de för åtnjutande av lån från ifrågavarande fond hittills föreskrivna villkor och bestämmelser skola gälla även för lån ur den sålunda ökade fonden.

Till utgående av förevarande fond har riksdagen sålunda hittills anvisat sammanlagt 6,000,000 kronor. Detta belopp har emellertid ännu icke blivit ens till någon del av Kungl. Maj:t disponerat. Vid sådant förhållande lär avsättning till fonden för år 1916 icke med nödvändighet behöva ske. Å andra sidan bör fonden givetvis ej minskas, och torde därför beslut av riksdagen böra fattas om en förskjutning till åren 1917—1919 av de för åren 1916—1918 beslutade avsättningarna till fonden.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att de avsättningar till *fonden för att underlätta*
dstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket, som
enligt riksdagens beslut skolat ske under åren 1916—
1918, i stället skola äga rum under åren 1917—1919.

2. Allmänna järnvägslånefonden.

- [26.] 1910 års riksdag har till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljat och ställt till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag å 7,500,000 kronor att utgå med 1,500,000 kronor årligen under fem år från och med år 1912, således till och med år 1916. Med anlitande av detta anslag har Kungl. Maj:t intill 1913 års slut tilldelat nedanstående järnvägar lån till följande belopp:

Avsättning
till all-
männa järn-
vägslåne-
fonden.

[26.]

	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.	Summa.
Kil—Torsby	600,000	444,000	—	—	—	1,044,000
Lysekil—Smedberg	375,000	375,000	—	—	—	750,000
Knippboheden—Rättvik	525,000	429,500	—	—	—	954,500
Väderstad—Bränninge	—	—	296,000	—	—	296,000
Sävsjöström—Nässjö	—	151,500	954,000	1,250,000	226,000	2,581,500
Trollhättan—Nossebro	—	30,000	250,000	250,000	25,000	555,000
Ringstorp—Slätbaken	—	—	—	—	606,000	606,000
Eksjö—Österbymo	—	—	—	—	643,000	643,000
Varberg—Ätran	—	65,000	—	—	—	65,000
Summa	1,500,000	1,495,000	1,500,000	1,500,000	1,500,000	7,495,000

Av fonden återstå således odisponerade endast 5,000 kronor.

Med hänsyn till den statsfinansiella situationen har tagits i övervägande, huruvida det för år 1915 redan anvisade beloppet skulle helt eller delvis kunna innehållas detta år och först utgå under år 1916, varigenom skulle blija möjligt att inbespara motsvarande belopp av det för år 1916 avsedda anslaget. Såsom av tabellen framgår, äro de för år 1915 disponibla medlen avsedda att tillgodokomma Sävsjöström—Nässjö järnväg med 1,250,000 kronor och Trollhättan—Nossebro järnväg med 250,000 kronor.

Av dessa järnvägar är Sävsjöström—Nässjö järnväg numera öppnad för allmän trafik, varför det sålunda ej synes möjligt att för denna järnväg tillsvidare innehålla statslånet.

Å Trollhättan—Nossebro järnväg hade, enligt vad jag inhämtat, arbetet redan vid sistlidne oktober månads utgång fortskridit så långt, att två tredjedelar därav då var utfört. Järnvägen kommer således sannolikt, så vitt nu kan beräknas, att öppnas för allmän trafik våren 1915, varför ej heller i detta fall statslånet synes kunna innehållas.

Det för år 1916 beviljade och i huvudsak redan disponerade beloppet av ifrågavarande anslag, 1,500,000 kronor, torde alltså böra uppföras i riksstaten för samma år.

I detta sammanhang ber jag få erinra, att riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914, nr 198, i anledning av väckta motioner om ökning av allmänna järnväglånefonden anhållit, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd granskning av gällande villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från nämnda fond för 1915 års riksdag framlägga

[26.] förslag dels rörande erforderlig avsättning till fonden för åren 1917—1921, dels ock i fråga om de villkor och bestämmelser för åtnjutande av lån från fonden, vilka borde antagas i samband med beslut om kapitalökning å fonden för den ifrågavarande tidrymden.

Därefter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, till åtlydnad av meddelad befallning, i skrivelse den 30 november 1914 avgivit utredning och förslag i de uti riksdagens omförmälda skrivelse angivna hänseenden.

Sedermera hava fullmäktige i riksgäldskontoret lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet. Detta yttrande har emellertid ännu icke inkommit, men torde vara att förvänta i så god tid, att framställning i ämnet skall kunna avlåtas till årets riksdag.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *avsättning till allmänna järnväglånefonden* i riksstaten för år 1916 upptaga ett belopp av 1,500,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnade, att avtryck av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Niklas A. Lindhult.

Sammandrag och register

till

utgifter för kapitalökning

för

de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk
och utlåningsfonder.

Punkt	Sid.	Nr.		Att täckas av				Summa	
				lånemedel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
				Kronor	ö.	Kronor	ö.		
A. Postverket.									
1.	2	1	Inventarier	—	—	350,000	—	1,015,000	
2.	12	2	Nybyggnad i Stockholm	—	—	300,000	—		
»		3	Nybyggnad i Kristianstad	—	—	165,000	—		
»		4	Inköp av tomt i Göteborg	—	—	200,000	—		
Säger för postverket				—	—	1,015,000	—		
B. Telegrafverket.									
3.	30	1	Inköp och bebyggande av fastigheter	—	—	145,500	—	5,945,500	
4.	38	2	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende	5,800,000	—	—	—		
Säger för telegrafverket				5,800,000	—	145,500	—		
C. Statens järnvägar.									
5.	47	1	Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar	—	—	3,233,700	—	6,960,500	
6.	82	2	Markförvärv	400,000	—	—	—		
7.	83	3	Förändringar vid centralstationen i Stock- holm m. m.	2,000,000	—	—	—		
8.	84	4	Ombyggnad av Malmö statsbangård	1,000,000	—	—	—		
9.	86	5	Dubbelspår Norrköping—Mjölby	2,150,000	—	—	—		
10.	87	6	Täckande av kostnader för markinköp vid Södertälje	286,000	—	—	—		
11.	94	7	Ny rullande materiel	3,800,000	—	—	—		
12.	99	8	Inventarier och förlag	—	—	2,000,000	—		
13.	100	9	Fortsättning av statsbanan Ulriksfors— Volgsjön	2,050,000	—	—	—		
Transport				11,686,000	—	5,233,700	—		

Punkt	Sid.	Nr.		Att täckas av				Summa	
				länemedel		andra stats- inkomster			
				Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
14.	103	10	Transport	11,686,000	—	5,233,700	—	6,960,500	—
			Fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo	2,000,000	—	—	—		
			Säger för statens järnvägar	13,686,000	—	5,233,700	—	18,919,700	—
D. Statens vattenfallsverk.									
Trollhätte kanalverk:									
15.	106	1	Anläggning av ny farled mellan Vänersborg och Göteborg.....	1,000,000	—	—	—		
16.	109	2	Ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv	—	—	—	—		
17.	113	3	Ny fyrbelysning vid farleden Vänersborg—Göteborg	200,000	—	—	—		
Södertälje kanalverk:									
18.	115	4	Utvidgning av Södertälje kanal mellan Maren och Saltsjön	250,000	—	—	—		
Trollhätte kraftverk:									
19.	122	5	Tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation	2,500,000	—	—	—		
Porjus kraftverk:									
20.	129	6	Första utbyggnaden av Porjus kraftstation	1,300,000	—	—	—		
Älvkarleby kraftverk:									
21.	137	7	Inventarier för Älvkarleby kraftverk	—	—	100,000	—		
22.	138	8	Elektrisk uppvärmning av isgrindar vid Älvkarleby kraftstation.....	125,000	—	—	—		
23.	141	9	Ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk	1,000,000	—	—	—		
24.	142	10	Distributionsanläggningar för statens kraftverk	800,000	—	—	—		
Säger för statens vattenfallsverk				7,175,000	—	100,000	—	7,275,000	—
Summa				26,661,000	—	6,494,200	—	33,155,200	—
E. Järnvägslånefonder.									
25.	151	1	Avsättning till fonden för bibanor inom vissa delar av riket	—	—	—	—		
26.	152	2	Avsättning till allmänna järnvägslånefonden	1,500,000	—	—	—		
Säger för järnvägslånefonder				500,000	—	—	—	1,500,000	—
Summa				28,161,000	—	6,494,200	—	34,655,200	—

Bil. 2.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet friherre Beck-Friis
anmälde följande ärenden rörande utgifterna för kapitalökning i vad angår
jordbruksdepartementet.

Statens affärsverksamhet.

Statens domäners fond.

I skrivelse den 2 oktober 1914 har domänstyrelsen gjort framställ-
ning om anvisande av medel för dels inköp av en lägenhet i Älvsbyns
kyrkby i Norrbottens län, avsedd att därefter utgöra bostad för två
jägmästare, dels inrednings- och reparationsarbeten å det å lägenheten
befintliga bostadshus samt därvid, bland annat, anfört följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 1 saml.

1

[1.]
Kostnad för
anordnande
av jägmästar-
bostäder i
Älvsbyns
kyrkby i
Norrbottens
län.

I Älvsbyn vore för närvarande bosatta jägmästarna i Älvsby och Vargiså revir ävensom biträdande jägmästaren i Vargiså och Malmesjaurs revir samt 2 à 3 revirassistenter. Därest domänstyrelsens den 10 november 1913 och den 28 januari 1914 avgivna förslag till inrättande av vissa nya revir inom Norrbottens läns lappmarker vunne bifall, komme de delar av Vargiså och Malmesjaurs revir, vilkas förvaltning för närvarande uppehölls av förenämnda biträdande jägmästare, att utgöra ett nytt revir. Såsom bostadsort för innehavaren av detta nya revir samt för jägmästaren i Vargiså revir kunde Älvsbyn visserligen icke anses vara den bästa, då platsen vore belägen några mil från respektive revirgränser, men, då av ifrågavarande revir det första alls icke och det senare endast i dess ena utkant berördes av allmän landsväg samt reviren i övrigt vore avlägset belägna från större bygd, hade domänstyrelsen funnit lämpligt att tillsvidare tillåta jägmästaren i Vargiså revir och ovanbemälda biträdande jägmästare att vara bosatta i Älvsbyn. Befolkningen inom dessa revir hade ock i allmänhet sin utfartsort i Älvsbyn. Jägmästaren i Älvsby revir hade för närvarande sin bostad i den gård, vilken nu vore ifrågasatt till inköp, och jägmästaren i Vargiså revir bebodde i annan, samma ägare tillhörig gård i Älvsbyn en lägenhet, vilken ägaren önskade själv disponera. Därest den staten till inköp hembjudna lägenheten av nuvarande ägaren försålles till annan person, funnes all sannolikhet för att båda jägmästarna bleve uppsagda till avflyttning, och att de endast med stor svårighet skulle kunna få hyra andra lägenheter, även om mycket små anspråk sattes på dessas lämplighet. Under sådana förhållanden ansåge domänstyrelsen det vara förmanligt att, då erbjudande till skäligt pris föreläge, staten inköpte berörda lägenhet. För den händelse jägmästarna i Vargiså och förenämnda nya revir framdeles icke borde vara bosatta i Älvsbyn, skulle dock enligt styrelsens åsikt Älvsbyn med dess centrala läge alltid böra vara bostadsort för, förutom jägmästaren i Älvsby revir, ett par assistenter samt, därest framdeles förordnades särskild statens skogstjänsteman för handhavande av kontrollen över skogsskötseln å enskildas skogar, för en sådan.

Lägenheten vore benämnd Källbacka nr 1 och avsöndrad från hemmanet $\frac{5}{64}$ mantal Byn nr 5 i Älvsby socken. Enligt ett den 10 augusti 1914 dagtecknat erbjudande hade handelsaktiebolaget Lövgren & C: i Älvsbyn för en köpeskilling av 22,000 kronor hembjudit kronan till inköp ett område av lägenheten om 70.26 ar med därå uppförda en manbyggnad i två våningar samt två rymliga uthus. Detta område vore väl planerat och anordnat med trädgård samt omgivet av staket.

Då nedra våningen använts till handelslokal, erfordrades vissa omändringar i inredningen, varjämte en del reparationer i övrigt ansåges erforderliga. Enligt bifogat kostnadsförslag hade samtliga reparationer beräknats uppgå till 4,942 kronor, varjämte domänstyrelsen ansett ett belopp av 1,058 kronor böra upptagas för oförutsedda utgifter.

I likhet med domänstyrelsen anser jag goda skäl föreligga för inköp av ifrågavarande lägenhet för anordnande därstädes av två jägmästarbostäder. Även med de förändringar i avseende å revirindelningen i lappmarkerna, som jag har för avsikt att föreslå, kommer behov av jägmästarbostäder i Älvsbyn att kvarstå. Priset för lägenheten synes mig skäligt. Mot kostnadsförslaget rörande föreslagna inredningsarbeten och reparationer har jag icke något att erinra, men synes mig det av domänstyrelsen upptagna belopp till oförutsedda utgifter, 1,058 kronor, kunna minskas med 500 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av ifrågavarande område av lägenheten Källbacka i Älvsby kyrkby för anordnande därstädes av två jägmästarbostäder ävensom för inrednings- och reparationsarbeten å bostadshuset å lägenheten anvisa ett belopp av ..... kronor 27,500, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel under innevarande år härav utanordna 22,000 kronor.

Statens utlåningsfonder.

Allt sedan 1883 har oavbrutet medgivits, att ett belopp av 1,000,000 kronor finge årligen såsom lån disponeras från odlingslånefonden.

Under de senaste åren, då de inflytande räntorna upptagits såsom inkomst i riksstaten och blott kapitalinbetalningarna tillförts fonden, har riksdagen årligen såsom anslag till kapitalökning anvisat vad som utöver sagda kapitalinbetalningar beräknats vara erforderligt för att fylla ett totalbelopp av 1,000,000 kronor. Sålunda anvisades av 1911 års riksdag 524,000 kronor, av 1912 års riksdag 485,000 kronor och av såväl 1913 som 1914 års riksdagar 450,000 kronor.

Jämväl för år 1916 bör möjlighet beredas att anvisa odlingslån till högst 1,000,000 kronor. Enligt uppgift från statskontoret hade

[2.]
Odlingslåne-
fonden.

fonden vid 1914 års utgång en odisponerad behållning av 50,000 kronor och det har beräknats, att till fonden komma att under år 1916 inflyta kapitalinbetalningar å 500,000 kronor. Med hänsyn härtill synes en kapitalökning å 450,000 kronor böra tillföras fonden för år 1916.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att under år 1916 ett belopp av 1,000,000 kronor må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från odlingslånefonden;

dels ock till kapitalökning för odlingslånefonden för år 1916 anvisa ett anslag av 450,000 kronor.

[3.]
Egnahems-
lånefonden.

Egnahemslånefonden bildades enligt beslut vid 1904 års riksdag. Från och med år 1913 har maximiutlåningen från fonden varit bestämd till 7,500,000 kronor om året.

Till följd av budgetreformen anvisas numera det belopp, som utöver inflytande kapitalinbetalningar anses erforderligt för att tillgodose det medgivna utlåningsbeloppet, såsom anslag å riksstaten bland utgifter för kapitalökning. Sålunda har anvisats av 1912 års riksdag 7,365,000 kronor, av 1913 års riksdag 6,800,000 kronor och av 1914 års riksdag 5,200,000 kronor.

Fonden hade vid 1914 års slut en icke utlånad kapitalbehållning å ungefär 2,700,000 kronor. Enligt i 1914 års proposition åberopad uppgift från statskontoret kunna de till denna fond inflytande amorteringarna antagas komma att uppgå under år 1915 till omkring 260,000 kronor. Under år 1916 kunna de enligt nu meddelad uppgift beräknas till ungefär 380,000 kronor.

Därjämte är att märka, att enligt till jordbruksdepartementet inkomna uppgifter inestodo hos låneförmedlarna vid 1914 års utgång odisponerade lånemedel till belopp av tillhoppa mer än 1,000,000 kronor, vilka enligt gällande föreskrifter skola inom januari månad år 1915 återbetalas till statskontoret, därest icke Kungl. Maj:t på ansökning medgiver, att låneförmedlarna må ännu ett år bibehålla statslånebeloppet.

Ansökningarna om lån från ifrågavarande fond hava under de sista åren visat någon nedgång i jämförelse med föregående år. För år 1913 begärdes nämligen lån till belopp av 8,928,975 kronor men för år 1914 endast till en summa av 8,074,550 kronor och för år 1915 endast till belopp av 8,012,700 kronor. För år 1913 beviljades lån till maximibeloppet, 7,500,000 kronor, men för år 1914 endast till ett belopp

av 6,919,550 kronor. För år 1915 skedde en ännu väsentligare reduktion, icke blott med hänsyn därtill, att nu rådande förhållanden ansetts mana till att icke i alltför hög grad beröva statskassan kapital, utan även på grund därav, att det syntes kunna antagas, att under nuvarande ekonomiska läge egnahemsspekulanter icke skulle i samma omfattning som eljest kunna vara i tillfälle att grunda egna hem och begagna egnahemslån. Även fästes avseende vid det stora, hos låneförmedlarna utestående odisponerade beloppet, vilket ju utvisade, att 1914 års av Kungl. Maj:t beviljade utlåning avsevärt överstigit behovet för året, och som för övrigt med Kungl. Maj:ts medgivande ju kunde få behållas för utlåning under år 1915. Den nya utlåningssumman ur fonden begränsades därför för år 1915 till 4,000,000 kronor, vartill ju komma de belopp, som Kungl. Maj:t må medgiva låneförmedlarna att behålla från år 1914.

Då, enligt vad ovan nämnts, fondens odisponerade kapitalbehållning vid 1914 års slut uppgick till ungefär 2,700,000 kronor samt härtill läggas dels den av riksdagen anvisade kapitalökningen för år 1915, 5,200,000 kronor, dels den beräknade inflytande amorteringen under samma år, 260,000 kronor, och dels för inflytande återbetalningar från låneförmedlare i början av år 1915 förslagsvis 340,000 kronor, erhålles härigenom för år 1915 en tillgångssumma av 8,500,000 kronor. Efter avdrag av ovanberörda anvisade statslånebelopp för samma år, 4,000,000 kronor, samt ungefär 200,000 kronor till förvaltningsbidrag åt låneförmedlare, skulle enligt denna beräkning vid 1915 års slut förefinnas en oanvänd behållning i fonden å omkring 4,300,000 kronor. Då amorteringarna under år 1916 kunna beräknas till 380,000 kronor och dessa amorteringar med tillägg av de återbetalningar, som även i början av detta år kunna påräknas, synas kunna antagas komma att överstiga förvaltningsbidragen under samma år med åtminstone 500,000 kronor, bör alltså till utlåning under år 1916 kunna beräknas bliva — utöver den del av de hos låneförmedlarna vid samma års början indestående medel, som de till äventyrs få med Kungl. Maj:ts medgivande behålla, — tillgängligt ett belopp av omkring 4,800,000 kronor, även om icke något kapitalökningsbelopp anvisas för samma år. De sålunda tillgängliga medlen synas mig kunna anses tillräckliga för mötande av lånebehovet under år 1916, helst som följderna av det nuvarande tillståndet näppeligen torde få anses då ännu vara fullt övervunna.

Jag ifrågasätter alltså icke någon kapitalökning till denna fond för år 1916.

Då ovanstående beräkning emellertid av naturliga skäl blott är

approximativ och större tillgångar kunna komma att beredas exempelvis genom att lånerätten för år 1915 icke fullt begagnas eller att avsevärda återbetalningar äga rum, kan det ju hända, att större medeltillgång kommer att finnas för år 1916 än ovan angivits. Därför anser jag det maximilånebelopp, som riksdagen må medgiva för år 1916, icke böra begränsas så snävt som till nyssnämnda belopp, utan bestämmas till 6,000,000 kronor. Det är uppenbart, att i allt fall medeltillgången kommer att utgöra en naturlig begränsning.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att för år 1916 ett belopp av 6,000,000 kronor må av Kungl. Maj:t enligt gällande bestämmelser disponeras såsom lån från egna hems-lånefonden.

[4.]
Fonden för
fiskeri-
näringens
befrämjande.

Fonden för fiskerinäringens befrämjande inrättades vid 1891 års riksdag. Det årliga utlåningsbeloppet har under en följd av år varit bestämt till 750,000 kronor.

Till kapitalökning för denna fond har riksdagen anvisat för vartdera av åren 1912 och 1913 116,000 kronor, för år 1914 126,000 kronor och för år 1915 100,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen, som inhämtat yttrande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län, har nu i skrivelse den 24 november 1914 hemställt, att även för år 1916 medel måtte beredas att tillgodose ett lånebehov av 750,000 kronor.

Enligt från statskontoret inhämtad uppgift hade fonden vid 1914 års utgång en icke utlånad kapitalbehållning av 177,000 kronor. Då därjämte beräknats i amorteringar inflyta under år 1916 omkring 710,000 kronor, synes någon kapitalökning till denna fond för sistnämnda år ej erforderlig.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att från och med år 1916 tillsvidare ett belopp av 750,000 kronor må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från fonden för fiskerinäringens befrämjande.

[5.]
Täckdik-
ningslåne-
fonden.

Med bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beslöt riksdagen år 1913, att en särskild fond benämnd täckdikningslånefonden skulle inrättas, från vilken fond statslån finge i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 200,000 kronor årligen tilldelas

hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna täckdikningslån till mindre jordbrukare. Såsom kapitalökning till denna fond har riksdagen anvisat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 200,000 kronor.

Då ifrågavarande fond vid 1914 års utgång hade en icke utlånad behållning å omkring 157,000 kronor, men återbetalningar till fonden icke under år 1916 kunna påräknas, synes densamma böra för sistnämnda år tillföras en kapitalökning å 50,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning till täckdikningslånefonden för år 1916 anvisa ett anslag av 50,000 kronor.

Riksdagen beslöt år 1913 i anledning av Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, att en särskild fond skulle inrättas, benämnd lånefonden för inköp av ädla avelsston, från vilken fond statslån finge i mån av tillgång och intill ett belopp av högst 100,000 kronor årligen tilldelas hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att till jordbrukare inom sällskapets område utlämna hästavelslån för inköp av dylika avelsston och inom vars område ädel hästavel bedreves samt goda förutsättningar för densamma funnes. Riksdagen har såsom kapitalökning till denna fond anvisat för vartdera av åren 1914 och 1915 ett anslag av 100,000 kronor.

[6.]
Lånefonden
för inköp av
ädla avels-
ston.

Enligt uppgift från statskontoret kan till denna fond beräknas under år 1916 inflyta amorteringar å 18,000 kronor. Fonden, som vid 1914 års utgång hade en icke utlånad behållning av 8,000 kronor, synes för år 1916 böra erhålla kapitalökning å 80,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning till lånefonden för inköp av ädla avelsston för år 1916 anvisa ett anslag av 80,000 kronor.

Vid 1914 års senare riksdag beslöts inrättande av en särskild fond, benämnd allmänna nyodlingsfonden, för befrämjande av uppodling av jord i andra delar av landet än Norrland och Dalarna, från vilken fond lån finge i mån av tillgång tilldelas laudsting eller hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna låneunderstöd till mindre jordbrukare för uppodling av till åker lämplig mark. Tillika godkände riksdagen vissa allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och

[7.]
Allmänna
nyodlings-
fonden.

tillgodonjutande av lån ur ifrågavarande fond samt anvisade till kapitalökning för fonden för år 1915 ett belopp av 100,000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 24 september 1914, med godkännande av riksdagens ifrågavarande beslut, utfärdat kungörelse angående villkoren för lån från fonden i överensstämmelse med vad riksdagen därutinnan beslutat.

Utlåningen från denna fond torde för år 1916 böra bestämmas till högst 100,000 kronor och ett kapitalökningsbelopp till samma storlek blir då erforderligt.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att under år 1916 ett belopp av 100,000 kronor må disponeras såsom lån från allmänna nyodlingsfonden;

dels ock såsom kapitalökning till samma fond för år 1916 anvisa ett anslag av 100,000 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen täcktes därtill lämna bifall samt förordnade, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till riksstat för år 1916.

Ur protokollet:
Ax. Lekander.

Statsverkspropositionens justering.

*Utdrag av protokollet över ett finansärende, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten föredrog för justering ett i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förut fattade, av statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut uppsatt förslag till Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Hans Maj:t Konungen tacktes, enligt statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagt; och skulle i enlighet därmed omförmälda nådiga proposition till riksdagen avlätas.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.